LISA
Tähtvere Vallavolikogu
määrusele nr 1–3/ 6, 25.10.2012

TÄHTVERE VALLAVALITSUS

TÄHTVERE VALLA

ARENGUKAVA 2013–2025

LMATSALU 2012

SISUKORD

SISUKORD....2
EESSÕNA....5
1. SISSEJUHATUS....6
2. LÜHIKOKKUVÕTE....7
3. ARENGUKAVA VAJALIKKUS JA OLEMUS....10
3.1. Uue arengukava koostamise vajalikkus ja huvigrupid....11
3.1.1. Eelmised arengukavad....11
3.1.2. Arengukava 2002–2006 olemuse ja täitmise analüüs....11
3.1.3. Arengukava 2007–2013 olemuse ja täitmise analüüs....13
3.1.4. Huvigrupid ja nende huvid....21
3.2. Arengukava koostamise printsiibid ja lähtealused....22
4. ÜLEVAADE VALLAST....26
4.1. Üldandmed, asukoht, valla looduse omapära....26
4.2. Ajalugu....28
4.3. Valla elanikkond....29
5. SWOT–ANALÜÜS....43
5.1. Tähtvere valla tugevused, nõrkused, ohud ja võimalused....43
5.2. Elukeskkonna analüüs....46
5.3. Väliskeskkonna ja organisatsiooni analüüs....47
6. VISIOON – TÄHTVERE VALD AASTAL 2025....52
6.1. Tähtvere vald on nooreneva, elujõulise elanikkonnaga omavalitsus....52
6.2. Tähtvere vald on harmoonilise ruumistruktuuriga ja jätkusuutliku arenguga omavalitsus....52
6.3. Tähtvere vallas on välja arendatud kaasaegne, kvaliteetne ja mainekas ning inimsõbralik elukeskkond....52
6.3.1. Vallas väärtustatakse õppimist ja haritud inimest ning on loodud tingimused kvaliteetse hariduse omandamiseks....52
6.3.2. Valla kultuurielu on suunatud rahvuskultuuri ja rahvusliku eneseteadvuse säilitamisele, arengu järjepidevuse tagamisele, hõlmates erinevaid elanike huvigruppe ning võimaldades neile mitmekülgset tegevust....53
6.3.3. Tähtvere vallas on sotsiaalselt turvaline elukeskkond – elanikele on tagatud toimetulek, arstiabi, sotsiaalteenused ja muud toimetulekuks vajalikud teenused....53
6.3.4. Vald on tuntud, kui spordisõbralik ja märkimisväärseid spordialaseid tulemusi saavutanud omavalitsus, kus on mitmekesiseid võimalusi sportimiseks, puhkamiseks ja aktiivseks vaba aja veetmiseks....54
7. STRATEEGILISED EESMÄRGID JA TEGEVUSED....56
7.1. Strateegilised eesmärgid....56
7.2. Tähtvere valla arendajad....57
7.3. Tegevused eesmärkide kindlustamiseks....58
7.3.1. Majanduskeskkond....59
7.3.2. Elukeskkond....61
7.3.3. Sotsiaalne keskkond....62
7.3.3.1. Hariduselu ja noorsootöö....63
7.3.3.2. Alusharidus....67
7.3.3.3. Põhiharidus....69
7.3.3.4. Huviharidus....72

7.3.3.5. Kolmas sektor 73
7.3.3.6. Sotsiaalhoolekanne 76
7.3.3.7. Sport ja turism 80
7.3.3.8. Kultuuritraditsioonid ja vabaaja veetmise võimalused 83
7.3.3.9. Elanike toimetulek, tööhõive 84
7.3.4. Tehniline infrastruktuur 88
7.3.4.1. Teed ja tänavad 89
7.3.4.2. Veevarustus, kanalisatsioon ja puhastusseadmed 91
7.3.4.3. Jäätmemajandus ja heakord 93
7.3.4.4. Soojamajandus 94
7.3.4.5. Elektrivarustus ja tänavavalgustus 95
7.3.4.6. Side ja infotehnoloogia 98
7.3.5. Ettevõtlus 98
7.3.5.1. Eraettevõtlus 100
7.3.5.2. Valla äriühingud 102
7.3.5.3. Elamuehitus 103
7.3.5.4. Vallavara 105
7.3.5.5. Munitsipaalhooned ja -rajatised 107
7.3.6. Valla juhtimine 107
7.3.6.1. Vallavolikogu 109
7.3.6.2. Vallavalitsus 109
7.3.7. Loodusvarad ja keskkond 110
7.3.8. Turvalisus 113
7.3.8.1. Politsei 114
7.3.8.2. Päästeteenistus 115
7.3.8.3. Meditsiiniline teenindus 116
8. INVESTEERINGUTE KAVA JA FINANTSEERIMINE 119
8.1. Arendusprojektid aastateks 2013–2025 119
8.2. Valla eelarve ja investeerimisvõimalused 119
8.3. Kavandatavate arendusprojektide maksumused omafinantseeringud, rahastamisallikad ja elluviimine 124
8.3.1. Arendusprojektide elluviimine ja alternatiivid 128
8.3.1.1. Tänavavalgustuse projekti II etapp (Tüki, Kandiküla, Rõhu ja Vorbuse) 128
8.3.1.2. Ilmatsalu lasteaia renoveerimine ja juurdeehitus 128
8.3.1.3. Kergliiklustee rajamine Ilmatsallu 129
8.3.1.4. Ühisveevärgi, kanalisatsiooni ja puhastusseadmete rajamine, II etapp 130
8.3.1.5. Rahinge ekstreemspordikeskuse väljaarendamine (II etapp, külastuskeskus) 130
8.3.1.6. Laululava rajamine Rahinge järve äärde 131
8.3.1.7. Külakeskuste rajamine Rõhule, Haagele ja Ilmatsallu 132
8.3.1.8. Külaplatside ja mänguväljakute rajamine 132
8.3.1.9. Kergliiklusteede rajamine Märjale 133
8.3.1.10. Supelrandade arendamine Ilmatsalus ja Haagel 133
8.3.1.11. Vorbuse külakeskuse arendamine 134
8.3.1.12. Laululava ja külaplatsi rajamine Ilmatsalu järve äärde 134
8.3.1.13. Ilmatsalu võimla kapitaalremont 135
8.3.1.14. Sadevete kanalisatsiooni rajamine Märjale 135
8.3.1.15. Kergliiklustee rajamine Tükilt Ilmatsallu 136
8.3.1.16. Spordi-, konverentsi- ja vabaaja veetmise keskuse rajamine 136
8.3.1.17. Staadioni ehitamine Ilmatsalu Põhikooli juurde 138
8.3.1.18. Sõjalis–tehniliste spordialade keskuse väljaarendamine 138

8.3.1.19. Haage spordikeskuse rajamine 139
8.3.1.20. Kergliiklustee rajamine Tartu linnast Tükini ja Rahinge puhke-, kultuuri- ja spordikompleksini 139
8.3.1.21. Ilmatsalu Põhikooli renoveerimine ja juurdeehitus 140
8.3.1.22. Vorbusemäe puhkeala väljaarendamine 141
8.3.1.23. Märja lasteaia ehitamine 141
8.3.1.24. Biogaasijaama rajamine Ilmatsallu 142
8.3.1.25. Jaapani Kultuurikeskuse rajamine Kardlasse 142
8.3.1.26. Jäätmete tehnoloogilise töötlemise keskuse rajamine Kardla polügoonile 143
8.3.1.27. Koertetall–koolitushoone rajamine Kardla külla 143
8.3.1.28. Küülikukasvatuse ja –lihakäitluskeskuse rajamine Vorbuse külla 144
8.3.1.29. Hosteli rajamine Vorbuse külla 144
8.3.1.30. Põhimaantee nr 92 Tartu–Viljandi mnt Tartu–Rõhu lõigu km 0.0–7.2 laiendus 144
8.3.1.31. Tartu põhjapoolse ümbersõidu rajamine 145
8.3.1.32. Tallinn–Tartu põhimaantee nr 2 laiendamine 145
8.3.1.33. Lõuna-Verevi hobusekasvatuskompleksi rajamine 145
8.3.1.34. Valda tutvustavate infotahvlite ja platside rajamine 146
8.4. Finantseerimise põhimõtted 146
8.5. Arengukava realiseerimisega seotud riskid 147
9. ARENGUKAVA TÄITMISE KONTROLL, MUUDATUSTE TEGEMINE 148
LISAD: 149
Lisa 1. Arengukavas kasutatud põhimõisted 149
Lisa 2. Küsitlustulemuste kokkuvõte 151
Lisa 3. Ülevaade Riigikogus kinnitatud arengukavadest 158
Lisa 4. Hinnang Tähtvere valla arengukavale 2007–2013 (31.05.2007) 159
Lisa 5. Sotsiaalne keskkond 162
Lisa 6. Elektrivarustus ja tänavavalgustus 164
Lisa 7. Soojamajandus 165
Lisa 8. Tähtvere valla eelarvestrateegia aastateks 2013–2016 166
Lisa 9. Tähtvere valla investeeringud 170

EESSÕNA

Hea lugeja!

Teie ees on Tähtvere valla kolmas arengukava, mis kavandab omavalitsuse tegevusi aastateks 2013–2025. Koos valla üldplaneeringuga loovad need kaks dokumenti ettekujutuse Tähtvere vallast aastaks 2025.

Arengukava eesmärgiks on selgitada välja erinevate valdkondade negatiivsed ja positiivsed küljed ning leida neile võimalikud arengusuunad. Oluline on kavandada valla areng pikemaks perioodiks ning koostada tegevuskava, kuidas soovitud tulemusteni jõuda. Käesolev dokument on valminud paljude ametnike, kodanike ja spetsialistide ühise aktiivse koostöö tulemusel.

Teie ees on dokument, mis iseloomustab kogukonna elujõudu, annab märku omavalitsuse identiteedist ja prioriteetidest. Arengukava on vahend suhtlemiseks ja läbirääkimisteks partneritega väljaspool omavalitsust.

Järgnevate aastate eesmärgiks on arendada edasi olemasolevaid infrastruktuure ja luua uusi – investeerida veemajandusprojektidesse, kergliiklusteedesse, parendada munitsipaalhoonete seisukorda. Arendada kodanikuühiskonda ja aktiviseerunud kodanikualgatust ning ettevõtlust. Samal ajal on oluline traditsioonide säilimine, nende loomulik areng ja valla ainulaadsuse jätkuv väljakujunemine .

Hea lugeja, ka Sinul on võimalus Tähtvere valla arengule nii tegudes kui sõnades kaasa aidata.

Teeme seda koos, Tähtvere valla heaks!

Lugupidamisega

……..…	…….
Urmas Tartes	Rein Kokk
Tähtvere Vallavolikogu esimees	Tähtvere vallavanem

1. SISSEJUHATUS

Arengukava fikseerib Tähtvere valla peamised arengusuunad ja prioriteedid aastateks 2013–2025, millest lähtuvalt koostatakse tegevuskavad. Arengukava olemasolu loob valla elanikele kindlustunde ja tagab valla juhtimise järjepidevuse, sest fikseerib tegevussuunad edasiseks tegutsemiseks. Valla sihipärane areng ja konkurentsivõime suurenemine loovad omakorda motivatsiooni investeeringute tegemiseks ja tõstavad uute inimeste huvi valda elama asumise ja maksujõulise elanikkonna siia elama jäämise vastu.

Käesolev arengukava jätkab eelmise arengukavaga alustatud valla tegevuse pidevplaneerimist. Eesmärgiks on luua kaasaegne elukeskkond, selgitada uuesti välja valla tugevad ja nõrgad küljed, võimalused, ees varitsevad ohud, neist tulenevad probleemid ja võimalused nende lahendamiseks.

Arengukava aitab viia kooskõlla erinevate struktuuride tegevust (ettevõtjad, vallavõimud, investorid, riigivõim), samuti on abiks poliitiliste ja majanduslike otsuste langetamisel. Valla arengukava koostamise kohustus ja arengukava ülesanded on sätestatud mitmes Eesti Vabariigi seaduses ja õigusaktis.

Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 37 lg 1 ütleb, et vallal või linnal peab olema arengukava. Valla või linna arengukava on dokument, mis sätestab antud omavalitsusüksuse sotsiaal-majandusliku olukorra ning elu- ja sotsiaalse keskkonna seisundi analüüsi ja prognoosi, arengu põhisuunad, territoriaalse üldplaneeringu ja infrastruktuuri arenemise alused.

Arengukava on aluseks valla tegevuskava ja eelarve koostamisele. KOKS § 37 lg 8 punkti 1 kohaselt koostatakse vallaeelarve seaduses sätestatud korras, arvestades valla arengukava.

Arengukava aitab vältida juhuslikkust ja kaootilisust valla kui terviku juhtimisel. Samuti võimaldab ta ratsionaalsemalt kasutada olemasolevaid ressursse.

Arengukava koostamine on demokraatlik, avalik ja avatud protsess. Arengukava on kokkulepe, mille koostamisel osalevad võimalikult paljud kogukonna liikmed. Lepitakse kokku, milline peab olema kodukant tulevikus, milliseid võimalusi saab kasutada eesmärgi saavutamiseks, kuidas kõige paremini kulutada piiratud ressursse.

Arengukava üheks oluliseks eesmärgiks on ka olemasoleva olukorra võimalikult reaalne kirjeldamine ja probleemide väljatoomine. Arengukava peab olema realistlik ja elluviidav.

Arengukava koostamiseks korraldati nõupidamisi, arutelusid, vestlusi, erinevates eluvaldkondades uuringuid ja tehti küsitlusi. Saadud informatsiooni põhjal koostati valla tugevustest, nõrkustest, võimalustest ja ohtudest maatriks. Samuti aitas inimestega suhtlemine püstitada erinevates valdkondades eesmärke oluliselt täpsemalt kui mitmed analoogseks tegevuseks kavandatud metoodikad.

Arengukava koostajad tänavad kõiki inimesi, kes nõustusid intervjueerimistega, osalesid nõupidamistel ja aruteludel ning andsid oma panuse käesoleva dokumendi valmimisele.

2. LÜHIKOKKUVÕTE

Käesolevale arengukavale „Tähtvere valla arengukava aastateks 2013–2025“ eelneb „Tähtvere valla arengukava aastateks 2007–2013“, mis kehtestati Tähtvere Vallavolikogu 26.11.2007 määrusega nr 7 ning mida on muudetud Tähtvere Vallavolikogu määrustega nr 9 (21.11.2008), nr 1–3/8 (18.12.2009), nr 1–3/4 (15.10.2010), pikendatud 2015. aastani määrusega nr 1–3/2 (29.04.2011) ja muudetud (koos pikendamisega 2016. aastani) määrusega nr 1–3/3 (21.10.2011). Tähtvere valla arengukava on sisendiks maakondlikule arengustrateegiale, millest omakorda juhinduvad riiklikud arengukavad (joonis 1).

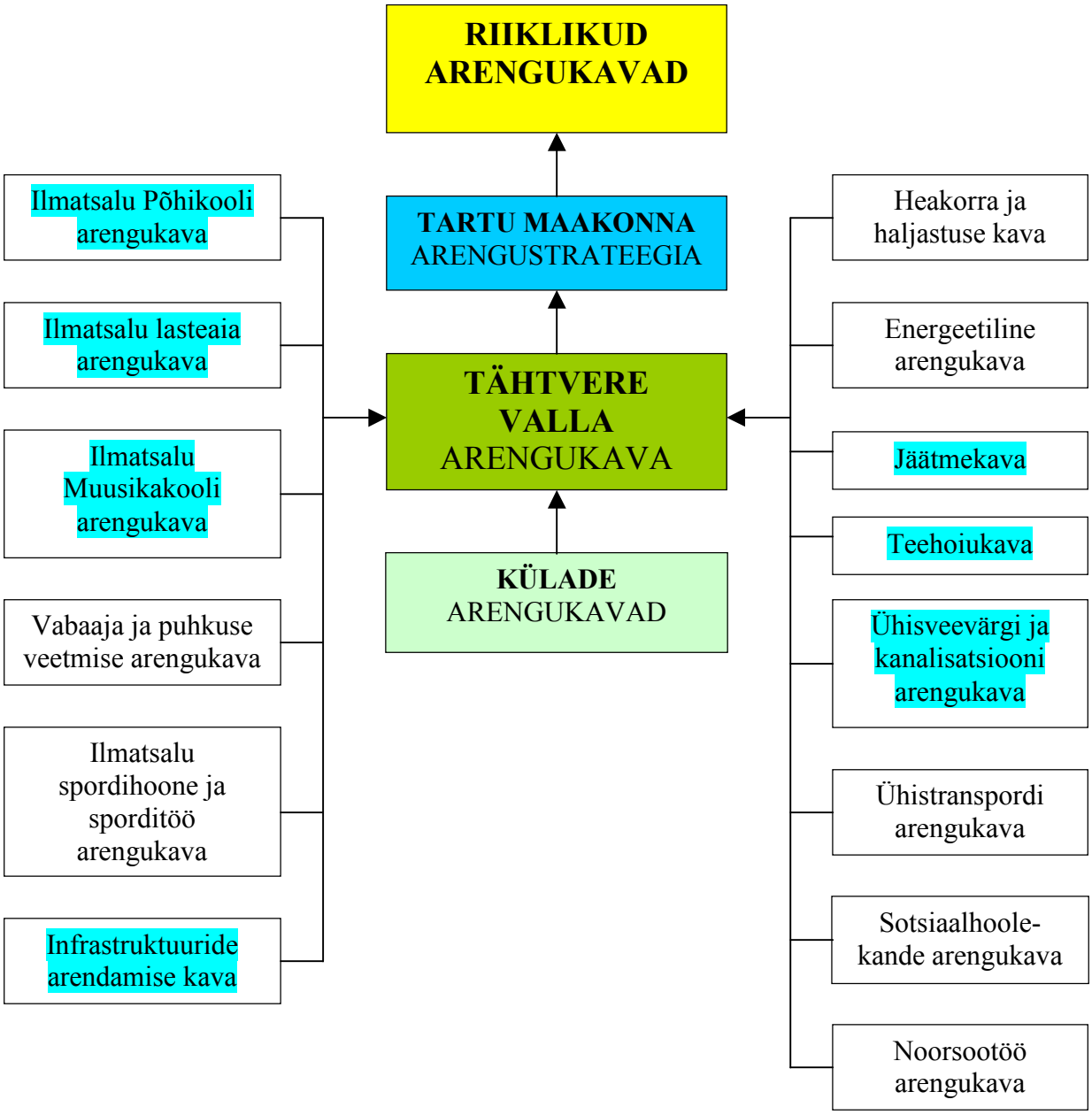

Joonis 1. Tähtvere valla arengukava loogika.

Arengukava koostamisel osalesid vallavalitsuse töötajad, allasutuste juhid, mitmed kinnisvara arendajad ja vallas tegutsevate ettevõtete juhid. Korraldati ka mitmeid avalikke arutelusid n.ö vallavanema ajutrustiga (ettevõtjate esindajad, külaliikumise eestseisjad) ning vallaelanikega.

Arengukava koostamise meeskond analüüsis põhjalikult kõiki esitatud kriitilisi märkusi, mõtteid ja ettepanekuid, mis olid seotud valla juhtimise arengusuundade ja elanikele muret tekitavate probleemidega. Palju häid mõtteid ja tegevussuundi saadi Ilmatsalu Põhikooli õpilaste kirjutatud kirjanditest teemal: „Minu kool ja vald 10 aasta pärast“ ja koolipersonaliga tehtud SWOT-analüüsist.

Valla arengukava koostamisel on lähtutud valla allasutuste tulevikuplaanidest, mis kajastuvad valla üldplaneeringus erinevate valdkondade arengukavadest ja visioonidest ning külade ja kolmanda sektori arengukavadest. Samas, üldises arengukavas sätestatud põhimõtetest lähtuvad ka muud kohalikule omavalitsusele kohustuslikud kavad.

Arengukava koostamist alustati eelmise arengukava analüüsist. Analüüsiti, mis sai tehtud, mis jäi tegemata ja mida seekord arengukava koostamisel teistmoodi teha. Seejärel analüüsiti meeskonnatööna väliskeskkonna olulisi mõjusid ning jõuti järeldusele, et Tähtvere vald sõltub paljuski väljastpoolt tulevatest mõjuritest – poliitikute kokkulepetest, Euroopa Liidu majandushoobadest, Tartu maakonna ja Tartu linna arengusuundadest, elanikkonna aktiivsusest jms.

SWOT-analüüsi tulemused näitasid, et Tähtvere vallal on palju tugevaid külgi, mida saab oma eesmärkide nimel ära kasutada. Samas ei tohiks uute sihtide seadmisel unustada nõrku külgi ja vallaelanike jaoks olulisi probleeme, mis vajavad erilist tähelepanu. Valla arengukava neljandast peatükist leiate tagasivaate Tähtvere valla ajalukku, ülevaate tegutsevate haridus- ja kultuuriasutuste tööst ning valla tegevusvaldkondadest.

Arengukava koostamises osalenud leiavad, et 2025. aastal näeb Tähtvere vald ennast praegusest oluliselt paremini hooldatud loodusega ja oluliselt inimsõbralikuma elukeskkonnana, kus on välja arendatud infrastruktuur, mitmekülgsed võimalused tervisespordiks ja vabaaja veetmiseks, on loodud koostöösidemete võrgustik ning toimib aktiivne külaelu. Selleks, et kirjeldatud tulevikunägemust saavutada, peab iga vallaelanik elukeskkonna kujundamisse andma oma panuse.

Arengukavas püstitatakse konkreetsed prioriteetsed eesmärgid lähiaastateks, millega määratletakse ühtlasi eelseisva perioodi tegevuskava. Püstitatakse ka pikemaajalised eesmärgid (aastani 2025), mis täpsustuvad käesoleva arengukava elluviimise ja täiendamise käigus.

Tähtvere valla **esimeseks ja suurimaks prioriteediks** järgmistel aastatel saab olema avaliku teenuse kättesaadavuse lihtsustumine ja kvaliteedi paranemine lähtudes kasvava rahvastiku nõudmistest ja kaasaegsetest võimalustest.

Teiseks olulisemaks tegevuseks on vabaaja veetmise võimaluste mitmekesistamine, puhke- ja tervisetaastamise tingimuste arendamine ja valla tulubaasi suurendamiseks võimaluste loomine. Selleks panustatakse eelseisvatel aastatel konkurentsivõimelisele haridusele, infrastruktuuri nüüdisajastamisele, turvalisusele ja vabaaja sisustamise võimaluste mitmekesistamisele, täiendavate finantsvahendite kaasamisele, IT-võimaluste ja koos-töösuhete arendamisele, mainekujundusele, teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamisele, valla töötajate ametikohustuste konkretiseerimisele, vallaametnike motiveerimisele, koolitamisele ja ametnike vastutuse tõstmisele.

Kolmandaks prioriteediks on piirkonnakeskuste (külade) elukeskkonna ja sotsiaalse infrastruktuuri parandamine, mille raames on kohalikest vajadustest ja võimekusest lähtuvalt vaja teha olulises mahus investeeringuid elukeskkonna parandamiseks ja turvalisuse tõstmiseks. Selleks panustatakse järgnevatel aastatel jätkuvalt tänavavalgustuse rajamisse, teede hooldusesse ja teiste kommunikatsioonide arendamisse.

Neljandaks prioriteediks on Tähtvere valla maine kujundamine ning valla spordi, vabaaja veetmise võimaluste ja kultuuri maakondliku, vabariikliku ja rahvusvaheline kättesaadavuse ning maakonna tee-, transpordi- ja andmesideühenduste parandamine.

Tähtvere valla arengukava koosneb kokku kaheteistkümnest peatükist:

1. peatükk ehk sissejuhatus kajastab arengukava vajalikkust ja üldiseid eesmärke, arengukava vajalikkust valla arendamisel. Samuti antakse ülevaade arengukavas kasutatud põhimõistetest.
2. peatükis on ära toodud arengukava koostamise loogika ja lühiülevaade arengukavast.
3. peatükis kirjeldatakse põhjalikumalt uue arengukava vajadust, huvigruppe, arengukava koostamise printsiipe, probleemide ja võimalike riskide esitlemise võimalusi ja arengukava koostamise korraldamist.
4. peatükis on toodud üldandmed valla kohta, valla looduse omapära, ajalugu, ülevaade elanikkonnast ja vallaelanike keskmisest tulumaksuga maksustatud sissetulekutest.
5. peatükis on toodud SWOT ja väliskeskkonna ja organisatsiooni (PEST) analüüs.
6. peatükis on toodud Tähtvere valla visioon.
7. peatükki võib pidada arengukava üheks kandvamaks osaks. Siin on käsitletud kõiki valla eluvaldkondi, valdkondade omavahelisi seoseid; siin on esitatud nende valdkondade strateegilised eesmärgid, võimalikud ohud ja vajalikud tegevused nende valdkondade arendamiseks.
8. peatükk käsitleb valla finantsolukorda, arendusprojektide investeerimisvõimalusi, võimalikke ohte ja riske ning alternatiive valla tasakaalustatud arendamiseks.
9. peatükk käsitleb Tähtvere valla arengukava seost riiklike arengukavadega ning Tartu maakonna planeeringute ja erinevate valdkondade arengukavadega.
10. peatükk käsitleb arengukava täitmise kontrolli ning täienduste ja muudatuste tegemist.
11. peatükis on toodud ülevaade kasutatud kirjandusest ja viidetest arengukava koostamise ajal kehtinud seadustele.
12. peatükis on ülevaade arengukava juurde kuuluvatest lisadest.

Arengukava vaadatakse läbi üks kord aastas ning muudatused kinnitatakse igal aastal hiljemalt 01. oktoobriks.

3. ARENGUKAVA VAJALIKKUS JA OLEMUS

Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus (KOKS) sätestab arengukava koostamise kohustuse. KOKS § 37 kohaselt on valla arengukava **dokument**, mis sätestab antud omavalitsuse sotsiaalmajandusliku olukorra ning keskkonna seisundi analüüsi ja prognoosi, arengu põhisuunad, territoriaalse üldplaneeringu ja infrastruktuuri arenemise alused.

Arengukava on strateegiline planeerimine, mis määratleb edasised arenguvisioonid ja strateegia. Sisuliselt on valla arengukava vallavolikogu, vallavalitsuse ja kohaliku vallarahva strateegilise mõtlemise skemaatiline plaan, millega teadvustatakse endale valla arengu tähtsamad eesmärgid ja konkreetsed tegevused nende saavutamisteks olemasolevate ressursside abil. Samas ei ole valla arengukava kivisse raiutud dokument, vaid arvestab muutuvaid vajadusi ja uusi võimalusi. Oma olemuselt on arengukava raamkava, mis elluviimisel peab leidma tuge riiklikest, regionaalsetest ja kohalikest alusdokumentidest. **Seega saab arengukava elluviimine toimuda ainult Euroopa Liidu, Eesti riigi, Tartu maakonna ja Tähtvere valla rahaliste vahendite ja investeeringute sidusal ja kooskõlastatud kasutamisel ning avaliku sektori ja ettevõtete ühistegevuse baasil.**

Käesolev Tähtvere valla arengukava on koostatud nii valla territooriumi kui ka valda juhtiva organisatsiooni kohta kuni aastani 2025. Arengukava orgaaniliselt seotud osaks on üldplaneering ehk territoriaalne arengukava.

Tabel 1. Üldplaneeringu ja arengukava põhimõtteline sidusus skemaatiliselt.

VALLA ÜLDPLANEERING	→ ←	**VALLA ARENGUKAVA**
↓	↻	↓
DETAILPLANEERINGUD	→ ←	**TEGEVUSKAVAD**

Lisaks valla arengut ja tegevust käsitlevatele seadustele on käesoleva arengukava koostamisel lähtutud:

1. Säästva arengu seadusest

On loogiline ja tõenäoline, et Tähtvere valla arengukava on dokumendiks, mis võetakse aluseks ükskõik milliste naabervaldade ja -linnade vaheliste läbirääkimiste käigus valla sotsiaal-majandusliku arengu rahastamiskava väljatöötamisel. Arengukava on ka aluseks detailsemate tegevuskavade koostamisel, milledest mitmete koostamine (näiteks uute elamu ja tööstuskülade rajamine, vee- ja kanalisatsiooniprojektide elluviimine jne) on tööprotsessis.

2. Konkurentsivõime kavast „Eesti 2020" on Eesti strateegia Euroopa 2020 eesmärkide saavutamiseks.

Kava kirjeldab peamisi poliitikasuundi ja meetmeid Eesti konkurentsivõime tõstmisel, seab eesmärgid 2020. ja 2030. aastaks kooskõlas EL riikide poolt kokku lepitud Euroopa 2020 strateegia eesmärkide ja Eesti väljakutsetega ning toob ära kohustused, mille Eesti riik võtab Euroopa Liidus kehtivatest direktiividest, kokkulepetest ja juhistest lähtudes.

3. Tartu Maavalitsuse uurimustööst „Tartumaa kõigile II" 2009

Selles käsitletakse elanike rahulolu vallas toimuvaga, suhtlemist vallavalitsuse ja volikoguga ning osalemist valla elu puudutavatel üritustel.

3.1. Uue arengukava koostamise vajalikkus ja huvigrupid

3.1.1. Eelmised arengukavad

Esimene arengukava koostati Tähtvere vallale 1991. aastal (kinnitati Tähtvere Küla Rahvasaadikute Nõukogu istungil 20. märtsil 1991), et saada endisele Tähtvere Küla Rahvasaadikute Nõukogu Täitevkomiteele valla staatus. Valla arengukava koostamisel seati eesmärgiks oma haldusterritooriumil omavalitsusliku juhtimisstruktuuri kujundamine ja tasakaalustatud sotsiaal-majandusliku arengu tagamine, majanduselu ümberkorraldamine, uute ettevõtlusvormide ja talude kujundamine, Ilmatsalu turbaraba Tähtvere valla maadega liitmise taotlemine, Haage küla lahutamine Haage külaks ja Märja alevikuks ning noortele võimaluse loomine keskhariduse saamiseks kohaliku kooli baasil. Koostatud arengukavas käsitleti valla sotsiaal-majanduslikku olukorda kõige üldisemas kontekstis, lähtudes tolleaegsetest võimalustest, tõekspidamistest ja tavadest. Arengukavas anti päris põhjalik ülevaade valla territooriumile jäävate külade ajaloost, tegutsevatest ettevõtetest, sotsiaalsfääri objektidest, hariduselust, kultuurivaldkondadest ja põllumajanduse arengusuundadest. Ka oli arengukavas käsitletud omandiprobleeme ja privatiseerimist. Arengukavas oli määratletud, millised hooned ja rajatised peaksid jääma munitsipaalomandisse ja kuidas tekivad omavalitsusel vahendid arenguks ja sotsiaalsfääri kuuluvate objektide korrashoidmiseks.

Käsitlemata olid jäetud kulud transpordile, hambaravikabineti sisustamisele, pereõekabineti, kultuurimaja ja vallavalitsuse enda ruumide remondile, rääkimata kulude planeerimisest pidevalt suureneva asutustele kuulunud elamu- ja kommunaalmajanduse kahjumi kompenseerimiseks.

Esimene arengukava nägi ette materiaalse abistamise fondi moodustamist ettevõtluse arendamiseks ning reservfondi moodustamist.

Rahvastiku analüüsi põhjal töötas esimese arengukava koostamise ajal 900 valla elanikku Tartu linnas ja samas valla ettevõtetes 250 linnaelanikku. Tähtvere vallas oli 01.01.1991. aasta seisuga 1140 töökohta.

3.1.2. Arengukava 2002–2006 olemuse ja täitmise analüüs

Teine arengukava koostati Tähtvere vallale 2002. aastal aastateks 2002–2006 ja kinnitati Tähtvere Vallavolikogu 01.02.2002 määrusega nr 1. Tähtvere valla arengukava aastateks 2002–2006 visiooniks oli: Tähtvere vald on kaasaegne, meeldiva elukeskkonnaga, kõrgetasemelise põllumajanduse- ja areneva ettevõtlusega omavalitsus Tartu külje all.

Hinnang Tähtvere valla arengukavale 2002–2006

Arengukava sissejuhatuses on märgitud arengukava ühe eesmärgina olemasoleva olukorra kirjeldamine ja probleemide väljatoomine. Siiski ilmneb selle eesmärgi täitmises pealiskaudsust ja analüüsi puudumist. Tõsisemalt saab 2006. aastani kehtinud arengukavas võtta SWOT–analüüsi, kus on päris põhjalikult välja toodud valla tugevused, nõrkused, võimalused ja ohud.

Arengukavas on käsitletud enam-vähem kõiki valla jaoks olulisi valdkondi, kuid pealiskaudselt. Näiteks elukeskkonna parandamisel on oluline koht ka keskkonnal. Paraku puudutavad keskkonna olukorda arengukavas ainult 4 lauset, milles väljendub, et vallas pole suuri keskkonnaprobleeme ja et suurima reostajana nähakse Ilmatsalu sigalat. Märkimata on jäetud näiteks Rahinge ja Vorbuse farm, mis oma loodusliku asendi tõttu kujutavad keskkonnale mainitud sigalaga samaväärset ohtu.

Tähtvere valla arengukavas 2002–2006 puudub täielikult ülevaade strateegiliste eesmärkide ja nende elluviimisvõimaluste kohta, kolmanda sektori, elamuehituse arendamise, päästeteenistuse (hädaolukordades tegutsemise), vallavara, valla juhtimise täiustamise, valla eelarve ja investeerimisvõimaluste ning mitmete muude arengukava oluliste valdkondade kohta.

Tähelepanuta on jäetud ka turvalisuse tagamise teema. Nii arengukava kui reaalne tegevus arengukava perioodil näitavad, et vallas pole pööratud piisavalt tähelepanu elanike turvalisuse tõstmisele, seda eriti kriisiolukordade lahendamisel. Vallas puudub kriisireguleerimistoimkond ja ülevaade tehniliste vahendite kasutamise kohta hädaolukordades.

Arengukavas käsitletavate valdkondade puhul saab mingi ülevaate olemasolevast olukorrast. Välja on aga toomata valdkondades valitsevad probleemid, kavandatavad tegevused probleemide lahendamiseks või vähendamiseks ning võimalikud ohud või riskid, mis võivad ohustada arengukavas toodud eesmärkide täitmiseks võimaluste loomist.

Lähtudes arengukava prioriteetsetest valdkondadest ja strateegilistest eesmärkidest võib välja tuua kolm olulisemat arengunäitajat:

1. Tähtvere valla elanike arv: 2002. aastal 2793 elanikku, 2006. aastal 2644 elanikku – vähenemine 149 elanikku. Elanike arvu muutumise dünaamika vallas ja Eesti Vabariigis on toodud joonistel 4 ja 5 ning tabelis 19.
2. Tähtvere vallas töökohta omavate vallakodanike osakaal tööga hõivatud vallakodanike arvust: täpsed andmed puuduvad, hinnanguliselt 30%.
3. Õpilaste arv Ilmatsalu Põhikoolis ja laste arv valla lasteaias: vähenenud on põhikoolis õppivate laste arv: 2002. aastal oli koolis 170 õpilast, 2006. aastal 164. Õpilaste arvu muutumise dünaamika Ilmatsalu Põhikoolis ja Eesti Vabariigis on toodud joonistel 22 ja 23 ning tabelis 28. Lasteaias oli laste arv 2002. aastal 99 ja ka 2006. aastal 99. Sünde oli arengukava perioodil 6 võrra rohkem kui surmi.

Tähtvere valla arengut võib lugeda **positiivseks (progress)**, kui kõigi kolme eeltoodud arengunäitaja arvväärtused suurenevad. Arengut peab lugema **negatiivseks (regress)**, kui vähemalt kahe arengunäitaja arvväärtused vähenevad oluliselt. Võib öelda, et muudel juhtudel **arengut ei toimu (stagnatsioon)**.

Elanike arvude muutused ja dünaamika vallas ja vabariigis näitavad, et absoluutnumbritelt on nii valla elanikkond kui ka Eesti elanikkond arengukava perioodil vähenenud. Kusjuures valla elanikonna vähenemine on olnud suhteliselt suurem kui Eestis tervikuna. Muidugi valda registreeritute arv ei pruugi näidata vallas tegelikult elavate inimeste arvu, mis tõenäoliselt on suurem kui registreeritud elanike arv.

Põhikooli õpilaste arvu muutumine ja dünaamika näitavad, et õpilaste arv Ilmatsalu Põhikoolis vähenes, kuid vähenemise % oli oluliselt väiksem kui vabariigis tervikuna. Kusjuures vähenemine toimus vaid aastal 2004. Teistel aastatel on õpilaste arv suurenenud, samal ajal, kui vabariigis on põhikooli õpilaste arv kogu aeg ühtlaselt vähenenud.

Kuivade numbrite alusel võib teha otsuse, et areng on olnud negatiivne. Samas numbrite dünaamika näitab ka positiivseid tendentse võrrelduna vabariigis tervikuna toimuvate protsessidega.
Selle arengukava perioodil toimus oluline ettevalmistus valla arengu aluseks olevate plaanide ja projektitaotluste koostamisega. Tähtvere Vallavolikogu 21.07.2006 määrusega nr 14 kehtestati Tähtvere valla üldplaneering, avati Linnutee matkarada ja Roheline klass, Jänese matkarada, puhastati Ilmatsalu ja Rahinge paisjärved ning remonditi nende veeregulaatorid, alustati ulatuslikku vee- ja kanalisatsioonitrasside renoveerimisega.

3.1.3. Arengukava 2007–2013 olemuse ja täitmise analüüs

- Tähtvere Vallavolikogu 26.11.2007 määrusega nr 7 kehtestati Tähtvere valla arengukava 2007–2013.
- Tartu Ärinõuandla konsultandi kui erapooletu eksperdi arvamus arengukava kohta on lisas 4.

Möödunud arenguperioodi (2007–2012) mõned olulised tulemused:

Tähtvere valla arengukava 2007–2013 on aastatel 2007–2012 täiendatud 11 punktiga. Vald on investeerinud avalikuks kasutamiseks ettenähtud projektidesse aastatel 2006–2011 ca 97,5 milj. krooni ehk 6,25 milj. eurot, toetusrahasid on saadud ca 67 milj. krooni ehk 4,28 milj. eurot. Valla laenukoormus on 38%.

Tabel 2. Ülevaade ehitusega seonduvast tegevusest Tähtvere vallas aastate lõikes

Tegevus	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	kokku 2006–2011
Algatati detailplaneeringuid	5	11	11	25	23	21	4	4	9	3+2*	**66**
Menetleti detailplaneeringuid	7	14	16	33	35	41	29	21	19	12+2*	**159**
Kehtestati detailplaneeringuid	4	4//5	5//3	16//5	15	15//1	12	11	4	6	**63**
Väljastati kirjalikke nõusolekuid	0	1	4	10	12	4	26	13	12	9	**76**
Väljastati ehituslube	20	21	45	59	83	85	66	51	48	54	**387**
Väljastati kasutuslube	0	9	15	10	42	41	29	42	29	41	**224**
Väljastati muid ehitus-tegevusega seotud dokumente	0	4	25	15	36	32	54	892	265	426	**1705**
Kokku dokumente	**20**	**35**	**89**	**94**	**173**	**162**	**175**	**998**	**354**	**530**	**2392**

Tabelist nähtub, et ehitustegevus oli väga tagasihoidlik kuni 2006. aastani. 2005. aastal väljastas vallavalitsus kokku 94 dokumenti. 2006. aastal väljastati dokumente ligi 2 korda rohkem kui 2005. aastal ja 2011. aasta lõpuks oli neid üle 5 korra rohkem kui 2005. aastal.

Väljastatud ehituslubade arv aastas on jäänud püsima 50–60 ehitusloani aastas. Oluliselt on suurenenud muude ehitusega seotud dokumentide väljastamise hulk.

Ehitustegevuse olulisemaks probleemiks on kujunemas ebaseaduslikud ehitised. Paljud maaomanikud on arvamisel, et omal maal teen, mida tahan. Nii on kaevatud ilma uuringute ja ehituslubadeta Emajõest väljuvaid kanaleid, ehitatud abihooneid ja isegi elamuid.

Planeeringute osas oli kõige aktiivsem tegevus 2005–2007, mil algatati 21–24 detailplaneeringut aastas. Alates 2008. aastast on detailplaneeringute algatamine vähenenud ja vähenenud on ka menetluses olevate detailplaneeringute arv. Samas on lisandunud vabariikliku tähtsusega maanteede laiendamiseks ja rekonstrueerimiseks koostatavate teemaplaneeringute osakaal.

Euronormidele vastava tänavavalgustuse on saanud Märja ja Ilmatsalu alevik, Rahinge küla, Rahinge külaplats ja ekstreemspordipark. Tänavavalgustuse rajamisele on kulutatud 2006–2011 kokku üle 8,7 miljoni krooni (556 050 eurot), millest ligi 1 miljon krooni (60 000 eurot) saadi projektipõhiselt.
Alljärgnevates tabelites 3 ja 4 on toodud kulutused tänavavalgustuse korrashoiule ja valgustusele ning rajamisele aastatel 2006–2011.

Tabel 3. Kulutused tänavavalgustuse korrashoiule ja valgustusele.

Aasta	Kulud (EUR)
2006	5 015
2007	331
2008	10 304
2009	2 106
2010	3 342
2011	5 921

Tabel 4. Kulutused tänavavalgustuse rajamisele 2006–2011.

Aasta	Kulud (EUR)
2006	7 240
2007	43 815
2008	121 975
2009	129 341
2010	130 068
2011	123 608

Ilmatsalu koolimaja remondile ja kavandatava juurdeehituse projekteerimisele on kulutatud ajavahemikus 2005–2009 kokku ligi 13,5 miljonit krooni (863 000 eurot), sellest 2009. aastal tehtud remonttöödele ligi 9 miljonit krooni (ca 575 000 eurot). Projektidega saadi koolimaja remondiks ja laiendusprojektide koostamiseks ca 310 000 eurot. Tööde käigus asendati kõik koolimaja aknad ja uksed, uue väljanägemise said kõik koolimajas asuvad ruumid, sealhulgas WC-d, köök, käsitööklassid jne. Ka varem võimlana kasutatud saal sai uue tehnilise lahenduse ja ajakohasema siseviimistluse. Tööde käigus vahetati välja kogu elektri- ja sidevarustus, hoonesse tulevad elektri toitekaablid, paigaldati madalpinge elektrivarustus, soojustati ja isoleeriti vundamendid ja saali välisseinad ning asfalteeriti koolimaja ümbrus.

Ajavahemikus 2007–2009 sai **lasteaed Lepatriinu** uue välisvalgustuse ja piirdeaia ning remonditi 560 m² katusepinda. Samuti sai lasteaed oma kasutusse vabanenud raamatukogu ruumid. Kokku kulutati nimetatud tööde teostamiseks 1,2 miljonit krooni (ligi 77 000 eurot).

Rahinge külaseltsi vanast katlamajast rekonstrueerimise teel uue ajakohase Külakatla rajamiseks on tänaseks kulutatud kokku ligi 2,5 miljonit krooni (ligi 160 000 eurot), millest kokku üle 1,8 miljoni krooni (115 000 eurot) on saadud projektidega.

Tõeliseks murelapseks vallavalitsusele olid, on ja jäävad veel paljudeks aastateks **kohalikud teed**, millede kogupikkus on 61,39 km (millest ainult 4,47 km on mustkatte all), tänavad kogupikkusega 5,19 km (millest 2,11 km on veel ikka kruusa- ja killustikkattega), 81 tee torutruupi pikkusega kokku 567 m ja 4 silda. Veel 2008. aastal kehtinud rahastamismäärade korral oleks kulunud kõigi vallale kuulunud teede kapitaalremondiks aega umbes 35 aastat. **Kuna valitsus vähendas 2009. aastast kohalikele teede remondiks ja hoolduseks ettenähtud raha 3,9 korda,** siis on ilmselge, et sellise rahastamispoliitika juures ei ole ka 50 aastaga võimalik kõiki valla teid, tänavaid teetruupe ja sildu kapitaalselt remontida.

Vaatamata teede remondiks ja hooldamiseks ettenähtud rahaliste vahendite, aga ka muudeks vallale delegeeritud kohustuste täitmiseks ettenähtud vahendite märkimisväärsele vähendamisele on vallavalitsus suutnud aastatel 2006–2012:

1) paigaldada bussiootepaviljonid Ilmatsallu, Rahingele ja Vorbusele;
2) teostada Keskuse tänava lõpuosa kapitaalse remondi koos parklate rajamisega;
3) kapitaalselt remontida koos parkla rajamise ning kanalisatsioonisüsteemide asendamisega avalikuks kasutamiseks ettenähtud Keskuse tn 11 eest mineva tee;
4) kapitaalselt remontida (koos kanalisatsioonikaevude asendamisega) 310 m pikkuse Päikese tänava, kuhu on veetud kruusa, killustikku ja purustatud asfalti kokku ligi 700 tonni;
5) rajada uue ühendustee Pilve ja Välgu tänava vahele;
6) kapitaalselt remontida vallamaja esise platsi;
7) remontida kokku 13 teetruupi;
8) kapitaalselt remontida 8955 m kruusakattega teid kuni 30 cm paksuse kruusakihi lisamisega (olgu siinkohal mainitud, et 6765 meetri kruusatee remondiks saadi materjalid valla poolseid kulutusi tegemata) ning remonditud ja pinnatud 1970 m asfaltteid ja tänavaid;
9) teha teede jooksvat remonti koos teepeenarde tasandamisega kokku 32 km ulatuses.

Järgnevas tabelis on toodud kulutused teehooldusele ja riigilt teehoolduseks saadud rahade kohta.

Tabel 5. Kulutused teehooldele 2005–2012.

Aasta	Kulud (EUR)	Riigilt teehoolduseks	Riigiraha osakaal teede hoolduses
2005	34 880	18 279	52%
2006	38 975	31 892	82%
2007	62 902	49 340	78%
2008	102 041	74 482	72%
2009	21 672	18 943	87%
2010	44 041	18 975	43%
2011	62 533	20 950	34%
2012 (9 kuud)	72 896	28 996	40%

Kokku on alates 2006. aastast kulutatud kohalike teede ja tänavate kapitaal- ja jooksvale remondile üle 6,34 miljoni krooni ehk ca 405 080 eurot. Summa ei sisalda teede hööveldamise ja lumetõrjetööde kulusid ja toetustena saadud summasid.

Eraldi peaks käsitlema teede ja tänavate remondi ja hooldamisega seotud kulutusi 2010 aastal. Kuigi vabariigi valitsus eraldas teede ja tänavate remondiks ja hooldamiseks 2010. aastaks ainult 296 900 krooni (2008. aastal 1,16 miljonit krooni), millele lisandus 15.12.2010 veel 25 900 krooni, suutis vallavalitsus teostada teedel ja tänavatel remont- ja hooldustöid kokku 966 032 krooni eest, olles selle kuluartikliga Tartumaa valdade seas 7. kohal. **Riigi eraldatud rahasumma suuruse osas asub aga vald alles 16. kohal ja eraldatud lisaraha suuruse osas alles 17. kohal.**

Valla arendamisel on üheks olulisemaks eesmärgiks inimestele võimaluste loomine vabaaja veetmise mitmekesistamiseks ja tegelemiseks tervisespordiga. Selle nimel on valminud lisaks varem rajatud Jänese matkarajale Linnutee ja Luharaja matkarada, roheline klass, supluskoht Ilmatsalu järve äärde ning on puhastatud Haage paisjärv ja suures osas Ilmatsalu jõgi.

Suurimaks ja rahaliselt mahukamaks projektiks Tähtvere vallas oli vaadeldaval perioodil ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni (ÜVK) I etapi rajamine, millesse on investeeritud seisuga 01.09.2012 ca 3,48 milj. eurot (ehk 57 544 000 krooni) ja millest valla osalus on 551 645 eurot (ehk 8,632 milj. krooni). ÜVK tööd võib lõppenuks lugeda Märjal, Ilmatsalus, Rõhul, Rahingel, Tükil ja Vorbusel. Nimetatud kohtades on jäänud teha veel peamiselt heakorratööd ja mõned väiksemad lõigud.

Tabel 6. Kulutused ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni töödele.

Aasta	Kulud (EUR)
Kuni 2006	476 753
2007	26 471
2008	14 564
2009	15 025
2010	18 832
2011	0

Tähtvere Vallavalitsuse prioriteetide hulka kuulub õpilaste õpitingimuste parandamine ja kooliskäimise kergendamine. Selleks on vallal liikumas kaks bussi, mis tegelevad laste kooli ja lasteaeda veoga ja võimalusel ka vallakodanike veoga Tartu linna.

Tabel 7. Kulutused õpilasveole (bussitransport) 2006–2011.

Aasta	Kulud (EUR)
2006	102 611
2007	104 066
2008	115 405
2009	100 820
2010	93 937
2011	86 158

Vallavalitsus on pööranud suurt tähelepanu kulude kokkuhoiule igas valdkonnas, ka õpilasveo osas. See ei tähenda, et osutatava teenuse kvaliteet on halvenenud. Kulude kokkuhoiuks on optimeeritud bussiringide marsruute, asendatud suuremat kütusekulu

nõudvad bussid uute ja ökonoomsematega, millega seoses on vähenenud ka busside hooldus- ja remondikulud.

Tähtvere vald on Tartumaa üldplaneeringu kohaselt rekreatsiooni piirkonnaks. Sellest tulenevalt on oluline koht ka valla väljanägemisel ehk heakorral. Vallavalitsus on järjest rohkem pööranud tähelepanu piirkondade heakorrastamisele, mis varem jäid teedel-tänavatel liikujatele märkamatuks. Oluliseks probleemiks on kujunenud inimeste hoolimatus oma elukoha heakorra suhtes. Väga palju raha on viimasel kolmel aastal kulunud jõe- ja järvede kallaste puhastamisele ning bussiootepaviljonide, hambaravikabineti ja muude avalikuks kasutamiseks mõeldud hoonete ja rajatiste ümbruse koristamisele. Ka on heakorrastuse rahade eest tehtud bussiootepaviljonide remonti.

Tabel 8. Kulutused heakorrale 2006–2011.

Aasta	Kulud (EUR)
2006	14 971
2007	28 943
2008	20 052
2009	18 983
2010	24 300
2011	28 445
2012 (8 kuud)	15 587

Märkimata ei saa jätta ka seda, et Ilmatsalu huvikeskus ja raamatukogu said uued ajakohased ruumid. Tänu raamatukogule uute ruumide valmimisele sai lasteaed juurde ruume. Lisaks sai lasteaed uue välisvalgustuse ja piirdeaia. Ka remonditi 560 m² lasteaia katust. Kokku kulus nimetatud töödele ligi 1,2 miljonit krooni ehk ligi 77 000 eurot.

Tähtvere vallas asuvate ettevõtete suurimad planeerimis- ja ehitustööd 2006–2011:

1) A. Le Coq AS rajas Tähtvere külla moodsa ja pilkupüüdva logistikakeskuse,
2) Saloni Büroomööbli AS tootmiskompleks sai uue kauni väljanägemise,
3) Haage Agro OÜ mitmed hooned on läbinud uuenduskuuri,
4) Eesti Maaülikool rajas Märjale moodsa katsejaama-õppekompleksi,
5) tänaseks tegevuse lõpetanud Plaines OÜ ja samas tegevust alustanud Haage Joogid OÜ rajatud valmistoodangu laohoone,
6) Tartu Agro AS peahoone sai uue väljanägemise,
7) Tartu Agro AS rajas Rahingele moodsa farmihoone,
8) Ilmre AS rajas moodsa puutöökoja, katlamaja ja parkimisplatsid,
9) Hydroseal OÜ rajas Tiksojale moodsa büroohoone ja tootmiskompleksi,
10) hr Kraus on Rahingel alustanud vana koolimaja vanadekoduks ümberehitamist,
11) Tiksoja Puidugrupp AS kaasajastas tootmishooneid,
12) uue kuue saanud AS Glaskeki tootmiskompleksi on laiendanud Lasita Maja AS,
13) Tiksojal alustas tööd uus asfalditehas,
14) Tallinna maantee ääres on valmimas Laadur OÜ tehnohooldekeskus.

Arengukava täitmise aluseks on valla rahalised võimalused. Raha laekub vallaeelarvesse üksikisiku tulumaksu näol, laenudena, projektidega ja riigi eraldatavate sihtotstarbeliste vahenditena. Arendustegevuseks puudujääva raha osa on vald sunnitud laenama. Et vald ei muutuks maksujõuetuks, peab vallavalitsus väga täpselt planeerima oma kulutusi.

Tabel 9. Tähtvere valla eelarve ja suhtarvud, mis näitavad olulisemate valdkondade kulutuste osakaalu eelarves.

	2006 täitmine	2007 täitmine	2008 täitmine	2009 täitmine	2010 täitmine	2011 täitmine	2012 eeldatav	2013 prognoos
Eelarve kulude kogumaht (EUR)	2 370 657	2 119 114	2 422 405	2 176 187	2 285 569	1 791 061	2 003 390	2 083 526
Eelarve kulud elaniku kohta (EUR)	904	795	900	810	862	678	762	792
Valitsemise kulude osakaal (%)	8,8	13,3	13,2	13,6	11	14,7	15,6	15,6
Hariduskulude osakaal (%)	39,1	41,9	52,2	55,7	50,1	49,6	45,6	50
Spordi ja kultuuri kulude osakaal (%)	10,3	16	11,3	8,2	6	8	8,8	9

Tabelist näeme, et vallaeelarve maht oli suurim 2008. aastal. Seda eelkõige tänu laekunud üksikisiku tulumaksule, investeeringuteks võetud laenudele ja riigi eraldatud vahenditele. Oluliselt langes vallaeelarve maht 2009. aastal, kuna laekumised tasandusfondist vähenesid, vähenes üksikisiku tulumaks ja vähenesid võrreldes 2008. aastaga 3,9 korda riigi eraldatud teehooldusrahad. 2010. aasta eelarve suurenemisel oli oluliseks toetuste saamine fondidest ja laenu võtmine investeeringuteks.
Kõige väiksem oli eelarve 2011. aastal, kuna sel aastal vastavalt Rahandusministeeriumi suunistele laenu võtta ei saanud, toetusi fondidest vähendati ja mõju avaldas ka üksikisiku tulumaksu laekumise vähenemine 2010. aastal. Kuna 2011. aastal oli eelarvemaht väikseim, siis sellest tulenevalt olid kulud 1 elaniku kohta samuti väiksemad.

Valitsemiskulude kasvule on olulist mõju avaldanud energeetiliste ressursside hinna tõus ja olulised muudatused dokumentide halduses ja registrite töös. Seoses registrite töö muutmisega ja ristkasutuse sisseviimisega suurenes ka ehitusregistrisse esitatavate dokumentide maht. Investeerimisprojektide elluviimiseks pidi vallavalitsus võtma laene.

Tabel 10. Tähtvere valla kohustused 2006–2011 ja 2012–... (eurodes).

Nimetus / aasta	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012 ...
Laenud	3304	177 095	46 789	67 719	91 935	116 266	576 123
Kapitalirendid	0	0	36 329	47 093	48 680	49 265	91 638
Kokku	3304	177 095	83 118	114 812	140 615	165 531	667 761

Nagu enamuse omavalitsuste jaoks, nii ka Tähtvere valla jaoks oli raskeimaks perioodiks aastad 2009 ja 2010, mil tuli oluliselt kärpida kõiki kulutusi ja investeeringuid. Paljude toetuste kadumise (nt õppelaenude kustutamine) korraldas valitsus.

Olulisemad kriisimuutused vallas aastatel 2009–2010:

- ametnike palka on vähendatud ning lõpetatud tulemustasude ja muude ühekordsete tasude maksmine;

- vähendatud on kultuuri- ja sporditoetuseid;
- lõpetatud õppelaenude kustutamine ametnikele, mille tõttu sattusid mõned töötajad majanduslikesse raskustesse;
- kohalikel omavalitsustel on keelatud laenamine ja vähendatud on neile laekuvat tulumaksuosa;
- vähendati teehooldustöödeks vajalikke summasid ca 3,9 korda.

Tabel 11. Üksikisiku tulumaks ja vallaeelarve maht aastatel 2006–2011.

Aasta	Tulumaks	Vallaeelarve maht
2006	1 050 286	2 380 575
2007	1 321 156	2 261 549
2008	1 538 342	2 507 304
2009	1 361 918	2 280 228
2010	1 242 299	2 303 148
2011	1 332 250	1 844 141

Kui võrrelda tulumaksu laekumist naabervaldadega (tabel 12), siis ilmneb, et Tähtvere valla laekumistest väiksem laekumine on Laeva ja Puhja vallas. Tähtvere vallas oli üksikisiku tulumaksu laekumine 2011. aastal tõusnud 2007. aasta tasemele. Samal ajal näiteks Tartu vallas ületas 2011. aasta tulumaksu laekumine juba isegi 2008. aasta laekumist. Nõo ja Ülenurme vallas oli tulumaksu laekumine jõudnud ligilähedaselt 2008. aasta laekumise tasemele.

Tabel 12. Üksikisiku tulumaksu laekumine kogu Eestis, Tartu maakonnas ja naabervaldades aastatel 2006–2011.

Piirkond	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012 7 kuud
Kogu Eesti	502 788 433	628 027 533	743 227 214	634 107 125	584 690 333	616 538 380	393 295 000
Tartu maakond	53 476 220	69 268 784	79 041 562	60 065 674	64 356 094	68 323 570	43 257 178
Tähtvere vald	1 050 286	1 321 156	1 568 342	1 361 918	1 242 300	1 332 250	861 312
Ülenurme vald	2 058 545	2 720 916	3 685 475	2 881 401	3 170 855	3 420 293	2 218 507
Laeva vald	276 408	358 566	438 539	350 528	327 200	349 661	217 169
Puhja vald	668 908	924 009	1 060 467	891 214	841 070	873 553	547 192
Nõo Vald	1 189 854	1 583 005	1 827 867	1 712 274	1 588 601	1 714 319	1 264 078
Tartu vald	1 629 000	2 180 618	2 605 618	2 418 702	2 461 156	2 797 582	1 876 986

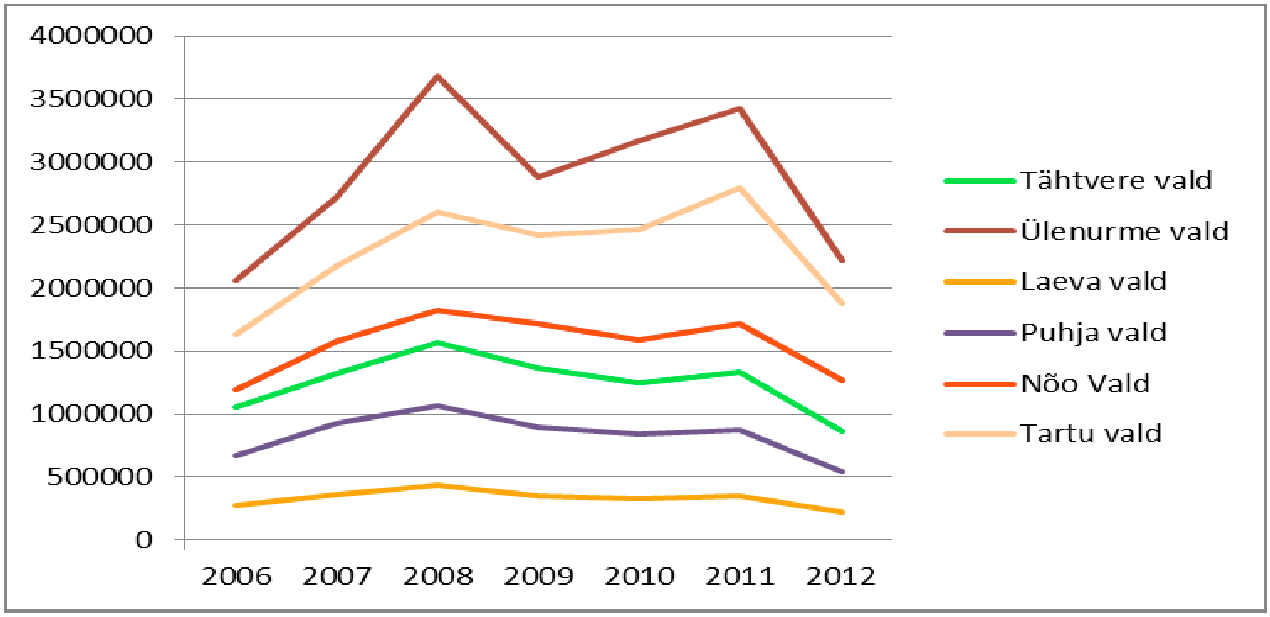

Joonis 2. Üksikisiku tulumaksu laekumine naabervaldades aastatel 2006–2012 (7 kuud).

Tabel 13. Ülevaade Tähtvere valla tuludest ja kuludest aastatel 2008–2011. (http://www.riigipilv.ee/Graafikud/Kulud//Kohalike omavalitsuste raamatupidamise avaandmed)

	2008	2009	2010	2011
Tulud kokku	**2289,24**	**2158,67**	**1778,38**	**1869,27**
Tulumaks	1565,4	1338,5	1240,6	1338
Riigieelarvest	361,43	288,49	313,2	265,02
Maamaks	76,45	74,59	71,77	69,84
Ehitus- ja kasutusload	16.38	9,67	7,49	9,75
Kulud kokku	**2247,62**	**1979,1**	**1729,11**	**1729,74**
Põhikool	653,02	624,85	491,8	477,37
Lasteaed	338,98	317,57	302,15	318,65
Vallavalitsus	179,27	164,79	153,43	94,26
Tänavavalgustus	102,64	97,46	85,73	51,22
Teede hooldus	103,22	23,4	55,94	47,21
Ehitus	68,41	64,58	55,5	51,17
Volikogu	38	33,44	32,81	33,52

Kolm olulisemat arengunäitajat aastatel 2006–2012:

1. Tähtvere valla elanike arv: 2006. aastal 2644 elanikku, 2012. aastal 2640 elanikku – vähenemine 4 elanikku. Elanike arvu muutumise dünaamika vallas ja Eesti Vabariigis on toodud joonistel 4 ja 5 ning tabelis 19.

2. Tähtvere vallas töökohta omavate vallakodanike osakaal tööga hõivatud vallakodanike arvust: täpsed andmed puuduvad.
3. Õpilaste arv Ilmatsalu Põhikoolis ja laste arv valla lasteaias: 2006. aastal oli Ilmatsalu koolis 164 õpilast, 2012. aastal 165. Põhikooli õpilaste arvu muutumise dünaamika Ilmatsalu Põhikoolis ja Eesti Vabariigis on toodud joonistel 22 ja 23 ning tabelis 28. Laste arv Ilmatsalu lasteaias oli 2006. aastal 99 ja 2012. aastal 119. Arengukava perioodil 2007 kuni 01.10.2012 on olnud sünde 7 võrra rohkem kui surmi.

Elanike arvude muutused ja dünaamika näitavad, et absoluutnumbritelt on nii valla elanikkond kui ka Eesti elanikkond arengukava perioodil vähenenud. Valla elanikonna vähenemine on olnud suhteliselt väiksem kui vabariigis, mida võib pidada positiivseks arengunäitajaks. Muidugi valda registreeritute arv ei pruugi näidata vallas tegelikult elavate inimeste arvu, mis tõenäoliselt on suurem kui registreeritud elanike arv.

Põhikooli õpilaste arvu muutumine ja dünaamika näitavad, et õpilaste arv Ilmatsalu Põhikoolis jäi sisuliselt samaks, kuid vabariigis tervikuna on vähenenud 5,6%. Ilmatsalu Põhikoolis toimus hüppeline vähenemine aastal 2008 ja viimastel aastatel on õpilaste arv tõusutrendis.

Vald on investeerinud avalikuks kasutamiseks ettenähtud projektidesse aastatel 2006–2011 kokku ca 97,5 milj. krooni ehk 6,25 milj. eurot, toetusrahasid on saadud ca 67 milj. krooni ehk 4,28 milj. eurot. Valla laenukoormus on 32 miljoni kroonise eelarve juures on 01.09.2012 seisuga 38%, st vald on laenanud niipalju, kui on võimeline laenu tagasi maksma. 2011. ja 2012. aasta olid vallavalitsuse jaoks uute suuremahuliste projektide ettevalmistamise ajaks. Valminud on projekt lasteaia kapitaalseks remondiks ja laiendamiseks, Ilmatsallu kergliiklustee rajamiseks, võimla remondiks, ÜVK II etapi alustamiseks jne. Aktiviseerunud on ehitustegevus ja sporditegevus. Suuremad asulad ja alevikud on saanud ajakohase tänavavalgustuse ning kaasaegse ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni.

Vallavalitsus on näidanud, et oskab edukalt lahendada ka kõige valusamaid probleeme Euroopat tabanud majanduslanguse oludes ja kinni pidanud 2007–2013 arengukavas püstitatud eesmärkidest.

Kokkuvõttes võib Tähtvere valla arengukava 2007–2012 täitmist pidada edukaks.

3.1.4. Huvigrupid ja nende huvid

Tähtvere valda mõjutavad ja omavad teatud ootusi selle suhtes mitmed formaalsed ja mitteformaalsed huvigrupid. Arengukava ettevalmistamise käigus sõnastati peamised Tähtvere valla huvigrupid ja analüüsiti, millised on nende võimalikud huvid. Vald peab oma arengukava väljatöötamisel nendega paratamatult arvestama.

- **Elanikud**
  - teenused: eluaseme, hariduse, kommunikatsioonide, turvalisuse, tervishoiu ja vabaajaga seotud
  - töökohad
  - abi ja toetus
- **Ettevõtted ja investorid**
  - tööjõud

- infrastruktuur
- asjaajamine
- turvalisus

- **Turistid ja külalised**
  - Tähtvere valla eripära, imeline loodus, haruldased linnud ja taimed
  - infrastruktuur
  - erasektori teenused
  - turvalisus
  - informatsioon
- **Muu avalik sektor**
  - Tähtvere valla võimaluste ärakasutamine
  - töökohad
  - infrastruktuur

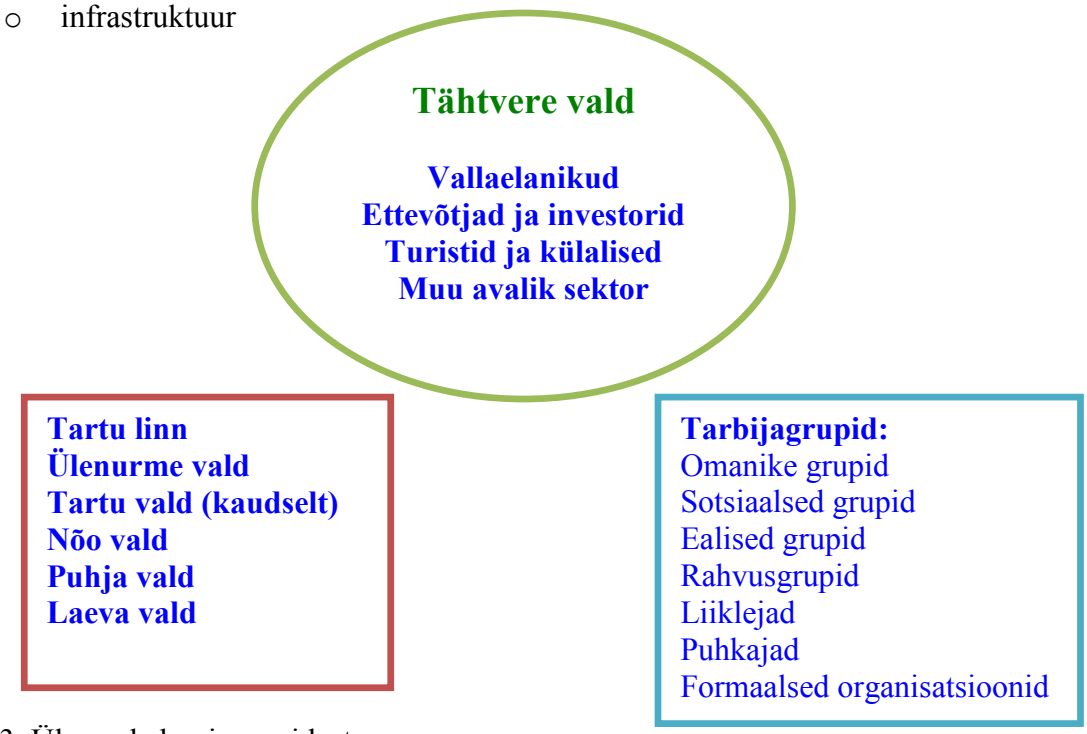

Joonis 3. Ülevaade huvigruppidest.

3.2. Arengukava koostamise printsiibid ja lähtealused

Tähtvere valla arengukava koostamisel lähtuti järgmistest printsiipidest:

- arengukava koostamise protsessi on kaasatud võimalikult palju elanikkonna huvigruppe;
- on toodud esile valla tugevad ja nõrgad küljed, valla võimalused, nendega kaasnevad ohud, neist tulenevad probleemid ja võimalused nende lahendamisteks;
- on määratud vallale olulised prioriteedid ja otsused.

Arengukava koostamine jagunes tinglikult järgmisteks etappideks:

- kokkuleppe saavutamine vallavolikogus Tähtvere valla arengukava koostamiseks;
- töögrupi moodustamine, arengukava koostamise koordinaatori kinnitamine ja lepingu sõlmimine arendus- ja konsultatsioonifirmaga MTÜ Maaelu Arenduskeskus arengukava koostamise korraldamiseks ning teostamiseks;
- olemasolevate situatsioonide kirjeldamine;

- eelmise arengukava täitmise analüüs;
- probleemide väljaselgitamine;
- prioriteetide kindlaksmääramine;
- valla arenguvisiooni koostamine;
- edasise tegevuskava koostamine;
- tegevuskavade pidev hindamine ja tagasiside tegeliku olukorraga.

Tähtvere valla arengukava 2013–2025 koostamiseks ettevalmistustega alustati oktoobris 2011, kui valla kuukirjas Valla Elu avaldati artikkel arengukava koostamise kohta ning kus kutsuti kõiki vallakodanikke, ettevõtete ja asutuste juhte ning sädeinimesi tegema ettepanekuid valla arenguks vajalike projektide kandmiseks arengukavasse.
Arengukava koostamisel on teemajuhid põhjalikult tutvunud olemasoleva olukorraga ja vestelnud ettevõtete juhtide ja külade aktiivsemate inimestega. Teemajuhid on lähtunud oma töös järgmisest skeemist:

1) lähteandmete täpsustamine,
2) olukorra kirjeldamine,
3) kesksete eesmärkide määramine,
4) probleemide väljaselgitamine,
5) võimalike lahenduste väljapakkumine.

Igas vaheetapis toimusid nõupidamised Tähtvere Vallavalitsuse, vallaametnike, külade esindajate või ettevõtjatega jne, kus koguti uut infot, uusi mõtteid ning arutleti tekkinud probleemide üle. Näiteks kulus hulk aega soojamajanduse, vee ja kanalisatsiooni korraldamisega seotud probleemidele lahenduste tegemiseks, sest võimalikke lahendusi oli nii valla erinevate piirkondade kui ka võimalike institutsiooniliste, sotsiaalsete ja ka demograafiliste muudatuste tõttu raske määratleda. Raskusi esines ka paljude vee ja kanalisatsiooni projektide elluviimise kavandamisel ning riigiteede rekonstrueerimise projektide koostamisel Ülenurme vallaga, kuna viimase koostatud Tähtvere vallaga piirnevate tööstus- ja elamurajoonide rajamise detailplaneeringud olid pealiskaudsed ja ei näidanud ette trasside rajamise võimalusi Tähtvere vallas ning Tartu–Viljandi maantee laiendamise projekteerimisega seotud tegevuses osalemine oli pigem tagasihoidlik. Tõsisemat tähelepanu tuli pöörata ka valla tänavavalgustuse II etapi lahendamisele, seda eriti silmas pidades elamuehituse aktiivsuse märkimisväärset kasvu valla territooriumil. Palju poleemikat ja erinevaid seisukohti tekkis vabaaja veetmise ja tervisespordikeskuste rajamisega seonduvas ning sotsiaalobjektide tuleviku kavandamisel. Valla elu arendamisel tuleb teha tööd selle nimel, et vallas reaalselt elavad kodanikud omaksid ka registreeritud elukoha aadressi vallas.

Analüüs antud kontekstis on olnud erinevate nähtuste, asjade ja valdkondade vaheliste põhjuslike seoste identifitseerimine. Siinjuures koondati tähelepanu olulistele probleem-küsimustele.

Analüüs toimus järgneva skeemi alusel:

1) MTÜ Maaelu Arenduskeskuse teostas Tähtvere Vallavolikogu määrusega nr 7 (26.11.2007) kehtestatud Tähtvere valla arengukava aastateks 2007–2013 (pikendatud kuni 2016) analüüsi ning täiendavad uurimistulemused ja SWOT-analüüs selgitasid välja Tähtvere valla:
   - Tähtvere valla arengukava aastateks 2007–2013 täitmise olukorra;
   - tugevad küljed, millele toetudes saab tulevikku planeerida;
   - nõrgad küljed, mille parandamiseks tuleb eesmärgid püstitada;
   - võimalused, mida Tähtvere vald peaks püüdma ära kasutada;

- ohud, mida tuleks vältida.

2) Probleemide tähtsuse järjekorra täpsustamist ei peetud primaarseks, küll aga grupeeriti probleemid valdkonniti, kuna **enamus probleeme on omavahel seotud ja valla arengut tuleb hakata käsitlema tasakaalustatuna**.
3) Probleemide lahendajate väljaselgitamine.
4) Võimalike lahenduste viisi määratlemine:
   - konkreetne;
   - erinevad variandid;
   - ebamäärane.
5) Probleemid eelmise arengukava täitmisel ja võimalikud ohud lähitulevikus ning kaugemas perspektiivis.
6) Probleemide omavahelise seose väljaselgitamine.

Arvestades rahvastikku ja erinevaid arenguprotsesse ning kohapealset olukorda Tähtvere vallas, on käesolevas arengukavas esitatud peamised probleemid ja nende võimalikud tekkepõhjused.

Peamised riskid

Riskid on nii väliskeskkonnast kui organisatsioonist endast tulenevad tendentsid ja arengud, mille realiseerumine võib oluliselt mõjutada Tähtvere valla edukust eesmärkide saavutamisel. Nende riskide teadvustamine ja maandamine tuleb eesmärkide seadmisel arvesse võtta.

- ***Arengutempo risk***

Risk, mis seisneb vallavanema ja vallaametnike võimalikus sagedases asendumises, millest tulenevalt uus vallavanem ja uued võtmeametnikud (ametnikud ja spetsialistid) ei pruugi omada ajaloolist mälu, piisavalt tunda kohalikke olusid, ei ole piisavalt kursis riigi poolse KOV-de rahastamise võimalustega ja sellest tulenevalt ei suuda vallavalitsus valla ametnikkonda alati piisavalt kiiresti tegutsema saada, et oleks võimalik püsida arengukavas ettenähtud tempodes ning saavutada reaalseid tulemusi enne, kui selleks vajalikku aega kasutada saab. Seni on Tähtvere vallas hinnatud aastatega kogutud teadmisi ja kogemusi ning seetõttu on vald saanud ka jõuliselt areneda aastatel 2007. kuni 2011.

- ***Maksujõuliste kodanike vähenemise risk***

See risk koosneb kahest aspektist

➢ Strateegiarisk – risk, et tegutsetakse sihipäratult, jõupingutusi fokuseerimata ja tulemusi mõõtmata. Arengukava olemasolu on aidanud seda riski oluliselt vähendada.

➢ Vallavolikogu ja vallavalitsuse tegevusest mittesõltuv hinnapoliitika (küttehindade tõus, palkade mahajäämus jne) põhjustab tööjõulise, eelkõige noorema elanikkonna lahkumist vallast ja Tartumaalt. Kahjuks on elanike arv vähenenud aastatel 2007–2011.

➢ Töötuse kasv. Kuigi statistika andmetel töötus väheneb, siis tegelikult väheneb ainult registreeritud töötute arv. Heitunute ja lootuse kaotanute kohta kahjuks ülevaade puudub.

➢ Väljaränne. Valda registreeritud elanike arvu vähenemine näitab formaalselt väljarände suurenemist ja vähendab maksutulusid. Samas ei pruugi see näitaja iseloomustada tegelikult vallas elavate inimeste arvu.

- ***Muud riskid:***

Makroökonoomika risk: Majandusolude halvenemine on ilmnenud Tähtvere valla suuremates asumites. See on kaasa toonud negatiivse mõju ka Tähtvere valla eelarvele ja takistanud arengukava elluviimist. Riskiolukord jätkub.

Hindade tõusu risk: Hindade (eriti kütuste, energeetika, ravimite, meditsiiniteenuste, hariduse jne) kiire kasv (jätkub ka aastal 2012 ja edasi) tähendab, et Tähtvere vald peab jätkuvalt tegelema üha enam elanike toimetuleku probleemidega. Riskiolukord jätkub.
Ametnike kompetentsuse vajakajäämise risk: Risk, et ametnikud ei suuda omandada piisava operatiivsusega kaasaja oludele vastavaid teadmisi ja asjaajamisoskusi. Riskioht suureneb kompetentsete ja valda hästi tundvate ametnike asendamisel.
Ametnike omavoli risk: Risk, et poliitilise ja sotsiaalmajandusliku olukorra halvenemisega võib muutuda valla juhtkond ning uus kompetentsi ja järjepidevust mitteomav vallavalitsus ei suuda valla arengukava ellu viia plaanipäraselt, kuna ametnikkond ei ole piisavalt kursis tegeliku olukorraga, ei tule kaasa, ei kaasa erinevaid huvigruppe, ei allu või pole suuteline tegema sihipärast tööd.

4. ÜLEVAADE VALLAST

4.1. Üldandmed, asukoht, valla looduse omapära

Tartu maakonnas on 19 valda ja 3 linna. Maakonna pindala on 2993 km^2, sh Tähtvere vald 113,95 km^2 ehk 3,8% maakonna territooriumist. Oma pindalaga on Tähtvere vald maakonnas suuruselt kuues ja vabariigis 127 vald.

Tabel 14. Tähtvere valla rahvaarv, pindala ja asustustihedus võrdluses Tartu maakonna ja kogu Eestiga.

	Rahvaarv (Statistikaamet)	**Pindala (km²)**	**Asustustihedus (elanikku 1 km² kohta)**
Tähtvere vald (**01.10.2012**)	**2 629**	113,95	**23,07**
Kogu Eesti (01.01.2012)	1 318 005	43 432,31	30,37
Tartu maakond (01.01.2012)	145 233	2 993,00	48,52
Tartu maakonna vallad	40 695	2 954,00	13,78
Tähtvere valla osakaal: – maakonnas – Eestis	 1,8% 0,2%	 3,8% 0,26%	 – –

16. mail 1991. aastal kinnitas Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidium Tähtvere vallale omavalitsusliku staatuse, seega sai vald 16. mail 2012. aastal 21 aastaseks.

Tähtvere vald asub Tartu linnast lääne pool, otse linna külje all, piirnedes põhjas ja kirdes Suur–Emajõega ja teisel pool jõge asuva Tartu vallaga, loodes Laeva vallaga, läänes Puhja vallaga, lõunas Nõo vallaga ja kagus Ülenurme vallaga. Valla administratiivkeskus asub Ilmatsalus. Vallamaja asub Ilmatsalu alevikus. Kaugus maakonnakeskusest on 7 km.

Valla territoorium on 11 394,98 ha, mis moodustab 3,8% maakonna pindalast. Metsamaa moodustab sellest 33,91% (3864,42 ha), haritav maa 43,47% (4953,72 ha), looduslik rohumaa 6,41 % (730,84 ha), Emajõe luht 3,5% (ligikaudu 400 ha).

Valda läbivad Tallinn–Tartu ja Tartu–Viljandi põhimaanteed ning Tallinn–Tartu raudtee. Teid on kokku 156,8 km, millest riigiteid on 74 km, kohalikke teid 59,7 km ja metskonna teid 23,1 km. Raudteed on 4,8 km.

Elanikke seisuga 01.10.2012 on 2629 inimest, neist mehi 1326 ja naisi 1303, koolieelikuid 184, koolikohuslasi 248, tööealisi 1780 ja pensioniealisi 417. Keskmine vanus on 39,61 aastat, meestel 37,57 ja naistel 41,69 aastat. Asustustihedus on 23,06 in/km².

Alevikke on valla territooriumil 2: Ilmatsalu (elanikke 365, 01.10.2012), Märja (elanikke 537, 01.10. 2010) ning 10 küla: Haage, Ilmatsalu, Kandiküla, Kardla, Pihva, Rahinge, Rõhu, Tähtvere, Tüki ja Vorbuse.

Looduslikud tingimused
Tähtvere vald asub Kagu–Eesti lavamaal. Sellest lähtuvalt on maastik enamjaolt tasane, kuid kohati ka lainjas. Mullad on valdavalt rasked, savised, kuid enamuses hea viljakusega.

Põllumaade keskmine hindepunkt on 51. Ligi 95% põllumaast on kuivendatud. Liigvesi juhitakse Ilmatsalu jõkke ja Tellisetehase kanali kaudu Emajõkke.
Valla territooriumil on looduslikke veekogusid vähe. Tähtvere valla veekogud kuuluvad Peipsi–Pihkva järve vesikonda. Läbi valla voolab Ilmatsalu jõgi, mis suubub valla põhjapiiriks olevasse Suur–Emajõkke. Lisaks asuvad Ilmatsalus, Rahingel, Pihval, Tükil ja Rõhul maaparandustööde käigus ehitatud paisjärved. Ilmatsalus tegutseb kalamajand, mille tiikide pindala on 127 ha.

Tähtvere põhilised loodusvarad on maa, mets, vesi ja turvas. Loodusvarade suhtes on Tähtvere vald suhteliselt vaene. Liivavarud on praktiliselt ammendatud. Kärevere silla juures on veealused kruusavarud, kuid nende kättesaamine on raske ja täpset varude suurust on raske hinnata. Turbaalad on ammendatud ja kuuluvad rekultiveerimisele.
Alljärgnevates tabelites (tabel 15 ja tabel 16) on toodud maade jaotus omandivormi ja kõlvikulise koosseisu järgi.

Tabel 15. Tähtvere valla maade jaotus omandivormi järgi (oktoober 2012).

Omandivorm	Suurus (ha)	%
Eramaa	4 845,78	42,53
sh eramets	1 362,49	11,96
Riigimaa (reformimata, valla hoolduses)	237,40	2,08
Riigimaa (vormistatud)	6 283,97	55,15
sh riigimets	2 725,98	23,92
Munitsipaalmaa	27,85	0,24
KOKKU	11 395,00	100,00

Tabel 16. Tähtvere valla maade kõlvikuline koosseis.

Kõlvik	Suurus (ha)	%
Haritav maa	4 972,81	43,64
Metsamaa	3 689,13	32,37
Looduslik rohumaa	774,79	6,80
Õuemaa	473,03	4,15
Muu maa	1 485,24	13,03
KOKKU	11 395,00	100,00

Metsa on ligikaudu 1830 ha eravalduses ja 2034 ha riigivalduses. Keskmine metsa boniteet vallas on 2,5 hindepunkti. Valdavad kasvukohatüübid on angervaksa, naadi, jänesekapsa, mustika ja madalsoo. Kasvava metsa tagavara Tähtvere vallas on 138,8 tm/ha kohta, Eestis keskmiselt 178 tm/ha. Metsa tagavara juurdekasv Tähtvere vallas on 2,6 tm/ha aastas, Eesti keskmine on 5,4 tm/ha aastas.

Kaitsealadest ulatuvad Tähtvere valla maadele Alam-Pedja looduskaitseala ja Kärevere looduskaitseala. Eraldi on kaitse all Ilmatsalu park. Kaitsealustest taimeliikidest kasvab meie metsades palju käpalisi.

Emajõe luhtadel pesitsevad teiste Eestimaa jaoks haruldaste lindude (merikotkas, väike-konnakotkas, roo-loorkull jne) kõrval ka rohunepid, kes kuuluvad II kaitsekategooria ohustatud liikide sekka. Rohunepp on valla vapilind. Lisaks eelnimetatutele esineb Tähtvere vallas selliseid haruldusi nagu laululuiged, pütid, hüübid, ruiklased, keda on siia pesitsema

meelitanud Ilmatsalu kalatiikide territoorium ja läheduses vohav lopsakas taimestik. Kokku on kohatud selles piirkonnas üle 120 liigi haudelinde.

Tähtvere valla allasutused:
1) Ilmatsalu lasteaed Lepatriinu
2) Ilmatsalu Põhikool
3) Ilmatsalu muusikakool
4) Ilmatsalu raamatukogu
5) Ilmatsalu võimla

Tähtvere valla aadressidega on registreeritud 364 ettevõtet:
1) 229 osaühingut (neist 6 likvideerimisel)
2) 9 aktsiaseltsi (neist 1 likvideerimisel)
3) 53 FIE-t (neist 5 tegevus peatatud)
4) 57 MTÜ-d (neist 1 likvideerimisel)
5) 1 sihtasutus
6) 7 tulundusühistut
7) 1 täisühing
8) 7 usaldusühingut

Tuntumad ettevõtted: Lasita Maja AS (puitmajade ehitamine), Tartu Agro AS (põllumajandus), A. Le Coq Logistikakeskus (karastusjookide turustamine), Haage Agro OÜ (põllumajandus), Tiksoja Puidugrupp AS (puidu töötlemine), Ilmre AS (ehitus ja saetööstus), Ilmatsalu Kala OÜ (kalakasvatus), Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu Tartu kontor, Aiasõber OÜ (taimede müük), Ilmatsalu Motell OÜ, Kure turismitalu, Hydroseal OÜ (maaparanduslikud materjalid), Furgotec OÜ (väikeste furgoonautode tootmine), Saloni Büroomööbli AS, Märja Monte, Märja OÜ, Nivoo OÜ jt.

4.2. Ajalugu

Ajalooliselt kuulub Tähtvere vald endise Nõo ja Tartu–Maarja kihelkonna aladele. Esmakordselt on küla kirjasõnas märgitud 1582. aastal nimetusega Techelwer. Kui veel ajalukku tagasi pöörduda, siis kitsamas mõttes on Tähtvere tuntud aastasadu ka Tartu kesklinnast läänes asuva keskaegse piiskopimõisa (esmateated 1515.a) Techelfer, aga ka Techelverdena nime all. 19. sajandi keskel, kui Tartu linna piir ulatus Jakobi mäeni, rajati Tähtvere park. Majanduselu areng nõukogude ajal, mil kogu põllumajanduslik tegevus oli koondunud sovhoosi valdusse, viis selleni, et kaalukam osa elamuehitusest, kultuuri- ja teenindussfäärist koondus Ilmatsallu. 1969. aastani asus Tähtvere külanõukogu Rahinge külas. Ilmatsalu (Ilmazahl) sai kuulsaks aastatel 1879–1961 tegutsenud tellisetehase kaudu. Rahinge küla ajalugu algab ürikutesse tehtud kannete kohaselt 1582. aastast. Ajakohaseks maa-asulaks kujunes Rahinge viimase veerandsaja aasta jooksul tänu Tartu katsesovhoosi Rahinge osakonna keskuse moodustumisele. Rahinge külas tegutses ka kuni 1988. aastani kool.
Kandiküla külas puuduvad tootmisettevõtted, suurem osa elamutest on ehitatud viimase 30 aasta jooksul. Tüki küla tuntakse kunagi seal töötanud vesiveski järgi. Umbes 0,4 km kaugusel külast lõunapool asub kabelimägi ja maa-alune kalmistu iidsetest aegadest.
Haage küla iseloomulikumaks objektiks on 8 ha suurune Loku veehoidla, mille kaldal vana teelõigu juures asub maa-alune kalmistu-kabelimägi 15.–18. sajandist.

Emajõe ürgoru lõunaveerel asuvat Kardla küla on mainitud esmakordselt 1544. aastal (Kardell). Küla põhjaosas on I aastatuhande esimesest poolest pärinev kivikalme. Maa-ala põllumaaks ettevalmistamisel 1911. aastal leiti sealt VI sajandist pärinev aardeleid, mis sisaldas kullast kaelavõru ja hulgaliselt hõbeehteid.
Vorbuse küla maadest suur osa kuulus enne Liivi sõda Kärkna kloostrile. Esimesed teated külast (Vorr) pärinevad 1582. aastast. Arvatakse, et küla on oma nime tegelikult saanud rootslaste võimu (M. Forbushof) järgi.
Tähtvere vallaga seotud **kuulsaimad elanikud** läbi aegade on Rootsi kuningas Karl XII, Eesti riigitegelane ja diplomaat Ants Piip, teenekas Tartu laulupedagoog ja teeneline õpetaja Rudolf Jõks (1896–1979), luuletaja Karl Eduard Sööt, kirjanik Juhan Sütiste (1899–1945), maalikunstnik ja pedagoog Juhan Püttsepp (1898–1975), teadlased Adolf Mölder, meditsiinidoktor Mihkel Kask (1902–1968), Eesti põllumajandusminister Aavo Mölder, teadlased-õppejõud Ilmar Koppel, Agu Laisk ja Urmas Tartes, odaviskaja Mart Paama, jahilaskja Urmas Saaliste, muusik Heldur Jõgioja (1936–2010), luuletaja Indrek Hirv, kunstnik Lagle Israel.

4.3. Valla elanikkond

Seisuga 01.01.2002 oli Tähtvere valda registreeritud 2793 inimest. Seisuga 01.01.2007 elas Tähtvere vallas 2623. Naisi oli 1328 ja mehi 1295. Keskmine valla elanik oli 37,6 aastane. Naiste keskmine vanus oli 38,8 ja meestel 36,4 aastat. 34,9% elanikest oli koondunud valla territooriumil olevatesse alevikesse – Märjale ja Ilmatsallu.
Seisuga 01.01.2012 elas Tähtvere vallas 2640 inimest. Naisi oli 1309 ja mehi 1331. Keskmine valla elanik oli 39,9 aastane. Naiste keskmine vanus oli 42,0 ja meestel 37,84 aastat. 34,4% elanikest oli koondunud valla territooriumil olevatesse alevikesse Märjale ja Ilmatsallu. 01.10.2012 seisuga oli elanike arv vallas vähenenud 2629 elanikuni (tabel 14). Valla elanikkond on pidevas muutumises. Põhilise osa sellest annab sisse- ja väljaränne. Tähtvere valla elanike migratsioon on suhteliselt suur tänu Tartu linna naabrusele. Viimase 18 aasta jooksul on vahetunud üle poole elanikkonnast. Taasiseseisvumise ajal oli valla elanike arv suurim 1995. aastal – 2900 inimest.
Kuigi Tähtvere vallas toimub aktiivne elamuehitus, näitavad arvud sisserändest oluliselt suuremat väljarännet (tabel 17 ja joonis 6). Sisseränne ületas väljarännet aastatel 2005, 2007 ja 2008. Eriti suur väljaränne on toimunud aastatel 2003 ja 2004. Samas reaalne olukord näitab, et paljud inimesed elavad Tähtvere vallas, kuid omavad sissekirjutust Tartu linnas. Suurimad väljaränded on toimunud just neil aastatel, kui Tartu linn on läbi viinud kampaaniaid oma elanikkonna suurendamiseks. Arvestades elamuehituse hüppelist hoogustumist 2006. aastal, on põhjust eeldada, et Tähtvere vallas hakkab lähiaastatel siia registreeritud elanike arv märgatavalt suurenema.

Tabel 17. Tähtvere valla elanikkonna muutumised aastatel 2002–2012.

aasta	elanikke seisuga 01.01.	sünnid	surmad	sisseränne	väljaränne
2002	2793	35	25	131	139
2003	2786	29	34	96	181
2004	2693	27	27	118	206
2005	2609	34	30	182	147
2006	2644	27	30	152	171
2007	2623	24	30	182	136
2008	2666	27	27	167	140

2009	2690	27	20	126	136
2010	2686	29	26	112	151
2011	2650	23	15	132	153
2012	2640	10	15	89	95
Kokku	2680 (keskmiselt)	292	279	1487	1655

Jooniselt 4 on näha, et elanike arv vallas on taas langustrendis alates 2009. aastast, ehk ajast, mil Eestit tabas majanduslangus. Arengukava koostamise ajast vähem on olnud elanikke 2005. ja 2007. aastal.

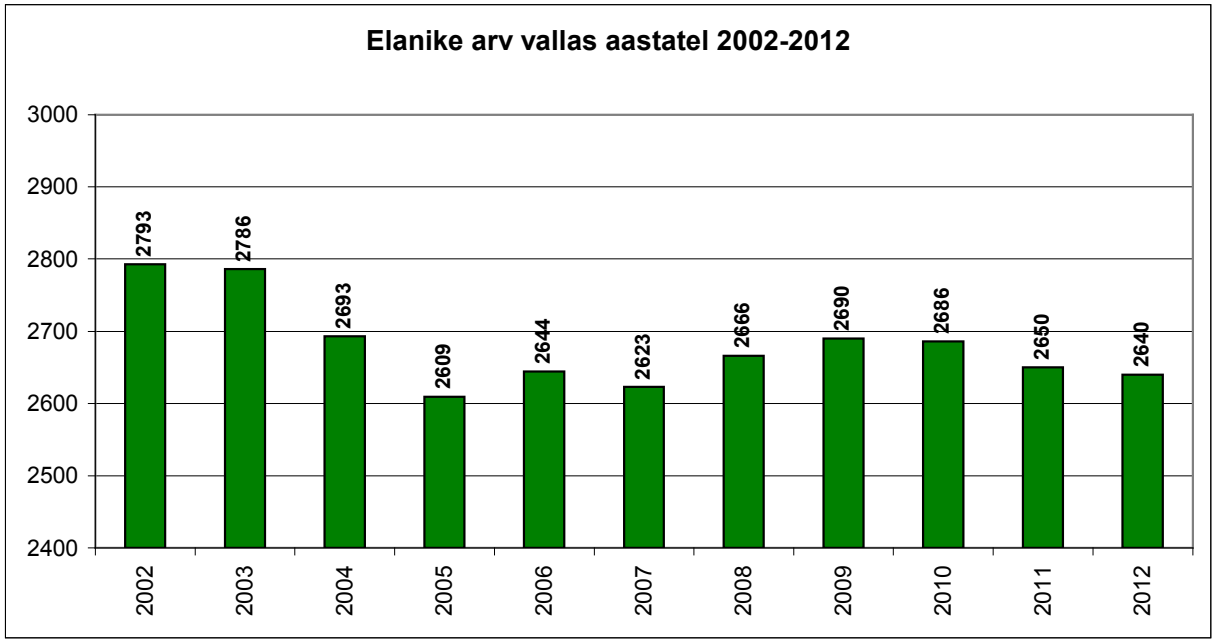

Joonis 4. Tähtvere valla elanike arv aastatel 2002–2012.

Võrdluseks rahvaarv Eesti Vabariigis aastatel 2002–2012 (Statistikaamet).

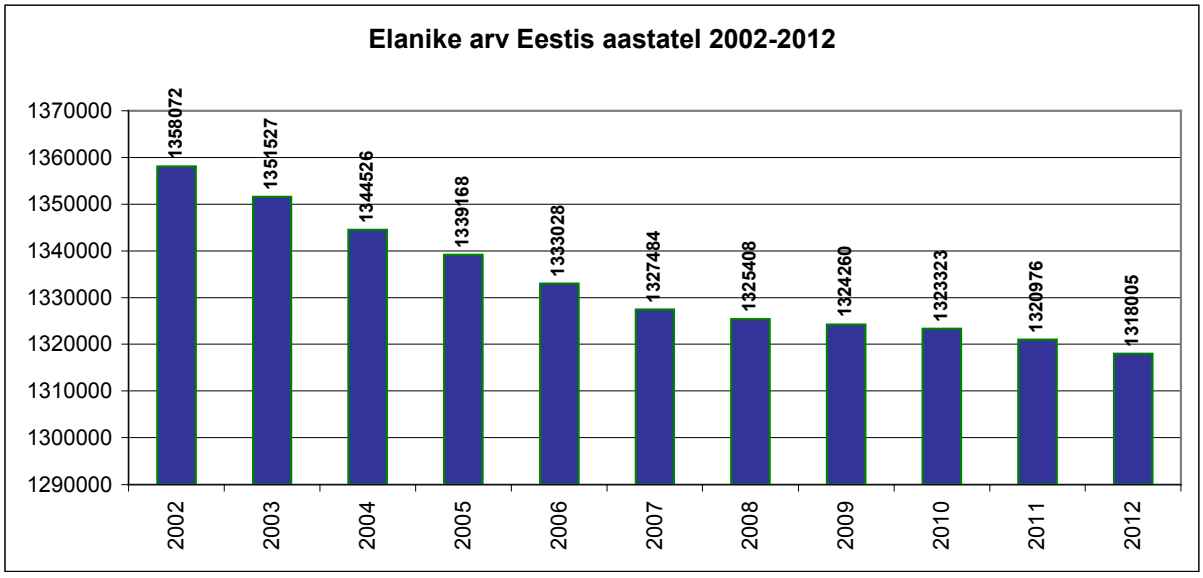

Joonis 5. Elanike arv Eestis aastatel 2002–2012.

Tabel 18. Rahvaarv Eesti Vabariigis aastatel 2002–2012 (Statistikaamet).

	Elanikke kokku	Mehed	Naised
2002	1 358 073	625 664	732 409
2003	1 351 527	622 803	728 724
2004	1 344 526	619 447	725 079
2005	1 339 168	616 787	722 381
2006	1 333 028	614 197	718 831
2007	1 327 484	611 841	715 643
2008	1 325 408	611 027	714 381
2009	1 324 260	611 089	713 171
2010	1 323 323	611 443	711 880
2011	1 320 976	610 991	709 985
2012	1 318 005	610 318	707 687

Tabelist 19 näeme, et aastatel 2002–2012 on elanike arv Eestis vähenenud 2,95% ja vallas samal ajal 5,48%. Samas valla elanike arv on viimastel aastatel tõusutendentsis, mida ei saa öelda Eesti Vabariigi rahvaarvu kohta.

Tabel 19. Elanike arvu muutused vallas ja Eesti Vabariigis 2002–2012.

aasta	**elanike arv**		**muutumise %**		**muutumise % 2002–2006 ja 2006–2012**	
	vallas	**Eestis**	**vallas**	**Eestis**	**vallas**	**Eestis**
2002	2793	1 358 072				
2003	2786	1 351 527	-0,3	-0,5		
2004	2693	1 344 526	-3,3	-0,5		
2005	2609	1 339 168	-3,1	-0,4		
2006	2644	1 333 028	1,3	-0,5	**-5,33**	**-1,84**
2007	2623	1 327 484	-0,8	-0,4		
2008	2666	1 325 408	1,6	-0,2		
2009	2690	1 324 260	0,9	-0,1		
2010	2686	1 323 323	-0,1	-0,1		
2011	2650	1 320 976	-1,3	-0,2		
2012	2640	1 318 005	-0,4	-0,2	**-0,15**	**-1,13**
muutumise % kokku 2002–2012			**-5,48**	**-2,95**		

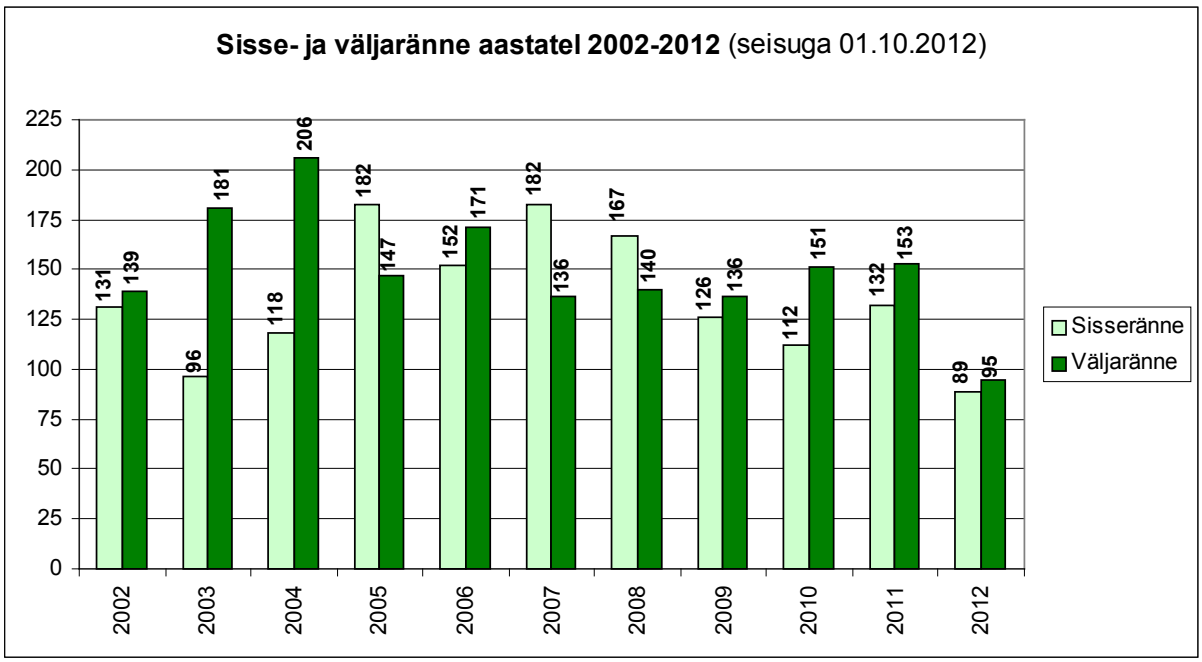

Joonis 6. Tähtvere valla sisse- ja väljaränne aastatel 2002–2012.

Sündide ja surmade vahekord Tähtvere vallas on aastati erinev, kuid kokkuvõttes on sündide osakaal pisut suurem (tabel 17 ja joonis 7). Märgata on, et sündide arv ületas surmajuhtumeid märkimisväärselt aastatel 2003, 2006 ja 2007. Sündivuse kasv loob eeldused ka kooli püsima jäämiseks ja lasteaia laiendamiseks.

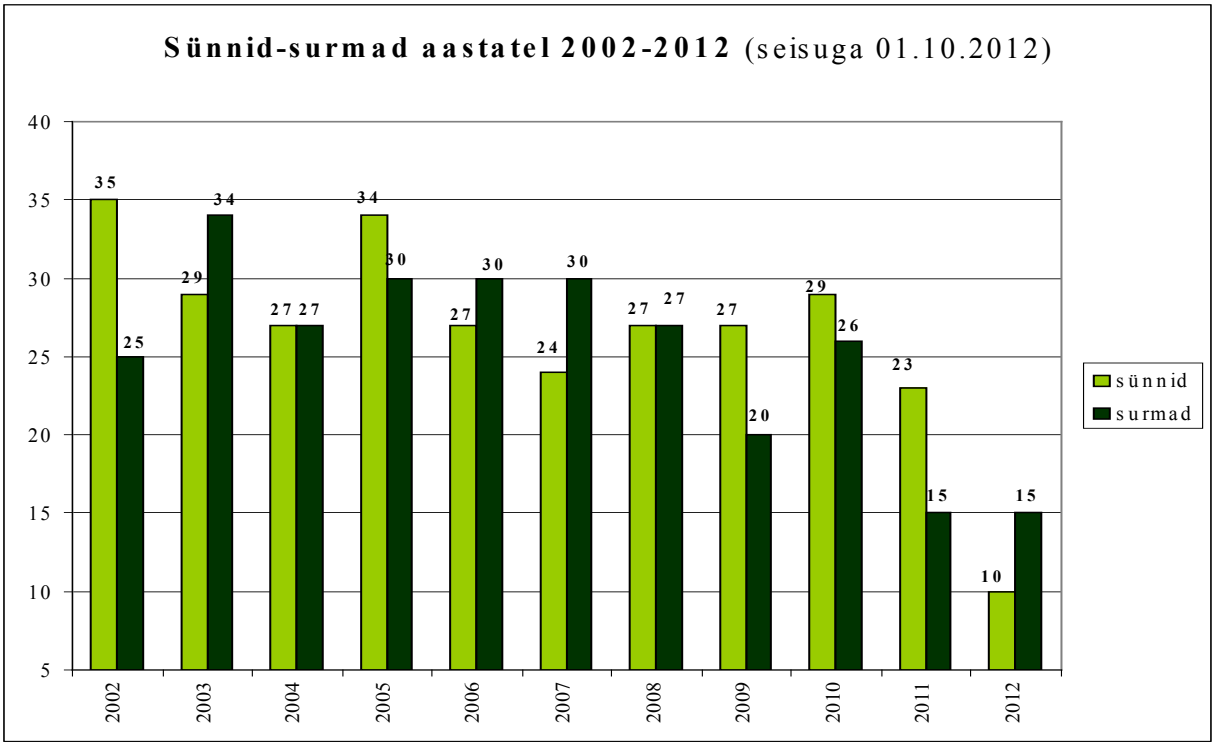

Joonis 7. Sünnid ja surmad Tähtvere vallas aastatel 2002–2012.

Elanike soolise jaotuse analüüsimisel (joonised 8 ja 9) ilmneb, et kuni 50-ndate eluaastateni on ülekaalus mehed. Märgata on see vanusevahemikus 21–30 aastat, kus aastal 1995 oli mehi

naistest rohkem 33 võrra, 2000. aastal 17 võrra, 2005. aastal 44 võrra, 2006. aastal 55 võrra ja aastal 2012. aastal 30 võrra. Eriti suureks on meeste ülekaal muutunud vanuse vahemikus 31–40 aastat, kus näiteks 2006. aastal oli mehi rohkem 50 võrra ja 2012. aastal 76 võrra. Naiste osakaal võrdsustub meestega või hakkab suurenema, kui ületatakse 50. eluaasta piir. Nii oli elanikeregistri andmeil Tähtvere vallas 1995. aastal 51–60 aastaseid mehi 158 ja naisi 154, 2000. aastal 50–59 aastaseid mehi 163 ja naisi 162, 2006. aastal mehi 183 ja naisi 198 ning 2012. aastal mehi 200 ja naisi 212.

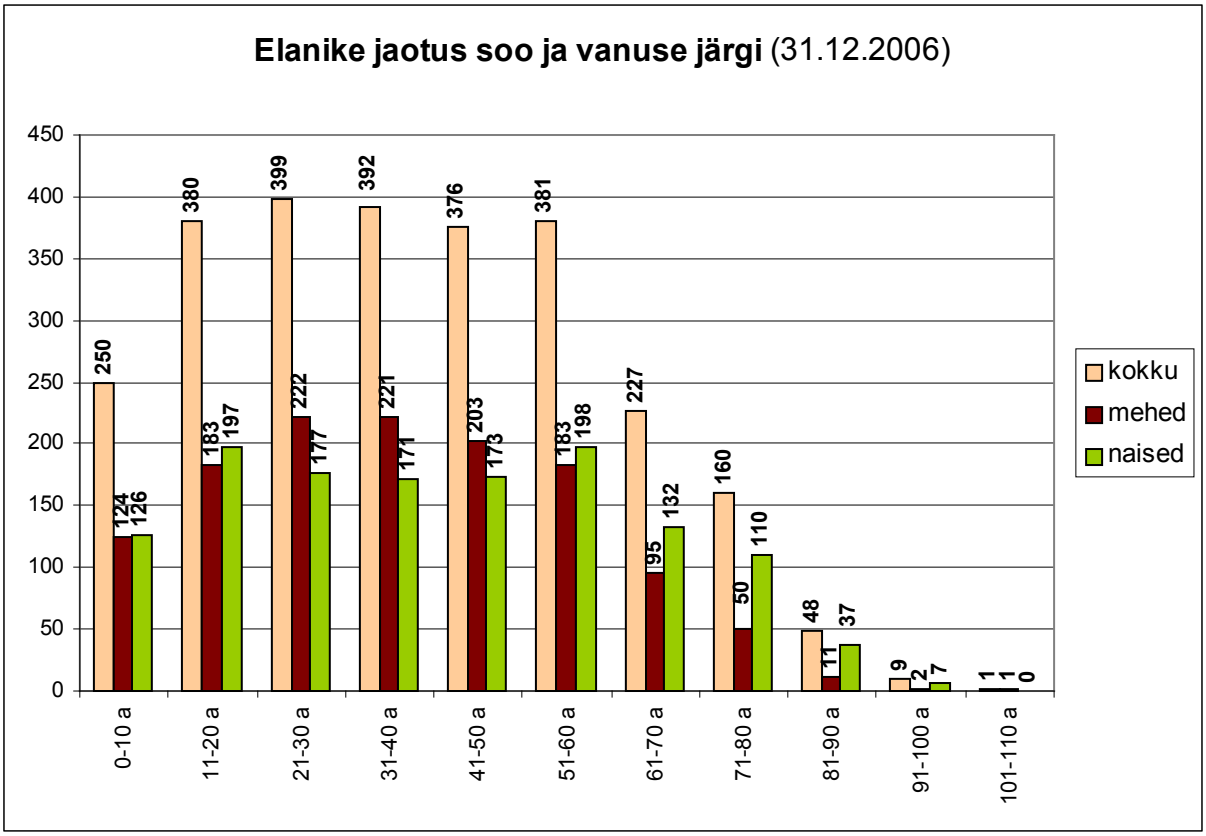

Joonis 8. Tähtvere valla elanike jaotus soo ja vanuse järgi 2006. aastal.

Oluliselt on naiste osakaal elanike soolises jaotuses hakanud suurenema alates 60-ndatest eluaastatest. 1995. aasta andmetel oli Tähtvere valla registris 132 naist ja 78 meest vanuses 61–70 eluaastat. 2000. aastal olid need arvud vastavalt 131 ja 83 ning 2006. aastal 132 ja 95 ning 2012. aastal vastavalt 139 ja 131. Meeste osakaalu suurenemine vanusevahemikus 61–70 ja enam aastat on tingitud eelkõige meeste keskmise eluea suurenemisest ja osalt ka seetõttu, et selles eas mehed eelistavad rohkem tegutseda kodukandis. Märkimisväärselt ületab naiste arv meeste arvu juba vanuseastmes 71–80 aastat. Nii oli 2006. aastal selles vanusevahemikus mehi 50 ja naisi 110 ning 2012. aastal vastavalt 50 ja 101.

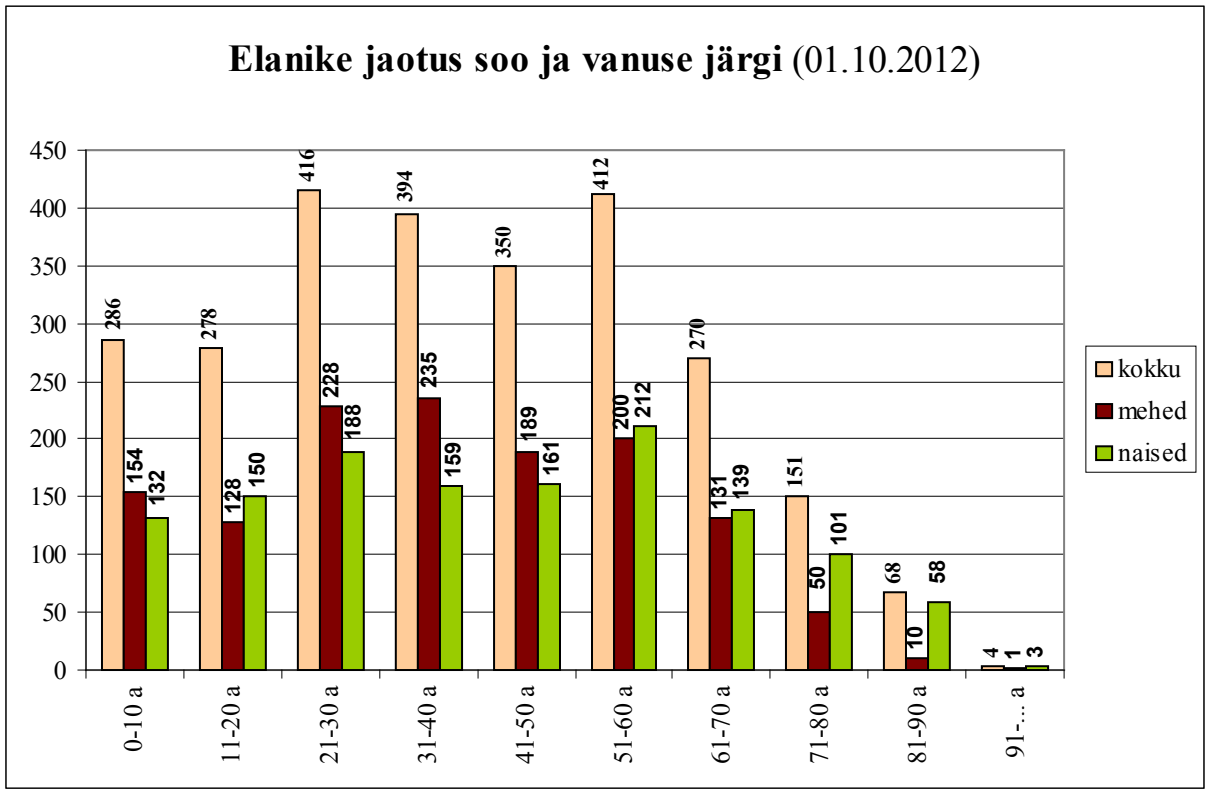

Joonis 9. Tähtvere valla elanike jaotus soo ja vanuse järgi 2012. aastal.

Elanike vanuselise jaotuse analüüsimisel aastatel 2006 ja 2012 (joonis 10 ja 11) on märgata eelkõige vanemas eas elanike arvu vähenemist.

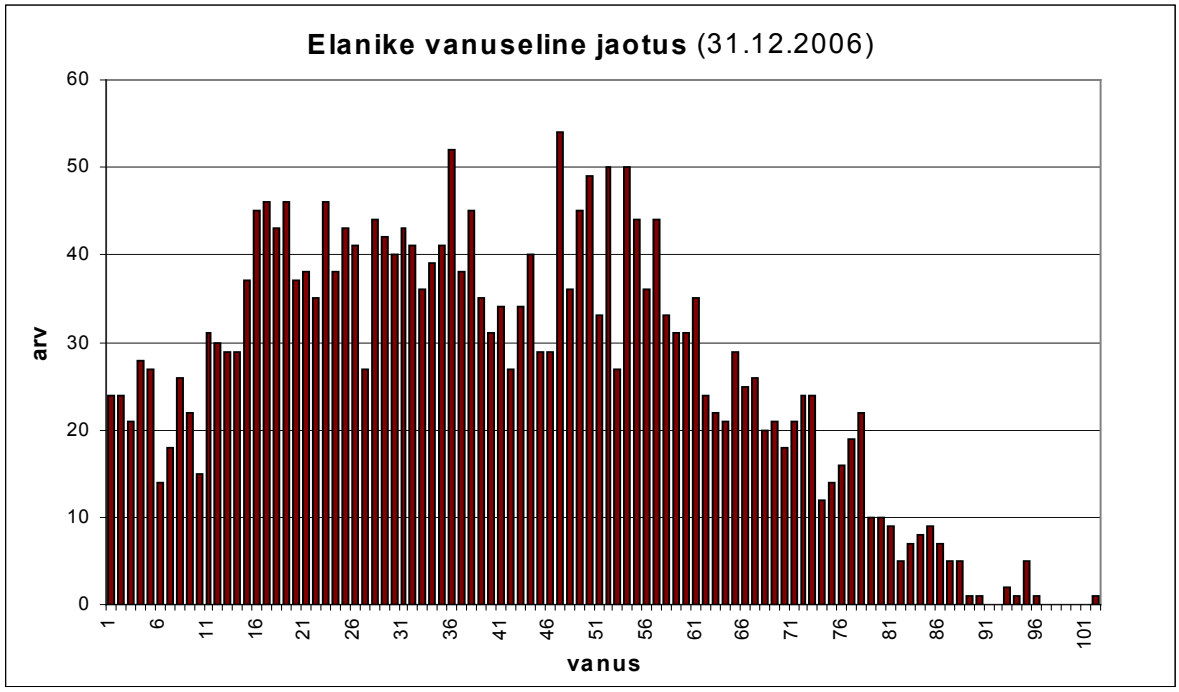

Joonis 10. Tähtvere valla elanike vanuseline jaotus 2006. aastal.

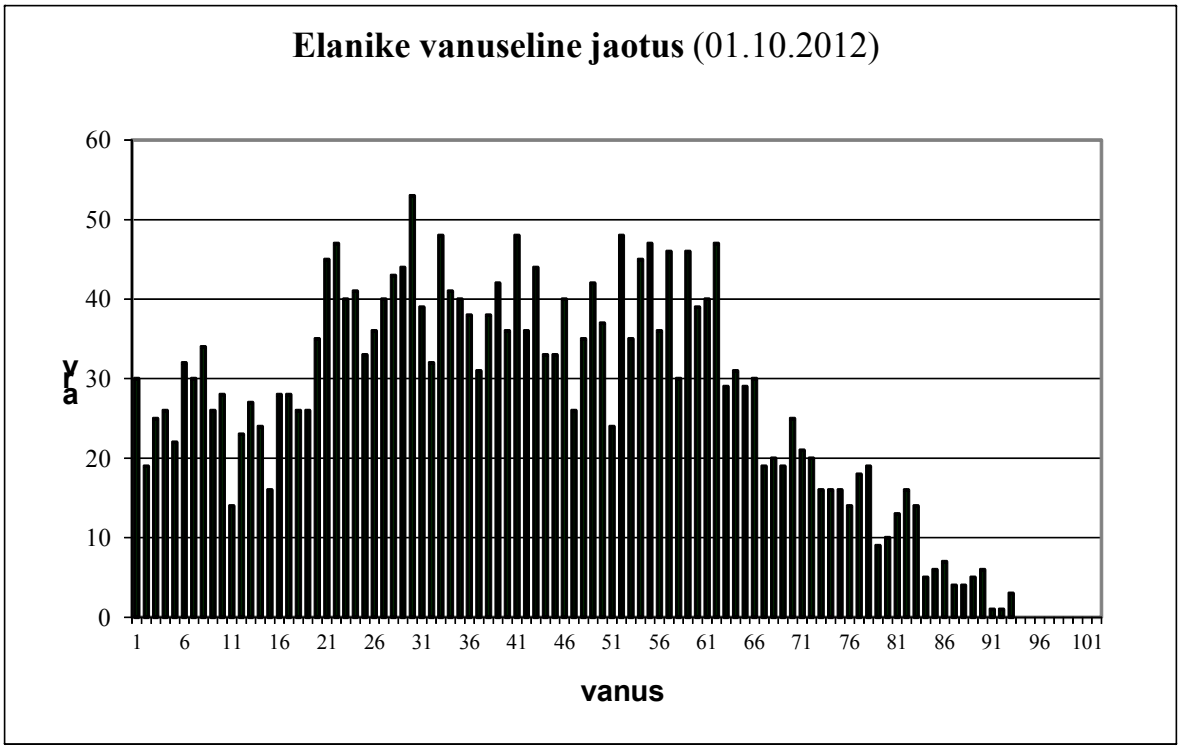

Joonis 11. Tähtvere valla elanike vanuseline jaotus 01.10.2012.

Kui vanusevahemikus 51–60 eluaastat on elanike arv suurenenud perioodil 1995–2006 vähemalt 69 inimese võrra ja ajavahemikus 2006–2012 vähemalt 31 inimese võrra, siis 2012. aastal puuduvad andmed, et vallas elaks inimesi, kelle vanus ületab 95. aastat (joonis 11).

Probleemid:

1. Mittepaikse elanikkonna suur arv. Valla territooriumil elab väga suur arv valla elanikeregistris arvele võtmata inimesi, kes kasutavad kõiki valla infrastruktuuri hüvesid, kuid kelle maksud ei laeku vallaeelarvesse.
2. Spordi ja hobidega tegelemise vähesed võimalused on tinginud paljudes peredes pereliikmete Tartu linna kodanikeks olemisega.
3. Pensioniealiste elanike osakaalu suurenemine, mis tingib senisest suurema tähelepanu pööramist sotsiaalabi teenuste kvaliteedile ja mitmekesistamisele.
4. Kuni 20-aastaste noorte arvu vähenemine viitab puudustele hobidega tegelemiseks, vabaaja veetmise võimaluste vähesusele ja vajakajäämistele elukeskkonnas.

Võimalikud lahendused:

1. soodsa keskkonna loomine elamiseks ja ettevõtluseks;
2. elamuehituse jätkuv edendamine;
3. kaasaegse infrastruktuuri väljaehitamine;
4. perspektiivsete elamuehituse piirkondade juurde kommunikatsioonide (vesi, kanalisatsioon) rajamine;
5. kaasaegsete õppimistingimuste loomine vallas;
6. vabaaja veetmise võimaluste mitmekesistamine;
7. ajakohase spordi-, kultuuri- ja vabaaja veetmise keskuse rajamine;
8. vanurite heaolu ja toimetuleku parendamine.

Riskid:

1. suhteliselt heade majanduslike võimaluste juures suureneb tarbimismentaliteet ja väheneb laste arv;
2. loodetud investeeringute tegemata jätmisel ei teki juurde töö- ja elukohti ning uusi sportimis- ja vabaaja veetmise võimalusi;
3. kavandatud kanalisatsiooni- ja joogivee trasside mitte täies mahus väljaehitamise korral jäävad mitmed uued elamurajoonid rajamata;
4. elektrienergia ja toasooja oluline kallinemine sunnib elanikke otsima odavamaid võimalusi elamiseks, millega kaasneb sageli elukoha vahetus.

Elanikkonna sotsiaalne jaotus

Sotsiaalselt jaotus valla elanikkond seisuga 31.12.2006 järgmiselt (tabel 20 ja joonis 12):

Tabel 20. Valla elanikkonna sotsiaalne jaotus 31.12.2006.

vanuserühm	mehi	naisi	kokku	%
koolieelikud (0–6 aastased)	82	74	156	5,95
kooliealised (7–16 aastased)	139	171	310	11,82
tööealised (N 17–60, M 17–63)	943	797	1740	66,34
pensioniealised	131	286	417	15,90

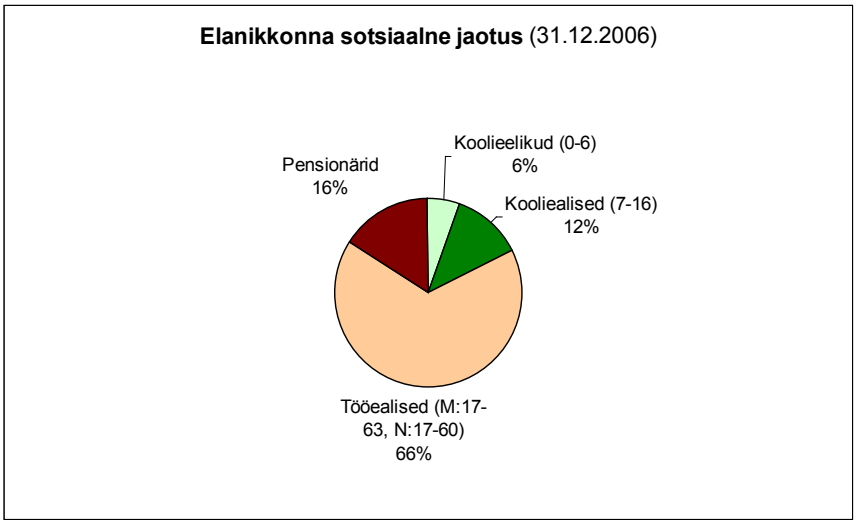

Joonis 12. Valla elanikkonna sotsiaalne jaotus 31.12.2006.

Tabel 21. Valla elanikkonna sotsiaalne jaotus 01.10.2012.

vanuserühm	mehi	naisi	kokku	%
koolieelikud (0–6 aastased)	96	88	184	7,00
kooliealised (7–16 aastased)	127	121	248	9,43
tööealised (M 17–62, N 17–62)	956	824	1780	67,71
pensioniealised (M 63–…, N 63–…)	147	270	417	15,86

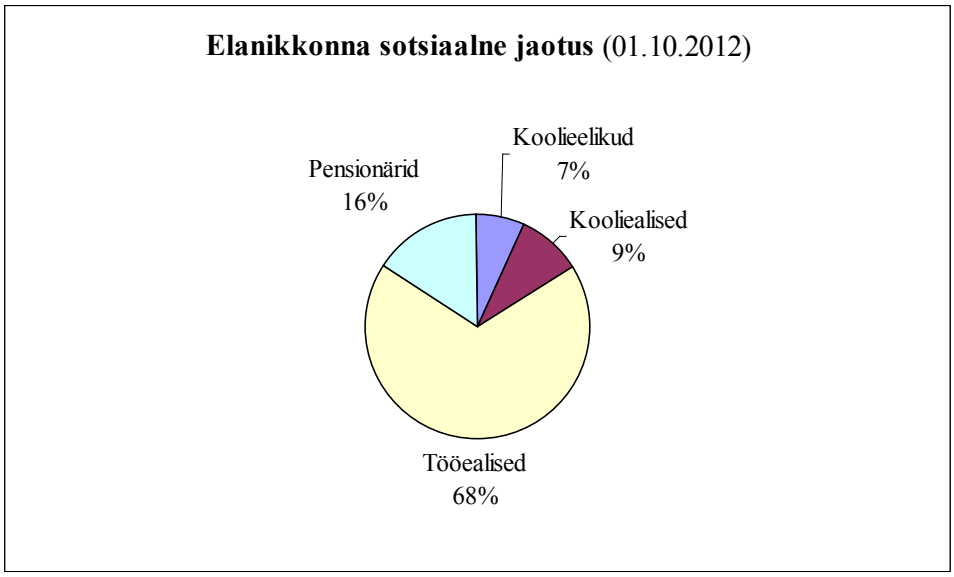

Joonis 13. Elanikkonna sotsiaalne jaotus 01.10.2012.

Elanikkonna sotsiaalse jaotuse analüüsimisel näeme, et:

1) kui ajavahemikus 2002–2006 koolieelikute osakaal vähenes 7%-lt 6%-le, siis ajavahemikus 2006–2012 on koolieelikute osakaal suurenenud tagasi 7%-le;
2) kooliealiste laste arv on ajavahemikus 2006–2012 vähenenud 12%-lt 9%-le;
3) tööealiste elanike arv on ajavahemikus 2006–2012 suurenenud 2% võrra;
4) pensionäride osakaal on jäänud praktiliselt stabiilseks.

Põhjused kooliealiste osakaalu vähenemisel:

1. Tartu linna pakutavad soodustused kooliealistele ja mitmekesine huviharidus on valla võimalustest suuremad.
2. Noored inimese eelistavad tihti (Tartu) linna poolt pakutavaid võimalusi tegelemiseks hobidega ja vabaaja veetmiseks.
3. Noortekeskuste puudumine vallas.

Arvatavad eeldused tööealiste elanike arvu suurenemiseks:

1. Motiveeriva töötasu ja töötingimustega töökohtade juurdekasv. Oma tegevust on laiendamas Lasita Maja AS, Laadur AS, AS Ilmre, Tiksoja puidugrupp AS, A.Le Coq AS logistikakeskus jne.
2. Vallas on loodud head võimalused elamuehituseks. Praktiliselt pole piirkonda, kus ei toimu elamuehitust.
3. Vallas on pööratud suurt tähelepanu tervislike eluviiside propageerimisele. On rajatud matkaradu ja elavdatud kultuurielu.
4. Infrastruktuuride (vee ja kanalisatsiooni süsteemid, elektrivarustus) intensiivne rekonstrueerimine.

Probleemid:

1. lasteaiakohtade vähesus, eriti Märjal;
2. vabaaja veetmise ja hobispordi harrastamise võimaluste vähesus;
3. kohalike pinnaskattega teede halb seisukord;
4. kallis toasoe Ilmatsalus ja Märjal;

5. ebakvaliteetne joogivesi Vorbusel, Tiksojal ja mitmetes väiksemates asustatud kohtades;
6. puuduvad ajakohased toitlustuskohad, kohvikud ja vajaliku valikuga kauplused.

Võimalikud lahendused:

1. lasteaia rajamine Märjale;
2. Ilmatsalu lasteaia renoveerimine ja laiendamine;
3. eraõigusliku spordihoone rajamine Haagele;
4. polüfunktsionaalse kultuuri-, spordi- ja vabaaja veetmise keskuse rajamine Rahingele;
5. alternatiivsete kütusevariantide otsimine toasooja hinna alandamiseks;
6. Ilmatsalu Põhikooli juurde staadioni ja spordihoone rajamine;
7. turvalisuse tõstmine;
8. teede olukorra parandamine;
9. teenindusvõrgu laiendamine erasektori kaasamisega ja pakutavate teenuste mitmekesistamine.

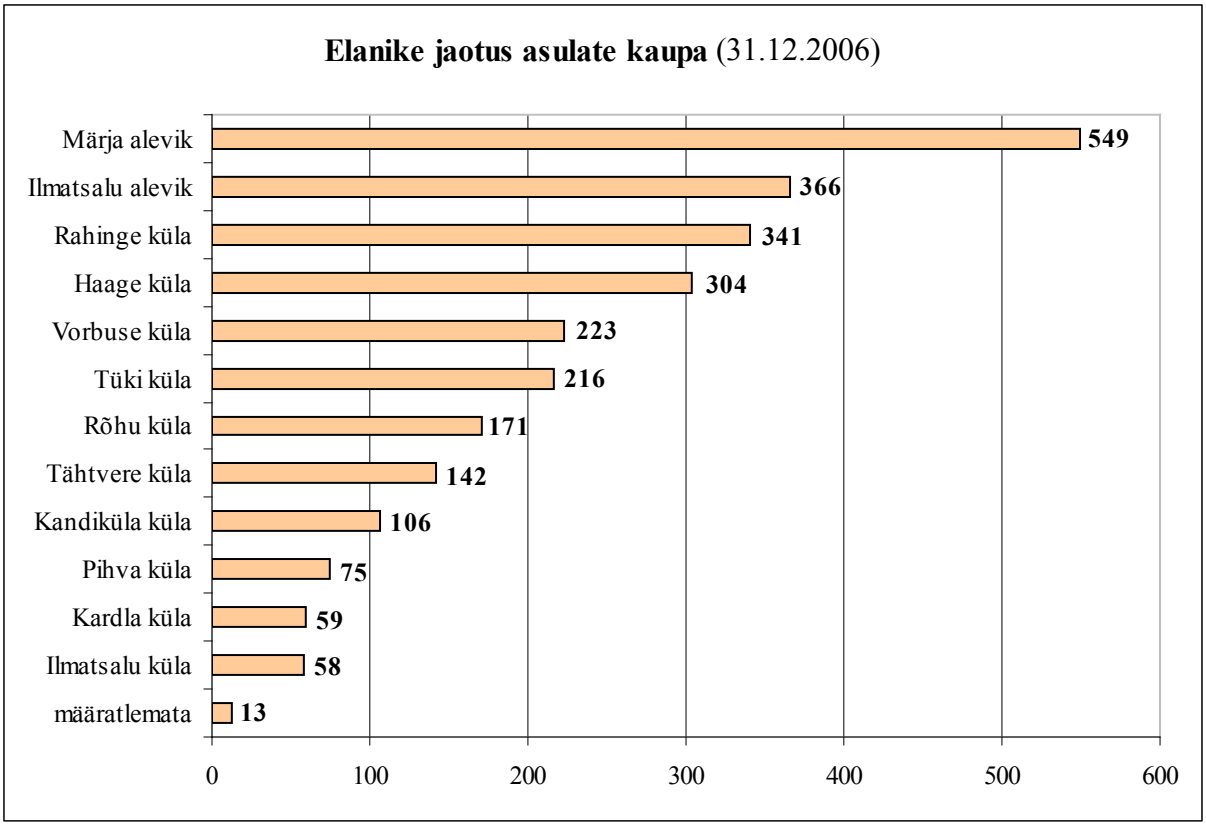

Joonis 14. Elanike jaotus asulate kaupa 31.12.2006.

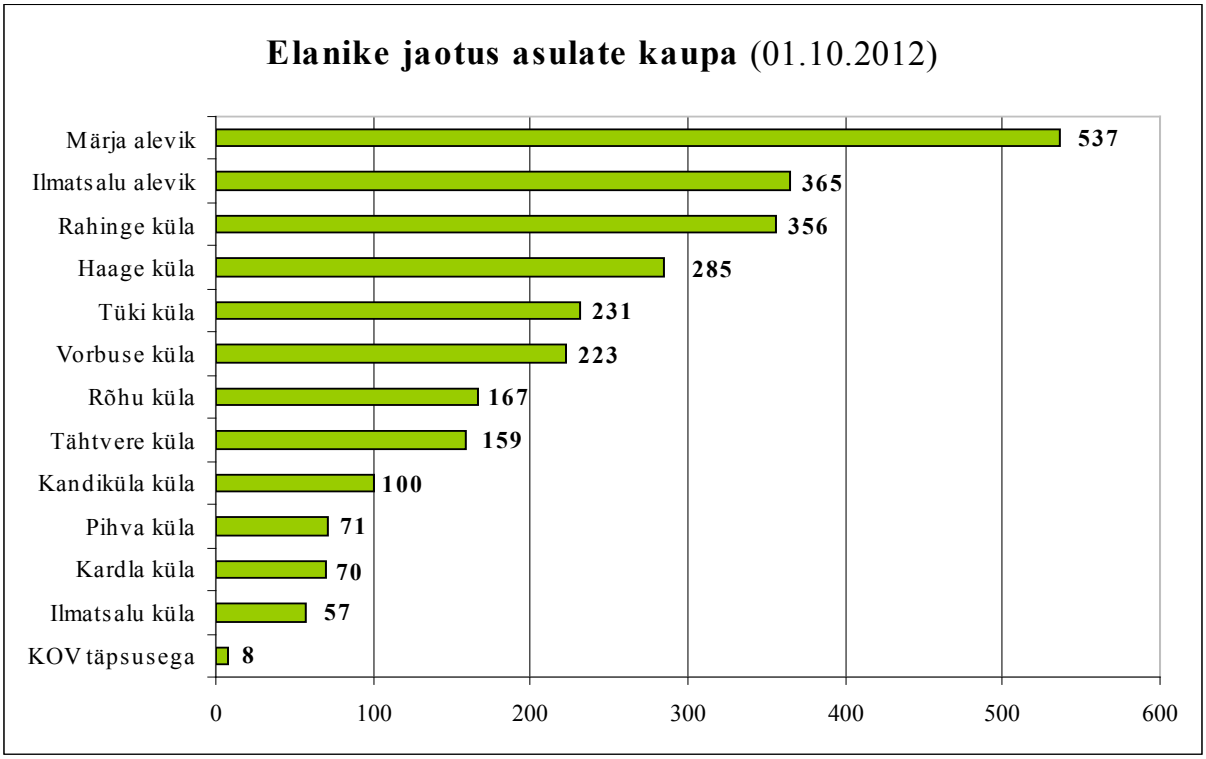

Joonis 15. Elanike jaotus asulate kaupa 01.10.2012.

Elanikkonna suurenemise-vähenemise analüüsimisel asulate lõikes ilmneb, et vaatamata elamuehituse kasvule Märja alevikus on just sealt ajavahemikus 1995 kuni 2006 vähenenud valda registreeritud elanike arv 157 võrra. Ajavahemikus 2006 kuni 2012 on see vähenenud 12 elanikku võrra. Veelgi suurem väljaränne on toimunud Ilmatsalu alevikust, kus ajavahemikus 1995 kuni 2006 vähenes valda registreeritud elanike arv 197 võrra. Ajavahemikus 2006 kuni 2012 on Ilmatsalu elanike arv vähenenud ainult 1 elaniku võrra. Märjalt lahkumise ühe põhjusena võib käsitleda häireid soojavarustuses ja toasooja kallinemist.

Elanike juurdekasv on olnud suurim Tüki külas. 1995. aastal oli seal 103 elanikku, 2006. aastal 216 elanikku ja 2012. aastal 231 elanikku, kes oma elukoha olid valda registreerinud. Võrreldes 1995. aastaga on valda registreeritud elanike juurdekasv toimunud ka Rahingel, seda eelkõige uute elumajade ehitamise tõttu. Kuigi ka Vorbusele on ehitatud uusi elamuid, ei ole ilmselt paljud sealsed elanikud end käesoleva ajani vormistanud Tähtvere valla elanikeks ja nii püsib Vorbusele registreeritud elanike arv ka 2012. aastal täpselt samal tasemel nagu 2006. aastal.

Elanike sissetulekud ja võrdlus naabritega

TSD-deklaratsioonide põhjal (tabel 21) nähtub, et Tähtvere valla elanike sissetulekud (palk) on ainult 2009. ja 2010. aastal olnud kõrgemad kui Tartumaa ja vabariigi keskmine palk. 2011. aastal oli aga Tähtvere valla elanike keskmine palk kuni 94% Tartumaa keskmisest palgast.

Tabel 22. Keskmine sissetulek (palk) TSD-deklaratsioonide alusel.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Eesti kokku	**595**	**720**	**824**	**785**	**770**	**810**	**857**
Tartu maakond	599	727	830	792	781	816	856
Tähtvere vald	523	597	725	832	785	766	804
Puhja vald	506	640	726	680	671	713	744
Laeva vald	549	671	742	695	672	719	742
Ülenurme vald	636	778	905	856	850	899	934
Nõo vald	545	682	789	751	740	769	824
Tartu vald	573	717	807	758	748	804	848

Omavalitsuse tegevuse planeerimisel on oluline koht elanike sissetulekutel. Ka siin on märgata olulisi muudatusi viimase 6 aasta jooksul.

Tabel 23. Tulumaksu laekumise võrdlus naabervaldade, maakonna ja Eestis aastate lõikes.

Piirkond	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**
Kogu Eesti	502 788 433	628 027 533	743 227 214	634 107 125	584 690 333	616 538 380	393 295 000
Tartu maakond	53 476 220	69 268 784	79 041 562	60 065 674	64 356 094	68 323 570	43 257 178
Tähtvere vald	1 050 286	1 321 156	1 568 342	1 361 918	1 242 300	1 332 250	861 312
Ülenurme vald	2 058 545	2 720 916	3 685 475	2 881 401	3 170 855	3 420 293	2 218 507
Laeva vald	276 408	358 566	438 539	350 528	327 200	349 661	217 169
Puhja vald	668 908	924 009	1 060 467	891 214	841 070	873 553	547 192
Nõo Vald	1 189 854	1 583 005	1 827 867	1 712 274	1 588 601	1 714 319	1 264 078
Tartu vald	1 629 000	2 180 618	2 605 618	2 418 702	2 461 156	2 797 582	1 876 986
Tähtvere valla % Tartumaa tulumaksu laekumisest	1,96	1,91	1,98	2,27	1,93	1,95	1,99
Tähtvere valla % kogu Eesti tulumaksu laekumisest	0,209	0,210	0,211	0,214	0,212	0,216	0,219

Tähtvere vallas on keskmine sissetulek ainult 2009. aastal olnud suurem kui kõigis teistes naabervaldades ja ka suurem kui Eesti keskmine. 2011. ja 2012. aastal aga jääb Tähtvere elanike keskmine sissetulek väiksemaks Eesti keskmisest sissetulekust, Tartu maakonna keskmisest sissetulekust ja ka Ülenurme, Tartu ja Nõo valla elanike keskmisest sissetulekust.

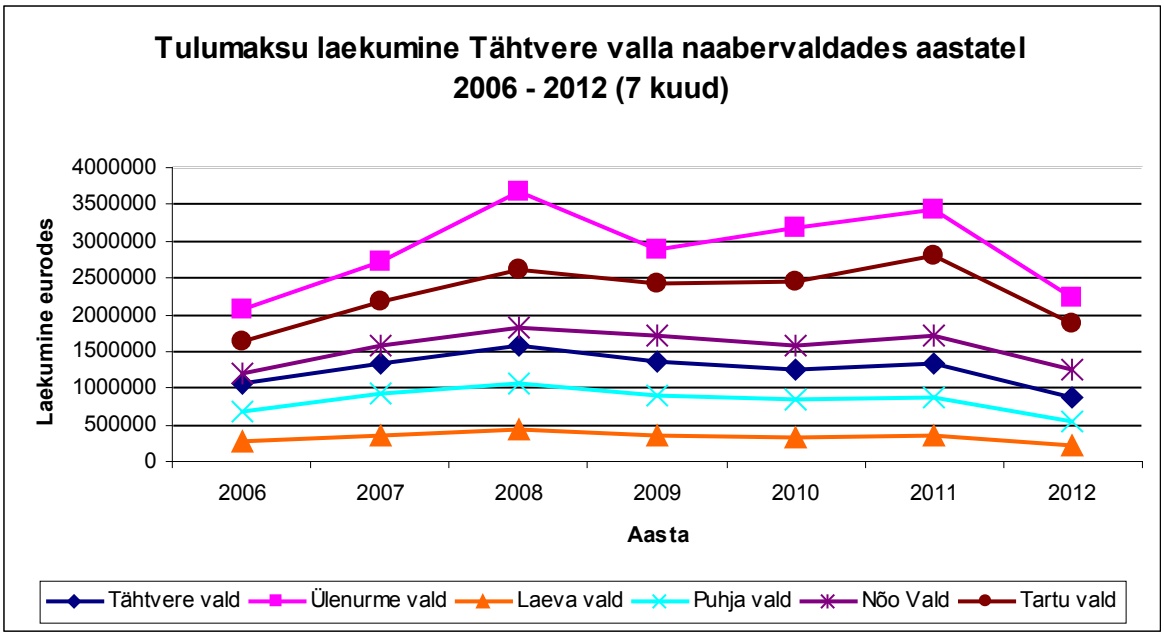

JJ

Joonis 16. Tulumaksu laekumine Tähtvere vallas ja naabervaldades 2006 kuni 01.08.2012.

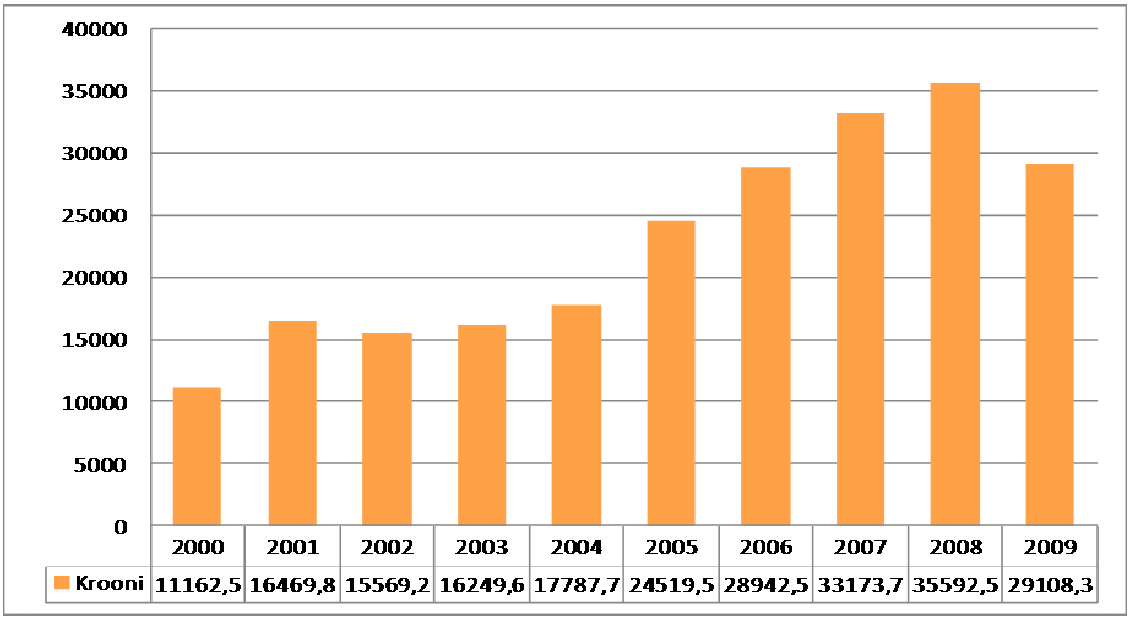

Joonis 17. Tähtvere valla eelarve tuhandetes kroonides 2000–2009. (Rahandusministeerium)

Eriti märkimisväärne on Tähtvere valla elanike keskmise palga mahajäämus Ülenurme valla elanike keskmisest palgast. Nii oli Tähtvere valla elanike keskmine palk 2011. aastal 85,2% ja 2012. aastal 86,1% Ülenurme elanike palgast. Palgast sõltub tulumaksu laekumine valla kassasse. Ka võimaldab tulumaksu laekumine analüüsida valla elanike elukvaliteeti ja seeläbi ostida võimalusi elukvaliteedi parandamiseks vallas ja elanike valda elama asuma motiveerimiseks.

<u>Võimalused elanike arvu suurendamiseks</u>

Vaatamata aktiivsele elamuehitusele on valda registreeritud elanike arv Tähtvere vallas viimastel aastatel langusetrendis. Samas on põhjust arvata, et arvestatav hulk vallas elavad

inimesi on oma elukohaks registreerinud mõne teise omavalitsuse. Seega on oluline leida võimalusi elanike arvu suurendamiseks. Rahvastikukasvu allikateks saavad olla:

1. Tartu kõrg- ja kutsekoolides haridust omandavad noored, kellele suudetakse pärast eriala omandamist pakkuda tööd Tähtvere vallas;
2. kasvav sisseränne Lõuna-Eestist, sealsete asulate tühjenemise hinnaga;
3. tagasiränne Tallinna linnastust, mis nõuab senisest paremat konkurentsivõimet töökohtade osas ning elukvaliteedi tunnetuslikku paremust;
4. sisseränne naabervaldadest ja Tartu linnast (sh tegelikult vallas elavate inimeste elukoha registreerimine vallas);
5. rahvusvaheline sisseränne.

Valikud ja lahendused peavad tagama kasvu selliselt, et see toetaks valla sotsiaal-majanduslikku arengut, vallakodanike heaolu, välja kujunenud kultuurilist identiteeti. Variandid 1–4 tähendavad arengut teiste Eesti piirkondade arvelt, kusjuures variandid 2 ja 4 nõrgestavad suhteliselt otseselt laiema tagamaa arvelt ka Tartu kui regioonikeskuse tähtsust. Rahvusvahelise sisserände puhul on eelistuseks ülikoolide tegevusega seonduv sisseränne, kuid võimalik on ka majandus- ja sõjapõgenike lisandumine. Paraku toob rahvusvaheline sisseränne ka mitmeid probleeme kohalikele elanikele ja omavalitsustele, seda eelkõige keele, kultuuri, kommete, aga ka sotsiaalsete probleemide vallas.

5. SWOT–ANALÜÜS

5.1. Tähtvere valla tugevused, nõrkused, ohud ja võimalused

Tabel 24. Valla tugevused ja nõrkused, võimalused ja ohud ei ole alljärgnevas tabelis välja toodud pingereas.

Tugevused	Nõrkused
• Aja nõuetele vastava üldplaneeringu olemasolu • Aktiivne ja süsteemne planeerimis-tegevus • Suure kompetentsiga töötajatega innovaatiliselt mõtlev ning aktiivse tegevusega arendusosakond • Arendusosakonna hea läbisaamine ja tihe koostöö valla ettevõtjatega • Eesti maaomavalitsustest keskmisest suurem elanike arv • Haldusorganisatsioon • Suhteliselt hea valla maine • Oskuste, teadmiste ja kogemustega inimkapital • Inimkapital on Tartu linna tööjõuturul hinnatud • Head suhted majandusvaldkondade eliidiga Eestis • Tartu linna lähedus, hea ühendus linnaga ja valla eri osadega • Tihe teedevõrk • Tugevalt arenenud põllumajandus, hästi korrastatud maastik • Saastamata loodus ja elukeskkond • Viljakas maa • Emajõgi ja selle ümbrus • Ilmatsalu, Rahinge ja Haage (Loku) järv, tiigid ja ojad • Asustus on väljakujunenud • Suhteliselt uus ja ruumirikas	• Valla nimi ja asukoht pole kaugemates maakondades eriti tuntud (puudub nii negatiivne kui ka positiivne maine) • Sageli aetakse segi Tartu linnaosaga • Ettevõtlikkus ja uuenduslikkus väike • Suur osa vanemaealistest ei jõua hästi ümber orienteeruda kaasaja tingimustele • Teadmised maailmaturu võimalustest on nõrgad • Munitsipaalhoonete üldseisund kohati halb, materiaalne baas nõrk • Tartu linnast lähtuvad negatiivsed mõjud (prügiprobleem, linnas tööl käivate elanike võõrandumine vallast kui kodukohast, kuritegevus jms) • Eelarvevahendite nappus vallale pandud funktsioonide täitmiseks • Ühiskondlike hoonete, ruumide ja muude võimaluste vähesus vallaelanike seltsieluks • Vabade maade puudumine arendustegevuseks • Noorsootöö ja noorte huvitegevus on ebapiisav • Suur kuritegevus noorte hulgas • Valla ühtse identiteedi ja vallaelanike ühtsuse nõrkus (nõrk seltsielu) • Puuduvad atraktiivsed objektid, mälestised, ehitised, kirik, surnuaed • Puudub tõmbekeskus • Kaugküttesüsteem ebaefektiivne ja energiakulukas • Puuduvad otsest müügipotentsiaali omavad loodusressursid • Suur vallateede ja nende hulgas suur kõvakatteta teede osakaal • Suur korterelamute osatähtsus (Märjal, Haagel, Vorbusel, Rõhul, Ilmatsalus), mis põhjustab probleeme majade ja nende ümbruse hooldamisel • Puudub hästikvalifitseeritud vaba tööjõud (töölised) • Rahva omaalgatus on väike • Vaba maa vähesus • Paljude maakasutajate vastandlikud ja seadusi

põhikool ja lasteaed • Vallas suhteliselt palju haritud inimesi • Oma sotsiaalkorterid, raamatukogu, kultuurikohad, võimla • Veekaitse rajatised on renoveeritud ja enam-vähem korras • Mitmekülgne ettevõtlus (kalandus, põllumajandus, puidutööstus jne) • Oma ajaleht Valla Elu • Spordielu on aktiivne ja heal tasemel • Maareform on 98% ulatuses tehtud • Säilis suurtootmine, mis tagas tööd paljudele inimestele	eiravad huvid • Kohalikud reostusallikad • Halb joogivesi Vorbusel ja mitmetes teistes kohtades • Võimalik kaootiline planeerimine ja visuaalne reostatus • Suur sisseveetava tööjõu osakaal • Kehv ühistransport • Rahva voolavus on suur • Vallas elavate, kuid sissekirjutust mitteomavate elanike suur osakaal • Valla keskus asub umbtee ääres • Kolmanda sektori (sihtasutused ja mittetulundusühingud) väike osakaal vallaelu arendamisel • Nõrk koostöö avaliku, era- ja kolmanda sektori vahel • Nõrk koostöö naabervaldadega, seda eriti perspektiivsete elamurajoonide tehniliste probleemide lahendamisel • Elanike passiivsus • Madal sotsiaalne turvalisus • Infotehnoloogia mahajäämus • Puuduvad kaasajastatud ujumiskohad • Puudub tugev identiteet • Vähe atraktiivseid kultuuriüritusi • Puuduvad ajakohased noortekeskused • Puudub aastaringne organiseeritud tegevus noortega (eriti oleks noortele rakendust vaja suvel) • Infovahetus valla ja elanikkonna vahel on nõrk

Võimalused	Ohud
• Tegelemine valla maine kujundamisega • Koostöö arendamine avaliku, era- ja kolmanda sektori vahel • Investeeringute kaasamine piirkonda, seda esmajoones komplektsete spordi- , kultuuri- ja vabaaja veetmise keskuste rajamiseks • Loodushoidlikkuse väärtustamine inimeste seas • Meelitada siia elama noori perekondi • Luua inimestele puhkealasid jalutamiseks, piknikuplatsideks, sportimiseks, ujumiseks • Emajõe Jõeriik, turism • Põllumajanduse arendamine ja maaelu mitmekesistamine, intensiivistamine • Kujuneda Tartu magala-piirkonnaks ja teenida sellelt • Arendada individuaalelamute ehitust, mis kindlustaks põlvkondade järjepidevuse • Rakendada meetmeid sissekirjutust omavate inimeste arvu suurendamiseks • Pakkuda Tartu elanikele vabaaja veetmise kohti, mis toob valda ka töökohti juurde ja seega suurendab ka valla tulubaasi • Noorsootöö organiseerimine – talvel sees, suvel väljas	• Tartu lähedus, suhted linnaga on tugevamad kui valla eri osade vahel, see nõrgendab ühtekuuluvustunnet • Töötajate vahetumisega järjepidevuse kadumine valla arendustegevuses • Naaberomavalitsuste kiirem areng ning sellest tulenev suhteline mahajäämus • Kuritegevus linnast kandub maale • Eetika õpetuse puudumine süvendab väär- ja kuritegevust • Noorte hulgas süveneb alkoholi tarbimine, mis toob kaasa ettearvamatuid ja suuri kulutusi nõudvaid tagajärgi • Noorte hulgas süveneb kultuuritus, hoolimatus, teiste töö lõhkumine • Elukalliduse jätkuv kasv (maksukoormuse suurenemine, hinnatõusud) • Regionaalpoliitika olematus või jätkuv ebastabiilsus • Elanikkonna vähene huvi ja organiseerimisvõime • Sissekirjutuskohustuse jätkuv puudumine Eesti riigis • Probleemsete ja vähekindlustatud perede migratsioon linnast maale • Kultuuri- ja haridussfääri nõrk konkurentsivõime võrreldes Tartu linnaga • Kehtiv riiklik pearahasüsteem nõrgestab valla sotsiaal- ja hariduselu • Elamuehituse liiga kiire kasv, keskkonnanõuete eiramine • Maareformi (omandireformi) läbiviimise seadustest tulenevad vääratused ja vead, koordineerimata (sassis) omandisuhted takistavad valla arengut • Kui kooli ei muudeta atraktiivsemaks, siis on oht, et lapsed lähevad linna (oma nokia) • Läbitöötamata haldusreform – Tähtvere vallale oleks ühinemine teiste omavalitsusüksustega kasulik ainult siis, kui valla elanikud kokkuvõttes võidaksid • Meeldiva loodus- ja elukeskkonna hävimine kontrollimatu ettevõtluse survel • Kinnisvaraarenduse takerdumine: planeeritud maa-alade jäätmaastumine oht muutuda hääbuvaks ääremaaks • Eesti regionaalpoliitika ja haldusreform – Eesti eelarvepoliitika ettearvamatus kohalike omavalitsuste tulubaasi suhtes, kohalike omavalitsuste kohustuste kasv • ilma riigi finantseerimiseta

5.2. Elukeskkonna analüüs

Elukeskkonna analüüsimisel on lähtutud järgmistest seisukohtadest:

1. rahulolu eluasemega
2. rahulolu teede olukorraga
3. rahulolu tööga
4. rahulolu pakutavate terviseteenustega
5. rahulolu ühistegevuse võimalustega elukohas
6. rahulolu ühistranspordi olukorraga
7. suhtumine kohaliku omavalitsuse tegevusse

Elukeskkonna analüüsimiseks trükiti 1260 küsitluslehte, millest vallaelanikeni jõudis orienteeruvalt 1150 küsitluslehte. Oma vastused ja ettepanekud tagastas 43, ehk ca 3,7% küsitluslehe saajatest. Konsultatsiooni-firmade (nt BDA) hinnangul võib sellist tulemust pidada rahuldavaks. Põhjalikum ülevaade vastamistulemustest on lisas 2.

Siinkohal mõned olulisemad arvamused:

1. Madalaks hinnati ettevõtte rajamise ja töö leidmise võimalusi (keskmine hinne 2,3).
2. Madalaks hinnati tööjõuoskusi ja teadmisi (keskmine hinne 2,7).
3. Riigi toetusi ettevõtluse rajamise toetamiseks peeti olematuteks (22 korral).
4. Rahuldavaks või heaks peeti elamufondi olemasolu (keskmine hinne 3,3).
5. Väga viletsaks peeti kohalike kruusateede olukorda (keskmine hinne 2,2).
6. Palju probleeme valmistab raskete masinatega teede lõhkumine (8 korral).
7. Kergliiklusteede puudumine (8 korral).
8. Elektrienergia pidev ja suur kallinemine (11 korral).
9. Valla juhtimisega jäädi üldjoontes rahule (keskmine hinne 3,2). Pretensioonid:
    1) ei teata, milliseid otsuseid vallavalitsuses vastu võetakse,
    2) juhtimine väga Ilmatsalu keskne,
    3) volikogu tegevusest ei teata midagi,
    4) miks on vallavalitsuses tööl ametnikke Põltsamaalt, Tartust, Põlvast ja Alatskivilt (3 korral), samas tunti heameelt, et vallas töötab ametnikke, kes ei ole seotud vallaga (3 korral).
10. Tähtvere valla ühinemise vastu oli 45 vastanust 20, poolt 6 ja ei vastanud 19. Ühinemise pooldajad soovisid ühinemist Tartu, Ülenurme või Laeva vallaga.
11. Lasteaia puhul peeti probleemiks hoone amortiseerumist.
12. Koolimaja olukorda peeti rahuldavaks või heaks.
13. Tõsiseks probleemiks peeti noorsooalase tegevuse korraldamatust ja noorte vandaalitsemist (kokku 16 korral).
14. Vajalikuks peeti Ilmatsalu võimla remonti (3 korral).
15. Probleemina nähti kultuuriürituste vähesust ja madalat kvaliteeti.
16. Probleemiks peeti Jänese matkaraja halba olukorda ja piirnevate omanike tõrjuvat suhtumist matkarajal liikujatesse (5 korral).
17. Vajalikuks peeti vallale tõmbekeskuse rajamist ja spordi-, kultuuri- ja vabaaja veetmise keskuse rajamist Rahingele (kokku 11 korral).
18. Palju pretensioone oli arstiabi kättesaadavuse teemadel. Eriarstide juurde järjekorrad pikad, eraarstiteenused kallid, apteegi puudumine Ilmatsalus, perearsti vastuvõtt ainult Tartus jne.
19. Sotsiaalhooldega seotud tegevust hinnati rahuldavaks ja heaks (11 korral).
20. Avalikku korda hinnati mitterahuldavaks ((keskmine hinne 2,8).

21. Kõige viletsamaks (keskmine hinne 1,8) peeti kuritegevuse vastast võitlust (palju avastamata vargusi, noorte lõhkumised, noorte alkoholitarvitamine, öised peod ja sellele järgnevad korrarikkumised jne).

5.3. Väliskeskkonna ja organisatsiooni analüüs

Kohalik omavalitsus tegutseb kiiresti muutuva väliskeskkonna tingimustes. Selleks, et paremini määratleda valla arengut mõjutavaid tegureid ja püstitada eesmärke, teostati **PEST-analüüs** (ingl. k. *political, economic, social and technological factors;* tabel 24), mis summeerib poliitilised, majanduslikud, sotsiaalsed, keskkonna ning tehnoloogilised mõjurid. Meeskonnatöö käigus genereeriti kokku kümme olulist väliskeskkonna eeldatavat muutust ja hinnati nende mõju Tähtvere vallale tervikuna. Samuti prioritiseeriti nimetatud muutused või trendid. Olulisematena (suurima tõenäosuse ja mõju ulatusega) võib välja tuua järgmised:

- aktiivset majanduskasvu lähiaastateks on raske planeerida,
- elanike töötingimused ja sotsiaalsed vajadused muutuvad,
- aktiivne rahvaarvu kasv on pidurdunud,
- infrastruktuur areneb visalt vallavalitsuse tegevusest mittesõltuvalt,
- üksikisiku tulumaksu eraldamise % ning teede korrashoiuks ja remondiks ettenähtud radade ligi 4 kordne vähendamine 2009. aastal on seadnud Tähtvere valla väga raskesse olukorda,
- võimalikud muud muudatused maksusüsteemis ja energiakandjate hinnatõusud ei anna võimalust valla arenguks,
- uusasumite tekkega muutub „küla vaim".

Tähtvere valla jaoks olulisi mõjureid leiti nii majanduslike, sotsiaalsete, tehnoloogiliste kui ka poliitiliste trendide hulgast. Põhiliste ohuteguritena toodi välja valla tulude vähenemine, vallaametnike kohustuste märkimisväärne suurenemine, industrialiseerimine, elanikkonna passiivsus. Olulisemate arengut soodustavate teguritena nimetati suurenevaid investeeringuid, arenevat elamuehitust ja hoogustuvat ettevõtlust, tänapäevast infrastruktuuri, huvitavalt sisustatud vaba aega, ühiskondlikku aktiivsust.

Tabel 25. PEST-analüüs.

Poliitilised mõjurid	
Prognoositav muutus, trend	**Mõju Tähtvere vallale**
1. Tähtvere valla võimalik ühinemine lähivaldade või Tartu linnaga	➢ otsustuskeskus kaugeneb ➢ ühendus uue vallakeskusega võib muutuda halvemaks (kui keskuseks ei ole Ilmatsalu) ➢ ääremaastumise oht ➢ kohaliku initsiatiivi langus ➢ tõenäoliselt ei kujune Ilmatsalu alevik polüfunktsionaalseks keskuseks ➢ linnaosastumise oht
2. Tartu majanduspoliitiline suund vähendab sihiteadlikult integreeritust vallaga	➢ võimalus saada osaks suuremast infrastruktuurist ➢ kallim ühistransport mittelinnlastele, tasulised huvialaringid jm ➢ kallimad teenused (näiteks vesi, kanalisatsioon jne)

3. Puudulik ja ebastabiilne riigi maksupoliitika	➢ ebastabiilsus valla arendamisel ➢ infrastruktuur halveneb ➢ valla tulud vähenevad ➢ vallaametnike töökoormuse märgatav kasv ➢ võimalused hariduselu ja sotsiaalsfääri arendamiseks vähenevad
4. Valimistega seotud poliitiline ebastabiilsus (nii kohalike kui ka riigikogu valimistega)	➢ poliitiliste kokkulepete saavutamiseks hakatakse muutma valla pikaajalisi arengusuundi ja unustatakse järjepidevus
Majanduslikud mõjurid	
Prognoositav muutus, trend	**Mõju Tähtvere vallale**
5. Maailmamajanduses toimuvad muutused	➢ 2008. aastal alguse saanud majanduslangus on avaldanud olulist mõju: suurenenud on tööpuudus, valla sissetulekud on oluliselt vähenenud ➢ elanike elukvaliteedi paranemine on pidurdunud
6. Eesti liitumine euroalaga 2011. aastal	➢ annab investoritele suurema kindlustunde ➢ annab majandusele suurema stabiilsuse, mis on eelduseks majanduselu elavnemisele
7. Ootus, et lähiaastatel algab aktiivsem majanduskasv	➢ elanikkonna maksujõulisus kasvab, valla tulud suurenevad ➢ ettevõtluse areng hoogustub ➢ suurenevad investeeringud infrastruktuuri ja elukeskkonna parandamiseks ning turismi arendamiseks ➢ surve suurtööstuste tekkele, industrialiseerumise oht, saastatuse kasv ➢ väheneb väikeettevõtluse osakaal, millega kaasneb rahvusliku omapära kadumine
8. Vallas areneb ettevõtlus	➢ maksutulud suurenevad ➢ täiendavad nõudmised kvalifitseeritud kohaliku tööjõu järele ➢ võimalik ressursside defitsiit ➢ võib tekkida vajadus võõrtööjõu sissevedamiseks, millega kaasnevad ettearvamatud sotsiaalsed probleemid ➢ kohalike teede olukord halveneb
9. Riigi funktsioonide üleandmine vallale tulubaasi suurendamata	➢ valla eelarve on üle koormatud sotsiaalsete kohustuste täitmisega ➢ jätkuvalt vähenevad rahalised vahendid omafinantseeringuteks ka sotsiaalobjektide remontideks lisaraha taotlemisel ➢ jätkuvalt vähenevad vahendid infrastruktuuride korrashoidmiseks

Sotsiaalsed ja keskkonnamõjurid	
Prognoositav muutus, trend	**Mõju Tähtvere vallale**
10.Uusasumite tekkega muutub „küla vaim”	➢ elanikud kaugenevad küla igapäevastest toimingutest ➢ magalaks muutumise oht ➢ aktiivsete uusasunike eestvedamisel luuakse uus „küla vaim” ➢ tekivad mitmed sotsiaalsed probleemid: lasteaiakohtade vähesus, vabaaja veetmise ja sportimisvõimaluste vähesus, teeninduse mahajäämus
11.Elanike töötingimused ja sotsiaalsed vajadused muutuvad	➢ paindlikkus avalike teenuste kättesaadavuse osas (näiteks lastehoid)
12.Rahvaarv hakkab tasapisi kasvama	➢ vajadus rahuldada elanikkonna suurenenud vajadusi ➢ täiendav surve noorte vaba aja sisustamisele ➢ vajadus korrakaitse tugevdamisele ja heakorratööde mahu suurenemisele
13.Kuritegevus levib linnast maale	➢ senise turvalise elukeskkonnaga harjunud elanike heaolu võib saada häiritud eeldused süsteemse naabrivalve tekkeks ➢ vajadus munitsipaalpolitsei järele ➢ vajadus keskkonna ja ehitusjärelevalve ametniku järele

Lisaks tabelis toodud mõjuteguritele mõjutavad Tähtvere valla arenguvõimalusi ka mitmed teised globaalsed suundumused:

• **Teadmiste ja informatsiooni olulisuse kasv.** Globaalne infoühiskond võimaldab jagada ümber praeguseks kujunenud teadmistel põhinevat võimutasakaalu ja jõukust. Teadmistepõhine tootmine, teadussaavutuste kommertsialiseerumine ning paindlik tööturg on tulevased edu tegurid. *Võidavad need, kes on enam avatud, innovaatilised ning osalevad aktiivselt koostöövõrgustikes (nii lokaalsetes kui globaalsetes). Arenguvõimalus avaneb „hariduspesade” väljaarendamise teel.*

• **Säästva arengu põhimõtete levimine.** Loodussõbralikust elu- ja tootmiskeskkonnast on saamas üks olulisi kohaliku omavalitsuse konkurentsitegureid ja elukvaliteedi näitajaid. Oluliseks on muutunud tervise ja keskkonna jätkusuutlikkuse väärtustamine. *See loob võimalused alternatiivenergia (näiteks Ilmatsallu biogaasijaama rajamine) tootmiseks ja kasutamiseks, samuti mahepõllumajanduse (sh GMO-vaba) viljelemiseks.*

• **Kodanikuühiskonna tugevnemine.** Kodanikualgatus kasvab ja tugevneb ning kodanikuühenduste mõju avaliku elu otsustusprotsessidele suureneb. Hea valitsemine eeldab huvigruppide kaasamist, suuremat demokraatiat otsustusprotsessides ning otsuste läbipaistvuse suurenemist. See muudab otsustusprotsessid aeglasemaks, teisest küljest aga

tagab elanike kaasatuse, suurema vastutuse ja parema rahulolu tulemustega. *Valla eduka juhtimise eeldus on kodanikeühenduste kaasamine.*

• **Turismimajanduse kasv.** Inimeste jõukuse kasv ja vaba aja suurenemine muudab nad territoriaalselt mobiilsemateks ning loob eeldused reisimise suurenemiseks. Väärtustatakse uusi kogemusi, unikaalsust; reisisihi valikul muutuvad üha tähtsamaks loodus ja keskkonnasõbralikkus. *Traditsioonilise puhkamise kõrval muutub üha olulisemaks kultuuri-, spordi-, loodusturism jms. Tähtvere vallal on head eeldused realiseerida oma unikaalsed võimalused (mitmed matkarajad, „Roheline õppeklass", mitmed järved, Rahinge spordi- ja puhkekeskus jms) ning oluliselt suurendada turismi- ja puhkemajandust, teenindavat ettevõtlust.*

Eesti riigi kuulumisega Euroopa Liitu ja NATO-sse on seotud järgmised mõjud:

• **Kuulumine Euroopa Liidu ühtsesse majandus- ja seadusandlikku ruumi ning alates 2011. aastast ühtsesse rahasüsteemi, samuti kuulumine NATO-sse** ühtlustavad Eesti seadusandlikku baasi, majanduskeskkonda, elatustaset ja julgeoleku garantiisid Lääne- ja Põhja-Euroopa riikidega. Seoses sellega karmistuvad nõuded ja suurenevad kulud keskkonnakaitsele, sotsiaalsele turvalisusele, normidele vastava töökeskkonna loomisele, tarbijakaitsele, sotsiaalkindlustusele.

• **Euroopa Liitu kuulumine** on avanud Tähtvere vallale olulised abiprogrammid. On avanenud võimalused kasutada Euroopa Liidu struktuurivahendeid, mis on loonud eeldused valla eelarvesse täiendavate rahaliste vahendite laekumise. See omakorda on loonud võimalused ja annab ka lähiaastatel veel võimaluse professionaalsemaks arendustegevuseks.

Eesti riigi sisearengutest on Tähtvere valla arengule oluline mõju järgmistel teguritel:

• **Eesti riigi regionaalpoliitika suundumused.** Praegune regionaalpoliitika suund on lühidalt põhimõte: ka maal peab saama elada. Kasvav piirkondlik konkurents sunnib otsima unikaalseid arenguteid, mis põhinevad kohalikul eripäral või piireületaval koostööl. Aastate jooksul on regionaalministrid tegelenud haldusreformi ettevalmistamisega, kuid valitsuse seisukoht on endiselt omavalitsuste vabatahtlik ühinemine. *Tähtvere vald ei ole praeguses olukorras huvitatud ühinemisest mõne naabervallaga. Vald on huvitatud senisest suuremast koostööst naabervaldadega, et oleks võimalus algatada uuringuid ja analüüse parimate võimaluste leidmiseks omavalitsusena tegutsemiseks.*

• **Demograafilised protsessid.** Rahvastiku vananemise tulemusena kasvab rahvastiku-koormus, tööealiste inimeste osatähtsus rahvastikus väheneb ning iga töötaja olulisus rahvusliku rikkuse loomisel suureneb. *Tähtvere vallal tuleb pingutada selle nimel, et ei väheneks rahvastiku väljaränne vallast. Tuleb soodustada noorte perede loomist ja laste sündi vallas.*

• **Eesti riigi hariduspoliitika.** Muudatused põhi- ja gümnaasiumihariduse korralduses on paratamatud, arvestades demograafilist situatsiooni ja omavalitsuste tulubaasi ebapiisavust. *Tähtvere valla on üks kool ja lähiaastatel pole ohtu õpilaste arvu vähenemiseks.*

• **Majanduspoliitilised otsused.** Senised majanduspoliitilised otsused ei ole suurendanud omavalitsuste tulubaasi ega investeerimisvõimet; teadmatus ja turvatunde puudumine ei ole soosinud pikaajalise arengu kavandamist. Siinkohal on vajalik poliitiline (eriti volikogu ja

omavalitsuste liidu poolt) surve Eesti ühiskondliku mudeli kaasajastamisele. *Investeeringuid tuleb rohkem suunata inimressursi arendamisele, inimeste vabaaja veetmise võimaluste mitmekesistamisele ning täiustamisele ja teadmistepõhisesse majandusse.*

• **Rahvusvahelise suhtlemise intensiivistumine.** Võimaluste avardumine ja üldine globaliseerumine on loonud võimalused välisinvesteeringuteks, koostööks, majandussuheteks, reisimiseks jne. Ka *Tähtvere valla külastatavus ja välissuhtlus on suurenenud. Vajalik oleks taastada sidemed teistes riikides olevate sõprusvaldadega ja luua uusi sidemeid.*

• **Kohalike omavalitsuste sisuline koostöö.** Paljudel aladel ja valdkondades on tekkinud vajadus ja võimalused ühistööks ning ressursside ühendamiseks ühiste eesmärkide saavutamiseks. Ka *edaspidi tuleb ära kasutada ühisprojektide võimalused, samuti ühine arendustegevus.* Tähtvere vallal, nagu teistelgi Tartumaa omavalitsustel, ei ole siiani häid koostöökogemusi teiste valdadega. *Ka ei ole vaatamata valla juhtkonna pingutustele siiani end õigustanud Tähtvere valla kuulumine ja koostöö LEADER-tegevusgrupi ehk Tartumaa Arendusseltsiga.*

6. VISIOON – TÄHTVERE VALD AASTAL 2025

Tähtvere vald on tuntud kui kõrgeltarenenud põllumajandusliku tootmisega, laialdaste ja mitmekülgsete sportimis- ja vabaaja veetmise võimalustega, edukas, jätkusuutliku arenguga omavalitsus, kus on konkurentsivõimeline majanduskeskkond, mainekas ja kvaliteetne elu- ja puhkekeskkond.

6.1. Tähtvere vald on nooreneva, elujõulise elanikkonnaga omavalitsus

Tähtvere vald on kõrge haldussuutlikkusega, kvaliteetse ja konkurentsivõimelise elu- ning majanduskeskkonnaga omavalitsus, kus on väärtustatud iga inimene ja pere. Valla elanikkond on elujõuline ja noorenev, loomulik iive on positiivne. Vallal on hea maine ja tugev imago, mis aitab valla elanikel, ettevõtetel ja juhtidel mobiliseerida jõud arengukava visiooni elluviimiseks. Toimub elujõulise ja elukeskkonna kvaliteeti väärtustava elanikkonna jätkuv sisseränne. 2025. aastal on vallas *ca* 3200 elanikku, neist Tähtvere valla elanikeregistris vähemalt 3000 elanikku.

6.2. Tähtvere vald on harmoonilise ruumistruktuuriga ja jätkusuutliku arenguga omavalitsus

Vald on korrastatud ruumiplaneeringuga. Arengus on järgitud erineva funktsionaalsusega alade (tööstusalad, elamualad, puhkealad, looduslikud alad jm) harmoonilise kooseksisteerimise ja keskkonna jätkusuutlikkuse printsiipe. Vald on visuaalselt korrastatud. Valla elamud, tööstus- ja tootmishooned sobivad üldisesse miljöösse. Valda on juurde tekkinud mitmeid uuselamupiirkondi ja ettevõtlusalasid, mille planeerimisel on arvestatud kõiki kaasaegse elu- ja majanduskeskkonna ning keskkonnasäästlikkuse printsiipe. Vallaametnikud on pädevad, haritud, arenemisvõimelised. Valla juhtimises toimivad demokraatlikud traditsioonid, kodanikeühendused on aktiivsed ja juhtimisse kaasatud.

6.3. Tähtvere vallas on välja arendatud kaasaegne, kvaliteetne ja mainekas ning inimsõbralik elukeskkond

6.3.1. Vallas väärtustatakse õppimist ja haritud inimest ning on loodud tingimused kvaliteetse hariduse omandamiseks

Valla haridusasutustes Ilmatsalu lasteaias Lepatriinu, Ilmatsalu Põhikoolis ja Ilmatsalu muusikakoolis on loodud kaasaegne ja kvaliteetne õpikeskkond. Hooned on kapitaalselt remonditud ja varustatud igapäevatööks vajamineva inventariga. Ilmatsalu lasteaed on tervistedendav, lastele mitmekesiseid võimalusi pakkuva ja kaunilt kujundatud õuealaga lasteaed. Lisaks olemasolevale lasteaiale tegutseb vallas vähemalt üks eraõiguslik lasteaed, mis on lahendanud olemasoleva lasteaia ületäituvuse probleemi. Ilmatsalu muusikakool on

laiendanud õppekava, kus õpetatakse lisaks pillidele ka laulmist ja tantsimist. Ilmatsalu Põhikoolis on õpilaste arv tõusnud 170 õpilaseni.

Toimib noorsootöö. Vallavalitsuses on olemas spetsialist, kes tegeleb igapäevaselt noorsootöö koordineerimisega. Noorsootööalases tegevuses osaleb aktiivselt kolmas sektor. Noorsootöö tegutsemine toimub enamasti projektipõhiselt. Valla elanikele on kättesaadavad Tartu linna täiskasvanute täiendõppevõimalused.

6.3.2. Valla kultuurielu on suunatud rahvuskultuuri ja rahvusliku eneseteadvuse säilitamisele, arengu järjepidevuse tagamisele, hõlmates erinevaid elanike huvigruppe ning võimaldades neile mitmekülgset tegevust

Tähtvere valla kultuurielu on suunatud rahvuskultuuri ja rahvusliku eneseteadvuse säilitamisele, arengu järjepidevuse tagamisele, hõlmates erinevaid elanike huvigruppe ning võimaldades neile mitmekülgset tegevust.

Kultuurielu tugipunktideks on kujunenud esmatasandi keskustes paiknevad kaasaegsed ja atraktiivsed polüfunktsionaalsed seltsimajad või külakeskused, kus luuakse igakülgsed võimalused enesetäiendamiseks, meelelahutuseks ning ühistegevuseks. Sellistest keskustest, mis on kujunenud omanäolisteks nii vormilt kui ka sisult, on saanud piirkondliku (omakandi) identiteedi kandjad. Kultuurisuhete võrgustikku ja tõhusatesse partnerlussuhetesse on kaasatud ka haridusasutused, teater Vanemuine, muuseumid ja eraettevõtjad, kellega koostöös toimivad mitmesugused temaatilised projektid (külapäevad, rahvakalendri tähtpäevade tähistamised jne).

Nähtavaks-kuuldavaks on tehtud valla loodusklass, matkarajad, kultuurimälestised ja vaimne pärand (kodulugu). Tihenenud on kultuurikontaktid mitmete teiste riikide omavalitsuste ning Tartu linnaga, kust püütakse kaasa haarata kõrgtasemel tegijaid.

6.3.3. Tähtvere vallas on sotsiaalselt turvaline elukeskkond – elanikele on tagatud toimetulek, arstiabi, sotsiaalteenused ja muud toimetulekuks vajalikud teenused

Laste sotsiaaltoetuste maksmine ja määramine on võrdsustunud Tartu linna sotsiaaltoetustega. Kõigile eelkooliealistele lastele on võimaldatud koht lasteaias, soodustatakse eralasteaedade tekkimist ja tegevust.

Süstemaatiliselt ja pidevalt toimib vallasisene transpordikorraldus. Toimib hooldusõendus, mis tagab aktiivse põetushoolduse kodus.

Tervishoiuvaldkonnas on korraldatud ennetustöö tervise edendamiseks (ravivõimlemine, sportimisvõimalused igale vanusele), rajatud on mitmekesised aktiivse puhkuse võimalused (spordirajatised, terviserajad jms).

Valla territooriumil Rahinge kunagise koolimaja ruumides tegutseb eraõiguslikel alustel hooldekodu. Igas valla esmatasandi tõmbekeskuses toimivad päevakeskused. Rõhu endise

sauna ja Rahinge kunagise katlamaja baasil on tegutsemas ajakohase sisseseadega külakeskused. Vallas on soetatud munitsipaalkortereid, tagamaks eluase isikutele, kellel on eluaseme probleemid. On loodud võimalused ajutiseks tööhõiveks.

6.3.4. Vald on tuntud, kui spordisõbralik ja märkimisväärseid spordialaseid tulemusi saavutanud omavalitsus, kus on mitmekesiseid võimalusi sportimiseks, puhkamiseks ja aktiivseks vaba aja veetmiseks

Vallas tegutsevad lisaks Ilmatsalu võimlale *ca* 5000 m²-se kasuliku pinnaga polüfunktsionaalne vabaaja veetmise, konverentsi- ja spordikeskus, eraõiguslik spordihoone Haagel, lumelaua, veespordi ja jalgrattakrossi keskus Rahingel, uus spordihoone Ilmatsalu Põhikooli juures, täismõõtmeline staadion Ilmatsalus ning arendamisel on suure jalgpallistaadioni rajamine Vorbusele. Endises Kardla sõjaväe baasis tegutseb tehniliste spordialade keskus ja mitu tootmistegevusega seotud ettevõtet. Valla territooriumil toimivad mitmed matkarajad, kaasaja nõuetele vastavad supluskohad ning muud võimalused tervisepordiga tegelemiseks ja puhkamiseks. Ülevaatliku Tähtvere valla arenguvisiooni saab jooniselt 18.

Joonis 18. Tähtvere valla arenguvisioon aastaks 2025.

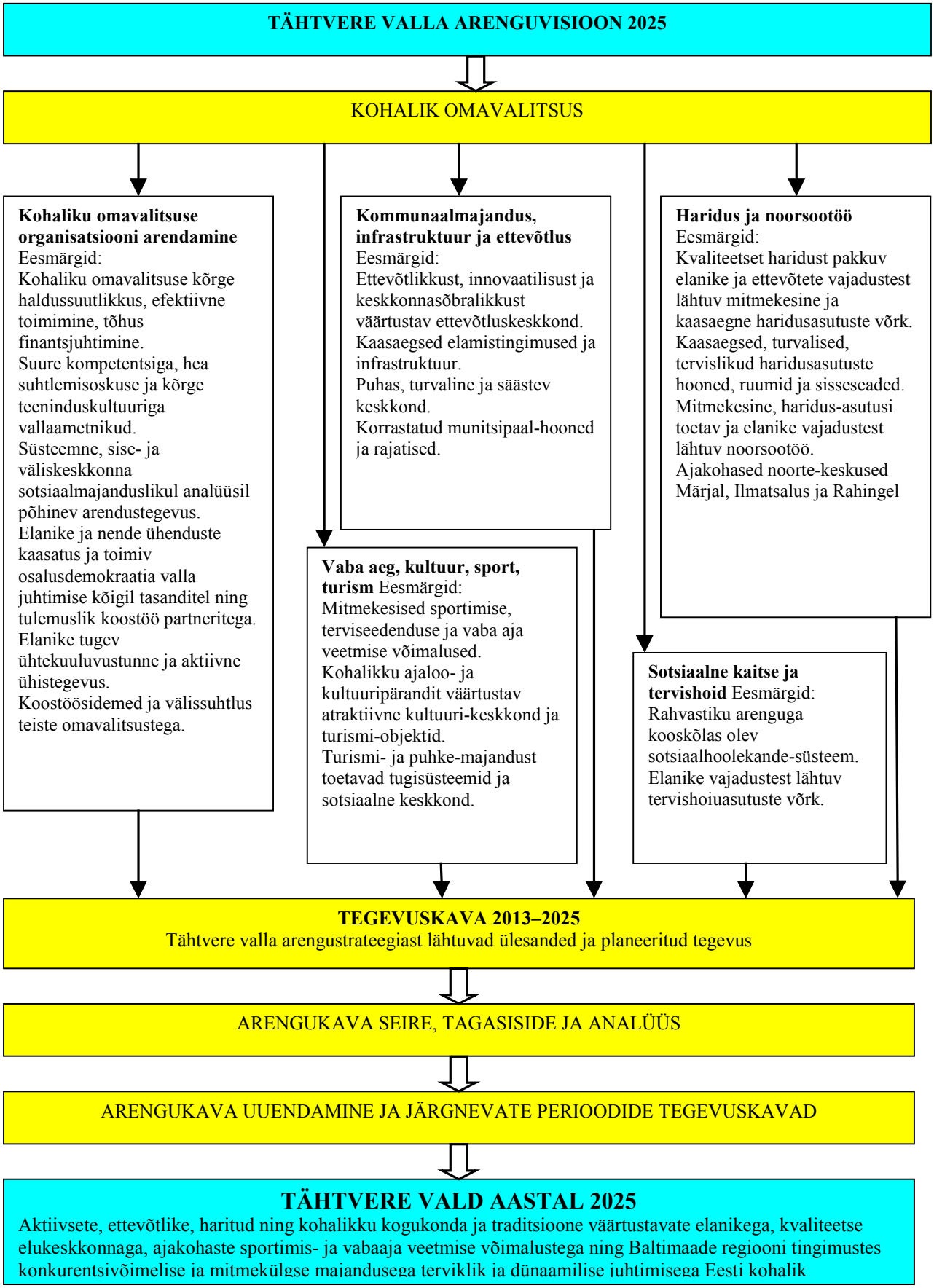

7. STRATEEGILISED EESMÄRGID JA TEGEVUSED

Tähtvere valla arengustrateegia on suunatud eeskätt elukeskkonna kvaliteedi parandamisele, majanduskeskkonna konkurentsivõime tõstmisele, majandusstruktuuri mitmekesistamisele uute mittetraditsiooniliste tegevusaladega, ettevõtluseelduste igakülgsele arendamisele, turismi arendamisele, elanike vabaaja veetmise võimaluste mitmekesistamisele ja piirkonna tööjõu kvalifikatsiooni tõstmisele.

Omavalitsuste strateegiliste arengueesmärkide saavutamine on võimalik ainult läbi ühiskondliku kokkuleppe, mis sisaldab kõigi antud omavalitsuse territooriumil elavate ja tegutsevate huvigruppide tahet ja soovi. Seega oli äärmiselt oluline suuta kaasata erinevate huvigruppide esindajaid valla arengueesmärkide formuleerimisel, millele saab oluliselt kaasa aidata vallavolikogu liikmete aktiivne osalus valla strateegiliste vajaduste selgitamisel. Teiseks on vaja tagada arengu kavandamise protsessi pidevus, mis tähendab järjepidevat püstitatud eesmärkide täitmise monitooringut, monitooringu järgset eesmärkide, tegevus- ja investeerimisplaanide ülevaatust ja täpsustamist. Protsessi tähtsaks osaks on avalikustamine, mis eeldab vallaelanike ja valla institutsioonide pidevat teavitamist arengu kavandamise käigust ja vastuvõetud otsustest läbi kohalike teabekanalite. Vajalik on ka arengueesmärkide ja tulevikku suunatud otsustuste kajastamise selgus kindlate arengudokumentide näol: omavalitsuse arengukava ja (üld-)planeering, samuti nende seostatavus ja üksteisega arvestatavus, mis laieneb ka maakondlikul, harukondlikul ja üleriigilisel tasandil välja töötatud arengudokumentide osas.

7.1. Strateegilised eesmärgid

Arengukava märksõnadeks on: valla maine, valla omapära säilimine, elanike heaolu, elanike aktiivsus, noored, seltsielu, puhas ja kaunis loodus- ja elukeskkond, ettevõtlus, turism, sisemine ja väline koostöö, haldussuutlikkus, turvalisus, logistika, säästev areng.

Arengukava strateegilisteks eesmärkideks on 2025. aastaks tagada:

1. hea maine, unikaalsete kultuuritraditsioonide ja atraktiivse loodusega, arenguvõimeline, inimsõbralike oludega Tähtvere vald;
2. kultuuritraditsioonide teadvustamine, väärtustamine ja tutvustamine (nii sisemine kui väline);
3. kasvava rahvaarvu, säästva ja puhta elukeskkonna, aktiivse elanikkonna ja konkurentsivõimelise tööjõuga Tähtvere vald;
4. laste ja noorte mitmekülgseks arenguks kaasaegsete tingimustega, isiksust arendava, koostööd soosiva ja turvalise õpikeskkonnaga Tähtvere vald;
5. keskkonda, tervist, eneseteostust, loovust, avatust, rahvuslikke püsiväärtusi, innovaatilisust ja koostööd väärtustav täisväärtusliku elu kants;
6. soodsa ettevõtluskliimaga, tugeva ja mitmekesise ettevõtlusega, asukohast tulenevaid looduslikke ja logistilisi võimalusi kasutava ning konkurentsivõimelise avatud majandusega Tähtvere vald;
7. piirkonna inimeste ja ettevõtete eesmärke ning ühtekuuluvust toetava, avalikke teenuseid arendava ja kättesaadavust kindlustava, sisemisele ja välisele koostööle orienteeritud, professionaalse kohaliku omavalitsusega Tähtvere vald;

8. et Tähtvere vald on kõrge elukvaliteediga elamiskoht, mis sisaldab nii kvaliteetset avaliku, kommunaal- ja teiste teenuste olemasolu või kättesaadavust, samuti keskkonnasõbralikkust ning turvalist keskkonda.

7.2. Tähtvere valla arendajad

Kõik Tähtvere valla elanikud, ettevõtted, asutused, ühingud on Tähtvere valla arendajad. Valla strateegilise arendamise jaoks on vaja eestvedajaid ja koordineerijaid. Õnneks on vallas edumeelseid inimesi ja selliseid organisatsioone, kes on oma põhikirjades ja arengudokumentides võtnud kohustuse panustada ühiskonna arengusse. Sageli on võetud endale ülesandeid laiemalt kui nende otsesed seadustest või muudest regulatsioonidest tulenevad kohustused seda nõuavad. Valla arengustrateegia ülesandeks on neid üldisi kohustusi mobiliseerida koduvalla arendamisel. Järgnevalt esitatakse Tähtvere valla jaoks olulisemate arendusorganisatsioonide seadustest tulenevaid arenduspoliitilisi kohustusi või siis nende organisatsioonide endi arengudokumentides ja põhikirjades sisalduvaid arenduspoliitilisi ülesandeid. Arengustrateegia protsessi jooksul sõnastatakse vajadusel täiendavaid rollivõtte ja kohustusi valla arengustrateegia aastani 2025 ette valmistamisel ja ellu viimisel. Strateegia koostamise tulemusel võiks taotleda nende laiendamist tulenevalt nende organisatsioonide vajalikust rollist maakonna/regiooni arendamisel.

Tähtvere valla vallavanem on Vabariigi Valitsuse seaduse järgi kõrgem riigiametnik, kes esindab vallas riigi huve ning hoolitseb valla tervikliku ja tasakaalustatud arengu eest. Vallavanem juhib vallavalitsuse tööd ning koordineerib valla ja vallale kuuluvate asutuste tööd ja koostööd teiste valdade ning maakonna organisatsioonidega. Kõigi loetletud ülesannete täitmise üheks vahendiks ongi Tähtvere Vallavolikogu algatatud Tähtvere valla arengukava 2013–2025 koostamise korraldamine ja hilisem elluviimise tagamine. KOKS defineerib kohaliku omavalitsuse kui põhiseaduses sätestatud omavalitsusüksuse demokraatlikult moodustatud võimuorganite õiguse, võime ja kohustuse seaduste alusel iseseisvalt korraldada ja juhtida kohalikku elu, lähtudes vallaelanike õigustatud vajadustest ja huvidest ning arvestades valla arengu iseärasusi. Seadus määratleb omavalitsusüksuse ülesanded ja pädevuse:

1) Tähtvere Vallavalitsuse ehk omavalitsusüksuse ülesandeks on korraldada antud vallas või linnas sotsiaalabi ja -teenuseid, vanurite hoolekannet, noorsootööd, elamu- ja kommunaalmajandust, veevarustust ja kanalisatsiooni, heakorda, jäätmehooldust, ruumilist planeerimist, vallasisest transpordikorraldust ning valla teede ja tänavate korrashoidu, juhul kui need ülesanded ei ole seadusega antud kellegi teise täita.
2) Tähtvere Vallavalitsuse ehk omavalitsusüksuse ülesandeks on korraldada antud vallas ka koolieelsete lasteasutuste, põhikoolide, gümnaasiumide ja huvikoolide, raamatukogude, rahvamajade, muuseumide, spordibaaside, turva- ja hooldekodude, tervishoiuasutuste ning teiste kohalike asutuste ülalpidamist, juhul kui need on omavalitsusüksuse omanduses. Nimetatud asutuste osas võidakse seadusega ette näha teatud kulude katmist kas riigieelarvest või muudest allikatest.

Tartumaa Omavalitsuste Liit on Tartu maakonna kohaliku omavalitsuse üksuste ühiste huvide teostamiseks ja kaitseks asutatud mittetulundusühing, mille eesmärk on Tartu maakonna kohaliku omavalitsuse üksuste ühistegevuse kaudu maakonna tasakaalustatud ja jätkusuutlikule arengule kaasaaitamine; maakonna kultuuri- ja sporditraditsioonide säilitamine ja edendamine; maakonna ja oma liikmete esindamine ja liikmete ühiste huvide kaitsmine ning maakonna kohaliku omavalitsuse üksuste koostöö edendamine ja liikmetele

seadusega ettenähtud ülesannete paremaks täitmiseks võimaluste loomine. Tartumaa kui terviku seisukohast on arengustrateegia seisukohast oluline, et vabatahtliku ülesandena osaleksid KOV üksused ka ettevõtluse arendamise ja töökohtade loomise poliitikates, kohaliku kogukonna arendamisel.

Eriline roll Tartumaa, sealhulgas Tähtvere valla arengus on maakonnakeskusel **Tartu linnal**. Arengustrateegias Tartu 2030 positsioneerib Tartu end Eesti arengukeskusena. Tartu on Eesti vaimupealinn ja traditsioonidega ülikoolilinn: nooruselinn, kus loovus ja avatud mõtlemine toetavad arendustegevust, ettevõtlust ja innovatsiooni. Tartu on unikaalse kultuuripärandiga ja modernse elukeskkonnaga, turvaline, säästvalt arenev ja aktiivset koostööd tegev euroopalik linn; atraktiivne ja turvaline reisisiht ning Eesti arengut edendav keskus.

Tartu Ärinõuandla missiooniks on toetada heade mõtete kujunemist ja edukat rakendamist Tartumaa konkurentsivõime tugevdamiseks. Maakondliku arenduskeskusena on TÄN saavutanud maakondliku strateegilise mõju järgmistes prioriteetsetes arendustegevuse valdkondades:
1) noorte ettevõtlikkus
2) koostöö ja ühishuvi
3) inimressursi areng läbi teadmiste kasvu

TÄN seab eesmärgiks saavutada prioriteetsetes arendustegevuse valdkondades ülemaakondlik strateegiline mõju.

Tartu Teaduspark on oma missioonina määratlenud olla teadus- ja tehnoloogiamahukate ettevõtete tekke, arendamise ning innovatsiooni toetaja, pakkudes infrastruktuuri- ja äriarendusteenust Tartu regioonis. Muuhulgas on TTP seadnud eesmärgiks olla teadus- ja tehnoloogiamahukate firmade rahvusvaheline kasvukeskus ja regiooni innovatsioonisüsteemi arengumootor.

Tartu Loomemajanduskeskuse eesmärkideks on põhikirja järgi loomemajanduse valdkonna koordineerimine ja arendamine Tartus ja Lõuna-Eestis (arenduskeskus), loomemajanduse valdkonna ettevõtluse kasvu kiirendamine, innovaatiliste loomemajanduse ettevõtete tekke, elujõulisuse ja jätkusuutlikkuse tagamine, ettevõtete käivitusperioodi riskide vähendamine soodsa ja kvaliteetse töökeskkonna ning tugiteenuste pakkumise kaudu (ettevõtlusinkubaator) ning külalisstuudio teenuse pakkumine loomeettevõtetele ja loovisikutele.

Enamust Tartumaa valdadest ühendava **Tartumaa Arendusseltsi** tegevuse põhieesmärk on kohaliku elu arendamine tuginedes avaliku, era- ja kolmanda sektori koostööle. Koostatud strateegias on 3 fookust – mikro- ja väikeettevõtete majandusliku elujõulisuse ja konkurentsivõime tõstmine, soodsate tingimuste loomine noorte algatusvõime ja ettevõtlikkuse kasvuks, kogukondade võimekuse tõstmine oma elukeskkonna kujundamisel.

Sarnaste taotlustega on ka maakonna ida- ja lääneosa valdasid kaasavad **Võrtsjärve Ühendus** ja **Piiriveere Liider**.

7.3. Tegevused eesmärkide kindlustamiseks

Omavalitsuste strateegiliste arengueesmärkide saavutamine on võimalik ainult läbi ühiskondliku kokkuleppe, mis sisaldab kõigi antud omavalitsuse territooriumil elavate ja tegutsevate huvigruppide tahet ja soovi. Seega on äärmiselt oluline:

1) suutlikkus kaasata erinevate huvigruppide esindajaid valla arengueesmärkide formuleerimisel, millele saab oluliselt kaasa aidata vallavolikogu liikmete aktiivne osalus valla strateegiliste vajaduste selgitamisel;
2) tagada arengu kavandamise protsessi pidevus, mis tähendab järjepidevat püstitatud eesmärkide täitmise monitooringut, monitooringu järgset eesmärkide, tegevus- ja investeerimisplaanide ülevaatust ja täpsustamist;
3) protsessi tähtsaks osaks on avalikustamine, mis eeldab vallaelanike ja valla institutsioonide pidevat teavitamist arengu kavandamise käigust ja vastuvõetud otsustest läbi kohalike teabekanalite, mis eeldab, et vähemalt valla tehnilise sekretäri arvutis oleksid kõigi huvigruppide ja massiteabekanalite listid ja e-posti aadressid info operatiivseks edastamiseks;
4) arengueesmärkide ja tulevikku suunatud otsustuste kajastamise selgus kindlate arengudokumentide näol: omavalitsuse arengukava ja (üld-)planeering, samuti nende seostatavus ja üksteisega arvestatavus, mis laieneb ka maakondlikul, harukondlikul ja üleriigilisel tasandil välja töötatud arengudokumentide osas.

7.3.1. Majanduskeskkond

Iga ühiskond kujundab välja oma vajadustele vastava ruumilise vormi. Ühiskonna ruumistruktuur, mis koosneb asulatest, neid omavahel siduvatest infrastruktuurivõrkudest ja maakasutuse tüüpidest, on oma tohutu kapitalimahukuse tõttu väga inertne. Majanduslike, sotsiaalsete ja poliitiliste olude muutused tekitavad ruumistruktuuris olulisi muutusi vaid seal, kus olemasolev struktuur ei suuda uut ühiskondlikku sisu mahutada või ei leia jätkuvat kasutust.

Pole kahtlust, et industrialiseerimine ja urbaniseerumine olid 20. sajandil kõige olulisemad Eesti ruumistruktuuri ümberkujundavad protsessid, mis suuresti langesid oma põhiosas nõukogude aega ja kandsid selle süsteemi pitserit. Varasem iseseisva agraarse väikeriigi ruumistruktuur kohandati järk-järgult ümber suure ja välismaailmale suletud industriaalse suurriigi provintsi vajadustele. Eesti praeguse Põhja–Euroopa foonil kõrge linnastumisaste ja rahvastiku kontsentratsioon põhja tulenesid suurel määral Eesti-välistest motiividest ning tekkisid suure sisserände toel. Tallinna ja Tartut ei arendatud mitte Eesti pealinna ja ülikoolilinna, vaid Nõukogude Liidu loodeosa tööstuskeskustena. Maa-asustus kujundati kolhoosimajanduse oludele vastavaks. Kolhoosikeskused kasvasid, hajaasustus taandus.
Taasiseseisvunud, kuid üleminekukriisi läbi teinud Eestis ei ole veel jõutud teha nii palju uusi investeeringuid, et need oleksid muutnud märkimisväärselt mahukat tehnilist infrastruktuuri ja asustussüsteemi. Esialgu on „kuumaks" investeerimiskohaks olnud eelkõige Tallinn ja vähemal määral Tartu. Viimaste areng on loonud uuesti aastakümneid puudunud tehnilised võimalused transiit- ja eksport-importvedude ning välisturismi teenindamiseks. Samas on mitmed infrastruktuuri elemendid muutunud ebavajalikuks või on alakasutuses (sõjaväeosad, osa hooneid jne). Palju põllumajandusmaid on söötis. Vähenenud on tähelepanu avalikule transpordile.

Kui linnades paiknev teenindussektor on tõusuteel ja selles on loodud hulganisti uusi töökohti, siis isegi linnalähedases Tähtvere vallas pole teenindussektori arengut märgata. Märgata on, et välisinvestoreid on hakanud üha rohkem huvitama pealinna järel ka muud linnad ja isegi linnade lähedased maapiirkonnad. Nii on Tähtvere vallaski näha suurte välisfirmade filiaalide tekkimist, näiteks A. Le Coq Tartu Õlletehase uus logistikakeskus jne. Samal ajal maaelus ülekaalukalt domineerinud põllumajandus restruktureerub (Tartu Agro

AS uute farmihoonete rajamine Rahingele, uue tõuloomade aretuskeskuse hoonetekompleksi rajamine Märjale, Eesti Maaülikooli Rõhu katsejaama rajamine jne) ja selles hõivatute arv ühelt poolt väheneb, kuid samas luuakse juurde ka uusi töökohti. Võimalusi alternatiivsete töökohtade loomiseks ei suudeta ära kasutada. Uusettevõtluse kujunemisel on selgelt eristatav keskus–perifeeria suund. Uued ettevõtlusvormid omandatakse maal hiljem, puudus on juhivõimetega inimestest kui ka elementaarsetest ettevõtte juhtimiseks vajalikest oskustest.

Olemasolev olukord:
Tähtvere Vallavalitsuse andmetel on valla elanikkonnast tööealisi 66,34%, ehk 1740 inimest, Töötuid oli 31.08.2012 seisuga 12 inimest. 01.10.2012 seisuga oli Tähtvere vallas 229 osaühingut (neist 6 likvideerimisel), 9 aktsiaseltsi (neist 1 likvideerimisel), 53 FIE-t (neist 5 tegevus peatatud), 57 MTÜ-d (neist 1 likvideerimisel), 1 sihtasutus, 7 tulundusühistut, 1 täisühing, 7 usaldusühingut.
Tähtvere valda ei saa vaadata kui aktiivse ettevõtlusega omavalitsust. Seisuga 01.10.2012 oli Tähtvere vallas 1000 elaniku kohta ainult 93 ettevõtjat (AS, OÜ ja FIE). Vallas tegutseb ka mitmeid firmasid (näiteks A. Le Coq Tartu Õlletehase logistikakeskus, Volvo Estonia OÜ, Laadur OÜ jne), kelle registreeritud asukohaks ei ole Tähtvere vald. Suurimateks tööandjateks on Tartu Agro AS, Tiksoja Puidugrupp AS, AS Lasita Maja, AS Ilmre, Tähtvere Vallavalitsus, Haage Agro OÜ, A. Le Coq Tartu Õlletehase logistikakeskus.

Eesmärgid:
1. kogu omavalitsuse territooriumil kvaliteetsete kommunaalteenuste (soojusenergia, vesi ja kanalisatsioon, heakord ja prügimajandus) kättesaadavuse tagamine;
2. kvaliteetse internetiühenduse ja veebipõhiste avalike teenuste juurutamine;
3. elamuehituse ja arendustegevuse toetamine;
4. uute tööstusküladе (Kandikülas, Haagel jne) rajamisele kaasaaitamine;
5. inimeste, ettevõtete, asutuste ja ühingute tõhusa koostöö motiveerimine.

Probleemid:
1. kohalikul elanikkonnal puudub kaasaegses tootmises osalemiseks vajalik kvalifikatsioon;
2. madalad palgad ei motiveeri töötajaid kvalifikatsiooni tõstma;
3. raske majanduslik olukord sunnib paljusid ettevõtlikumaid ja haritumaid inimesi Eestist lahkuma;
4. vallas puuduvad alaliselt tegutsevad toitlustusasutused ja kohvikud;
5. mitmetes asulates (Tüki, Kardla, Kandiküla, Tähtvere, Ilmatsalu, Märja) on puudulik kaubanduslik teenindamine;
6. elukondliku teenindamise mahajäämus kaasaja vajadustest;
7. ettevõtluse üle tegeliku arvestuse puudumine, ettevõtlusega alustamiseks ei näe seadus ette kohaliku omavalitsuse informeerimist.

Tegevused:
Kavandatud eesmärkide elluviimiseks on vaja:
1. ümber korraldada kommunaalteenuste pakkumise üldpõhimõtted kommunaal-majanduse juhtimise efektiivsuse tõstmisega;
2. teenuse pakkuja kui kliendi ehk tarbija vastutuse ja huvitatuse tõstmine konkreetse teenuse osutamisel ja tarbimisel;
3. regulaarse infovahetuse korraldamine valla ettevõtjatega;
4. vallavalitsuse struktuuris ette näha motiveeriva töötasuga ettevõtlusnõuniku ametikoht ja komplekteerida see suurte praktiliste kogemustega spetsialistiga;

5. ettevõtete registri sisseseadmine vallas eesmärgiga fikseerida tegevusalad, keskkonnaohtlikkus, vabade töökohtade olemasolu ja üldised arengusuunad;
6. põhimõtte, et ettevõtted koolitavad ise endale vajalikku tööjõudu, propageerimine ja motiveerimine.

Riskid:
1. kinnisvara stiihiline arendamine;
2. tööjõu riskid;
3. väljarände suurenemine seoses elukvaliteedi pidava langusega.

7.3.2. Elukeskkond

Vallaelanike identiteedi tugevdamisel on oluline roll kohalikul kaasaegsel elu- ja töökeskkonnal, inimeste kodutunde motiveerimisel ja turvalisuse tagamisel. Elukeskkonda tehtud investeeringud on suunatud elanike elamistingimuste parandamisele ja tervisliku keskkonna tagamisele, mis lõppkokkuvõttes väljenduvad elukvaliteedi tõusus.

Puhas ja kaunis elukeskkond on lahutamatu osa kõrgest elukvaliteedist. Sõltub ju sellest elanike kinnistumine valda ja uute elanike elukoha valik. Keskkonnaseisundi parandamiseks on vaja investeerida nii infrastruktuuri kui inimeste teadmiste, oskuste ja harjumuste kujundamisse.

Olemasolev olukord:
Üldiselt on elukeskkond maakonnas ja Tähtvere vallas tuntavalt paranenud (infra, vesi, kanalisatsioon, liikumisrajad, sportimispaigad, heakord). Vaja on saavutada odavama hinnaga jäätmemajandus ja odavam (sooja)energia, samuti energiasäästlikum elamumajandus kõigile soodsate elamispaikadega. Mitmed olulised kõrvalteed on aga pinnas- või kruusakattega ja vihmaperioodidel raskesti läbitavad. Seega on arenguruumi kõvakattega teede ja kergliiklusteede võrgustiku tihendamiseks piisavalt.

On olnud aegu, kui Tähtvere valla areng on toimunud kord käsumajanduse, kord rohkem iseorganiseerumise teel ja vähem plaanipäraselt. Seetõttu ei ole tihti piisavalt pööratud tähelepanu maaelu mitmekesistamisele, maastikuhooldusele, põhja- ja pinnavee säästmisele ja kaitsele, tootmisettevõtete varustamisele ajakohaste vee- ja kanalisatsioonisüsteemidega ning puhastusseadmete ehitamisele ja renoveerimisele. Tulemuseks on põhjavee reostus (näiteks Vorbusel mitmete talude kaevudes), lagunevad tootmishooned (Vorbusel olevad vanad laudad), rajatised (pumpla Rahinge järve ääres), mahajäetud endised sõjaväepolügoonid (Kardla külas metsas) jne. Lagunenud on kõvakattega teed ja tänavad Ilmatsalus, Tükil, Rahingel, Rõhul ja Märjal. Ühisveevärgid ja -kanalisatsioonid on amortiseerunud paljudes piirkondades.

Eesmärgid:
1. külamiljöö ja ehitustraditsioonide säilitamine;
2. asustusstruktuuri teadlik kujundamine läbi planeerimistegevuse;
3. külaseltside ja valla tegevuse ühendamine ühiste eesmärkide saavutamiseks;
4. vallaelanike identiteedi tugevdamine;
5. Tähtvere valla looduse liigilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamine;
6. põhja- ja pinnavee puhtuse tagamine;
7. meetmete rakendamine pinnareostuse ning vee ja mullastiku reostuse vähendamiseks;

8. avalike teenuste arendamisel loodus- ja tehiskeskkonna väärtuste, kohalike traditsioonide, naabrushuvide ja piirkondliku mitmekesisuse põhimõtetega arvestamine ning neist kinnipidamine;
9. noortele ürituste korraldamine.

Toetavad eesmärgid on:

1. parem koostöö avaliku ja kolmanda sektoriga;
2. haridussüsteemi ümberkorraldamine uue majanduselu tingimustele;
3. suurema administratiivse suutlikkuse saavutamine.

Tegevused elukvaliteedi ja -keskkonna parandamiseks:

1. investeeringute sissevoolu kiirendamine valda;
2. laste ja noorte elukeskkonna kvaliteedi parandamine;
3. võimaluste tagamine konkurentsivõimelise hariduse saamiseks ja elukestvaks õppeks;
4. kvaliteetsete taristute rajamine ja tugiteenuste pakkumise kindlustamine;
5. looduskeskkonna hoidmine;
6. põhja- ja pinnavee säästmine ja meetmete rakendamine nende kaitseks;
7. veekogude tervendamine pinnavee kaitse ja veekogude (ka kraavid ja jõed) sealhulgas Emajõe kallaste puhastamisega;
8. väärtuslike loodusmaastike kaitse korraldamine ning loodus- ja kultuurmaastike hooldamise korraldamine;
9. asulakeskuste ja miljööväärtuslike alade kaitse, taastamise ja korrastamise korraldamine, asulate heakorrastamine ja haljasalade rajamine;
10. vallaasutuste teeninduskvaliteedi ja efektiivsuse parandamine;
11. elamiseks, töötamiseks ja puhkamiseks mugavate ja turvaliste tingimuste loomine;
12. valla välisilme parandamine ja valla muutmine atraktiivseks puhke-, spordi- ja turismipiirkonnaks;
13. külamiljöö ja ehitustraditsioonide säilitamine;
14. asustusstruktuuri teadlik kujundamine läbi planeerimistegevuse;
15. külaseltside ja valla tegevuse ühendamine ühiste eesmärkide saavutamiseks.

Riskid:

1. rahaliste vahendite nappus;
2. kompetentsi vähene tunnustamine ja motiveerimine vallas;
3. vandalismi ja kuritegevuse suurenemine.

7.3.3. Sotsiaalne keskkond

Sotsiaalne keskkond on inimsuhteid hõlmav elukeskkonna osa ning formaalsete ja mitteformaalsete seoste kogum, milles inimene elab ja tegutseb. Sotsiaalne keskkond mõjutab isiksuse arengut, tegutsemise motiive ja hinnanguid.

Aktiivne inimene kui elujõulise kogukonna kõige olulisem lüli määrab meie ühiskonna tugevuse. Kõigil peab olema võimalus oma riigi asjades kaasa rääkida ja omaenda tulevikku kavandada. Igaühest sõltub, millise riigi jätame tulevastele põlvedele.
Sotsiaalse keskkonna kujundamisel (vaata ka lisa 5) on kaks olulist näitajat:

1) sotsiaalne kapital,
2) sotsiaalne kvaliteet.

Sotsiaalne kapital kujutab suhteid, mis aitavad ühendada erinevaid inimesi ning soovi abistada ja toetada kaaslasi. **Sotsiaalse kvaliteedi** mõiste sisuks on neli põhiülesannet, mille täitmist peetakse iga arenenud riigi kohuseks. Need neli põhiülesannet on:

1) inimeste sotsiaalse ja majandusliku turvatunde **(ka kaitstuse)** eest hoolitsemine,
2) võrdsete võimaluste tagamine ühiskonnas **(kaasamine)**,
3) sotsiaalse ühtekuuluvustunde **(solidaarsuse)** kujundamine ning ülalhoidmine,
4) kodanike jõustamine nende **(jõuvarude/panuse)** maksimaalseks rakendamiseks.

Sotsiaalse keskkonna kujundamisel ja arendamisel tuleb eraldi käsitleda kõiki selle valdkonna alla jäävaid tegevusi: hariduselu ja noorsootöö, alus-, põhi- ja huviharidus, kolmas sektor, sotsiaalhoolekanne, sport ja turism, kultuur ja vabaaja veetmise võimalused ning elanike toimetulek.

Probleemid:

1. mitmetesse programmidesse esitatavate projektide ettevalmistus- ja aruandluskulud ületavad valla võimalusi;
2. maakondlikul tasandil rahastamist vajavate objektide pingeritta seadmisel omab määravat kaalu subjektiivne faktor ja ühe või teise omavalitsuse reaalne vajadus ei leia üldse arvestamist;
3. lapsevanemate vähene pühendumus oma lastest täisväärtuslike inimeste kasvatamisele;
4. ühiskondliku kontrolli puudumine ja elanike initsiatiivikuse puudumine sotsiaalsete probleemide lahendamisel;
5. valitsev ükskõiksus ja kodanikujulguse puudumine;
6. lapsevanemate vähene teadlikkus ja meelsus kodu rollist lapse kasvatamisel;
7. kolmanda sektori vähene motiveerimine ja tunnustamine riigi ja omavalitsuste poolt;
8. valdaval osal inimestest puudub sotsiaalne ja majanduslik turvatunne.

Tegevused sotsiaalse keskkonna parandamiseks:

1. riiklikul tasandil suuremate ja paindlikumate võimaluste loomine sotsiaalse keskkonna arendamiseks;
2. lapsevanemate teadlikkuse tõstmine kodu rollist lapse sotsiaalse kvaliteedi arendamisel;
3. eetiliste ja aateliste väärtuste propageerimine.

Riskid:

1. olemasolevad struktuurifondidest rahastatavad meetmed ei kata Tähtvere valla ootusi ja vajadusi sotsiaalsete arendusprojektide elluviimiseks;
2. inimeste soovimatus vabaneda inimlikest pahedest.

7.3.3.1. Hariduselu ja noorsootöö

Hariduselu ja noorsootöö käsitlemiseks Tähtvere vallas tuleb vaadelda muudatusi hariduselu valdkonnas ka Euroopa ja Eesti tasandil.

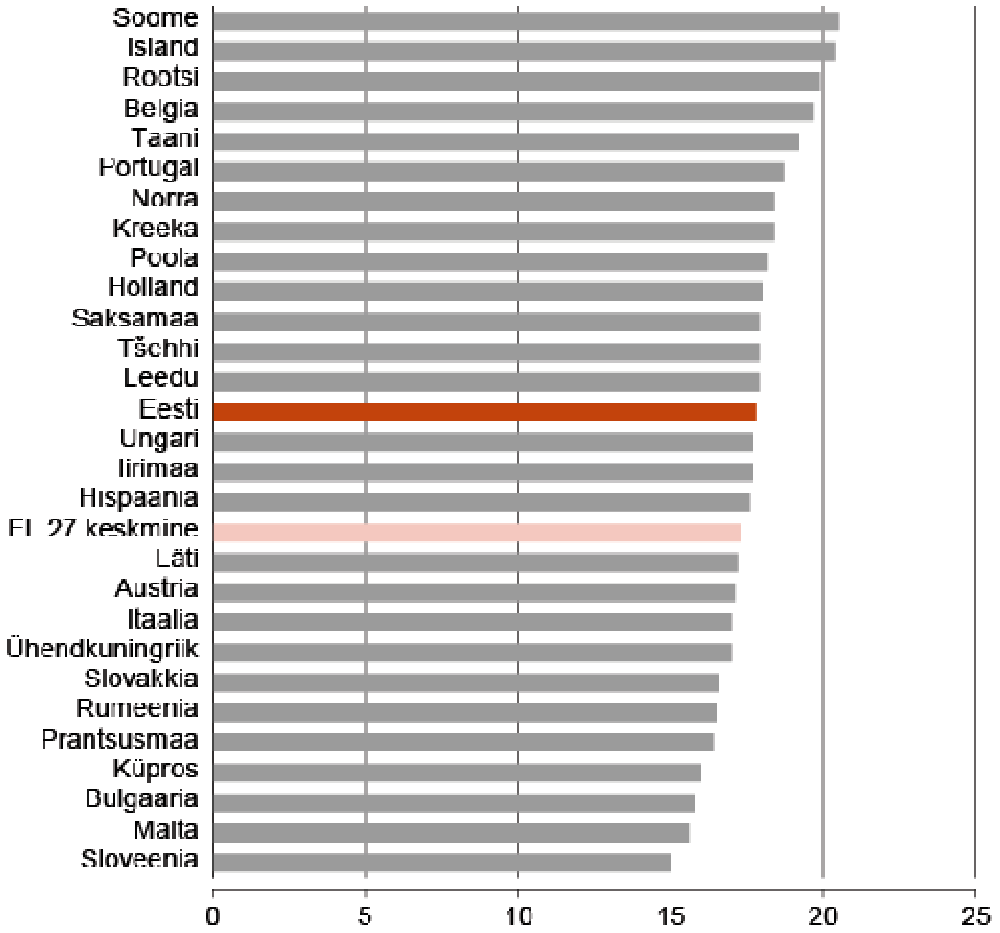

Joonis 19. Oodatav õpiaeg Euroopa riikides alusharidusest kuni kõrgkoolini, 2010.

Oodatav õpiaeg on vanuselisest määrast tulenev elaniku keskmine formaalharidussüsteemis viibimise aeg aastates. Leitakse õppijate vanuseliste määrade summana üle kõikide tasemehariduse liikide üheaastase sammuga.

Oodatava eluea tõus pikendab oluliselt kolme põhilist etappi inimese elus – kooliaega, tööelu ja pensionipõlve. 2011. aastal oli Eestis oodatav eluiga sünnimomendil 76,3 aastat ning 6–25-aastaste keskmine oodatav õpiaeg 14 aastat ja 6 kuud, mis tähendab, et ligi viiendik oma elust pühendatakse kooliskäimisele.

Võrreldes 90-ndatega on üliõpilaste arv kasvanud üle kahe korra, mis on põhjustanud oodatava õpiaja tõusu. Alates 1993. aastast on oodatav õpiaeg pikenenud kaks aastat ja kolm kuud.

Naised õpivad formaalhariduses kauem kui mehed. 2011. aastal oli Eesti ülikoolides iga meesüliõpilase kohta 1,4 naisüliõpilast. Naiste suurem õpiaktiivsus peegeldub ka nende pikemas oodatavas õpiajas, mis on 15 aastat võrreldes meeste 14 aastaga. Kuigi naiste keskmine oodatav õpiaeg on olnud järjepidevalt pikem kui meestel, on kooliaastate vahe viimastel aastatel vähenenud.

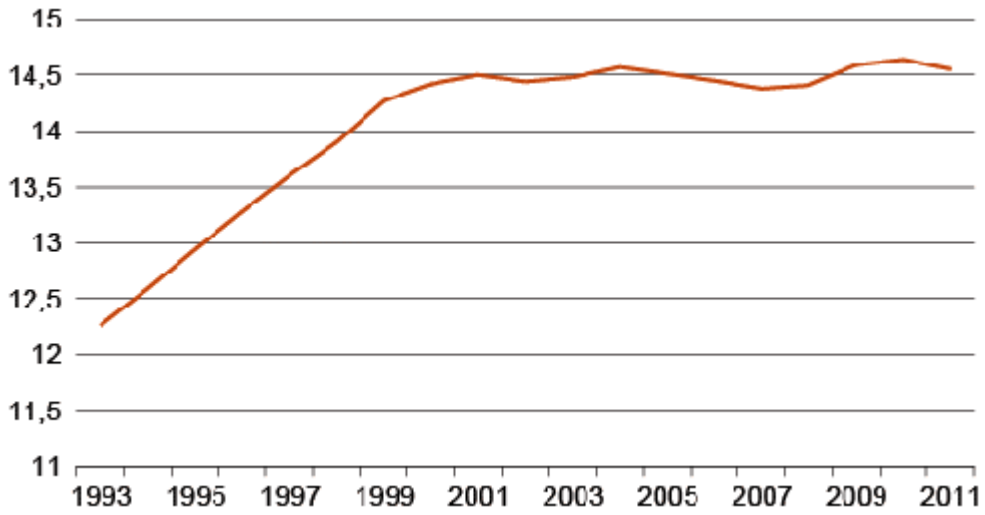

Joonis 20. 6–25-aastaste oodatav õpiaeg aastates, 1993–2011 (Eurostat).

Võttes arvesse ka alusharidust ehk koolieelsetes lasteasutustes käimise aega, siis Eestis käiakse kooliteed pisut kauem kui Euroopas keskmiselt. Eestis viibitakse haridussüsteemis 17 aastat ja üheksa kuud, Euroopa Liidus keskmiselt 17 aastat ja kolm kuud. Samas käiakse Eestis koolis lühemat aega kui Põhjamaades, Hollandis, Portugalis, Leedus, Poolas, Saksamaal või Tšehhis. Euroopa riikidest õpitakse kõige kauem naaberriigis Soomes – 20 aastat ja kuus kuud (joonis 19).

Tähtvere vallas on ainult üks põhikool – Ilmatsalu Põhikool – ja üks huvikool – Ilmatsalu muusikakool. Käesoleval ajal ei tegutse vallas ühtegi noortekeskust. Ka puuduvad tänaste noorte jaoks atraktiivsed kogunemiskohad. Noorsoo-organisatsioonid on vallas väikesed ja koordineeritud noorsooalane tegevus on nõrk.

Aastatel 2013–2018 kooliminevad lapsed, kes on seisuga 31.12.2011 Tähtvere valla elanikeregistris, on toodud tabelis 25. Mõningane erinevus kooliminevate laste arvus on tingitud sellest, et kõik vallas elavad lapsed pole valla elanikeregistris.

Tabel 26. Kooliminevate laste arv asulate lõikes 2013–2018.

Sünniaasta	**2006**	**2007**	**2008**	**2000**	**2010**	**2011**	**Kokku**
Läheb kooli	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	
Ilmatsalu	9	4	9	5	3	5	35
Tüki	2	4	3	1	1	3	14
Rahinge	6	3	8	4	4	4	29
Kandiküla	1		1	1			3
Märja	5	6	7	4	7	2	31
Haage	1	3		1	1	4	10
Pihva	2						2
Rõhu	2	1	3		1	1	8
Vorbuse	2	3	3	4	2	4	18
Kardla	1		1		2	1	5
Tähtvere	3		2		1		6
KOKKU	34	24	37	20	22	24	161

Tabel 27. Kulutused õpilasveole (bussitransport) 2006–2011.

Aasta	Kulud (EUR)
2006	102 611
2007	104 066
2008	115 405
2009	100 820
2010	93 937
2011	86 158

Eesmärgid:

1. laste ja noorte arenguks soodsa keskkonna loomine;
2. Tähtvere vallas alg- ja põhihariduse omandanud noorte ettevalmistatus õpingute jätkamiseks;
3. noorte mitmekülgse arengu tagamine;
4. vallasisese ja teiste kohalike omavalitsuste tihedale koostööle toetuva eesmärgistatud noorsootöö arendamine.

Ressursside juhtimise eesmärgid:

1. füüsiline õpikeskkond on nõuetele vastav ja esteetiliselt kujundatud;
2. õppevahendite olemasolu on vastavuses riikliku õppekavaga;
3. eelarve vastab kooli vajadustele ja valla võimalustele;
4. kool toimib keskkonnasäästlikult;
5. internetipõhise õppe võimalus on välja arendatud;
6. kooli tegevus on dokumenteeritud;
7. täienduskoolitusele kasutatud ressursid vastavad koolituskavale.

Probleemid:

1. vald ei ole noorsootööd ja -tegevust sihipäraselt planeerinud ja järjekindlalt arendanud;
2. noorte huvide muutus, koolivälise ahvatluste kasvamine;
3. laste liigne arvutisõltuvus ja raskused infoühiskonnas hakkamasaamisega;
4. puudub koht eakaaslastega suhtlemiseks;
5. noorsoo passiivsus valla elu arendamise ja neile suunatud ürituste suhtes;
6. ülevallaline noorsootöö halb koordineeritus;
7. vähene teadlikkus noorsootööst ja madal teadlikkus selle vajalikkusest;
8. teadmatus noorte soovidest ja arvamustest;
9. toimub ainult põhikoolikeskne noorsootöö Ilmatsalus;
10. noorsoo ränne täiskasvanuikka jõudmisel suurematesse linnadesse;
11. kodukohatunde puudumine;
12. meelemürkide levik;
13. noorte probleemne, seadusi rikkuv käitumine;
14. noorte töökasvatuse ebapiisav süsteemsus;
15. noorte uuringute puudumine;
16. rahvusvahelise noorsootöö praktiline puudumine vallas.

Kavandatavad tegevused:

1. noorte sotsiaalset intelligentsust ja kodanikujulgust arendava tegevuse propageerimine;
2. last väärtustava ja tema individuaalsust arvestava arengukeskkonna loomine;

3. väikses ja turvalises keskkonnas aktiivse ellusuhtumisega ja ühiskonnas toimetuleva kodaniku arendamine;
4. lapses loodushuvi ja loodussäästliku mõtteviisi arendamine;
5. lapse analüütilise mõtlemise arendamine;
6. noorsootöötaja ametikoha loomine ja efektiivse noorsootöö käivitamine;
7. noortekeskuste rajamine suurematesse asustatud punktidesse;
8. noorsootöötajale koolituse ja täiendõppe võimaluste loomine ja toetamine;
9. võimaluste loomine ja laste erinevatest huviharidust pakkuvatest huvikoolidest ja huviringidest osavõtu toetamine;
10. vabaõhuürituste korraldamine – retked matkaradadel, vabaõhu viktoriinid rohelises klassis, matkaradadel;
11. noorte omaalgatuse (sh vabaaja kasutuse suhtes) toetamine;
12. lastele/noortele mänguväljakute ja kooskäimise võimaluste loomine kõikidesse küladesse;
13. organiseeritud vabaaja veetmise korraldamine loodavas spordi- ja vabaajakeskuses;
14. võimaluste loomine laste osavõtuks suvelaagritest ja õpilasmalevatest ning nende tegevuste toetamine.

7.3.3.2. Alusharidus

Alusharidust on võimalik saada Tähtvere vallas Ilmatsalus tegutsevas lasteaias Lepatriinu. Lasteaed Lepatriinu tegutseb alates 1975. aastast. Lasteaias töötab kokku 23 töötajat, sealhulgas 9 õpetajat, 5 abiõpetajat, 1 logopeed ja 1 tervishoiu töötaja. Lasteaia tegevuse toetamiseks on valitud 8-liikmeline hoolekogu.

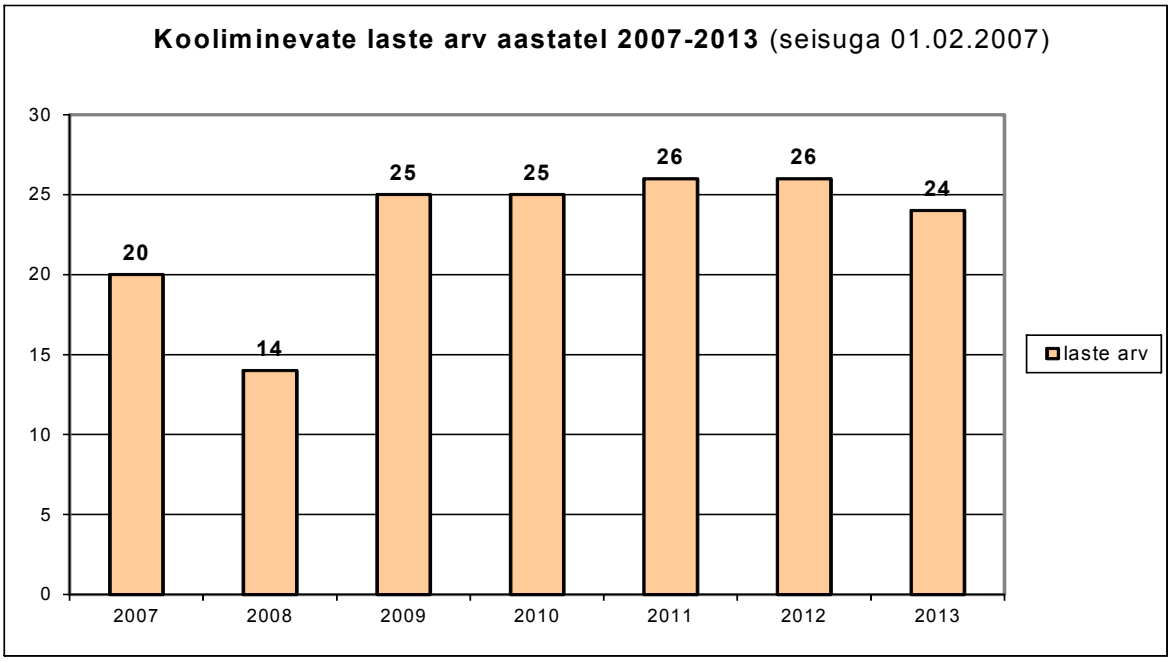

Joonis 21. Kooliminevate laste arv aastatel 2007–2013.

Tähtvere Vallavolikogu 17.10.2008 määrusega nr 7 on kinnitatud Ilmatsalu lasteaia Lepatriinu arengukava aastateks 2008–2013.

Vastavalt koolieelse lasteasutuse seadusele ja lasteaia hoolekogu otsusele võib lasteaed vastu võtta sõimerühma 16 last ja aiarühma 24 last. Normatiivne kohtade arv sõimerühmas on 14+2=16 ning aiarühmas 20+4=24. Tulenevalt Ilmatsalu lasteaia rühmade arvust ning kohtade piirmäärast võimaldab lasteaed teenindada 128 last. Lasteaias tegutsevad järgmised ringid: beebikool, laulumänguring, liikumisring ja meisterdamise ring. Kogu lasteaia tegevus sõltub personali omadustest ja tegutsemisvalmidusest. Lasteaia teenuse kvaliteedi määravad pedagoogilise kõrgharidusega või sellega võrdväärse väljaõppega õpetajaskond, kes rikastavad oma igapäevast töö- ja õpikeskkonda uute ideede ja töötahtega. Lasteaias on välja töötatud tegevuste süsteem, mis tagab selle, et lasteaia personal arendab ja kasutab oma võimeid lasteaia eesmärkide saavutamiseks ning millega kaasneb personali üldine tööga rahulolu.

Tähtvere vallas tegutseva LIONS klubi ja lastevanemate eestvedamisel on rajatud lasteaia territooriumile mitmeid lastele huvipakkuvaid atraktsioone, abistatud territooriumi korrastada jne.

Probleemid:

1. lasteaia piiratud materiaalsed võimalused;
2. koostöö vähesus ja koostöösüsteemi puudumine kooli, huvikooli ja lasteaia vahel;
3. munitsipaalpalgal olev pedagoogiline kaader on alatasustatud;
4. elanike juurdekasvust tingitud lasteaiakohtade vähesus;
5. puudub lasteaia õpetajate tugisüsteem;
6. elektrivarustus on amortiseerunud;
7. lasteaed vajab kaasaegseid töötajate ruume, uut köögiplokki, suuremat saali jne;
8. lasteaia hoone, mänguväljakute ning sissesõidutee ja kõnniteede amortiseerumine.

Tegevuse eesmärgid:

1. tagada, et Tähtvere valla lasteaed oleks tunnustatud ja väärtustatud haridusasutus, kus iga laps omandab kvalifitseeritud pedagoogide kaasabil alushariduse, mis tagaks õppimisvõimaluse mistahes Eesti Vabariigi koolis;
2. lasteaia kasvukeskkonna kaasajastamine, laste arengut soodustava kasvukeskkonna mitmekesistamine;
3. laste keskkonnaalaste teadmiste süvendamine, laste loomuliku huvi toetamine ümbritseva vastu, tervislike eluviiside väärtustamine;
4. lasteaia töötajate, laste ja lastevanemate vaheliste suhete ja koostöö parendamine;
5. Tähtvere valla laste kindlustamine lasteaiakohaga oma vallas;
6. rakendada meetmeid, et iga lasteaia kasvandik jätkaks õpinguid Ilmatsalu Põhikoolis.

Kavandatavad tegevused:

1. Ilmatsalu lasteaia kompleksne rekonstrueerimine ja laiendamine;
2. Märja alevikku lasteaia ehitamine;
3. kõigi teeninduspiirkonnas elavate laste kindlustamine lasteaiakohaga;
4. pedagoogidele tugisüsteemi loomine kvalifitseeritud erialaspetsialistide näol;
5. pedagoogidele motiveerivate võimaluste loomine pidevaks täiendõppeks ja erialaseks täiendkoolituseks;
6. lasteaia töötajate motiveerimine, tunnustamine ja nende töö väärtustamine;
7. lasteaia mänguväljaku renoveerimine koos uute liikumis- ja ronimisatraktsioonide lisamisega;
8. võimaluste leidmine lasteaedade materiaalse varustuse parandamiseks ja tegevuse tõhustamiseks.

7.3.3.3. Põhiharidus

Olemasolev olukord

Tähtvere vallas tegutseb alates aastast 1988 Ilmatsalu Põhikool. Kool on Tartu Ülikooli ja Tartu Õpetajate Seminari praktikabaasiks. See tähendab, et koolil on head võimalused õpetajakohtade täitmiseks. Koolis töötab 18 õpetajat, neist 1 õpetaja-metoodik, 6 vanemõpetajat, 5 õpetajat ja 6 nooremõpetajat. Kaks vanempedagoogi omavad teaduskraadi. Kool omab tuntust hea maine ja kõrgete õpitulemuste tõttu nii maakonnas kui vabariiklikul tasandil.

Alljärgnevatel joonistel on toodud põhikooli õpilaste arvu muutus Ilmatsalu Põhikoolis ja Eesti Vabariigis aastatel 2002–2012.

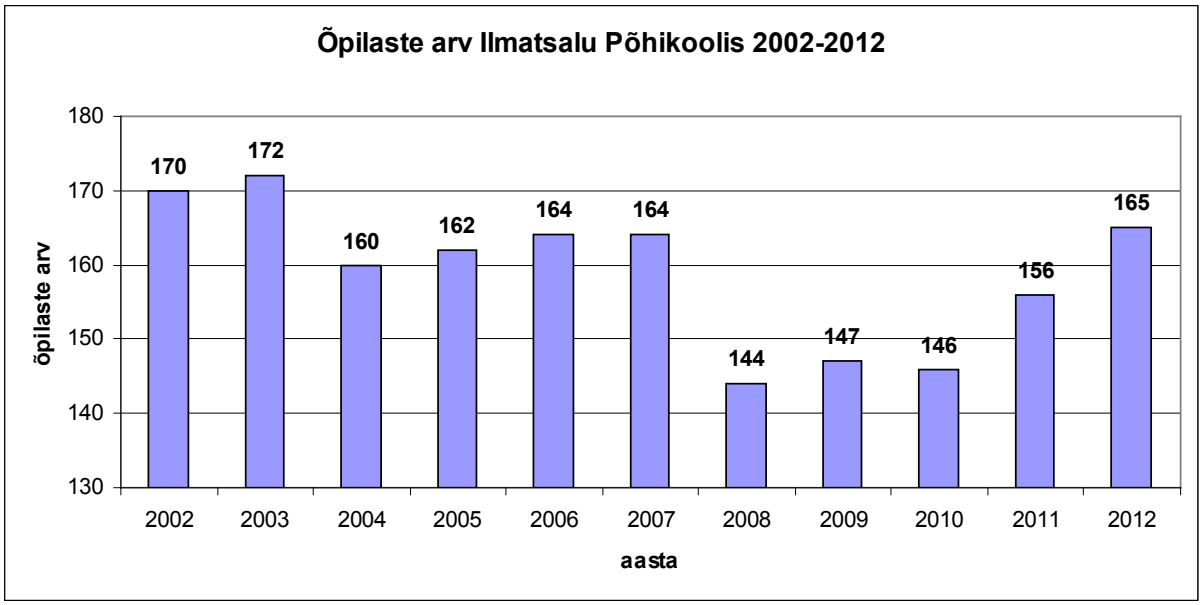

Joonis 22. Ilmatsalu Põhikooli õpilaste arv aastatel 2002–2012.

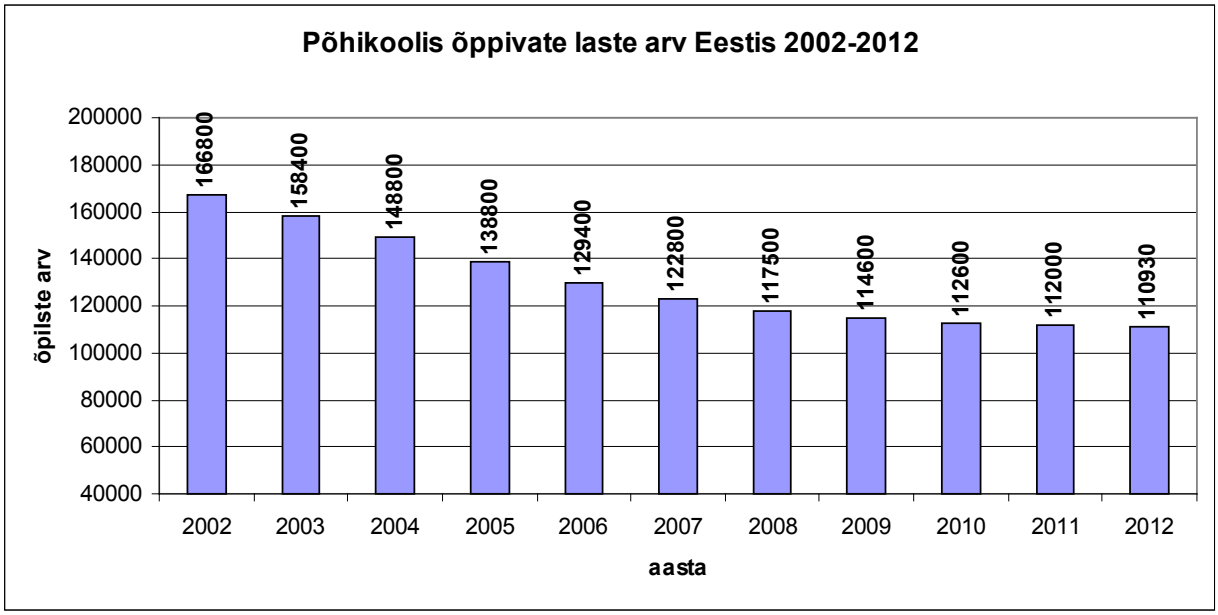

Joonis 23. Põhikoolis õppivate laste arv Eestis 2002–2012.

Tabel 28. Põhikoolis õppivate õpilste arvu muutus Ilmatsalu Põhikoolis ja Eestis 2002–2012.

aasta	põhikooli õpilaste arv		muutumise %		muutumise % 2002–2006 ja 2006–2012	
	Ilmatsalu PK	Eestis	Ilmatsalu PK	Eestis	Ilmatsalu PK	Eestis
2002	170	166 800				
2003	172	158 400	1,2	-5,0		
2004	160	148 800	-7,0	-6,1		
2005	162	138 800	1,3	-6,7		
2006	164	129 400	1,2	-6,8	-3,53	-22,42
2007	164	122 800	0,0	-5,1		
2008	144	117 500	-12,2	-4,3		
2009	147	114 600	2,1	-2,5		
2010	146	112 600	-0,7	-1,7		
2011	156	112 000	6,8	-0,5		
2012	165	110 930	5,8	-1,0	0,61	-5,59

Enamik Tähtvere valla õpilastest, kes õpivad Tartu linna koolide 1.– 9. klassides, elavad nn Tartu linna kui tõmbekeskuse aladel: Märja alevik – 24, Haage küla – 19, Rahinge küla – 12, Kandiküla küla – 6, Tähtvere küla – 6, Rõhu küla – 4, Kardla küla – 3, Ilmatsalu küla – 2, Vorbuse küla – 2, Tüki küla – 1, Pihva küla – 1. Kokku – 80 (seisuga 20.03.2010).

Arvutiõpetus algab II klassist ja ujumise algõpetus III klassist. Toimuvad loodusõpetuse ringid 1.– 4. ja 5.– 7. klassile. Võõrkeeltena õpetatakse inglise ja vene keelt. 8.– 9. klassi õpilastele õpetatakse liitrühmades valikaineid: majandus, karjääri planeerimine, looduskeskkond ja säästev areng.

Koolimaja lähistel on loodusrajad ja roheline klass, samuti Alam-Pedja looduskaitseala. Selline ümbrus loob head eeldused õpikeskkonna täiendamiseks mitmesuguste õppekäikudega ja annab väga hea võimaluse arendada õpilastes oskust hinnata ja hoida loodust ning maaelu püsiväärtusi.

Kooli ruume, õppevahendeid ja tehnilisi seadmeid kasutatakse vastavalt vajadusele. Elektri- ja soojusenergiat kasutatakse säästlikult. Remonditööd on läbi mõeldud ja planeeritud vastavalt ressurssidele. Tegeldakse jäätmekäitluse ja keskkonnahoiuga (paberikulu vähendamiseks töökavade digitaalne kinnitamine; dokumentide kavandamine, täiendamine, kasutamine kooli serveri abil).

Aineringidest tegutsevad Ilmatsalu põhikoolis matemaatika ring, loodusainete ring, õpioskuste ring ja teadustöö aluste ring. Korraldus:
1) klassi- ja koolivälise töö korraldus lähtub kooli eesmärkidest, õpilaste jaotusest vanuseastmeti ja nende huvidest, mis selgitatakse küsitluste abil;
2) klassi- ja koolivälise tegevuse toimumise kohta peetakse arvestust;
3) õpilaste osalemine kooli, valla ja Tartu linna ringides (õppeaasta ja % õpilaste arvust): 2006/07 – 140 (85%), 2007/08 – 137 (83%), 2008/09 – 130 (87%);
4) koolis tegutses varasematel õppeaastatel keskmiselt 20 huviringi, alates 2009. aastast 10.

Lisaks õpilaste huvitegevusele tegutsevad Ilmatsalu Põhikoolis rahvatantsuring, spordiringid ja rahvamuusikaansambel Väike Siller. Koolis töötab ettevalmistusklass koolieelikutele. Kaugemal elavate õpilaste jaoks töötab kaks pikapäevarühma. Kaugemal elavaid õpilasi toovad kooli ja viivad koju kaks valla bussi.

Personal

Personal on püsiv, liikumine minimaalne, peamine personali liikuvuse põhjus on siirdumine lapsehoolduspuhkusele. Pedagoogide vanuselises koosseisus on esindatud nii noored kui ka kogemustega õpetajad (2008/09. õa oli kuni 29-aastaseid 19%, üle 40-aastaseid 62%). Meesõpetajaid on vähe (18%).

Personali vajadust hindab juhtkond. Pedagoogid võetakse tööle vastavalt pedagoogide vabade ametikohtade täitmiseks korraldatava konkursi korrale, teenindav personal tööintervjuude alusel.

Probleemid:

1. hariduspoliitikast tulenevalt ei ole kooli peamiseks sihiks tingimuste loomine noorte mitmekülgseks arenguks, vaid orienteeritus õppeedukuse näitajatele;
2. koolinoorte vähene kaasatus neid puudutavate otsuste tegemisel;
3. koolinoorte töökasvatuse ebapiisavus;
4. koolinoorte ebaeetiline ja probleemne käitumine;
5. vähene koostöö välisriikide koolidega;
6. kool töötab alakoormusega;
7. ränne Ilmatsalu Põhikoolist linnakoolidesse enne põhikooli lõpetamist;
8. hoolekogu ei osuta piisavat abi kooli arengukavade elluviimisel ja finantsküsimuste lahendamisel;
9. mõningate õpetajate vähene pühendumus kooli peaeesmärkide saavutamisele;
10. õpetajate tugisüsteemi puudumine;
11. kasinad tingimused siseruumides kehalise kasvatuse tundide läbiviimiseks;
12. kaasaegse spordihoone ja spordiväljaku puudumine;
13. kooli territooriumil puudub aed;
14. suurem osa arvutitest on üle kaheksa aasta vanad ja seetõttu esineb süsteemis tihti tõrkeid, süsteemi tööd häirivad tihti esinevad voolukatkestused.

Eesmärgid:

1. laste ja noorte mitmekülgseks arenguks ajakohaste tingimuste loomine;
2. isiksust arendava ja koostööd soosiva turvalise õppekeskkonna loomine koolis;
3. õpilastes õpimotivatsiooni kujundamine;
4. lapsekeskse ja individuaalse lähenemise tagamine;
5. Ilmatsalu Põhikooli hoone ja õpitingimuste kaasajastamine, spetsialiseerumine loodusteadustele, st koolile looduskallaku taotlemine;
6. olemasolevate koolidevaheliste sõprussidemete tugevdamine ja uute koostöövormide arendamine;
7. välissidemete loomine motiveerimaks keeleõpet ja avardamaks õpilaste silmaring;
8. väärtustatud, motiveeritud ja tunnustatud koolipere kujundamine.

Kavandatavad tegevused:

1. subjektiivsust välistava motivatsiooni- ja tunnustamissüsteem täiendamine ja rakendamine õpetajatele ja õpilastele;
2. õpetajatele tugisüsteemi loomine kvalifitseeritud erialaspetsialistide näol;

3. õpetajatele pideva täiendõppe ja erialase täiendkoolituse võimaldamine;
4. kooli lisaväärtuste arendajate toetamine ja tunnustamine;
5. võimaluste loomine teoreetiliste teadmiste rakendamiseks praktikas;
6. sõpruskooli(-de) leidmine sarnase väikse välismaise maakooli näol;
7. õueõppe propageerimine;
8. õpilasomavalitsuse töö aktiviseerimine;
9. õppetöövälistе tegevusvõimaluste mitmekesistamine;
10. seikluskasvatusõppe toomine kooli (näiteks SK Sun Dome baasil) ning selle rakendamine;
11. koolimaja hoone kompleksne rekonstrueerimine ning laiendamine spordisaali ehitamise ja staadioni rajamisega, klassiruumide ja õpitingimuste kaasajastamine;
12. ringitundide piisavaks finantseerimiseks vahendite leidmine;
13. personalivajaduse hindamine, personali värbamine;
14. personali kaasamine, toetamine ja rahulolu;
15. õpetajad osalevad taseme-, täiendus- ja sisekoolitustel;
16. töötajatele antakse hinnang arenguvestluste, atesteerimise, töötajate, õpilaste ja lastevanemate küsitluste ning sisehindamise tulemuste põhjal.

Riskid:
1. eetikanappus ühiskonnas;
2. pearahasüsteem ei soosi õpetajate arengut ja väiksemaid koole, sealhulgas Ilmatsalu Põhikooli.

7.3.3.4. Huviharidus

Tähtvere vallas tegutseb ainsa huvikoolina Ilmatsalu muusikakool. Muusikakoolis on võimalik omandada teadmisi ja oskusi klaveri, akordioni, puhkpillide (trompet, klarnet, blokkflööt) ja kitarri erialal. Õpetamine toimub individuaaltundides (pilliõpetus) ja rühmatundides (ansamblimäng, solfedžo, muusikaajalugu). Õppetöö kestab 7 aastat. Koolis tegutsevad akordioni-, klaveri- ja lauluansamblid. Koolis töötab 5 õpetajat. Õppetöö on tasuline.

Probleemid:
1. laste liigne arvutisõltuvus;
2. ebaefektiivne vabaaja kasutus;
3. noorsoo passiivsus neile suunatud huviringide ja ürituste suhtes;
4. Tartu linna huvikoolid ja -ringid pakuvad sageli mitmekesisemaid võimalusi;
5. piiratud võimalused teatud spetsiifiliste huviringide loomiseks.

Tegevuse eesmärgid:
1. Ilmatsalu muusikakooli säilitamine ja arendamine;
2. huvihariduse võimaluste mitmekesistamine;
3. huvihariduse osa teadvustamine ja väärtustamine lapse üldises arenguprotsessis;
4. huvihariduse muutmine köitvaks ja kättesaadavaks;
5. huvihariduse kättesaadavuse tagamine igale koolіealisele lapsele.

Kavandatavad tegevused:
1. arendada lapses huvi huvihariduse vastu;
2. noorsootöötaja ja kooli huvijuhi aktiivse koostöö arendamine;

3. huvihariduse võimaluste mitmekesistamine uute kaasaegsete huviringide näol;
4. võimaluste loomine laste osavõtuks erinevatest huviharidust pakkuvatest huvikoolidest ja -ringidest;
5. ruumide kaasajastamine ja laiendamine;
6. kultuuritööspetsialistile, spordi- ja huviringide juhtidele koolituse ja täiendõppe võimaluste loomine ja toetamine;
7. valla huvitegevuse kajastamine erinevate infokanalite kaudu;
8. lisaväärtuste loomise toetamine ja loojate tunnustamine.

7.3.3.5. Kolmas sektor

Demokraatlikus ühiskonnas on kõik inimesed seotud mitmesuguste koostöövormidega. Koostöö võib toimuda mitmesuguste üksuste vahel – nii valitsemis-, era- kui ka mittetulundussektoris, aga samuti erinevate sektorite üksuste vahel. Koostöö eesmärgiks on kas vähendada dubleerimist ja hoida sellega kokku ressursse või siis planeerida ja kooskõlastada piiratud ressursside tingimustes ühistööd niimoodi, et saaks võimalikult palju ära teha. Koostöös olevad organisatsioonid on usaldusväärsemad ja paistavad rohkem silma, mis tagab avalikkuse positiivsema ja rahastajate soodsama suhtumise. **Aktiivne koostöö elanike ja kodanikualgatuslike organisatsioonidega on kohaliku omavalitsuse jaoks üks oma töö tulemuslikumaks muutmise ning moderniseerimise viise.** Efektiivse toe osutamise eelduseks ja võtmenõudeks on pühendumine, koolitus, tahe, võime töötada üle organisatoorsete piiride. Tugevdades sidemeid kogukonnaga ei loobu avaliku võimu institutsioonid vähimalgi määral oma seadusjärgsetest kohustustest ega õigustest luua poliitikat ja võtta vastu otsuseid. Vastupidi – nii tutvustatakse uusi ning avaramaid võimalusi otsustamisprotsessi demokratiseerimisel, kasvatades osaluse kaudu kohuse- ja vastutustunnet võimalikult paljudes kogukonna liikmetes.

Sotsiaalse ühistegevuse alla kuuluvad mittetulundusühingud, mille kaudu inimesed saavad rahuldada oma kultuurilisi ja sotsiaalseid vajadusi, kasutades oma teadmisi ja oskusi. Vabatahtlike organisatsioonide (MTÜ-d, seltsid, seltsingud) juhtimispõhimõtted ei olene organisatsiooni suurusest ega tüübist. Edule pürgiv mittetulundusühing või selts peab alustama väärtustest, mis saavad alguse meist endist ning arenevad edasi niivõrd, kuivõrd suudetakse teisigi inimesi neis veenda. Ausus, avatus, sotsiaalne vastutus ja hoolimine teistest inimestest on väärtused, mis on aluseks vabatahtlikele organisatsioonidele. Seega sõltub ühingute tulevik sellest, kas suudetakse rahuldada oma liikmete vajadusi. Sisendage usku piisavalt paljudele inimestele ja asjad hakkavad muutuma. Selleks, et olla edukas, tuleb leida lahendusi. Tarvis on inimesi, kes tahavad aidata kaasa lahenduste saavutamisele.

Mõeldes koostööst ja partnerlusest ongi esmavajaduseks usaldus ja ootuste väljaselgitamine. Ühingud ootavad kohalikelt omavalitsustelt tunnustamist võrdväärsete partneritena ja kaasamist arengukavade koostamisse. Omavalitsused ootavad ühingute sihipärast ja planeeritud tegevust, oma tegevuste laiemat tutvustamist, kompetentsust oma valdkonnas ja jätkusuutlikkust.

Olemasolev olukord
Esimesed mittetulundusühendused taasiseseisvunud Eestis tekkisid eelmise sajandi viimastel aastatel. Tähtvere vallas on registreeritud 57 vabaühendust, millistest suurem enamus on oma olemuselt garaaži- või korteriühistud. 8 MTÜ-d tegutsevad kas maaparandustööde

korraldamise, taastuvenergia küsimuste või muude taoliste tegevustega. Vallaelanike tegevuse arendamisega tegeleb 10 MTÜ-d ja nendes tegutseb ligi 130 aktiivset inimest.

1998. aastal moodustati Tähtvere vallas esimene mittetulundusühendus – Tähtvere LIONS klubi, kelle tegevuse eesmärgiks on heategevusürituste korraldamine. LIONS klubi on aktiivselt kaasa löönud lasteaia ja koolimaja lastesõbralikumaks muutmisel.

1999. aastal alustas tegevust Tähtvere Jahiselts, kelle tegevuse eesmärkideks on ulukite arvukuse kontrolli all hoidmisele lisaks ka looduse heaperemehelik hoidmine ning looduskasvatus.

Esimene külaarenduslik vabaühendus – Vorbuse Maanaiste Seltsing „Mõnusad Moorid" – asutati 2001. aastal, millest järgmisel aastal kasvas välja MTÜ Vorbuse Küla Selts, mis tänaseks on lõpetanud oma tegevuse, kuna on lahkunud Vorbuse Küla Seltsi aktiivne eestvedaja ja uut sädeinimest pole leitud. 2003. aastal alustas tegevust MTÜ Kodukant Haage. Selle asemel on tegutsemas MTÜ Loku järve külaselts. 2005. aastal alustas tegevust Rahinge külaselts ja 2006. aastal Rõhu Küla Selts. Nimetatud külaseltside tegevuse eesmärgiks on küla kui elukeskkonna loodussäästlik arendamine, küla identiteedi väljakujundamine ja positiivne mainekujundus. Samuti tegeletakse külaelanikke liitvate ühisürituste korraldamisega ühtse kogukonnatunde tekitamise ja kasvatamise eesmärgil. Suurt tähelepanu pööratakse lastele ja noortele – nende väärtushinnangute kujundamisele, vabaaja sisustamise võimaluste laiendamisele ning laste arengut soodustavate võimaluste loomisele. 2005. aastal loodi ka MTÜ Vorbusemäe Selts (2 liiget), mille tegevuse eesmärgiks on Vorbusemäe puhkepiirkonna väljaarendamine.

Tähtvere valla elanikud osalevad aktiivselt juhatuse liikmetena ka maakondlike katusorganisatsioonide Tartu Maakonna Pensionäride Ühendus, MTÜ Kodukant Tartumaa ja Tartumaa Arendusselts tegevuses.

Probleemid:

1. tänastes poliitilis-majanduslikes oludes tekkinud arenduslikud vabatahtlikud ühendused (külaseltsid) on ellu kutsutud pigem kohapeal lahendust vajavate probleemide leevendamiseks, kui vabaaja sisustamise eesmärgil;
2. vabatahtlik avalikes huvides tehtud tegu ei ole väärtustatud;
3. avalikes huvides tegutsevate vabatahtlike tegevuse tunnustamine ei ole sisuline, vaid toimub nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil kampaania korras;
4. üldistest hoiakutest ja väärtushinnangutest tulenevalt ei ole vabaühenduste tegevus ka kohalike elanike seas väärtustatud, mistõttu seltsitegevuses osaleb vähe inimesi;
5. seltsi jätkusuutlikuks tegevuseks vajalik asjaajamine ja projektide käivitamine-vedamine lasub aastast aastasse ühe-kahe eestvedaja õlul, kes paraku aga väsivad ja kuluvad;
6. puudub motivatsiooni- ja tunnustussüsteem, mis tagaks tegutsevate organisatsioonide pideva arengu uute liikmete ja eestvedajate liitumise läbi. Nii loodud organisatsioonide tegevussuutlikkus kui ka järelkasvu kasvatamine rajaneb täielikult seniste eestvedajate sotsiaalsel südametunnistusel.

Visioon:

Tähtvere valla elanikud on tugeva kogukondliku identiteeditunnetusega oma elu- ja töökohta väärtustavad rahulolevad inimesed. Vabaaja sisustamise, enesetäiendamise ja piirkonna arendustegevuse eesmärgil on erinevad huvirühmad loonud mitmeid vabaühendusi. Vastavalt

vajadustele ja võimalustele on vabaühendused arvestatavad piirkondlike sotsiaalsete teenuste pakkujad. Osalemine erinevate vabaühenduste tegevuses aitab muuta inimeste elu vaheldusrikkamaks ja sisukamaks, aitab leevendada argipingeid ning seob inimesi oma kodukoha ja kogukonnaga.

Eesmärgid:

1. vallaelanike teadlikeks ning oma kõrgekvaliteedilist elu- ja töökeskkonda väärtustavateks vallakodanikeks arendamine;
2. vallaelanike kujundamine aktiivseteks ja avatud ellusuhtumisega kodanikeks, kes osalevad erinevate huvirühmade vabatahtlikus tegevuses;
3. kogukonnatunnetuse tugevdamisele ja oma kodukoha arengut puudutavate küsimuste lahendamisele kaasa aitamine;
4. aktiivset elanikkonda siduvate vabaühenduste tekkele kaasaaitamine igas külas või külade piirkonnas;
5. motivatsiooni- ja tunnustussüsteemi loomine elujõuliste ja jätkusuutlike vabaühenduste tegevuse tagamiseks;
6. kujundada küla ühisüritustel osalemine ning küla arengu eest seisva mittetulundusliku organisatsiooni toetamine nii külaelanike kui ka külas tegutsevate ettevõtjate aukohuseks;
7. motiveerida kõiki külasid valima omale esindus- ja usaldusisiku, küla ühishuvide eest seisja – külavanema;
8. motiveerida külavanemat olema külale esindus- ja usaldusisikuks ning seisma küla ühishuvide eest;
9. vabaühendustele huvi- ja jõukohaste piirkonna elanikele vajalike sotsiaalsete teenuste pakkumise abil aidata kaasa vallaelanike elukvaliteedi tõusule.

Tähtvere Vallavalitsus soosib, motiveerib ja aitab kaasa oma valla kodanike teadlikkuse kasvule oma kodanikuõigustest ja kohustustest.

Vallavalitsus toetab ja motiveerib:

1. erinevate huvigruppide liikmeid siduvate vabaühenduste tekkimist ja arengut;
2. külade või külade piirkonna arendusorganisatsioonide tekkimist ja arengut;
3. piirkonna arenguks vajalike vabaühendustele huvi- ja jõukohaste sotsiaalsete teenuste väljakujundamist;
4. vabaühenduste omavahelist koostööd;
5. vallas tegutsevate vabaühenduste koostööd maakonna, vabariigi ja rahvusvaheliste organisatsioonidega;
6. vabaühenduste ja ettevõtjate vahelist koostööd;
7. külade arengukavade koostamist (tulenevalt vajadusest osaleda LEADER–tüüpi tegevuses);
8. külade logo ja moto kujundamist;
9. Ilmatsalu Põhikoolis õpilastele vabatahtliku tegevuse põhimõtete ja võimaluste tutvustamist;
10. kohalike noorte kaasamist külaseltside tegevusse;
11. vallasisese lihtsustatud külade arendusprojektide konkursi korraldamist projektikirjutamise oskuste omandamise eesmärgil;
12. parima vabatahtliku teo väljakuulutamist koostöös ettevõtjatega;
13. parima vabatahtliku ning parima vabatahtliku noore stipendiumi ja/või preemia (vms rahaline tunnustus) väljaandmist. Vallavalitsus arvestab toetuste andmisel toetuse taotleja sotsiaalse aktiivsusega (näiteks õpilaste puhul);

14. külavanema statuudi väljatöötamist koostöös külade esindajatega.

Kavandatavad tegevused:

1. toetada külaseltside tekkimist ja arendada külaseltside liikumist;
2. soodustada külaseltside omavahelist koostööd;
3. kasutada ära oma olemasolevaid looduslikke ressursse – Alam–Pedja looduskaitseala, sood, rabad, matkarajad, paisjärved, roheline klass – keskkonnasäästliku mõtteviisi/käitumise kujundamiseks:
   1) korraldades rohelist mõtteviisi propageerivaid üritusi igale sihtgrupile (lastele, täiskasvanutele, eakatele, turistidele),
   2) sportlike ja mänguliste ürituste abil niiöelda peidetud eesmärgi saavutamine;
4. valda tutvustava raamatu trükkimine;
5. valda tutvustava brošüüri ilmumise traditsiooni sisseviimine;
6. täiustada valla ajalehte ja interneti koduleheküIge kodukandi identiteedi kandjana ja kajastajana;
7. kaasaegsete infotehnoloogia võimaluste loomine kodudesse ja loodusesse – Wifi-alade loomine avalikesse paikadesse, rohelisse klassi ja matkaradade aladele;
8. vald koostöös külade esindajatega kutsub informatsiooni vahetamise eesmärgil kaks korda aastas kokku Vabaühenduste koja vms, kus on esindatud kõik vallas tegutsevad vabaühendused;
9. vallavalitsuse, ettevõtjate ja vabaühenduste omavahelised koostööpõhimõtted lähtuvad kaasamise heade tavade põhimõtetest, on vastastikku tunnustavad ja lugupidavad.

7.3.3.6. Sotsiaalhoolekanne

Sotsiaalhoolekande eesmärk on abistada seda elanikkonna osa, kes ei tule enesega toime (vanurid, puuetega inimesed, töötud, vanemliku hoolitsuseta lapsed), ja luua tingimused inimese iseseisvaks toimetulekuks. Sotsiaalhoolekande ülesanne on osutada isikule või perekonnale abi toimetulekuraskuste ennetamiseks, kõrvaldamiseks või kergendamiseks ning kaasa aidata sotsiaalsete erivajadustega isiku sotsiaalsele turvalisusele, arengule ja ühiskonnas kohanemisele. Sotsiaalhoolekande organisatsioonilised, majanduslikud ja õiguslikud alused sätestab ning sotsiaalhoolekandes tekkivaid suhteid reguleerib sotsiaalhoolekande seadus.
Elanikkonna sotsiaalse kaitse küsimusega Tähtvere vallas tegelevad Tähtvere Vallavolikogu, Tähtvere Vallavolikogu haridus-, kultuuri- ja sotsiaalkomisjon, Tähtvere Vallavalitsus, valla sotsiaal-kultuuriosakond.

Sotsiaalhoolekande peamised vormid on:

1) sotsiaalteenused (avahooldus, sotsiaalkorterid, nõustamine ja eeskoste),
2) hoolekandeasutused (päevakeskus, turvakodu, hooldekodu jm),
3) sotsiaaltoetused jm aineline abistamine.

Sotsiaalhoolekande ülesanded on:

1) sotsiaalnõustamine,
2) sotsiaaltoetuste määramine ja maksmine,
3) eestkosteasutuste töö korraldamine,
4) sotsiaalsete erivajadustega inimeste kaitse,
5) sotsiaalregistri pidamine ja info edastamine,

6) toimetulekuks vajalikud muud sotsiaalteenused.

Omavalitsuse tegevus on suunatud sotsiaalse turvalisuse probleemide ennetamisele ja tekkinud probleemide lahendamisele, samuti sotsiaalse keskkonna parandamisele, põhimõttel abistada inimest tema elukohas.
Sotsiaalhoolekande kolm peamist sihtgruppi on lapsed, eakad ning puuetega ja psüühiliste erivajadustega inimesed.

Tähtvere valla pakutavad teenused sotsiaalsfääris

Vallaeelarvest makstavad sotsiaaltoetused:

- **Taotleja sissetulekust mittesõltuvad sotsiaaltoetused:**
  - lapse sünnitoetus + kingituseks nimeline hõbelusikas vastsündinule,
  - ranitsatoetus,
  - koolilõputoetus põhikooli lõpetamise puhul,
  - juubelitoetus (makstakse 70., 75., 80., 85., 90. sünnipäeva puhul ning alates 90. eluaastast iga järgneva eluaasta täitumise puhul),
  - matusetoetus (makstakse matuse korraldajale),
  - jõulupakitoetus on mitterahaline toetus, mida saavad kõik koolieelses eas olevad lapsed ning Ilmatsalu Põhikoolis ja Ilmatsalu muusikakoolis õppivad lapsed,
  - kinnipidamisasutusest vabanemise toetus (makstakse vanglast vabanemise tõendi alusel);
  - täiendav ühekordne sotsiaaltoetus ettenägematute kulutuste puhul (loodusõnnetused, tulekahjud jm).
- **Taotleja sissetulekust sõltuvad sotsiaaltoetused:**
  - majanduslikult vähekindlustatud peredele lasteaias ja koolis käivate laste toitlustamis-toetus,
  - toetus kooli- ja laagrikulude katteks (sh lastele riiete, jalatsite ja õppevahendite ostu toetus),
  - töötute, pensionäride ja puuetega inimeste raviteenuste toetus,
  - lastele ja puuetega inimestele hädavajalike ravimite, meditsiiniliste abivahendite ja põetusvahendite soetamise toetus,
  - hooldekodusse paigutatud isikute ülalpidamiskulude (kohamaksu) tasumise toetus,
  - küttepuude toetus,
  - täiendav ühekordne toetus (raske majanduslik olukord jm).
- **Perioodiline sotsiaaltoetus:**
  - hooldajatoetus, mida makstakse hooldajale hooldatava puude raskusastme järgi.

Riigieelarvest makstavad sotsiaaltoetused:

- **Taotleja sissetulekust sõltuvad sotsiaaltoetused:**
  - toimetulekutoetus – see on toetus töötutele ja majanduslikult vähekindlustatud inimestele, kelle sissetulekud jäävad pärast eluaseme alaliste kulude mahaarvamist alla kehtestatud toimetulekupiiri. Toimetulekutoetuse maksmise tingimused on reguleeritud sotsiaalhoolekande seadusega. Rahalised vahendid toimetulekutoetuse maksmiseks eraldab riik kohalikele omavalitsustele riigieelarvest.

Lapsed:
Laste hoolekande korraldamiseks ja laste arenguks soodsa keskkonna kujundamiseks toetab vallavalitsus last ja lapsi kasvatavaid isikuid, tehes koostööd perekonnaliikmete ja teiste

isikutega ning asjaomaste asutustega, määrab vajadusel lapsele või last kasvatavale isikule tugiisiku või hooldusperekonna, korraldab lapse eestkostet ning aitab korraldada lapsendamist. Vallavalitsuse tagab:

1) alushariduse pakkumise Ilmatsalu lasteaias Lepatriinu,
2) põhihariduse pakkumise Ilmatsalu Põhikoolis,
3) muusikalise hariduse pakkumise Ilmatsalu muusikakoolis,
4) vallasisese transportteenuse pakkumise lasteaias ja koolis käivatele lastele,
5) tasuta koolilõuna igale Ilmatsalu Põhikoolis õppivale õpilasele,
6) erinevate huviringide olemasolu erinevates vanusegruppides olevatele lastele alates beebikoolist lasteaias kuni teismeealisele põhikoolis. Ilmatsalu huvikeskuses toimuvad lastele rahvatantsu-, kunsti-, rütmika-, etlemise-, solistide-, tikkimise-, enesekaitse- ja näiteringid ning neile lisanduvad võimla spordiringid džuudo, korv-, võrk- ja jalgpalli treeningringide näol,
7) tugiperekonna või -isiku määramine probleemsele lapsele,
8) eestkoste ja perekonnas hooldamise korraldamine.

Täiskasvanud:

1) erinevate huviringide olemasolu erinevate huvialade harrastajatele. Ilmatsalu huvikeskuses käivad koos nii naiste käsitööring kui ka erinevad kunsti-, laulu- ja tantsuringid. Spordihuvilistel on võimalus osaleda aeroobikaringis, joogaringides ja erinevates meeskondlikes pallimängutreeningringides (korv-, võrk- ja jalgpall) ning külastada Ilmatsalu jõusaali,
2) eluasemeteenuse pakkumine – vajadusel sotsiaaleluruumi võimaldamine,
3) vajadusel vältimatu abi osutamine,
4) sotsiaaltöötaja teenus – sotsiaalnõustamine,
5) sotsiaaltöötaja teenus – juhtumite korraldamine sotsiaalsete probleemide tekkimisel ja integreeritud abi osutamine sotsiaalsete probleemide lahendamiseks,
6) eestkoste korraldamine täisealisele piiratud teovõimega isiku varaliste ning isiklike õiguste ning huvide kaitseks.

Eakad ja puuetega inimesed:

1) eluasemeteenuse pakkumine – vajadusel sotsiaaleluruumi võimaldamine,
2) vajadusel vältimatu abi osutamine,
3) sotsiaaltöötaja teenus – sotsiaalnõustamine,
4) sotsiaaltöötaja teenus – juhtumite korraldamine sotsiaalsete probleemide tekkimisel ja integreeritud abi osutamine sotsiaalsete probleemide lahendamiseks,
5) sügava puudega ja toimetulekuraskustega eakatele koduteenuse pakkumine,
6) sügava puudega ja toimetulekuraskustega eakate varustamine küttepuudega,
7) vajadusel transportteenuse pakkumine haiglasse ja/või arsti juurde minemiseks,
8) hooldaja määramine sügava puudega isikule.

Vallakodanikule pakutavad teenused sõltumata vanusest:

1) Ilmatsalu raamatukogu külastamise võimalus,
2) Ilmatsalu avaliku internetipunkti (asub raamatukogus) külastamise võimalus,
3) Ilmatsalu hambaravikabineti teenus,
4) Ilmatsalu pereõekabineti külastamise võimalus,
5) Ilmatsalu võimla ja jõusaali külastamise võimalus,
6) Ilmatsalu postipunkti (asub raamatukogus) külastamise võimalus.

Võimalikud arengud sotsiaalsfääris:

1. Abivajajatele harjumuspärase keskkonna (kodu) säilitamine, mis mõjutab soodsalt enesega toimetulekut. Arendatakse välja vanemliku hoolitsuseta jäänud laste elu korraldamisega seotud tegevused, samuti paljulapseliste, vähekindlustatud ja noorte perede ning üksikvanematega tegelevate asutuste ja institutsioonide võrk (laste varjupaik, tugiisikud, eestkostepered, individuaalne ja kollektiivne nõustamine, infovahetus).
2. Tähtsaks organisatoorseks ülesandeks on aktiviseerida elanikkonna kaasamist sotsiaalprobleemide lahendamisse ja toetada vabatahtlike organisatsioonide loomist ning tegevust (Puuetega Inimeste Koda, invaorganisatsioonid, Punane Rist, Suurte Perede Ühing, Pensionäride Ühendus, religioossed ühendused jt).
3. Sotsiaaltoetuste ja muu sotsiaalabi andmise ning sotsiaalteenuste osutamise sihipärasuse tagamiseks täiustatakse pidevalt olemasolevat valla sotsiaalregistrit.
4. Kaasatakse sotsiaaltöösse lisaks kutselistele töötajatele ka lepingulisi töötajaid ja vabatahtlikke. Tegeldakse tugiisikute leidmisega igapäevast hooldust vajavatele ja oma eluga mittetoimetulevatele isikutele.
5. Takistamaks kahjulike harjumuste levikut (narkomaania, alkoholism jms) osaletakse vastavates propagandaprojektides ning kaasatakse vallaelanikke alternatiivsetesse (huviala) tegevustesse.
6. Elukvaliteedi tagamine toimub läbi sotsiaalse toimetuleku suurendamise ja avaliku korra tõhustamise.

Probleemid:

1. majandus-poliitiliste põhjuste ja linnalähedu se tõttu ei ole suur osa elanikke aktiivselt tegelenud kogukonna identiteedi kujundamisega (nn magalapiirkonna fenomen);
2. alkoholi ja narkootikumide tarbimise kasv noorte hulgas;
3. ühis- ja vabaaja tegevuse võimaluste vähesus;
4. varanduslikud erinevused, mis löövad eriti välja kooliõpilaste hulgas, kus paremal järjel olevate perede lapsed tunnevad end sageli üleolevatena ja vaesematesse külvab trotsi nendega suhtlemine;
5. elanike hoolimatu tegevus, st inimeste oskamatus hoida loodud võimalusi ja väärtusi;
6. erinevate huvigruppide (nii huvigrupisisene kui ka huvigrupiväline) passiivsus ja puudulik koostöö;
7. kodukandi miljöö/maine ja püsiväärtuste haprus;
8. uue elanikkonna anonüümsus ja nn sisserännanute kasin sulandumisvõime – hea-naabri-tava vähene levik;
9. kodu ja käitumiskultuuri vähene väärtustamine;
10. sotsiaalkorterite ja odavate üürikorterite puudumine;
11. sotsiaalteenistusel puudub oma spetsiifiline ja kaasaegne transpordivahend;
12. asotsiaalse elemendi olemasolu tekkimise ärahoidmine.

Eesmärgid ja tegevuse eesmärgid:

1. arengu eesmärgiks on inimeste võimalikult iseseisva toimetuleku toetamine läbi nõustamise ja sotsiaalteenuste osutamise;
2. hooldekodu teenuse kasutamisega paralleelselt avahoolduse ja perekonnas hooldamise propageerimine ning võimaluste loomine sotsiaalkorterite laialdasemaks kasutuselevõtmiseks;
3. sotsiaalse intelligentsuse arendamine;
4. kogukonna identiteedi kujunemise vajalikkusest teadlikkuse kujundamine ja süvendamine;

5. ümbritseva ruumi väärtustamise õpetamine ja motiveerimine;
6. valda iseloomustava lause (moto), nt „Tähtvere – tähtede vald" või „Avatud ja roheline", ning selle lausega arvestamise kujundamine vallas planeeritavates tegevustes;
7. püsiväärtuste väärtustamine ja nende jätkusuutlikkusele kaasaaitamine;
8. erinevate huvigruppide interaktsiooni soodustamine;
9. naabrikultuuri parandamine – naaber teab, tunneb, hoolib ja toetab naabrit!
10. omavalitsuse tasandil ja toel (vastava informatsiooni jagamine ning koolituste korraldamine) iga vallaelaniku toimetulekule kaasaaitamine;
11. laste ja noorsooga seotud probleemide lahendamisele kaasaaitamine eesmärgiga tagada nende psüühiline ja sotsiaalne turvalisus ning meetmete rakendamine selleks, et vallas oleks ning tuleks juurde oma eluga toimetulevaid peresid;
12. teoka ja ühiskonnale oma panust tegeva(teinud) inimese väärtustamine ning vanurite kohtlemine täisväärtuslike ühiskonna liikmetena;
13. kodanikujulguse arendamine, igasugustesse tegevustesse ka invaliidide kaasamine ja nende julgustamine;
14. probleemsete olukordade ennetamine. Nende tekkimisel lähtumine põhimõttest, et abi peab olema kiiresti kättesaadav ja tõhus;
15. vaesuse poolt sünnitatava vaesuse tõkestamisele kaasaaitamine, mis tähendab, et vallal tuleb suunata rohkem raha vaesemal elujärjel olevate laste õpetamisele ja kasvatamisele, et ei korduks nende vanemate saatus;
16. piirkondliku ühis- ja vabaaja tegevuse võimaldamiseks kooli ja lasteaia hoonete polüfunktsionaalne kasutamine;
17. mittetulundusühingute kaasamine sotsiaal- ja noorsootöös;
18. süstemaatilise uimastite vastase ennetustöö korraldamine;
19. vabatahtliku pereabi propageerimine ja toetamine;
20. koostöövõrgustiku arendamine naabervaldadega sotsiaalteenuste osutamiseks;
21. rahaliste toetuste osakaalu vähendamine eelarves teenuste kättesaadavuse tagamise kasuks.

Riskid:

1. ebapiisav infrastruktuuride arendamine;
2. sotsiaalselt hädavajalike objektide ehitamisega viivitamine.

7.3.3.7. Sport ja turism

Omavalitsuse eesmärk on luua elanikele eneseteostamise võimalused: arendada kehalisi võimeid, tugevdada tervist ning sisustada vaba aega.

Turismi arendamine regioonis on killustunud. Tartumaal tegutseb kaks KOV ja riigi osalusel loodud sihtasutust – Tartumaa Turism, Lõuna-Eesti Turism. LEADER-programmi raames arendatakse turismi Peipsiveeres. On olemas miljööväärtuslikud, looduslikud ja institutsionaalsed eeldused pere- ja huviturismi arenguks Tartus ja Tartu ümbruses. Kuna Emajõe kaldapealsed ei ole parimas seisus, siis ei ole suudetud neid eeldusi seni ära kasutada. Tartu ja Tartu ümbruse tutvustamine pere- ja huviturismi kohana on esialgu enneaegne.

Tähtvere valla turismi ja spordialast tööd ei saa vaadelda lahus Tartumaa kui terviku tegevusest spordi ja turismi alal. Seega on maakonnas **oluline Lõuna-Eesti turismi tugiorganisatsioonide koostöö edendamine, tegevuste koordineerimine, KOV osaluse**

suurendamine juhtimises ja finantseerimises, võimalusel ühtse territoriaalselt hajutatud organisatsiooni loomine, kelle ülesandeks on Lõuna-Eesti turismiregiooni arendamine – tootearendus, turismiteabe levitamine, (rahvusvaheline) turundus.

Oluline on kultuuri rakendamine turismi edendamisel – kultuurisündmuste müük koostöös turismifirmadega, koostöövõrgustik kultuuri-korraldajate ja turismifirmade vahel, koostöö kontsertide maaletoojatega Tartu Laululava kasutamiseks, kultuuritoodete pakettimine.

Turismiteabe süsteemi arendamine – kohalike siniste turismiinfopunktide rajamine, Tartumaa turismiinfo veebiväljundi arendamine, interaktiivsete infostendide paigaldamine turismi sõlmpunktidesse, vaatamisväärsuste varustamine viitade ja infotahvlitega omavalitsuste, objekti haldajate ja turismiarendajate koostöös.

Olemasolev olukord

Kuna Tähtvere vallas puuduvad turismi seisuskohast atraktiivsed muinsuskaitse, arhitektuuri ja loodusobjektid, siis saab valla tegevuse kavandamisel piirduda eelkõige sportliku tegevuse arendamise ja väheste looduskaunite kohtade, eelkõige Suur-Emajõe ja selle kaldaalade, kaasamisega nii puhke- kui vabaaja veetmise võimaluste mitmekesistamiseks.

Omavalitsuse spordialase töö sihtgruppideks on kõik elanikegrupid, aga eelkõige noored, eakad ja puuetega inimesed. Sporditöö tugineb võrdselt elanike omaalgatusele ja elanikes selle tegevuse vastu huvi tekitamisele.

1. Toetatakse omaalgatuslike spordiorganisatsioonide – spordiklubide – loomist ja tegevust.
2. Korraldatakse spordiüritusi ja -võistlusi klubide ja organisatsioonidega, osaletakse korraldatavate spordi- ja vabaaja ürituste organiseerimistöös.
3. Elanike vabaaja sisustamiseks ja tervisespordiga tegelemiseks on rajatud:
    1) Jänese matkarada,
    2) Linnutee matkarada,
    3) Roheline klass nii loodusesõpradele, õpilastele, tudengitele kui matkajatele oma loodusalaste teadmiste täiendamiseks,
    4) Luharaja matkarada.
4. Tõsisemate spordihuviliste käsutuses on:
    1) Ilmatsalus aadressil Raba tee 2 asuv suhteliselt kitsastes oludes, kuid kõigil nädalapäevadel tegutsev võimla, mis vajab kapitaalremonti,
    2) Ilmatsalus aadressil Kooli tee 5 asuv jõusaal, mis on avatud kolmel päeval nädalas. Ruumide sisseseade vajab kaasajastamist,
    3) kahel päeval nädalas on võimalik kasutada Tartu Kivilinna Gümnaasiumi ujulat,
    4) Märjal asub korralikult välja ehitamata jalgpalliväljak,
    5) Märjal asuvad tenniseväljakud on amortiseerunud,
    6) Rahinge tehisjärve kaldale on 2006. aastast alates rajatud praktiliselt aastaringse kasutusega lumelaua hüppemäe ja suvisel ajal veelaua veotrossid.

Vallas tegutsevad eraõiguslikud turismiettevõtted

Madis Mõttus FIE Kure Turismitalu (majutus ja toitlustus)
Ilmatsalu Motell OÜ (majutus ja toitlustus)

Nende eraõiguslike turismiettevõtete probleemid ei leia eraldi käsitlemist käesolevas arengukavas.

Tegevuse eesmärgid:

1. tervisespordi arengut silmas pidades kõigile elanikkonna gruppidele võimaluste loomine rahvaspordiga tegelemiseks matka- ja terviseradade, puhkekohtade ning jalgrattateede rajamisega;
2. uute spordirajatiste ja -keskuste rajamine ning olemasolevate edasiarendamine;
3. spordimeisterlikkuse arengu hoidmine vähemalt senisel tasemel ning pikemas perspektiivis spordiga tegelemise valdkondade laiendamine;
4. parimate sportlaste, spordiklubide väljaselgitamine ja autasustamine igal aastal.

Probleemid:

1. vallal ei ole välja kujunenud spordi ja puhkuse veetmise tõmbekeskust;
2. olemasolev võimla on väike ja amortiseerunud;
3. puuduvad ajakohased staadionid kergejõustiku ja pallimängudega tegelemiseks;
4. staadioni puudumine Ilmatsalus on eriliseks probleemiks spordialase tegevuse korraldamisel Ilmatsalu Põhikoolis;
5. valla eestvedamisel korrastatud tehisjärvede äärde kavandatud ujumis- ja puhkekohtade väljaarendamine on takerdunud omandiküsimuste ja tehniliste probleemide taha;
6. kaasaja nõuetele vastava tervisespordi- ja vabaaja veetmise keskuse puudumine;
7. eraettevõtluse äärmiselt vähene osalemine sporditegevuse ja turismi arendamises;
8. vallal puuduvad omavahendid spordirajatiste, spordikomplekside edasiarendamiseks ja uute ehitamiseks;
9. kohalike teede kahjustamine raskeveokitega ja reostamine veostest teedele jäävate/kukkuvate ainetega (pori, sõnnik, läga, sööt jne);
10. mõningate vallakodanike vastuseis spordi-, kultuuri- ja vabaaja veetmise keskuse rajamisele;
11. mõned Jänese matkarajaga piirnevate maade omanikud takistavad liikumist Suur-Emajõe kallasrajal;
12. matkaradadel olevate puhkekohtade, purrete ja sildade lõhkumine nii mõne maaomaniku kui raja kasutajate poolt;
13. kallasraja risustamine olmeprügiga.

Riskid:

1. Tartus paiknevate sportimisvõimaluste paljusus ja kvaliteet tõmbavad huvilised linna;
2. rahaliste vahendite nappus;
3. eraettevõtjate vähene huvitatus uute spordikomplekside rajamises osalemise vastu;
4. maa saamine avalikuks kasutamiseks mõeldud ehitiste püstitamiseks.

Tegevused ja võimalikud lahendused:

Tartu maakonna arengustrateegia kuni 2014. aastani näeb ette sportimisvõimaluste mitmekesistamist ja kvaliteedi parandamist, uute spordibaaside ja aktiivse puhkuse kohtade, sealhulgas koolivõimlate, rajamist ja remonti, täiendavate publikukohtade loomist renoveeritavates ja uutes spordibaasides. Kuna Tähtvere vald piirneb suures osas Tartu linnaga, siis kohustab selline geograafiline asend valla arengustrateegia koostamisel erilist tähelepanu pöörama just tartumaalastele ja turistidele mitmekülgsete sportimisvõimaluste loomiseks. Sellest tulenevalt kavandatakse ajavahemikus 2013–2025 järgmised tegevused:

1. polüfunktsionaalse spordi-, konverentsi- ja vabaaja veetmise keskuse rajamine, mis vastab kaasaja nõuetele ja on varustatud uusima tehnoloogiaga ning on atraktiivne mitte ainult Tähtvere valla ja Tartu maakonna elanikele;

2. Ilmatsalu Põhikooli juurde uue võimla ehitamine ja staadioni rajamine;
3. Rahinge paisjärve-äärse spordikeskuse edasine väljaarendamine;
4. sõjaliste ja tehniliste spordialade keskuse rajamine endise sõjaväepolügooni territooriumile;
5. Märja jalgpalli- ja tenniseväljaku renoveerimine;
6. kaasaja nõuetele vastavate ujumiskohtade rajamine Ilmatsalu, Rahinge ja Haage (Loku) tehisjärvede äärde;
7. abi osutamine Haagele eraõigusliku spordihoone rajamisel;
8. Ilmatsalu võimla rekonstrueerimine;
9. Vorbusemäe arendamine puhke- ja tervisespordi piirkonnaks;
10. näha ette võimalus koostöös Tartu linnaga uue linna jalgpallistaadioni rajamiseks Tähtvere külla;
11. kaaluda tuleb võimalusi, kas
    1) tuua õpilaste spordiringide tegevuse juhtimine spordihoone juhtkonna pädevusse,
    2) tegutseda võimla puhul ainult hoone haldajana ning spordielu korraldajana valla haldusterritooriumil ning jätta ringitöö initsiatiiv koolieelsete lasteasutuste ja munitsipaalkooli juhtide korraldada koostöös hoolekogu ja õppenõukoguga. Viimane võimaldaks paremini lahendada asutustel õppe- ja kasvatustegevuse eesmärke, sest huvitegevus toetab õppekava eesmärke;
12. Tähtvere Vallavalitsus peaks olema kõigi sporditeenuste pakkujatega lepingulises vahekorras ürituste tellijana ja hindajana;
13. rajatavat polüfunktsionaalset spordi-, konverentsi- ja vabaaja veetmise keskust tuleb selle valmimisel käsitleda iseseisva asutusena, millest võib kujuneda valla spordielu koordineerija ja korraldaja;
14. uute elamuehituspiirkondade detailplaneeringute koostajatelt tuleb jätkuvalt nõuda planeeringutesse palli- ja mänguväljakute rajamiseks vabade kinnistute jätmist.

7.3.3.8. Kultuuritraditsioonid ja vabaaja veetmise võimalused

Omavalitsuse ülesandeks on rahvuskultuuri säilitamise, kaitsmise ja populariseerimise ning selle arengut soodustavate tingimuste loomine.

Eelkõige vajavad Tähtvere vallas tasakaalustatud elukeskkonda elukohaga tihedamalt seotud elanikegrupid (lapsed, noored, vanurid). Vallavalitsus on püüdnud luua inimestele piisavalt võimalusi kultuuriharrastusteks, huvialaringides osalemiseks, vabaaja veetmiseks ja omaalgatuse (ühendused, organisatsioonid) kujundamiseks. Tähtvere vallal ei ole eraldi ühist kultuurimaja. Taidluskollektiivid ja huviringid kasutavad Ilmatsalu Põhikooli ja kooliga samas majas asuva **Ilmatsalu huvikeskuse** ruume.
Huvikeskus on avatud ringide tööks 6 päeval nädalas ja seal tegutsevad järgmised ringid: osavate käte ring 5.– 7. klassi õpilastele, naisansambel, 60+ klubi, memmede tantsuring, naisrahvatantsurühm Ilmesar, kunstiring 3.– 4. klassi õpilastele, kunstiring täiskasvanutele, rahvamuusikaansambel Siller, käsitööring, seltskonnatantsuring ja laste rahvamuusikaansambel (kooli ring).

Ilmatsalu raamatukogu ajalugu algab 1962. aastast. Alates 1998. aastast asub raamatukogu Ilmatsalu Põhikooliga ühes majas. Raamatukogu on avatud 5 päeva nädalas, millega on tagatud kõigile huvilistele raamatukogu kasutamise võimalus. Raamatukogus asub ka **avalik interneripunkt**, kus on kasutada 3 arvutitöökohta.
Alates 2012. aasta oktoobrist pakub Ilmatsalu raamatukogu ka lihtsamaid postiteenuseid.

Probleemid:

1. traditsioonide vähesus;
2. traditsioonide ebastabiilsus;
3. piiratud võimalused ürituste korraldamiseks, st puudub keskne koht vabaõhuürituste läbiviimiseks;
4. kultuurikeskuste puudumine väljaspool Ilmatsalu;
5. olemasoleva huvikeskuse tegevushaare ei kata kõiki valla elanike kultuurielu vajadusi;
6. puudub kultuuritööspetsialist.

Kavandatavad tegevused:

1. mitmekesistada kultuuritraditsioone;
2. aidata kaasa kultuuritraditsioonide püsimajäämisele;
3. väärtustada kultuurilisi püsiväärtusi ja aidata kaasa nende jätkusuutlikkusele;
4. luua ajakohased tingimused ürituste läbiviimiseks;
5. äratada ellu vanad ja luua uued kultuuritraditsioonid;
6. erinevatele sihtgruppidele ürituste korraldamine ja vabaaja veetmise organiseerimine;
7. organiseeritud vabaaja veetmise võimaluste mitmekesistamine rajatava polüfunktsionaalse spordi-, kultuuri- ja vabaajakeskuse baasil;
8. valla laululava/vabaõhulava ehitamine;
9. aidata välja kujundada vabaaja ja kooskäimise kohad külaarendusorganisatsioonide juurde;
10. raamatukogust kujundada välja kohalik teabekeskus.

7.3.3.9. Elanike toimetulek, tööhõive

Et saada ülevaade tööealiste inimeste olukorrast, on tabelites 29 ja 30 toodud andmed 15–74-aastaste inimeste mitteaktiivsuse põhjuste kohta ja andmed hõivatute töötuse määrade ja muude taoliste tööjõudu iseloomustavate andmete kohta Eestis aastatel 2002–2011.

Tabel 29. 15–74-aastased mitteaktiivsed mitteaktiivsuse põhjuse järgi aastatel 2002–2011.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Õpingud	125,6	119,5	123,1	126,1	124,4	117,7	109,0	105,5	106,2	99,5
Haigus või vigastus	47,2	44,9	43,3	47,0	51,3	51,8	51,2	50,5	50,6	50,3
Rasedus-, sünnitus- või lapsehooldus-puhkus	22,8	22,7	27,2	27,1	23,8	26,5	28,6	34,0	29,3	27,8
Vajadus hoolitseda laste või teiste pereliikmete eest	21,0	14,8	13,7	14,0	13,9	13,6	12,2	9,2	11,0	9,6
Pensioniiga	148,8	152,8	149,4	145,4	129,5	132,9	132,6	131,7	133,3	125,1
Heitunud isikud (kaotanud lootuse tööd leida)	17,7	18,1	17,7	14,7	7,2	7,3	5,5	8,7	8,8	10,0
Muud põhjused	11,4	14,5	14,4	14,6	12,2	9,2	8,7	8,3	8,7	11,6
Kokku	394,4	387,4	388,7	389,0	362,3	359,0	347,9	348,0	348,0	333,8

Tabel 30. 15–74-aastaste hõiveseisund aastatel 2002–2011.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Tööjõud (tuhat)	652,7	660,5	659,1	659,6	686,8	687,4	694,9	690,9	686,8	695,9
...hõivatud (tuhat)	585,5	594,3	595,5	607,4	646,3	655,3	656,5	595,8	570,9	609,1
...töötud (tuhat)	67,2	66,2	63,6	52,2	40,5	32,0	38,4	95,1	115,9	86,8
Mitteaktiivsed (tuhat)	394,4	387,4	388,7	389,0	362,3	359,0	347,9	348,0	348,0	333,8
Tööjõud ja mitte-aktiivsed kokku (tuhat)	1047,2	1047,8	1047,8	1048,6	1049,1	1046,4	1042,8	1038,8	1034,8	1029,8
Tööjõus osalemise määr (%)	62,3	63,0	62,9	62,9	65,5	65,7	66,6	66,5	66,4	67,6
Tööhõive määr (%)	55,9	56,7	56,8	57,9	61,6	62,6	63,0	57,4	55,2	59,1
Töötuse määr (%)	10,3	10,0	9,7	7,9	5,9	4,7	5,5	13,8	16,9	12,5

Eestist räägitakse kui vananeva elanikkonnaga riigist. Alljärgnevast tabelist nähtub, et vanaduspensionäride arv on viimase 10 aasta jooksul püsinud enam-vähem samana: 2002. aastal oli Eestis 298 490 vanaduspensionäri ja 2012. aastal 297 985 vanaduspensionäri. Seega vanaduspensionäride arv (tabel 29) Eestis on vähenenud 505 inimese (0,16%) võrra. Märkimisväärselt on suurenenud aga töövõimetuspensioni saajate hulk vabariigis. Arvud vastavalt 47 140 ja 90 093, ehk suurenemine 10 aasta jooksul 42 953 inimese võrra ehk 91% võrra.

Tabel 31. Pensionäride jagunemine aastatel 2002–2012.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Pensionärid kokku	370 514	370 588	371 299	375 481	375 615	377 133	377 487	379 106	386 330	395 749	404 525
Pensionäride osatähtsus rahvastikus (%)	27,2	27,3	27,5	27,9	27,9	28,1	28,2	28,3	28,8	29,5	30,2
Vanadus-pensionärid	298 490	296 836	294 063	294 736	292 970	291 580	290 903	290 967	292 343	296 199	297 985
Väljateenitud aastate pensioni saajad	3 386	2 839	2 820	2 821	2 848	2 908	2 772	2 683	2 632	2 568	2 555
Töövõimetus-pensioni saajad	47 140	51 339	55 480	59 174	61 921	65 497	67 459	70 024	76 662	82 590	90 093
Toitjakaotus-pensioni saajad (perekonnad)	14 017	8 183	7 924	9 312	9 766	9 537	9 126	8 724	8 539	8 272	7 642
Rahvapensioni saajad	7 481	11 391	11 012	9 438	8 110	7 611	7 227	6 708	6 154	6 120	6 250

Elanikkonna vähenemise tõttu on vähenenud ka ravikindlustust saavate inimeste arv vabariigis.

Tabel 32. Ravikindlustust saavate inimeste arv aastatel 2000–2011.

2000	1 276 923
2001	1 278 086
2002	1 284 076
2003	1 272 051
2004	1 271 558
2005	1 271 354
2006	1 278 016
2007	1 287 765
2008	1 281 718
2009	1 276 366
2010	1 256 240
2011	1 245 469

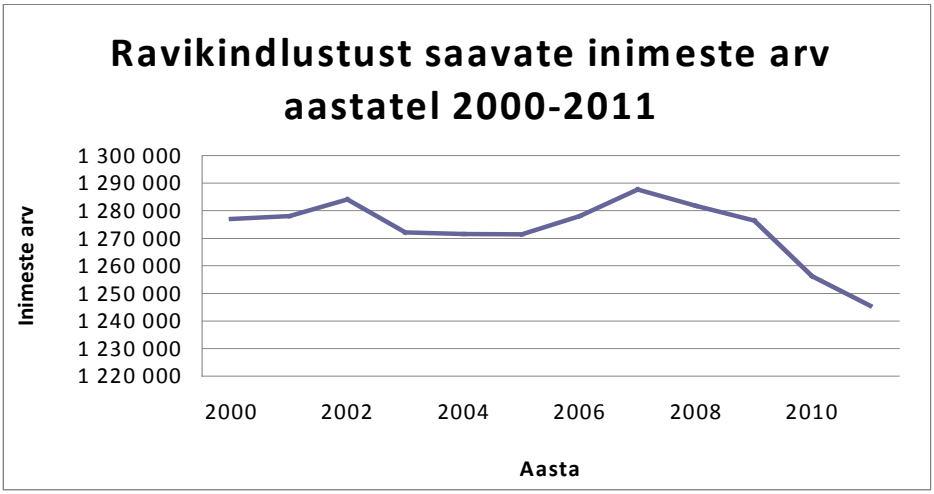

Joonis 24. Ravikindlustust saavate inimeste hulk aastatel 2000–2011.

Oluline on teada ka olukord vabariigis töötute seisukohast lähtudes. Alljärgnevas tabelis (tabel 33) on toodud töötud (tuhandetes) töötusperioodi kestuse järgi. Tabelist nähtub, et enim on suurenenud 12 kuud või enam ja 24 kuud või enam töötuna olnud inimeste arv.

Tabel 33. Töötud (tuhandetes) töötusperioodi kestuse järgi aastatel 2002–2011.

	2002	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
Vähem kui 6 kuud	21,3	25,6	21,2	18,6	15,7	13,4	20,3	49,3	38,0	26,5
6–11 kuud	10,4	10,2	9,2	5,7	5,3	2,8	6,2	19,7	25,3	11,0
12 kuud või rohkem	35,5	30,4	33,2	27,9	19,5	15,8	11,8	26,1	52,6	49,3
24 kuud või rohkem	23,0	20,1	21,5	18,2	11,4	8,9	6,2	9,0	19,3	27,5
Kokku	67,2	66,2	63,6	52,2	40,5	32,0	38,4	95,1	115,9	86,8

Tabel 34. Töötud Tähtvere vallas aastatel 2005–2011.

	2005	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
Kokku	21	18	24	31	129	140	70

Tabel 34 näitab selgelt, et majanduslanguse aastad on oluliselt mõjutanud ka Tähtvere valla tööealist elanikkonda. Toimetulekutoetust saavate elanike arv on viimastel aastatel jäänud püsima 10 inimese piirimaile. Elanike toimetulekuga seotud probleeme käsitleme sihtgruppide järgi, milleks on

1) tööealised inimesed,
2) eakad ja puuetega inimesed.

Tõsisemaks probleemiks on just puuetega, eriti just raske puudega, inimeste suur osakaal.

Tööealised inimesed

Probleemid:

1. töötus kui sotsiaalne probleem: probleem eksisteerib, aga aastatega on töötute arv kahanenud;
2. pikaajalised töötud, st ravikindlustuseta inimesed;
3. alkoholisõltuvus;
4. kõrgetest eluasemekuludest tingitud elukvaliteedi langus;
5. elukvaliteedi langusest tingitud sotsiaalsed probleemid;
6. passiivne eluhoiak;
7. kvalifitseeritud tööjõu puudus.

Tabel 35. Rahuldatud toimetulekutoetuse taotluste arv vallas 2007–2011.

Aasta	Rahuldatud taotluste arv aastas	Rahaliste vahendite kulu eurodes toimetulekupiiri kindlustamiseks
2007	28	2 104,55
2008	24	2 470,18
2009	94	12 663,07
2010	151	18 428,48
2011	142	19 514,47

Eeldatav prognoos töötuse vähenemiseks:

Arvestades viimase 2 aasta töötuse kahanevat tendentsi eeldame aastatel 2013–2025 töötute arvu jätkuvat langust või vähemalt töötuse määra püsimist 2006. aasta näitajate tasemel. Pikaajaliste töötute arvu vähendamiseks näeme ette igapäevaellu integreerumise soodustamist ja kohalikul tasandil tööharjutuste intensiivset viljelemist.

Kavandatavad tegevused:

1. soodustada elanikkonna tööhõivet, st hoida töötuse määr miinimumi tasemel;
2. aktiivse eluhoiaku soosimine;
3. edendada ja toetada tööealiste inimeste ja perede sotsiaalset heaolu ja toimetulekut;
4. erinevate sotsiaalteenuste toetamine;
5. soodustada ettevõtluse arengut, aidata kaasa uute töökohtade tekkimisele;
6. noortele öövarjupäevade ja kohalikes ettevõtetes avatud uste päevade korraldamine;
7. lastele ettevõtluspäevade korraldamine.

Eakad ja puuetega inimesed

Probleemid:

1. rahvastiku vananemine;
2. puuetega inimeste suur osakaal;
3. sotsiaaleluruumide vähesus;
4. sotsiaaleluruumide amortiseerumine;
5. omas vallas hooldushaigla/hooldekodu puudumine;
6. hooldushaiglate/hooldekodude teenuste kallidus;
7. eakate päevakeskuse puudumine.

Tabel 36. Hooldatavate, hooldajate ja hooldajatoetuste dünaamika aastatel 2009–2011.

Aasta	Raske puue	Sügav puue	Hooldatavate arv	Hooldajate arv	Rahaliste vahendite kulu hooldajatoetusteks
2009	6	19	25	23	8302,38
2010	8	19	27	24	9064,78
2011	9	16	25	23	7199,00

Puuetega inimeste arv 2012. aasta seisuga moodustab valla rahvastikust 12–13%. Nimetatud kõrge protsent illustreerib antud hetkeolukorda ja suurt vajadust probleemiga tõsisemalt tegelema hakata. Alates 2005. aasta aprillist, mil riik delegeeris puuetega inimeste hooldajatoetuse maksmise omavalitsustele ja hakkas puuetega inimeste hooldajatele hooldajatoetuste tarbeks raha eraldama, on valla sotsiaaltöötajatel parem ülevaade puuetega inimestest ja nende reaalsetest vajadustest. 2007. aasta jaanuarist lõpetas riik omavalitsustele sihtotstarbelise raha maksmise, mistõttu jätkab vald teenuse toetamist oma vahenditest.

Visioon ja tegevuse eesmärgid:

1. luua võimalused väärikaks vananemiseks;
2. toetada puuetega inimeste ja pensionäride sotsiaalset heaolu ja toimetulekut;
3. erinevate sotsiaalteenuste toetamine.

Kavandatavad tegevused:

1. sotsiaaleluruumide arendamine, st uute sotsiaalkorterite ehitamine;
2. olemaolevate sotsiaaleluruumide renoveerimine;
3. olemasoleva sotsiaalmaja laiendamine eakate pansionaadiks;
4. Ilmatsalu huvikeskuses päevakeskuse teenuse osutamine.

7.3.4. Tehniline infrastruktuur

Üldiselt on Tähtvere vallas aastatel 2007–2012 elukeskkond tuntavalt paranenud (infra, vesi, kanalisatsioon, liikumisrajad, sportimispaigad, heakord), kuid nüüd on vaja saavutada odavama hinnaga (sooja)energia, samuti energiasäästlikum elamumajandus kõigile soodsate elamispaikadega. Ka on siin arenguruumi kõvakattega teede ja kergliiklusteede võrgustiku tihendamiseks piisavalt.

Lisaks kahele alevikule (Ilmatsalu ja Märja) on enamuses küladest välja kujunenud tiheasustusalad, milledest paljusid võib lugeda külade keskusteks (Haage, Kandiküla, Pihva, Rõhu, Tähtvere, Tüki, Vorbuse). Külakeskustena on määratletud kompaktselt hoonestatud alad, kus on ühised teed, tänavad ja tehnovõrgud (ühine vee-, kanalisatsiooni-, kütte- ja sidesüsteem jne) või kus nende rajamine on õigustatud või kus pakutakse ümbruskonna elanikele ka mõningaid teenuseid (kauplus, side, spordiplats, klubi, külakeskus jne). Tiheasustusala puudub vaid Kardla ja Ilmatsalu külas.
Mitmes külas on välja kujunenud mitmed tiheasustatud piirkonnad. Näiteks Tähtvere külas on sellisteks aladeks Tähtvere küla keskus, Palsa uushoonestusala, Metsaääre elamurajoon, Piibu ja Tiksoja hoonetegrupid ning Tiksoja tootmisala. Vorbuse küla tiheasustusaladeks on Vorbuse mõisapargi ja lautade maa-ala, Vorbuse elamute piirkond ja Jõerahu piirkonna elamute ala.

Enamus suurematest asulatest asuvad suurte magistraalteede ääres. Nii asuvad Märja, Haage, Pihva ja Rõhu Tartu–Viljandi–Kilingi-Nõmme maantee ääres ning Tähtvere, Tiksoja ja

Kandiküla Tallinn–Tartu–Luhamaa maantee ääres. Suurtest maanteedest kaugemale jäävad Ilmatsalu, Vorbuse, Tüki ja Rahinge.

Probleemid:

1. elektrisüsteemid (alajaamad ja liinid) on amortiseerunud;
2. ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni puudumine mitmes asulas, näiteks Kandiküla külas, Pihval, Tiksojal;
3. reoveepuhastite puudumine või olemasolevate puhastite amortiseerumine Kandiküla külas, Pihval, Rahingel Heina ja Rohu tn piirkonnas, Tiksojal;
4. sade- ja pinnavete ärajuhtimissüsteemide puudumine või amortiseerumine;
5. tänavavalgustuse amortiseerumine (nt Haagel, Rõhul ja Vorbusel) või puudumine (Kandikülas, Tiksojal);
6. kohalike teede halb tehniline seisund, mitmed riigile kuuluvad teed vajavad mustkatet;
7. jalakäijate ja jalgratturite liikumiseks sobivate kergteede puudumine;
8. halb side ja internetiühendus (olemasolevad liinid amortiseerunud);
9. kallis toasoe ja soe vesi, olemasolevad katlamajad on amortiseerunud ja neis olevad katlad suhteliselt väikese kasuteguriga, suured soojakaod trassides.

Põhjalikuma ülevaate infrastruktuuride olukorrast, võimalikest tegevustest olukorra parandamiseks ning riskidest saab alljärgnevates alapeatükkides.

7.3.4.1. Teed ja tänavad

Korralikud teed ja tehnovõrgud toetavad valla majanduslikku ja sotsiaalset arengut ning vääristavad elukeskkonda, tagades Tähtvere valla vabariikliku ja rahvusvahelise kättesaadavuse, inimeste ja kapitali sujuva liikumise ning koos maakonna tasakaalustatud arenguga ka valla ühtlase arengu.

Teede inventariseerimise andmete põhjal on Tähtvere vallas tänavaid, kohalikke, era- ja metsateid järgmiselt:
Inventariseeritud teede kogupikkus on 117,57 km, sealhulgas:
1) kohalikke maanteid 61,39 km, sellest mustkattega 4,47 km,
2) erateid 27,74 km,
3) tänavaid 5,19 km, sellest kruusa- ja killustikkattega 2,11 km,
4) metsateid 23,25 km.

Lisaks teedele on Tähtvere vallas inventariseerimise andmetel tee torutruupe kokku 81 pikkusega kokku 567 m ning 4 silda.

Käesolevas peatükis ei leia käsitlemist riigile kuuluvate teede olukorra analüüs ja nende korrastamisega seotud probleemid. Tähtvere Vallavalitsus on väljastanud tehnilised tingimused Tallinn–Tartu–Luhamaa maanteed ja Tartu–Jõgeva maanteed ühendava tee rajamiseks Tiksojalt Suur–Emajõeni. Selle teelõigu rajamiseks on valminud ka eelprojekt, kuid nimetatud projekt ei vasta veel Tähtvere valla vajadustele. Alustatud on ka eelprojekti koostamist ringtee rekonstrueerimiseks Tiksojalt kuni Reola teeristini Tallinn–Tartu–Luhamaa maanteel.

Valminud on ka projektdokumentatsioon nn Põhja ümbersõidu rajamiseks Tartu–Viljandi maantee rekonstrueerimiseks Tähtvere valla territooriumile jäävas osas. Menetluses on ka Tallinn–Tartu maantee Kärevere sillast kuni Tiksojani kulgeva osa rekonstrueerimiseks vajaliku teemaplaneeringu menetlemine.

Olemasolev olukord

Riigiteede osas vajavad kõvakatet Rahingelt Tallinn–Tartu maanteele minev tee, Ilmatsalust Rõhule minev tee ja Vorbuselt läbi Kardla küla Tallinn–Tartu maanteele minev tee. Kui Tartust Ilmatsallu on enam-vähem talutav asfaltkattega tee, siis Ilmatsalust Rõhule minev tee on kruusakattega ja seega eriti väikeautodega liiklemiseks ebapopulaarne. Vallale kuuluvatest tänavatest ja kõvakattega teedest enamus vajavad kapitaalremonti.

Kohalike teede remondi ja hoolduse korraldamiseks on koostatud teehoiukava. Arvestades remonti vajavate teede, truupide ja sildade hulka ning kehtivaid remondihindu, saab Tähtvere vald praeguste ja prognoositavast eelarve kasvust tulenevate rahaliste vahendite olemasolu korral kapitaalselt remontida olemasoleva teedevõrgustiku parimal juhul 35–45 aasta jooksul.

Probleemid:

1. teede korrashoid on väga kulukas ja selleks napib vahendeid;
2. riigi omandis olevate teede korrastamiseks pöörab omanik vähe tähelepanu;
3. talvine vahelduv temperatuur muudab kevadeks teed läbipääsmatuteks;
4. väga palju raha kulub raskete masinatega lõhutud teede parandamisele;
5. paljude kohalike teede puhul on omandisuhted reguleerimata;
6. puuduvad jalakäijate ja jalgratturite liikumiseks kergteed.

Eesmärgid:

1. tagada heas korras toimiv teedevõrgustik;
2. vajalik läbi viia uuring ühistranspordi korraldusest;
3. leida võimalused valda läbivate kruusakattega riigiteede asfalteerimiseks omaniku poolt;
4. leida võimalused, et teedel liikuvate raskete masinate omanikud panustaksid teede remonti;
5. korrastada eraomanike kinnistutele jäävate avalikuks kasutamiseks ettenähtude teede omandisuhted;
6. rajada kergteed jalakäijatele Ilmatsalu alevikus, Ilmatsalu–Tüki, Rahinge–Tartu, Rõhu–Haage–Märja–Tartu ja Tiksoja–Tartu teede äärde.

Võimalikud lahendused:

1. riik peaks eraldama transpordivahendite ja kütuseaktsiisi maksudest laekuvast rahast teatud kindla osa, vastavalt teedevõrgu pikkusele, kohalikele omavalitsustele vallateede remondiks ja korrashoiuks;
2. transpordi infrastruktuur on ettevõtluse arengu eeltingimus, mis on eriti oluline transiidi ja turismi arengu seisukohast;
3. täiendada teehoiukava ning tänavate ja teede remondi, renoveerimise jt tööde teostamise prioriteetide ajalist kava, mis lähtub vallaeelarve võimalustest või võimalustest kaasata vahendeid väljastpoolt eelarvet;
4. raskeveokite liikumise piiramine kohalikel teedel või nende kahjustatud teede taastamine raskeveokite omanike poolt;
5. võimaluste otsimine erafirmade kaasamiseks teede korrashoiu toetamisse.

Riskid:

1. investeeringud teede korrashoiuks ei ole piisavad;
2. muutlikud ja karmid ilmastikutingimused;
3. raskemasinate liikluse tihenemine.

Tähtvere vallas tegeleb kohalike teede hoolduse ja korrashoiuga Nivoo OÜ. Talvisel ajal tegelevad lumetõrje töödega AS Tartu Agro, Haage Agro OÜ ja lepingulised teehooldajad.

7.3.4.2. Veevarustus, kanalisatsioon ja puhastusseadmed

Ühisveevärk ja -kanalisatsioon on ehitiste, rajatiste ja seadmete süsteem, mille kaudu toimub erinevate kinnistute veega varustamine põhjaveekihist ning heitvete juhtimine suublatesse. Ühisveevärgi ja tsentraalse kanalisatsioonisüsteemi väljaarendamine toimub Tähtvere Vallavolikogu kinnitatud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava alusel. Arengukavaga määratakse ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga kaetava ala ulatus ning antakse suunised ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni rajamiseks.

Tähtvere valla üldplaneering, arengu- ja tegevuskava näevad ette ühtse, kogu valda hõlmava veevärgi, kanalisatsiooni ja puhastusseadmete rajamise, mis on otseselt osakeseks ka viit maakonda haaravas **Emajõe ja Võhandu valgala veeprojektis**.

Arvestades 2007. aasta alguses kehtima hakanud keskmiste ehitusmaterjalide ja tööde hindadega, tuli projekti maksumuseks kokku orienteeruvalt 60–65 miljonit krooni ehk ca 4,15 miljonit eurot, milles vajalik omafinantseering oli 10–20%.

Tabel 37. Valla kulutused ühiskanalisatsiooni rajamisele aastatel 2006–2011 (kaasa arvatud osamaksed ja projekteerimised).

Aasta	Kulud (EUR)
Kuni 2006	476 753
2007	26 471
2008	14 564
2009	15 025
2010	18 832
2011	0
Kokku	553 645

Olemasolev olukord

Tänaseks on AS Emajõe Veevärk rekonstrueerinud Haage küla, Ilmatsalu aleviku, Rahinge küla, Tiksoja ja suur osa Vorbuse küla veetorustikest ja asendanud uute kaasaja nõuetele vastavate plasttorustikuga. Kokku on Tähtvere vallas veetorustikke ligi 17 148 meetrit.

Reoveepuhastite olukord

1. Haage küla reoveepuhasti on rekonstrueeritud. Puhastatud vesi suunatakse Haage ojja ja sealt Emajõkke.
2. Ilmatsalu aleviku bioloogilised puhastusseadmed on rekonstrueeritud. Puhastatud heitvesi suunatakse Ilmatsalu jõkke ja sealt Emajõkke.

3. Märja alevikus reoveepuhastit ei ole. Reovesi pumbatakse Märja pumplast Eerika pumplasse ja sealt AS-ile Emajõe Veevärk kuuluvasse kanalisatsioonisüsteemi. Märja ja Eerika reoveepumpla on rekonstrueeritud.
4. Rahinge külas on 2 kanalisatsioonisüsteemi, mis on omavahel ühendatud ühtsesse süsteemi.
5. Rõhu külas on rekonstrueeritud puhastusseadmed ja torustikud. Pärast puhastamist suunatakse puhastatud heitvesi Sauna peakraavi, mis suubub Rõhu ojja ja sealt omakorda Elva jõkke.
6. Tüki külas paikneb ühepereelamute kanalisatsioonitorustikest koosnev kanalisatsiooni-süsteem. Reovesi juhitakse Ilmatsalu puhastisse ja sealt Ilmatsalu jõkke.
7. Tiksoja kanalisatsioonisüsteem on rajatud 1960–1970. aastatel. Reoveepuhasti koosneb kahest biotiigist. Puhastatud vesi suubub Emajõkke. Puhastatud vee kohta puuduvad andmed, kuna viimased veeproovid võeti 15 aastat tagasi. Tiigid ja seadmed vajavad rekonstrueerimist.
8. Vorbusel on kaks kanalisatsioonisüsteemi, mis on rekonstrueeritud. Puhastatud heitveed juhitakse Emajõkke.
9. Kanalisatsioonitorustike kogupikkus Tähtvere valla tiheasustusaladel on 20 430 meetrit.

Probleemid:

1. olemasolevad veevarustussüsteemid Tiksojal on amortiseerunud;
2. mitmed puurkaevud vajavad korralikku puhastamist ja veepuhastusseadmete paigaldamist, näiteks Vorbusel;
3. kõik ühisveevärgi kasutajad ei ole ühiskanalisatsiooni kasutajad;
4. asulates ei koguta ega puhastata sademevett, olemasolevad sade- ja pinnavee süsteemid on amortiseerunud, lõhutud või lihtsalt väikese võimsusega;
5. segadused süsteemide või nende osade (torustike) omandisuhetega;
6. arusaamatused kinnisvara arendajate ja eraehitajate vahel (nt Jõerahu tn piirkonnas);
7. vallavalitsuses puudub ülevaade liitumiste kohta ja liitumistasude saajatele makstud liitumistasude sihipärase kasutamise üle,
8. lahendamata on Tähtvere küla ja Tiksoja veevarustus ja ühiskanalisatsioon;
9. segased suhted Kure Turismitalu ja sellega piirnevate kinnistute omanike vahel seoses ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse pakkumise ja kasutamisega.

Eesmärgid, tegevus:

1. Tiksoja biopuhastite rekonstrueerimine;
2. sade- ja pinnavete ärajuhtimissüsteemide rekonstrueerimine ja uute rajamine;
3. vajadusel uute biopuhastite rajamise toetamine;
4. keskkonnasõbralike lokaalsete kanalisatsioonisüsteemide rajamise propageerimine hajaasustuse aladel;
5. kontrolli tõhustamine heitvete puhastamissüsteemide rakendamise üle;
6. võimaluste andmine vee-ettevõtete tegutsemiseks Tiksojal ja Tähtvere külas ning Kure Turismitalu piirkonnas.

Riskid:

1. vahe üldise elukalliduse näitaja ja ehitushinnaindeksi vahel on ülimalt suur (ligi 2 korda), mis seab ohtu Emajõe ja Võhandu valgala veeprojekti täitmise kavandatud mahus;
2. arendajad ja uute ettevõtete rajajad ei saavuta kokkuleppeid liitumisteks.

7.3.4.3. Jäätmemajandus ja heakord

Tähtvere valla jäätmehoolduseeskiri on kinnitatud Tähtvere Vallavolikogu 19.02.2010 määrusega nr 1–3/1.

Tähtvere valla jäätmevaldajate register ja registri pidamise kord on kinnitatud Tähtvere Vallavolikogu 19.02.2010 määrusega nr 1–3/3. Registrit peetakse infotehnoloogilise andmebaasina ning andmeid töödeldakse tarkvaraga, mis on välja töötatud registri pidamiseks, et täita registri asutamise ja kasutuselevõtu eesmärke ning tagada andmete töötlemine kaasaja nõuete kohaselt. Registriandmed on kasutamiseks volikogu ja vallavalitsuse töö korraldamisel neile õigusaktidega antud ülesannete täitmiseks ning õigustatud huvi omavatele isikutele teabe saamiseks. **Jäätmekäitluse toimimisel ei ole ilmnenud olulisi probleeme**.

Valla maine kujundamisel on oluline koht heakorral. Kui kuni 2009. aastani tegelesid heakorra töödega vallavalitsuse palgal olevad heakorratöötajad, siis alates 2009. aastast tegeleb nendega heakorratöid tegev MTÜ. Alljärgnevas tabelis on toodud kulutused heakorratöödele. Kulude suurenemine 2010. aastast on tingitud vallale kuuluvate hoonete väikeremontidega. Nii on remonditud korduvalt hambaravi konteinerhoone uksi, treppe, elektrikilpe, mis on noorte lõhutud. Remonditud on ka bussipeatuste varjualuseid, vallamaja välisfassaadi jne.

Tabel 38. Kulutused heakorrale 2006–2011.

Aasta	Kulud (EUR)
2006	14 971
2007	28 943
2008	20 052
2009	18 983
2010	24 300
2011	28 445
2012 (8 kuud)	15 587

Eesmärgid:

1. puhta keskkonna tagamine;
2. organiseeritud jäätmekäitluse elluviimine;
3. heakorra tagamine.

Probleemid:

1. elanikkonna hoolimatu suhtumine heakorda ja vähene aktiivsus oma koduümbruse korrashoiul;
2. jäätmete ja ohtlike ainete ladustamine looduskeskkonda;
3. valla vahendite piiratus heakorratööde tegemiseks;
4. hulkuvad peremeheta koerad ja kassid;
5. prügifirmade liigne monopoliseerumine ja sellega kaasnevad ebanormaalsed jäätmete kogumisega seotud teenustasud ja tingimused.

Võimalikud lahendused:

1. Tähtvere valla jäätmevaldajate registri pidev korrastamine olmejäätmete veo korraldamiseks ja selle efektiivseks toimimiseks;

2. firmadel ja majaühistutel oma hoonete territooriumite ja neid ümbritsevate alade korraloleku tagamine tingimusteta;
3. jäätmekäitluse korraldamine vastavalt kehtivatele nõuetele;
4. avalike WC-de paigaldamise toetamine;
5. võimalikult suurema osa jäätmetest korduvkasutusse suunamise ja prügi sorteerimise propageerimine;
6. taaskasutuskeskuse loomise toetamine;
7. keskkonnasäästu ja mahepõllumajanduse alaste teavituskampaaniate läbiviimine;
8. järvede kallaste ja vees kasvavate taimede niitmise korraldamine kõigis vallale kuuluvates järvedes;
9. avalikuks kasutamiseks mõeldud varade lõhkujate ja reostajate väljaselgitamine ja karistamine.

Riskid:
1. vallavara lõhkujate ja reostajate mitte leidmine;
2. puuduvad tõhusad karistusmeetmed korrarikkujate karistamiseks.

7.3.4.4. Soojamajandus

Tähtvere vallas on olemas energiakava, mis sisaldab Tähtvere valla energiamajanduse analüüsi, arenguprognoosi ja määratleb energiamajanduse arendamise eelistused ja tegevused. Arvestades soojamajanduse tegelikku olukorda ja suhteliselt suurte kuludega soojatootmist, ei saa isegi ühes asustatud punktis lahendada energiatootmise probleeme ilma kindla tegevuskavata. Kogu valda hõlmava energiakava koostamine on äärmiselt vajalik eelkõige energiaprojektidesse tehtavate investeeringute pikaajaliseks planeerimiseks, olenemata sellest, kas tegemist on kaug- või lokaalkütte otstarbeka arendamise või energiasäästualase tegevuse planeerimisega. Informatsioon elamute energiakulu jaotumise kohta elamutes on toodud lisas 7.

Tähtvere Vallavalitsuse eesmärgiks on tagada kaugküttesüsteemi terviklikkus ja energiavarustuse jätkusuutlikkus. Sõltumata Ilmatsalu alevikku soojaga varustava SW Energia ja Märja alevikku soojaga varustava Avoterm OÜ jõupingutustest muuta soojavarustuse efektiivsust, on tänane soojusenergia hind oluliselt kõrgem Eesti keskmisest. Kõrge soojusenergia hinna kujunemise põhjusteks on eelkõige küttesüsteemide amortiseerumine, mõistliku kasuteguriga töötavate katla- ja soojasõlmede seadmete puudumine, küttetrasside riknemine, seda erit Märja alevikus ja suured kaod neis ning soojatarbijate arvukuse vähenemine. Munitsipaalhoonetest on Tähtvere vallas suurimaks soojusenergia tarbijaks Ilmatsalu Põhikool. Põhikoolile tehtud kapitaalremont on vähendanud soojakulusid.

On selge, et mitte kõiki energiasäästu meetmeid ei suudeta realiseerida ühe või kahe aasta jooksul. Energiasäästu meetmete realiseerimine nõuab aega ja raha, aga veelgi enam elanike endi huvi energiakulude kokkuhoiu vastu ja oma elamute välispiirete soojustamise vastu. Viimasel ajal on siiski juba märgata hoonete valdajate senisest suuremat huvi energiasäästu meetmete ja säästutehnoloogiate vastu ning seega saab väita, et energiasäästu meetmete realiseerimine on ainult aja küsimus.

Tähtvere vallas on suurt tähelepanu pööratud ka hoonete, seda eriti korruselamute, kompleksele soojustamisele. Tänaseks on renoveeritud 3 maja Märjal ja üks Ilmatsalus. Renoveerimisel on 1 maja Rahingel ja 1 maja Ilmatsalus.

Ilmatsalu alevikus renoveeriti 2011. aastal kõik soojatrassid. Ka on alustatud Ilmatsalu alevikus uue biogaasijaama rajamist, mis peaks soojakulusid vähendama 20% võrra.

Tähtvere vallas tegelevad soojamajandusega **SW Energia OÜ** (Ilmatsalu katlamaja teeninduspiirkond) ja **Avoterm OÜ** (Märja katlamaja teeninduspiirkond).

Probleemid:

1. Ilmatsalu katlamaja seadmed on väikese kasuteguriga (*ca* 55%) ja praktiliselt amortiseerunud;
2. Avoterm OÜ-l puuduvad rahalised vahendid soojatrasside renoveerimiseks ja uute, ökonoomsemate katla- ja soojussõlmede seadmete paigaldamiseks;
3. paljud soojatarbijad ei ole end registreerinud soojatarbijatena ja nende küttekulud peavad kinni maksma liitunud tarbijad;
4. Märjal on soojatrassid amortiseerunud ja kaod soojatrassides suured;
5. puuduvad automatiseeritud soojussõlmed;
6. soojusenergia kõrge hind;
7. paljud kaugkütte tarbijad on otsinud majanduslikult soodsamaid lokaalseid lahendusi, mis veelgi tõstab soojusenergia hinda.

Tegevused:

1. piiratud eelarvevahendite tõttu vähendada energiakasutuse ebaefektiivsust;
2. otsida võimalusi alternatiivsete kütuste (hakkepuit, linaluu, maaküte, päikeseenergia jne) kasutamiseks katlamajades;
3. soojusenergia tarbimise sessoonsust arvestades on vaja uue katla hankimisel kaaluda taastuvenergia baasil elektri- ja soojusenergia kombineeritud tootmise alustamist, mis vähendaks ka oluliselt toodetava soojusenergia hinda;
4. renoveerida lasteaia ja korterelamute soojasõlmed ja hoonetesisesed küttesüsteemid;
5. biogaasijaama rajamine Ilmatsalu alevikus;
6. võimalusel uue konteinerkatlamaja paigaldamine Märja aleviku elamute kütmiseks.

Riskid:

1. soojusenergia tootmise ja transportimise, seadmete ja trasside hinnad ei ole jõukohased soojatootjatele ja elanikele;
2. uute elamurajoonide arendajad jätavad soojaprobleemid lahendamata, mis seab uute elamute omanikud majanduslikult raskesse olukorda;
3. väikeste ja keskmiste soojaettevõtete tegevuse mittesoosimine riigi poolt;
4. riigipoolse kontrolli puudumine sooja tootmises kasutatavate kütuste hindade üle;
5. kütuste ja energia toorme (naftasaadused jne) oodatav hinnatõus 2013. aasta alguses.

7.3.4.5. Elektrivarustus ja tänavavalgustus

Olemasolev olukord elektrivarustuses

Käesoleval ajal on Tähtvere vallas 66 alajaama, millest 58 töötab pingel 15/0,4 kV ja 8 pingel 10/0,4kV. Tarbijaid varustatakse elektriga Vanaaseme 35/15/10 kV alajaamast ja 300 kV peajaamast 10 kv ja 15 kV jaotusvõrgu kaudu.

Valda läbivad Balti SEJ–Tartu 330 kV liin ja 110 kV liinid Tartu–Puhja ja Tartu–Saare ning 35 kV liin Tartu–Vanaaseme–Pärna. Tartu peaalajaama lähistel on valla maadel ka lõigud 330 kV Tartu–Valmiera ja Tartu–Pihkva liinidest. Eesti Energia on lõpule jõudmas Tartu–Viljandi 110 kV liini ümberehitamisega 330 kV liiniks.

Lisas 6 on toodud informatsioon elektrivõrkude kaitsevööndite kohta.

Tallinna Tehnikaülikooli Elektroenergeetika Instituudi aruandes „Tartu ja Jõgeva maakonna elektrivarustuse kava" (Tallinn, 2000) on hinnatud, et Tähtvere valla alajaamadest omavad ligi 50% jääkressurssi üle 10 aasta, 27% omavad jääkressurssi 1–10 aastat ning 20% on kas täielikult amortiseerunud või jääkressurss olematu. Tänaseks on olukord veelgi halvenenud. Samuti on jaotusvõrgud suurel määral amortiseerunud ja ei vasta enam tänapäeva nõuetele.

Elektrivõrke omab ja teenindab Eesti Energia AS Jaotusvõrk Tartu piirkond. Lahendust vajab perspektiivsete ehituspiirkondade elektrivarustus. Areng toimub kooskõlas Eesti Energia AS arengusuundadega.
Samas tuleb tunnustada OÜ Jaotusvõrk tegevust, kes on eelmise arengukava perioodil teinud märkimisväärse töö elektriliinide ohutumaks muutmisel nende maakaablitesse paigaldamisel. 2012. aasta lõpuks on mitmed amortiseerunud elektriliinid maasse pandud Pihva–Rahinge ning Tüki ja Ilmatsalu piirkonnas. Ka teisaldati Rahinge järve ääres amortiseerunud alajaam ja paigaldati vallale kuuluval maa-alal olevad elektriliinid kaablisse.

Eesmärgid:
Elektrimajanduse korrastamine ja arendamine koostöös Eesti Energia AS-ga.

Probleemid:
1. valla territooriumil asub veel madalpinge elektriliine ja jaotusseadmeid, mis on suurel määral amortiseerunud;
2. väheefektiivsete seadmete suur osakaal elektrisüsteemides;
3. elektrienergia kõrge hind, mis 2013. aastast veelgi tõuseb;
4. olemasolev võrk ei võimalda paljudes kohtades tarbimise olulist suurenemist;
5. liitumine jaotusvõrguga või lisavõimsuse ostmine on väga kallis;
6. ligi kolmandiku alajaamade jääkressurss on ammendunud.

Võimalikud lahendused:
1. elektrienergia säästliku tarbimise propageerimine;
2. elektrivarustuse probleemide lahendamine koostöös elektrimüüjaga.

Riskid:
1. kõiki elektrivõrgu osi ei jõuta aastaks 2013 renoveerida;
2. tarbimise märkimisväärse suurenemise korral võivad elektrivarustuses tekkida häired.

Olemasolev olukord tänavavalgustuses
Tänavavalgustus toimib mingil määral Märja, Haage, Ilmatsalu, Rõhu ja Rahinge asulates. Tänavavalgustussüsteemid (juhtmed, lambid, postid) on amortiseerunud ja ei vasta aja nõuetele. Ka ei taga lampide paigaldussagedus nõutavat valgustugevust kõnniteedele ja tänavatele. Kasutusel olevad DRL–tüüpi pirnid on suure võimsusega (400 W) ja samas väikese valgustugevusega. 2005. aasta lõpus valmis uus tänavavalgustuse rajamise projekt

Märja aleviku jaoks. Kahjuks ei saa seda projekti pidada korrektseks ja kaasaja nõuetele vastavaks. 2006. aastal alustati tänavavalgustuse süsteemide renoveerimist.

Tabel 39. Kulutused tänavavalgustuse korrashoiule 2006–2011.

Aasta	Kulud (EUR)
2006	5 015
2007	331
2008	10 304
2009	2 106
2010	3 342
2011	5 921

Tabel 40. Kulutused tänavavalgustuse rajamisele 2006–2011.

Aasta	Kulud (EUR)
2006	7 240
2007	43 815
2008	121 975
2009	129 341
2010	130 068
2011	123 608

Eesmärgid:

1. valla asulate muutmine valgeks;
2. ökonoomsete tänavavalgustuse süsteemide rakendamine.

Probleemid:

1. tänavavalgustuse hetkeseis on ebapiisav ning vajab rekonstrueerimist ja mitmetes asulates uue rajamist;
2. paljud vanad lambid on katki, pirnid suure võimsusega, õhuliinid amortiseerunud, postid amortiseerunud ja nõutavat valgustugevust mittetagava vahega, tänavavalgustuse kaablite isolatsioonitakistused ei vasta paljudes kohtades normidele, liitekohad annavad lühist jne;
3. uute elamurajoonide rajamisel ei ole arendajatele seatud kohustust tänavavalgustuse rajamiseks;
4. puuduvad projektid tänavavalgustuse rajamiseks.

Võimalikud lahendused:

1. ökonoomsemate valgustusrežiimide rakendamine ja säästuvalgustite paigaldamine;
2. arendatavates elamuehituspiirkondades arendajatel tänavavalgustuse rajamine.

Riskid:

1. rahaliste vahendite puudus kõigis asulates tänavavalgustuse rajamiseks;
2. materjalide hindade prognoositust suurem tõus;
3. uute elamurajoonide arendajad jätavad tänavavalgustuse rajamata.

7.3.4.6. Side ja infotehnoloogia

Olemasolev olukord postiside, infotehnoloogia ja kommunikatsiooniühendustega
Side-kommunikatsioonide areng toimub kooskõlas Eesti Vabariigi Sideameti arengukavaga. Tähtvere vallas on paljud telefoniside võrgud amortiseerunud või nende võimsus ei rahulda tänapäeva vajadusi. Ka on paljud sidekaablid kaardistamata, mis põhjustab sagedasi kaablite vigastusi kaevetööde teostamisel. Postiside toimis kuni 2006. aastani normaalselt. Siis jaotati teenused erinevate firmade vahel, mis põhjustas lisakulutusi tarbijatele. Tulemuste kvaliteedi tõusu on raske märgata.

Eesmärgid:
1. rekonstrueerida ja kaasajastada side- ja kommunikatsioonivahendid kõigis vallale olulistes asundustes;
2. andmeside teenuse parema kättesaadavuse tagamine;
3. telekommunikatsiooni arenguks soodsate tingimuste loomisele kaasaaitamine ja telekommunikatsiooniteenuse kasutajate kaitse tagamine vaba konkurentsi soodustamise teel.

Probleemid:
1. olemasolevad telefoniliinid ei vasta igal pool vallas kaasaegse side nõuetele, häiritud on internetiühendus ja teised telefonivõrgul baseeruvad sidevõimalused, mitmes kohas puudub normaalne telefoniside üldse;
2. postiteenused on jagatud mitme teenuseosutaja vahel, mis teeb tarbijate ehk klientide olukorra ja tekkivate probleemide lahendamise keerukaks;
3. postiteenuste pakkujate jaoks ei kehti mõiste „klient on kuningas";
4. läbimõtlematu postiteenuste pakkumine põhjustab sideteenuste hinna tõusu;
5. rahulolematust tekitab posti liiga hiline jõudmine kliendi juurde.

Võimalikud lahendused:
1. postiteenuste pakkujatel tuleks optimeerida kulusid ja lihtsustada postiteenuste osutamise praktilist teostust;
2. internetiühenduse võimaluste loomine kogu vallas ja internetiühendusega infopunktide rajamine;
3. veebipõhiste avalike teenuste juurutamine internetiühenduse paremaks rakendamiseks;
4. osalemine e-Tartu projektis.

Riskid:
Analüüsimata ümberkorraldused ning investeeringud postisidesse, infotehnoloogiasse ja kommunikatsiooniseadmetesse võivad osutuda mitterentaabliteks, tarbijate jaoks kulukateks ja mittekvaliteetseteks.

7.3.5. Ettevõtlus

Ettevõtlusest sõltub Eesti majanduselu tervikuna ja sellest tulenevalt ka omavalitsuste tulubaas, töökohtade olemasolu ja elanikkonna elukvaliteedi paranemine.

Tabel 41. Ettevõtjate arv 1000 elaniku kohta maakonniti aastatel 2003–2008.

Maakond	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**Koht**
Harju	84	90	98	111	122	127	I
Hiiu	83	89	91	94	96	95	II
Ida-Viru	28	30	31	34	37	37	15.
Jõgeva	53	55	57	57	58	56	11-12.
Järva	51	52	50	54	55	55	13-14.
Lääne	60	63	65	68	72	73	6.
Lääne-Viru	57	59	62	62	65	67	8.
Põlva	45	48	50	53	55	56	11-12.
Pärnu	58	62	66	71	77	79	5.
Rapla	53	55	58	62	66	68	7.
Saare	70	75	79	83	87	88	III
Tartu	55	59	63	70	76	80	4.
Valga	46	49	50	53	54	55	13-14.
Viljandi	49	51	53	56	58	59	10.
Võru	46	49	52	55	58	60	9.
Eesti	**63**	**67**	**71**	**79**	**85**	**88**	

Valla ettevõtluse taseme käsitlemisel tuleb lähtuda Tartumaa ettevõtluse tasemest ja Tartumaal toodetud SKT-st. Tartumaal toodetud SKT maht on maakondade lõikes nii absoluutmahus kui ka arvestuses elaniku kohta Harjumaa järel teisel kohal. Siiski jääb SKT elaniku kohta alla Eesti keskmise taseme ning erinevus Harjumaaga on ka elaniku kohta arvestuses mõõdukalt suur. Arvestades seda, et Eesti SKT on ostujõudu arvestades vaid 66% Euroopa keskmisest ning jääb Põhjamaade tasemele üle 2 korra alla, ei ole Tartumaa SKT tase rahuldav. Perioodi jooksul on välja kujunenud, põhiliselt küll logistika ja laomajanduse funktsiooniga, tööstusalade kogum Tartu linnas ja selle naabervaldades. Loodud on märkimisväärsel hulgal nn uue majanduse eksportivaid mikroettevõtteid.

Maakonna SKT-st moodustab teenindussektor 72%, primaarsektor 6% ja tööstussektor 24%. Tartumaa panus eksporti on regionaalse SKT ja elanike arvu konktekstis tagasihoidlik. Strateegia ülesandeks on pakkuda lahendusi, kuidas tõsta oluliselt Tartumaa, seega ka Tartumaa omavalitsuste SKT mahtu ning lähendada selle taset Harjumaale ja Põhjamaade keskmisele tasemele. See nõuab tootlikkuse kasvu traditsioonilistes majandusharudes, uue targa majanduse osakaalu märkimisväärset kasvu, loodavatele idufirmadele maakonnas kasvukeskkonna loomist. Sellise arengu eeltingimuseks on ettevõtlikkuse levik ja ettevõtlusoskuste paranemine ning haritud tööjõud.

Üldise lahendusena on oluline arendada just neid tooteid ja teenuseid, mida saab eksportida ja mis põhinevad võimalikult palju kohalikel ressurssidel. Hea on kui lõpptooted ja -teenused on ka teadmismahukad. Paraku ei saa me Tartumaa puhul rääkida veel teadmistepõhisest, vaid alles pooleldi oskustepõhisest majandusest. Tähtis on leida oma nišš maailmaturul.
Piirkondlikus arengus on väljakutseks töökohtade loomine väljaspool välja kujunenud töökohtade areaalide tuumikuid. Seega on soodsa ettevõtluskeskkonna olemasolu ja selle edasine parandamine valla olemasolu ja arengu seisukohalt väga tähtis. See tagab võimalikult paljudele valla elanikele elatusvahendite teenimise võimaluse kohapeal ja seega ka paikkonna elujõulisuse järjepidevuse.

Samas võimaldaks Tähtvere valla asend ja inimpotentsiaal (nii vallast kui linnast) senisest märksa aktiivsemat majandustegevust. Perspektiivne on puhkajate mitmekülgsele ja kvaliteetsele teenindamisele suunatud ettevõtlus, allhangete tegemine välis- ja kodumaistele tootmisfirmadele. Täiesti täitmata on selline nišš nagu köögiviljakasvatus. Heaks eelduseks sellele on linna lähedus.

Uueks tegevussuunaks Tähtvere vallas võiks olla biotehnoloogia. Eeldused selleks on tugevamad kui teistel Tartu maakonna valdadel, sest olemasolev baas on hea. Tähtvere vald asub Eesti Maaülikooli, Tartu Ülikooli ja Tartu Teaduspargi naabruses. Lisaks on tegeldud siin teaduskatsetega juba Tartu näidissovhoosi aegadel. Praeguseks on neist säilinud Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu Tartu kontor, Rõhu katseaed, AS Tartu Agro. Vald saab ettevõtluse arengule kaasa aidata peamiselt info ja koolituse vahendamisega. Vallavalitsuse funktsiooniks oleks viia kokku teadlased ja tootjad ning aidata leida arendusrahasid erinevate välisprojektide kaudu.

7.3.5.1. Eraettevõtlus

Kuna Tähtvere Vallavalitsusel puuduvad äriühingud, siis domineerib vallas peamiselt eraettevõtlus. Valla ettevõtlus on äärmiselt mitmekesine. Peamised tegevusvaldkonnad on tööstuslik ehitusmaterjalide ja põllumajandussaaduste tootmine, metsandus, kaubandus, toiduainete tootmine, teenindus ning vähesel määral nõustamine, turism ja toitlustamine. Töötajate arvu poolest tuleb suuremaks pidada suurte traditsioonidega põllumajandussektorit (AS Tartu Agro, Haage Agro OÜ jt tootjad), kus tegutsevad edukalt nii suurtootjad kui talud. Tootmist iseloomustab tootmisüksuste suurenemine ja kaasajastumine. Nii on valminud Haage Agro OÜ-l kaasaegse tehnoloogiaga farmihoone ja uue väljanägemisega laohooned, uue väljanägemise ja tehnoloogilise sisseseade on saanud AS Tartu Agro sealaudad Ilmatsalus ja Rahinge farmihoone.

Tööstuse arendamisel vallas on valminud uus kaasaegse sisseseadega puidutöötlemistsehh AS Ilmrel, tegevust laiendavad Tiksoja Puidugrupp AS ja AS Lasita Maja.

Valla arengukavas püstitatud eesmärkide saavutamine toimub peamiselt läbi ettevõtluse arengu. Ettevõtluse arengu eeldusteks aga on soodsa ja stabiilse majanduskeskkonna loomine, kusjuures tegevused on suunatud eelkõige konkurentsivõime tõstmisele ja pikaajalise majanduse kasvupotentsiaali suurendamisele. Pikaajaline majanduskasv sõltub kapitali akumulatsioonist laiemas käsitluses. Seega on majanduspoliitiliseks prioriteediks investeeringute soodustamine nii läbi toetuste kui ka fiskaalpoliitiliste meetmete.

Arvestades kodumaise säästu väiksust, tuleb praegusel arenguetapil igati soodustada ettevõtetevaheliste rahvusvaheliste sidemete loomist, et Eestisse ja sealhulgas Tähtvere valda tuleks arengu finantseerimiseks vajalikke välisinvesteeringuid. Samaaegselt rakendatakse sisemaist säästmist motiveerivaid meetmeid.
Võib eristada nelja pikaajalist majanduskasvu mõjutavat investeerimiskanalit:

1) erasektori investeeringud,
2) riikliku sektori investeeringud,
3) investeeringud inimkapitali,
4) investeeringud teadmiskapitali ehk kulutused teadusele ja arendustegevusele.

Tähtvere valla arengu edendamiseks on vaja suurendada investeeringuid kõigis nimetatud valdkondades. Euroopa Liidus edukas toimimine eeldab piisava koguse füüsilise ja inimkapitali olemasolu. Ressursi vähesuse tingimustes on seejuures investeeringute teostamisel väga oluline igati soodustada partnerlust erasektoriga ja koostööd riigi erinevate haldustasandite vahel. Võttes arvesse eeltoodud asjaolusid, tuleb vallas keskenduda kavandatud eesmärkide saavutamiseks tegevustele järgmistes valdkondades:

1) majandus ja ettevõtlus,
2) sotsiaalne infrastruktuur,
3) tehniline infrastruktuur,
4) avalik haldus.

Tähtvere valla ettevõtluse areng toetub suuresti Tartu ringtee piirkonnas (Kandiküla), Tiksojal ja Tähtvere külas ning Viljandi maantee äärsetel aladel (Märja, Haage, Pihva, Rõhu) tööstuspiirkondade väljaarendamisele. Arvestades Tartu linna lähedusega jääb veel paljude aastate jooksul domineerivaks tegevuseks põllumajanduse kõrval ehitustegevus ja ehitusmaterjalide tootmine. Linnalähedus ja piirnemine Emajõega hakkavad soodustama vabaaja veetmise võimaluste mitmekesistamist ja teeninduse arengut.

Eraettevõtluse arendamisel esinevad järgmised **probleemid** (välja toodud ka küsitluslehtede vastustel esinevate probleemide ja hinnangute põhjal):

1. riik ei motiveeri uute ettevõtete, eriti väikeste tootmisettevõtete rajamist;
2. omavalitsusel puuduvad võimalused ettevõtluse arendamiseks;
3. puudub kvalifitseeritud vaba tööjõud kohapeal;
4. teenindussfääri mahajäämus ei motiveeri linnakodanikke tööle asuma vallas tegutsevates ettevõtetes;
5. liiga palju bürokraatiat;
6. EAS-i huvi on ainult ekspordile orienteeritud ettevõtete toetamine;
7. vallas puudub tugisüsteem ettevõtluse arendamiseks ja suurte kogemustega ettevõtluse arendamise spetsialist, kes suudaks nõustada ja vajadusel juhtida alustavate ettevõtjate või saneerimist vajavate ettevõtete projekte;
8. ettevõtluse tunnustamisel on rõhuasetus olnud vanadel ja suurtel tegijatel, alustavad ettevõtjad pole pälvinud piisavat tähelepanu;
9. infrastruktuurid on amortiseerunud ja ei motiveeri eraettevõtjaid tootmisettevõtete loomisele.

Eesmärgid:

1. ettevõtetes on maksimaalselt rakendatud kohalikku tööjõudu;
2. väikeettevõtlus on mitmekesine ja toimib vaba konkurentsi tingimustes;
3. ettevõtlus on konkurentsivõimeline ja keskkonnasõbralik.

Soodsa ettevõtluskeskkonna olemasolu ja selle edasine parandamine on valla olemasolu ja arengu seisukohalt väga tähtis. See tagab võimalikult paljudele valla elanikele elatusvahendite teenimise võimaluse kohapeal, mis kindlustab alaliselt paikkonna elujõulisuse. Vald saab ettevõtluse arengule kaasa aidata peamiselt info ja koolituste vahendamisega.

Tegevused:

1. ettevõtluse tugisüsteemi loomine – väikeettevõtjate nõustamine, teabepäevad, koolitused, info sihtasutuste kohta;

2. kohapealse ettevõtlusalase koolituse korraldamine ning ettevõtjatele vajaliku informatsiooni edastamine;
3. ettevõtjatele info vahendamine ja abi osutamine projektide koostamisel ja elluviimisel;
4. ettevõtete arengu tunnustamine (majandusnäitajate, tööhõive, keskkonnasäästlikkuse, teeninduskultuuri arengu jm);
5. maakasutusfunktsioonide täpsustamine, infrastruktuuri korrastamine ja arendamine (teed, side jne).

7.3.5.2. Valla äriühingud

KOKS-i § 35 alusel võib vald teenuste osutamiseks asutada valla ametiasutuse hallatavaid asutusi, mis ei ole juriidilised isikud, olla osanikuks või aktsionäriks valla arengu seisukohast olulises äriühingus, samuti asutada sihtasutusi ja olla mittetulundusühingu liikmeks. Valla ametiasutuse hallatava asutuse asutamise ja selle tegevuse lõpetamise otsustab vallavolikogu. Hallatava asutuse põhimääruse, struktuuri ja koosseisu kinnitamine ning muutmine toimub vallavolikogu kehtestatud korras. Valla ametiasutus ja ametiasutuse hallatav asutus registreeritakse riigi ja kohaliku omavalitsuse asutuste registris.

Tähtvere vallas puuduvad vallale kuuluvad ettevõtted.

Kuni käesolevani ostetakse palju valla infrastruktuuri korrashoidmiseks vajalikke teenuseid sisse. Sellega kaasnevad **probleemid:**

1. teenuste hinnad on ülepaisutatud;
2. riigihanke läbiviimine on aeganõudev ja kulukas toiming, kus loodetav tulemus sageli ei osutu parimaks;
3. puudub operatiivsus, kuna hanke võitja ei tarvitse olla alati kättesaadav;
4. riigihangete korraldamisel toimivad mitteametlikud kokkulepped firmade vahel, mille tulemusena hinnad osutuvad sageli oodatust kõrgemaks ja hanke võitnud firma võib kasutada alltöövõtjana mõnda teist firmat, kelle töökvaliteet ei pruugi olla vajalikul tasemel;
5. vallale kuuluvate infrastruktuuride (teed, tänavad, tänavavalgustus) halb tehniline seisukord;
6. vallale kuuluvate hoonete, rajatiste ja haljasalade korrashoid;
7. kvalifitseeritud tööjõu puudumine kohapeal.

Tähtvere valla arengukava elluviimiseks ning sotsiaalse ja elukeskkonna parandamiseks tuleb arvestada:

1) valla säästva ja jätkusuutliku arengu põhimõtetega,
2) regionaalse tasakaalustatuse tagamisega,
3) sotsiaalse eraldatuse vähendamise ja võrdsete võimaluste tagamisega.

Eesmärgid:

1. ettevõtluse säilitamiseks ja elanike arvu suurendamiseks vallas on tarvis hästi toimivaid ja heal tasemel infrastruktuure;
2. infrastruktuuride korrashoiukulude optimeerimine;
3. kaasaja nõuetele vastava sotsiaalse ja elukeskkonna tagamine vallas.

Tegevused:

1. konkurentsivõimelise äriühingu asutamine valla kinnisvara ja infrastruktuuride hooldamiseks ja arendamiseks.

7.3.5.3. Elamuehitus

Olemasolev olukord ehituses

Ehitustegevus Tähtvere vallas toimub valla üldplaneeringu ja ehitusmääruse alusel. Üldplaneering on dokument, mis väljendab sisulist kokkulepet erinevate osapoolte vahel, kelleks on riik (ametkonnad), regioon (naaberomavalitsused), kohalik omavalitsus ja elanik (maaomanik/-kasutaja). Üldplaneeringu tähtsaimaks ülesandeks on fikseerida perspektiivsed tiheasustusalad ja määratleda ehituspiirangud. Tähtvere valla üldplaneering võeti vastu 21.07.2006. Selle dokumendiga on määratletud üldistatult valla asustusstruktuuri ja külade arengu eeldused, valla eri osade omavaheliste sidemete arenguvõimalused ning loodus- ja kultuurmaastike kasutuspiirid. Valla territoorium on jaotatud paljudeks nn funktsionaalseteks tsoonideks, millele on kokkuleppeliselt määratud maakasutuse põhiotstarve. Planeeritav maakasutus hõlmab olulisematest funktsioonidest tulenevalt järgmisi maid:

1) elamumaa,
2) segafunktsiooniga elamu- ja ärimaa,
3) segafunktsiooniga äri- ja tootmismaa,
4) sotsiaalmaa (käsitletakse ilmavaatlusjaamade, staadionite, supelrandade, botaanika- ja loomaaedade, vabaõhumuuseumide, lauluväljakute, kallasradade, rahvapeo- ja kokkutulekuväljakute, rannalautrite ja väikeujuvvahendite paigutus- ja randumis-kohtade, parkide, muruväljakute ja kalmistute rajamiseks vajaminevat maad),
5) transpordimaa,
6) maatulundusmaa (põllu- ja metsamaa).

Üldplaneeringus ei eristata väike- ja korruselamumaid, kuid uute elamualade planeerimisel on silmas peetud valdavalt väikeelamumaa alaliiki, kuhu kuuluvad:

1) ühepereelamute maa (eramu), krundid suurusega kuni 2000 m²,
2) kaksikelamumaa (kahe krundi piirile ehitatud väikeelamud), krundid suurusega kuni 3000 m²,
3) ridaelamumaa (kinnine hoonestusviis kolmele või enamale ühepereelamule), krundid suurusega alates 700 m² boksi kohta,
4) 2-korruseliste kolme ja enama korteriga korterelamute maa,
5) suvilakruntide maa,
6) maapealsete garaažide kruntide maa.

Detailplaneeringu koostamise kohustusega aladel määratakse konkreetsed projekteerimis- ja ehitustingimused detailplaneeringutega. Piirkondades, kus detailplaneeringu koostamise kohustus puudub, määratakse projekteerimis- ja ehitustingimused üldplaneeringust lähtuvalt. Ehitusmäärusega on fikseeritud konkreetsed tegevused ehitustegevuse korraldamisel.

Aegade jooksul on Tähtvere valla üksikalade kohta koostatud mitmeid erinevaid detailplaneeringuid.

Tabel 42. Ülevaade aastatel 2006–2012 algatatud ja kehtestatud detailplaneeringutest ja nende hetkeseisust.

Tegevus	2006	2007	2008	2009	2010	2011	kokku 2006–2011
Algatati detailplaneeringuid	23	21	4	4	9	3+2*	**66**
Menetleti detailplaneeringuid	35	41	29	21	19	12+2*	**159**
Kehtestati detailplaneeringuid	15	15 //1	12	11	4	6	**63**

Kuivõrd suur osa perspektiivsest ehitusalast on tagastatud endistele maaomanikele või nende õigusjärgsetele, siis on selle tsentraalne planeerimine probleemiderikas ja vastuoluline. Kuna maade tagastamise ja erastamise käigus ei osatud ette näha vallale maade jätmist eriti sotsiaalobjektide rajamiseks, tuleb vallal nüüd aktiivsemalt lülituda maaomanike ringi ja leida võimalusi vabade maade taotlemiseks munitsipaalomandisse ja nende planeerimiseks. See tegevus peab jätkuma ka aastatel 2013–2025, seda eriti seoses valla infrastruktuuride ja sotsiaalobjektide rajamisega.

Valla geograafilisest asendist ja olemasolevast olukorrast tingituna on valla territooriumil põhiline ehituslik arengusuund elamuehitus ning puhkekomplekside arendamine. Planeerimisel tuleb arvestada veekogude (Emajõgi, Haage, Rahinge ja Ilmatsalu tehisjärved, Ilmatsalu jõgi jne) olemasolust tingitud kalda piirangu-, ehituskeelu- ja veekaitsevöönditega. Näiteks tuleb Kolga tiheasustusala laiendamisel arvestada looduslike tingimustega väljaspool Emajõe piiranguvööndit (100 meetrit jõe kaldajoonest), Tüki tiheasustusalas on krundi minimaalseks suuruseks veekogu piiranguvööndis 4000 m² jne.

Kuivõrd veekogudega piirnevatel elamuehituse aladel on juba praegu küllalt palju olemasolevat hoonestust, mille rekonstrueerimine ei ole keelatud, peaks vallavolikogu looduskaitseseadusest kinnipidamist rangelt jälgima, säilitamaks seda vähest puutumatut loodust, mis meile veel alles on jäänud. Detailplaneeringute koostamisel ja ehituslubade väljastamisel tuleb lähtuda sellest, et oleks tagatud veekogude kallasradade avalik kasutamine seaduses sätestatud korras. Igasugune erandite tegemine võib siin kaasa tuua peatumatu ahelreaktsiooni.

Valla omaehituses peab kõige olulisemaks eesmärgiks saama ehitustegevuse õigeaegse kavandamise rakendamine, st mudeli „detailplaneering > projekt > ehitus" süsteemikindel rakendamine. Selleks peaks vallavolikogu igal aastal kinnitama vähemalt nelja järgneva aasta ehitusprogrammi suurematele, 15–20 tuhat eurot ületava maksumusega remonditöödele ja üle 0,3 miljoni euro maksvate ehituste rajamisele. Kui see süsteem on juba rakendunud, ei tohiks vajadusel selle operatiivne muutmine olla ületamatu. Selline süsteem jätab mõistlikult aega ökonoomsete variantide leidmiseks ja vajadusel riigihangete korraldamiseks. Praegune hüplev ja kaootiline ehitusplaanide koostamine ei jäta enam pahatihti aega majanduslikeks kaalutlusteks. Ühtlasi annab see võimaluse lülitada vallaeelarvesse ka detailplaneeringute ja projektide maksumusi. Väga suurte, miljonitesse eurodesse ulatuvate omaehitusobjektide ehitamisel on soovitav kasutada projektijuhtimise töövõttu, mida ka siiani on tehtud.

Arvestades ehitamisel olevate kaksik- ja paljukorteriliste majade elanikega, on põhjust arvata, et elanike arv vallas peaks lähiaastatel suurenema vähemalt 300–400 inimese võrra.

Tabel 43. Väljavõte ehitisregistri toimingutest aastatel 2006–2011.

Tegevus	2006	2007	2008	2009	2010	2011	kokku 2006 –2011
Väljastatud kirjalikud nõusolekud	12	4	26	13	12	9	**76**
Väljastatud ehitusload	83	85	66	51	48	54	**387**
Väljastatud kasutusload	42	41	29	42	29	41	**224**
Väljastatud muud ehitustegevusega seotud dokumendid	36	32	54	892	265	426	**1705**
Kokku dokumente	**173**	**162**	**175**	**998**	**354**	**530**	**2392**

Eesmärgid:

1. vallas ehitustegevuse arendamine ning uute elamis- ja töökohtade tekitamine;
2. tagada normaalne elukeskkond ja muuta vald atraktiivseks elamispaigaks ka Tartus ja naabervaldades töötavatele inimestele.

Probleemid:

1. varemkoostatud detailplaneeringute ja valla üldplaneeringu vahel esineb vastuolusid;
2. esinevad vastuolud maareformi käigus tagastatud maaüksuste omanike soovide ja valla üldplaneeringust tulenevate lahenduste vahel;
3. esineb palju reguleerimatut ehitustegevust, mis tuleneb maaüksuste omanike omavolilisest tegevusest;
4. ebaseaduslikud ehitused ja rajatised, mida vallavalitsus peab hakkama hiljem seadustama;
5. keskkonnakaitse ja loodusseaduste eiramine eraehitajate ja mitmete maaomanike poolt;
6. järelevalvet teostava töötaja puudumine;
7. mitmeti tõlgendatav seadusandlus.

Võimalikud lahendused:

1. varemkoostatud detailplaneeringud tuleb uuesti läbi vaadata ja viia kooskõlla valla uue üldplaneeringu kavadega;
2. maade sihtotstarbe muutmise taotlused tuleb põhjalikult läbi vaadata, nõudes eelnevalt nende kooskõlastamist üldplaneeringut kooskõlastanud asjaomaste organitega;
3. tagada valla üldplaneeringus, detailplaneeringutes ja ehitusmääruses toodud sätetest ja nõuetest kinnipidamine;
4. leida võimalused ehitus-, keskkonnakaitse ja looduskaitse alast järelevalvet teostava töötaja töölevõtmiseks;
5. rakendada tõhusamaid meetmeid seaduserikkujate ja omavalitsejate karistamiseks;
6. toetada projekte ja investeerijaid arendatavatesse piirkondadesse parimate lahenduste leidmiseks, et aidata kaasa elamumajanduse arengule.

7.3.5.4. Vallavara

Vallavaraks on Tähtvere valla omandis olevad vallas- ja kinnisasjad ning rahaliselt hinnatavad õigused ja kohustused. Vallavara valitsemine, kasutamine ja käsutamine toimub Tähtvere Vallavolikogu kehtestatud korras.

Seisuga 31.12.2011 oli Tähtvere vallal põhivara soetusmaksumuses kokku summas 4 397 003 eurot, mis jaguneb järgmiselt:

1) valla äriühingud – 2 tütarettevõtet, aktsiad 13 637 (ettevõtted likvideeriti 2012. aastal),
2) noteerimata aktsiad – 377 334 eurot,
3) hooned (va eluhooned) – 1 437 312 eurot,
4) eluhooned – 76 984 eurot,
5) teed – 1 815 936 eurot,
6) muud rajatised – 583 806 eurot,
7) muu põhivara kokku – 91 994 eurot,
8) maad on valla omandis ca 31,3 hektarit (ilma kohalike teede alla jääva maata) bilansilise maksumusega 8447 eurot.

Probleemid:

1. valla omandis olevad hooned (lasteaed, võimla, vallavalitsuse ruumid, sotsiaalkorterid) on amortiseerunud ja vajavad kapitaalremonti koos hoonete soojapidavuse suurendamisega;
2. valdav enamus mustkattega vallateid ja -tänavaid vajavad kapitaalremonti;
3. kruusakattega teed vajavad kapitaalremonti;
4. teetruubid ja mitmed sillad (näiteks Haagel) vajavad kapitaalremonti;
5. tänavavalgustus on kas amortiseerunud (Haagel, Vorbusel ja Rõhul) või puudub (Tähtvere küla tiheasustuskohtades, Kandikülas);
6. sidekaablid on amortiseerunud ja vajavad asendamist;
7. puudub ettevõte, kes hooldab ja remondib vallavara;
8. vallale kuuluv maa on arvel väga väikese maksumusega.

Eesmärgid:

1. vallavara ühtse täiusliku andmebaasi loomine (praegusel juhul on olemas raamatupidamuslik andmebaas);
2. vallavara otstarbekas ja heaperemehelik kasutamine;
3. vallavara suurendamine.

Tegevused:

1. inventariseerida ja ümber hinnata vallale kuuluvad hooned ja rajatised;
2. koostada valla ühtne andmebaas maaüksuste, vallavara ja infrastruktuuri kohta;
3. luua munitsipaalettevõte vallale kuuluvate hoonete, rajatiste ja teede korrashoiu ja heaperemeheliku kasutamise tagamiseks;
4. uute sotsiaalobjektide rajamine (polüfunktsionaalne spordi-, kultuuri- ja vabaaja veetmise keskus, Ilmatsalu Põhikooli võimla, staadion, külakeskused jne).

Riskid:

1. investeeringute tegematajätmine võib aeglustada valla arengut ja soodustada olemasoleva vallavara hävimist;
2. sotsiaalobjektide ehitamisega venitamisega võib väheneda noorem ja tööjõuline elanikkond vallas;
3. mõningate oluliste sotsiaalobjektide remont või ehitamine ei leia maakonnas toetust ja seega ei kuulu esimeses järjekorras rahastamisele.

7.3.5.5. Munitsipaalhooned ja -rajatised

Tähtvere vallas on munitsipaalhoonete ja rajatiste osakaal suhteliselt väike. Samas ei kajasta hoonete soetusmaksumused ja jääkväärtused nende hoonete tegelikku väärtust. Näiteks on Ilmatsalu Põhikooli hoone raamatupidamises arvel summaga, mis võrdub paari üksikelamu maksumusega või kolme 3-toalise korteri ostuhinnaga.

Eesmärgid:

1. munitsipaalomandis olevate hoonete ja rajatiste renoveerimine energiasäästlikeks, kaasaegse elukeskkonna ja nõuetekohaste töötingimustega hooneteks;
2. uute sotsiaalobjektide ja rajatiste rajamine.

Probleemid:

1. vallal on vähe munitsipaalkortereid ja needki on tehniliselt halvas seisukorras;
2. valla omandis olevate lasteaia, võimla, vallamaja jt hoonete ja rajatiste tehniline seisund on halb, hooned vajavad soojustamist ja kapitaalremonti;
3. Märja alevikus puudub lasteaed;
4. Ilmatsalu lasteaed vajab laiendamist;
5. kommunikatsioonid ja sidetrassid on amortiseerunud;
6. hoonete välisilmed vajavad korrastamist;
7. Ilmatsalu Põhikoolil puuduvad ajakohane võimla ja staadion;
8. vallas puudub ajakohane polüfunktsionaalne vabaaja veetmise, kontserdi-, konverentsi- ja spordikeskus;
9. vallal puuduvad vajalikud vahendid sotsiaalobjektide remondiks;
10. puuduvad ajanõuetele vastavad külakeskused.

Tegevused:

Tegevused kajastuvad alapeatükkides 8.3.1.2 ja 8.3.1.4.

Riskid:

1. sotsiaalobjektide rajamise või renoveerimisega viivitamine tähendab suuremate projektide puhul suuri rahalisi kaotusi;
2. et ehitamine kallineb üldisest elust ligi 2 korda kiiremas tempos, seab see omavalitsuse majanduslikult väga raskesse olukorda.

7.3.6. Valla juhtimine

Olemasolev olukord

Valla juhtimisel lähtutakse tasakaalustatud arengu põhimõttest, avatusest ja juhtimise läbipaistvusest, seades esiplaanile üldsuse huvid. Valla arengus on keskne roll kohaliku omavalitsuse võimuorganitel. Vallavolikogu ja vallavalitsus koostavad ja viivad ellu arengukava, samuti teevad kogu valda puudutavaid otsuseid. Seetõttu lasub võimul suur vastutus vallas toimuva eest.

Otsused langetatakse demokraatlikult, arvestades võimalikult paljude vallaelanike tahet ja huve. Tegevus on avalik, otsuste argumenteeritus jätab mõnikord soovida, esineb vajakajäämisi ametnike kohustuste ja vastutuse osas.

Avalike teenuste osutamine vallaelanikele on inimkeskne, kiire ja asjatundlik. Valla juhtimisel lähtutakse põhimõttest, et vald on inimeste jaoks, mitte vastupidi. Rakendatakse edukalt kolmanda sektori kaasamist ja kodanikuühiskonna hartast tulenevaid soovitusi.

Peaeesmärgid:

1. haldussuutlik ja professionaalne omavalitsus;
2. terviklik ja dünaamilise juhtimisega Eesti kohalik omavalitsus;
3. demokraatlike traditsioonidega vallajuhtimine;
4. tõhusa tööga munitsipaalasutused.

Arengueeldused:

1. tugev vallavanem;
2. suurte teadmiste ja kogemustega töötajad;
3. enamus ametnikke on kõrgema haridusega;
4. vallavalitsus suhtub allasutustesse võrdselt;
5. vallavalitsuse koostöövalmidus hea;
6. elav külaliikumine;
7. noorenev personali koosseis;
8. hea koostöö naabritega;
9. hea maine.

Probleemid:

1. mõnede volikogu liikmete passiivsus ja vähene huvi probleemidesse süüvida;
2. paljude töötajate liiga suur töökoormus (vaja oleks keskkonna-, valla kinnisvara halduse ja heakorra spetsialisti ning munitsipaalpolitseinikku);
3. ametnike töökoormus ja motiveeritus ei ole tasakaalus;
4. valitsemiskulude suurenemine seoses energia- ja kütuste hinna pideva suurenemisega;
5. haridusasutuste (kool, lasteaed, muusikakool) juhtidel ning kultuuritöö ja sporditöö spetsialistidel puudub ühtne visioon;
6. juriidilise kompetentsi vähesus;
7. vallaametnike turvalisuse puudumine (vallamajja sisenevate külastajate registreerimine ja nende suunamine pädeva ametniku juurde);
8. arendustegevuseks rahaliste vahendite nappus.

Eesmärgid, tegevus:

1. vallavolikogu ja vallavalitsuse vahelise koostöö tugevdamine;
2. vallavalitsuse struktuuri kaasajastamine;
3. osa ülesannetest delegeerida MTÜ-dele (kultuur, sport);
4. töötajate arvu optimeerimine vastavalt pidevalt kasvavale töökoormusele;
5. täienduskoolituse võimaluste aktiivsem kasutamine;
6. täiendavate motivatsioonivõimaluste loomine;
7. töökeskkonna kaasajastamine;
8. koostöö naabervaldadega;
9. koostöö arendamiseks teiste riikidega näha ette täiendavad rahalised vahendid ja reaalselt toimivad võimalused;
10. igakülgsete koostöösidemete arendamine erinevate partneritega;
11. keskkonna valdkonnale suurema tähelepanu osutamine;
12. valla osalusega kommunaalettevõtte rajamine, kelle pädevusse jääks soojamajandus, vesi, kanalisatsioon, elekter, tänavavalgustus ja teede korrashoid;
13. info kogumise ja kättesaadavuse parandamine.

7.3.6.1. Vallavolikogu

Eesmärgid:

1. **pädevuse tõstmine**

1.1. luua võimalused vallavolikogu liikmete ja vallavalitsuse ametnike koolitusteks;
1.2. vallavolikogu, sh komisjonide, töö efektiivsuse tõstmiseks tagada vallavolikogu ja vallavalitsuse pädeva juriidilise konsultatsiooniteenuse olemasolu.

2. **vallavolikogu ja vallavalitsuse heasoovliku koostöö tõhustamine**

Arvestades nii sise- kui väliskeskkonna kiiret muutumist, riiklikul tasandil toimuvaid muudatusi ja tugevat konkurentsi (seda rahastamisel) olulistes valdkondades nagu haridus, kultuur, sport, vabaaja veetmine, teede ja tänavate korrashoid, keskkonnakaitse jne, on vaja pidevalt teha uuringuid ning valla olukorra ja võimaluste analüüse. Selleks: osaleda aktiivselt ja vallavalitsuse ametnikke toetades valdkondlike ja vallaüleste arengusuundade kavandamisel, vallavalitsuse ametnike toetajana, koduvalla avalike huvide ja looduskeskkonna säilitamise kaitsjana valdkondlike arengukavade ja arengustrateegiate väljatöötamisel ja teemaplaneeringute koostamisel.

3. **vallavolikogu ja vallavalitsuse töö suurem avalikustamine**

3.1. valla kodulehel ja valla ajalehes Valla Elu vallavolikogu liikmete tegevusest regulaarne ülevaate andmine;
3.2. valla kodulehe ja valla ajalehe Valla Elu kasutamine kohalike küsimuste valgustamisel probleemidele lahenduste otsimiseks;
3.3. jätkuv valla aastaaruande koostamine.

4. **suurem osalus Eesti avaliku halduse süsteemis**

4.1. intensiivistada koostööd Eesti omavalitsustega volikogu ja vallavalitsuse tasandil;
4.2. taastada koostööd välispartneritega nii volikogu kui ka vallavalitsuse tasandil.

7.3.6.2. Vallavalitsus

Eesmärgid:

1. **vallavalitsuse töö parem organiseeritus ja motiveeritus**

1.1. vallaametnike ametijuhendites konkretiseerida nende ametikohast tulenevad pädevusnõuded, kohustused ja vastutus ning ühtlustada need vabariigi edukamates omavalitsustes kujunenud põhimõtetega;
1.2. vallaametnike töö tasustamisel lähtuda iga ametniku puhul tema initsiatiivikusest, haridusest (soovitavalt magistrikraad või sellega võrdsustatud haridus), keelteoskusest, töömahust, kutseregistrisse kantud kutsekvalifikatsiooni astmest, tööalastest kogemustest, reaalselt täidetavatest ametikohustustest, vastutusest ja isikuomadustest;
1.3. vallavalitsuse ametnike turvalisuse tõstmine;
1.4. iga-aastase vallavalitsuse konkreetse tööplaani väljatöötamine;
1.5. vallavalitsuse juriidilise teeninduse viimine osakondade ja tänapäeva vajadustest tulenevale tasemele;
1.6. võimaluste loomine tutvumiseks eeskuju väärivate omavalitsuste tööga nii Eestis kui välismaal;
1.7. valitsusväliste organisatsioonide suurem kaasamine teatud eluvaldkondade (kultuur, sotsiaalhooldus, turism, noorsootöö) arendamisse.

2. **vallavalitsuse töö dünaamilisus ja detsentraliseeritus**

2.1. valla juhtimist iseloomustab avatus ja koostöö nii vallasiseselt, naaberomavalitsuste kui naabermaakondade omavalitsustega;
2.2. vallaametnikke iseloomustab oma ala põhjalik tundmine, st pädevus, haridus, haritus ja arenemisvõimelisus;
2.3. kodanikeühendused on aktiivsed ja juhtimisse kaasatud;
2.4. vallal on hea maine ja tugev imago, mis aitab valla elanikel, ettevõtetel ja juhtidel mobiliseeruda arengukava visioonide elluviimiseks ja toetada jätkusuutlikkust.

3. **koostöösidemed ja välissuhtlus teiste omavalitsustega**

3.1. koostöö tõhustamine LEADER–tegevuse grupi raames;
3.2. koostöö jätkamine ja arendamine EAS-i, Tartumaa Omavalitsuste Liidu ja selle sihtasutustega;
3.3. koostöösidemete taastamine välisriigi omavalitsus(t)ega, koostöö tõhustamine Tartumaa omavalitsustega.

4. **elanike tugev ühtekuuluvustunne ja aktiivne ühistegevus**

4.1. **kohaliku omaalgatuse ja külaliikumise toetamine kooskäimiskohtade loomise ja ühisürituste** läbiviimise toetamisega;
4.2. külakogukondade väljakujunemise ja tugevnemise toetamine;
4.3. avalikuks kasutamiseks mõeldud haljasalade, parkide, looduskaunite kohtade, kallasradade jne korrastamise toetamine;
4.4. munitsipaalomandis olevate kraavide, jõgede ja veekogude ning nende kallasradade korrashoidmine, nende avaliku kasutamise tagamine ning nende seisundi uurimise korraldamine;
4.5. teavitustöö tõhustamine elanike ja ettevõtjate hulgas keskkonnateadlikkuse tõstmiseks.

Tähtvere vald osutab ligikaudu 70 erinevat teenust ja toodet. Senine ülevaade nende vajalikkusest ja kvaliteedist pole olnud eriti täpne, samuti puudub ülevaade võimalikest dubleerimistest vallasiseselt ning riigiasutustega.

7.3.7. Loodusvarad ja keskkond

Tähtvere vald asub Kagu–Eesti lavamaal. Sellest lähtuvalt on maastik enamasti tasane, kuid kohati ka lainjas. Mullad on valdavalt rasked savi-leetmullad. Ligi 95% põllumaast on nõukogude ajal kuivendatud. Liigvesi juhitakse Ilmatsalu jõkke ja Tellisetehase kanali kaudu Emajõkke.

Loodusvarade poolest on Tähtvere vald suhteliselt vaene – põhilised loodusvarad on maa, mets, vesi ja turvas. Liivavarud on praktiliselt ammendunud. Savivarusid arvatakse olevat veel tellisetehase piirkonnas, kuid ka nende varud ei oma enam majanduslikku perspektiivikust. Kärevere silla juures on veealused kruusavarud, kuid kruusavarude täpset suurust on raske hinnata, nende kättesaamine on raske ja seetõttu kuuluvad sealsed karjäärid rekultiveerimisele. Samuti on ammendunud turbavarud ja juba võsastuvad turbaalad kuuluvad rekultiveerimisele.

Pinnavesi. Valla territooriumil on looduslikke veekogusid vähe. Läbi valla voolab Ilmatsalu jõgi, mis suubub valla põhjapiiriks olevasse Suur–Emajõkke. Lisaks asuvad Ilmatsalus,

Rahingel, Tükil, Haagel ja Rõhul maaparandustööde käigus rajatud paisjärved. Ilmatsalus tegutseb kalamajand, mille tiikide pindala on 127 ha.

Suur-Emajõgi on valla põhjapoolseks piiriks Laeva ja Tartu vallaga ning ulatub Tartu linnast kuni Puhja vallani. See on Eesti kõige väiksema languga jõgi – lang 3,6 m ehk 4 cm/km. Väike langus ja pinnaseomadused on põhjustanud jõesängi tugeva meandeerumise, mille tulemusel on kujunenud arvukalt vanajõgesid. Tähtvere vallaga piirneval alal on Emajõgi võrdlemisi sirge sängiga ning ülemjooksule iseloomulikke vanajõgesid ei leidu. Jõesängi laius on enamasti vahemikus 50–60 m, jõe sügavus on keskmiselt 2,5 m (sügavamates kohtades kuni 5,6 m). Veerohkuselt on Emajõgi Narva jõe järel Eesti suuruselt teine jõgi. Tartu lävendis on Emajõe pikaajaline keskmine vooluhulk ca 56 m^3/s, maksimaalsed vooluhulgad ulatuvad kuni 400 m^3/s, minimaalsed 10 m^3/s. Emajõe veetaseme maksimaalne tõus üle keskmise suvise taseme on ligi 4 meetrit. Ülalpool Tartut on Emajõe veekvaliteet hea, vastavalt Kvissentali veemõõduposti andmetele (aastatel 1992–2001) on aasta keskmised veekvaliteedi näitajad järgmised: BHT_7 – 2,94 mg/l, NH_4 – 0,12 mg/l, üldlämmastik – 1,8 mg/l, üldfosfor – 0,06 mg/l. Emajõgi on oluline kalade rändetee ja koelmuala. Tänu ulatuslikult üleujutatavatele luhaaladele ja arvukatele vanajõgedele rändab siia piirkonda kudema suur osa Peipsi ja Võrtsjärve kalu. Emajões elavate kalaliikide arv on tõenäoliselt *ca* 30, arvukaimalt on särge, ahvenat, haugi ja latikat. Emajõe vanajõgedes on leitud arvukalt ka kaitsealuseid liike (hink, vingerjas), jões leidub tõugjat. Emajõgi on karplaste tähtsa elupaigana kaitstav veekogu.

Eeltoodust tulenevalt on Suur-Emajõgi ka keskkonna- ja looduskaitse seisukohast vallale kõige rohkem probleeme tekitav veekogu.

Geoloogia ja hüdroloogia. Tähtvere valla pinnakatetes domineerivad moreenid, jääjärvelised setted (liiv, saviliiv ja liivsavi), glatsflusiaalsed setted (liiv ja kruus), jõesetted (liiv) ja soosetted (turvas). Geoloogilises läbilõikes on pinnakatteks kuni 7,5 m paksune saviliiv veeriste ja munakatega. Järgneb savi liivakivi vahekihtidega 3–11 meetri paksuses, liivakivi aleuroliidi ja savi vahekihtidega kuni 50 m sügavuseni. Edasi tuleb vahelduvalt liivakivi, dolomiidistunud mergel ja savi kuni 80 m sügavuseni, dolomiidistunud mergel ja dolomiit liivakivi kuni 120 m sügavuseni ja lõheline dolomiit.

Põhjavesi. Pinnakattes olev põhjavesi on lokaalse levikuga. Vallas on veeallikana kasutusel kvaternaari ja kesk-alamdevoni-siluriveekihid. Põhjavett kasutatakse nii majandus- kui joogiveena. Kokku võetakse vallas vett 28-st puurkaevust. Kvaternaari veekiht on esindatud peamiselt pinnaseveena, mis on maapinnast esimese alalise veekihi surveta põhjavesi ja mis toitub sademetest. Sellest tingituna on vallas kasutusel arvukalt salvkaeve ja madalaid puurkaeve.

Õhusaaste. Õhusaaste pärineb Tähtvere vallas nii punktallikatest (katlamajad, tööstusettevõtted, kütusehoidlad) kui transpordist. Tähtvere valla puhul on otstarbekas enam käsitleda punktallikaid, transpordist tulenev õhusaaste on vähem oluline. Vallas on välisõhu saaste luba 8 õhusaasteallikal, neist 3 ettevõtet tegeleb naftasaaduste hoiustamise ja müügiga, 3 tootmistegevusega ning lisaks 2 katlamaja. Lisaks neile on vallas veel mitmeid õhusaasteallikaid, millel saasteluba puudub.

Pinnasereostus. Pinnasereostus on potentsiaalseks ohuks veereostuse tekkeks ning takistavaks teguriks paljudele tegevustele (põllumajandussaaduste tootmine, rekreatsioon, elamuehitus jm).

Jääkreostuse all mõistetakse enamasti jäätmekogumeid või saastunud pinnast, mis on seotud eeskätt nõukogude perioodil toimunud tegevusega ja mille puhul kaasnev vastutus on ebaselge. Tähtvere vallas on suurimaks jääkreostusobjektiks Kardla baas.

Lisaks neile on kogu vallas mitmeid vee- ja pinnasereostuse riskiobjekte. Riskiobjektideks võib pidada mõnesid põllumajanduslikke objekte, vedelkütuste ladustamisega seonduvaid objekte, teatavaid jäätmekäitlusobjekte jmt. Keskkonnaameti Jõgeva-Tartu regiooni andmetel on Tähtvere vallas järgmised riskiobjektide grupid: laudad – 12, naftasaaduste hoiustamisega seotud rajatised – 37, sõnnikuhoidlad – 8, puidutöötlemisettevõtted – 8.

Ajavahemikus 2006–2012 on Tähtvere Vallavalitsus pööranud suurt tähelepanu keskkonnakaitsele ja loodushoiule, heitvete puhastamisele ja kvaliteetse joogivee saamisele. Reoveepuhastid on renoveeritud AS Emajõe Veevärk vahendusel Rõhul, Ilmatsalus ja Haagel. Märjal, Rahingel, Vorbusel ja Ilmatsalus tekkivate reovete puhastamine toimub AS Emajõe Veevärgile üleantud ÜVK seadmete ja tehnoloogiate abil.

Probleemid:

1. põhilisteks reostusallikateks on olnud põllumajanduslik suurtootmine;
2. allesjäänud reoveepuhastid on amortiseerunud ja nende tegevus väga halb;
3. Ilmatsalu reoveepuhasti biotiigist juhitakse heitvesi Ilmatsalu jõkke, mis suubub Emajõkke. Väiksemgi rike puhasti töös võib kahjustada Emajõkke suunduvat vett;
4. esimese alalise veekihi kõrge nitraatioonide sisaldus ja suur mikrobioloogiline reostus;
5. Tartu piirkonna veehaarde looduslikult kõrge rauaühendite sisaldus;
6. paljudes kohtades on vesi mõõdukalt kare;
7. amortiseerunud biotiigid Tiksojal;
8. arendajate lõpuni väljaehitamata heitvete puhastussüsteemid Rohu ja Heina tänavatel ja Ööbiku teel asuvate elamute juures;
9. Haage järve reostamine järve suubuva jõe kaudu;
10. omavoliline ja sageli kontrollimatu ehitustegevus veekogude kallastel ja kallasradade reostamine;
11. omanikepoolsete takistuste tegemine kallasradadel liikumiseks;
12. veekogudega piirnevate maade omanike hoolimatu suhtumine kallasradade korrashoidu;
13. ühtse heitvete puhastussüsteemi puudumine Kandiküla ja Pihva külas;
14. sadevete süsteemide puudumine Märjal, Rahingel, Haagel ja Ilmatsalus;
15. mõnede puurkaevude vees ületab flouriidi sisaldus piirnormi (1,5 mg/l);
16. valla piires puuduvad nõuetele vastavad prügilad;
17. valda külastavate inimeste ja vallaelanike poolt metsa ja teede äärde loobitav prügi;
18. matkaradadele rajatud puhkekohtade reostamine ja lõhkumine.

Eesmärgid:

1. tõsta elanike keskkonnateadlikkust ja keskkonnahoidlikkust;
2. rakendada meetmeid elukeskkonna heakorrastamiseks ja puhtana hoidmiseks;
3. tõhustada kontrolli jäätmekäitluse tõhustamiseks;
4. välja töötada ja ellu viia vallale kuuluvate veekogude avaliku ja keskkonnasõbraliku kasutamise ja veekogude avatus kõigile elanikele;

5. tõhustada kontrolli ja järelevalvet ebaseadusliku ehitustegevuse üle veekogude kaitsevööndites, veekogude kaitsevööndite korrashoidmise ja kallasradade normaalse läbitavuse tagamiseks.

Säästva arengu põhimõtetest lähtuvalt tuleb tõsta elanike keskkonnateadlikkust ning tagada loodusressursside säästev kasutamine. Ennekõike on vaja jagada informatsiooni prügi käitlemise korrast ja võimalustest ning selgitada puhta keskkonna hoidmise vajalikkust. Vaja on leida võimalusi seaduste karmistamiseks omavolitsejate suhtes ja keskkonda reostavate ja kahjustavate isikute suhtes.

Maaparandustöödega tegeleb Tähtvere vallas **Nivoo OÜ**.

7.3.8. Turvalisus

Elanikkonna turvalisuse ja julgeoleku tagamise huvides töötavad Eesti Vabariigis erinevad valitsusasutused, nende hulgas ka Siseministeerium ja Päästeamet. Nimetatud institutsioonide töös sisejulgeoleku aspektist on muude tegevuste kõrval oluline riikliku kriisireguleerimise süsteemi arendamine.

Kriisireguleerimise all peetakse Eesti Vabariigis vastavalt hädaolukorraks valmisoleku seadusele silmas riiklikku meetmete süsteemi, mis on ette valmistatud ja kasutusele võetud riigiasutustes koostöös kohalike omavalitsuste, ettevõtjate ning kriisireguleerimisele kaasatud mittetulundusühingute ja sihtasutustega, et tagada hädaolukorras ühiskonna turvalisus.

Hädaolukorra all mõistetakse vastavalt eelpool mainitud seadusele sündmust või sündmuste ahelat, mis ohustab riigi julgeolekut, inimese elu ja tervist, kahjustab oluliselt keskkonda või tekitab ulatuslikku majanduslikku kahju ning mille lahendamiseks on vaja Vabariigi Valitsuse, valitsusasutuste ning omavalitsuste kooskõlastatud tegevust.

Koordinatsioonikeskus on loodud eesmärgiga edendada nii hädaolukorras kui ka tavasituatsioonis vajalike asutuste koostööd, et kriitiliste otsuste langetamisel oleks tegemist kooskõlastatud lahenditega ning ühtsete arusaamadega.

Eesmärgiga tagada ühtse hädaabitelefoni funktsioneerimine ja õnnetusteadete vastuvõtukeskuste tegevuse optimeerimine, võeti Eestis 2000. aasta alguses kasutusele ühtne hädaabinumber 112. Samuti alustati kutseliste päästeteenistuste juurde maakondlike häirekeskuste moodustamist, mille aluseks oli kohalike tuletõrje-, pääste- ja kiirabi dispetšerteenistuste liitmine.

Alates 1. jaanuarist 2005 tegutseb Eestis Häirekeskus, mille üheks osaks on ka Tähtvere valda teenindav Lõuna-Eesti Häirekeskus uue nimega **Häirekeskuse Lõuna-Eesti Keskus**. Häirekeskuse Lõuna-Eesti Keskuse koostööpartneriteks on Lõuna-Eesti Päästekeskus, SA Tartu Kiirabi, SA Viljandi Haigla, SA Jõgeva Haigla, Valga Haigla AS, Lõuna-Eesti Haigla AS, OÜ Tõrva Tervisekeskus, Lõuna Politseiprefektuur, Demineerimiskeskus ja paljud teised.

Tähtvere vallas on siiani lahendamata keskkonnaalaste reidide korraldamine. Põhjuseks on eelkõige vastavate spetsialistide puudumine vallas. **Ka ei ole Tähtvere vallas analoogselt paljude teiste valdade eeskujule otsitud võimalusi munitsipaalpolitsei ametikoha**

loomiseks, kelle ülesannete hulka kuuluks ka keskkonna- ja ehitusjärelevalve reidides osalemine.

Probleemid:

1. ehitusjärelevalvet ja keskkonnaalast järelevalvet teostava ametniku puudumine;
2. noorukite kuritegevuse (avalikus kasutuses olevate varade lõhkumine, reostamine jne) süvenemine;
3. noorsootööalase spetsialisti puudumine;
4. kriisireguleerimistoimkonna tööks vajaliku varustuse ja raha puudumine;
5. kodanikukaitse ruumi puudumine vallas;
6. turvalisust vähendavad niinimetatud külaliskurjategijad;
7. munitsipaalpolitseiniku puudumine;
8. politseikonstaabel on mitme valla peale, seega on tema töökoormus ja tegevus-piirkond väga suur, samas vahendid operatiivseks tegutsemiseks on piiratud;
9. valla turvakaardi puudumine;
10. mitmeti tõlgendatavad seadused ei võimalda rakendada korrarikkujate suhtes tõhusaid meetmeid.

Eesmärgid, tegevus:

1. moodustada motiveeriva tasuga munitsipaalpolitsei, kelle ametikohustuste hulka kuuluks ka osalemine ehitusjärelevalve ja keskkonnajärelevalve reididel;
2. pädeva noorsootöö spetsialisti töölevõtmine ja noorsootöö mitmekesistamine;
3. tegevuskava koostamine tegutsemiseks hädaolukordades;
4. tuletõrjealase kontrolli tõhustamine;
5. ajakohase sisseseadega pereõekabineti rajamine ja meditsiiniabi alalise kättesaadavuse tagamine vallas;
6. kodanikes õigusteadvuse kujundamine, õiguskuulekuse arendamine ja motiveerimine;
7. kodanike enesekaitse initsiatiivi propageerimine;
8. pideva profülaktilise töö läbiviimine alkoholismi- ja narkomaaniavastases võitluses;
9. lastekaitsealane töö ja alaealiste kuritegevuse ennetamine;
10. kuritegevust soodustavate halvasti valgustatud tänavaosade parem valgustamine;
11. politsei valvekaamerate ülesseadmine probleemsetesse piirkondadesse;
12. kergsõiduteede rajamine (arendajate kohustus uutes elamuehituse piirkondades);
13. mängu- ja spordiväljakute rajamine (arendajate kohustus uutes elamuehituse piirkondades).

Avaliku korra tõhustamisel kaasata rohkem elanikkonda koostöös politseiga. Stimuleerida naabrusvalve tegevust.

7.3.8.1. Politsei

Politsei tegevusvaldkonnaks on avaliku korra ja sisejulgeoleku tagamine, süütegude ennetamine, tõkestamine ja avastamine, kuritegude kohtueelne menetlemine, väärtegude menetlemine ning muude seadusega või seaduse alusel antud õigusaktidega politseile pandud ülesannete täitmine, mis ei kuulu üleriigiliste politseiasutuste pädevusse.

Tähtvere valda teenindab Lõuna Politseiprefektuuri Emajõe konstaablipiirkonna Tartu maakonna konstaablijaoskonna Tartu Politseiosakond. Tähtvere valda teenindav

konstaablipunkt asub Ilmatsalus. Konstaabel on kohapeal 2 päeval nädalas piiratud arv tunde. Politseikonstaabel on mitme valla peale, seega on tema töökoormus ja tegevuspiirkond väga suur, samas vahendid operatiivseks tegutsemiseks on piiratud. Tulenevalt juhtivkonstaabli elukohast (väljaspool valda) on tema tegevus väljaspool tööaega raskendatud kohapealseks kiireks tegutsemiseks avaliku korra tagamisel. Politseikonstaabel korraldab vallas patrullreide, kuhu vajadusel kaasab Tartu maakonna konstaablijaoskonnast lisajõude ja kaitseliitlasi ning mida viiakse läbi pisteliselt. Reidide pisteline korraldamine on tingitud eelkõige väga väikestest ressurssidest ennetava töö tegemiseks ning osaliselt ka sellest, et need ei taganud täielikku turvalisust vallas. Samuti teostab juhtivkonstaabel avaliku korra ja väärtegude uurimisi.

Vallavara kaitseb turvafirma Skarabeus Julgetusteenistus OÜ, kellega on sõlmitud objektide tehnilise valve kompleksleping.

Tegevus:

1. kodanikes õigusteadvuse kujundamine, õiguskuulekuse arendamine ja motiveerimine;
2. patrulli tõhustamine;
3. kurjategijate tõhusam leidmine ja nende karmim karistamine;
4. kodanike enesekaitse initsiatiivi propageerimine ja kaasabi osutamine vastavate kursuste korraldamiseks;
5. pideva profülaktilise töö läbiviimine alkoholismi- ja narkomaaniavastases võitluses;
6. lastekaitsealane töö ja alaealiste kuritegevuse ennetamine;
7. kuritegevust soodustavate halvasti valgustatud tänavaosade parem valgustamine;
8. politsei valvekaamerate ülesseadmine probleemsetesse piirkondadesse.

Riskid:

1. Tartu kui suurlinna lähedusest tingituna võib kuritegevus areneda ettearvamatus suunas ja suuruses;
2. juhuslike mitteorganiseerunud kurjategijate mobiilsuse suurenemine.

7.3.8.2. Päästeteenistus

Eesti Vabariigi päästeteenistus on sisejulgeolekusüsteemi osa, mis hõlmab vabariigi eri paigus asuvaid, erineva valmidusastme, suunitluse ja varustatusega päästeasutusi, mis võimaldavad kiirelt ja paindlikult kasutada kõiki olemasolevaid jõude ning vahendeid inimeste kaitsmiseks ja päästmiseks.

Päästeteenistuse ülesandeks on riikliku tuleohutuse ja kodanikukaitse järelevalve, ennetustöö, päästetööde tegemine ja keskkonna kaitsmine õnnetuste korral.

Päästeamet
Päästeamet on Siseministeeriumi valitsemisalas tegutsev valitsusasutus, millel on juhtimisfunktsioon hädaolukorraks valmisoleku planeerimisel ja regionaalsete päästekeskuste operatiivteenistuslikul juhtimisel, samuti riikliku järelevalve ja riikliku sunni korraldamisel ning riigi päästepoliitika väljatöötamisel ja rakendamisel.

Regionaalne päästekeskus
Regionaalsed päästekeskused on Päästeameti hallatavad riigiasutused, kes korraldavad ja täidavad päästeala põhitegevusvaldkonnast järgmisi ülesandeid:

1) päästetööd,
2) riiklik tuleohutusjärelevalve,
3) päästealane ennetustöö,
4) kriisireguleerimine.

Päästeala põhitegevusvaldkondadeks on ka õnnetusteadete menetlemine ja demineerimistööd. Õnnetusteateid menetlevad Päästeameti kohaliku asutusena toimivad Häirekeskused ning kogu demineerimistöödega seotud valdkond on antud Päästeameti koosseisus oleva Demineerimiskeskuse pädevusse.

Tähtvere valda teenindab **Lõuna-Eesti Päästekeskus** (edaspidi päästekeskus), kelle põhiülesandeks on kodanikukaitse ning tuletõrje- ja päästetööde korraldamine. Vallas oma tuletõrjekomando puudub. Päästekeskuse tööülesannete hulka ei kuulu vetelpääste korraldamine supelrandades, mis teeb valla territooriumil asuvate randade kasutamise avalike randadena raskeks.

Probleemid:
Vaatamata 01.01.2001 jõustunud hädaolukorraks valmisoleku seadusele puudub vallas:
1. valla riskianalüüs;
2. kriisireguleerimisplaan;
3. ülevaade valla territooriumil olevate ettevõtete vahenditest, mida saab kasutada hädaolukordade lahendamiseks;
4. kriisireguleerimismeeskond.

Tegevused:
1. koostada Tähtvere valla üldine päästekontseptsioon ja kriisireguleerimisplaan;
2. formeerida kriisireguleerimismeeskond ja koostada info teavitamise kord;
3. koostada nimekiri ettevõtete käsutuses olevatest seadmetest, mida saab kasutada hädaolukordade lahendamiseks ja sõlmida lepingud seadmete kasutamiseks hädaolukordades.

7.3.8.3. Meditsiiniline teenindus

Olemasolev olukord
2011. aastal valmis Tähtvere valla terviseprofiil, milles on kajastatud piisava põhjalikkusega kõiki valla tervise ja sotsiaalsete tagatistega seotud probleeme.

Vastavalt sotsiaalministri 29. novembri 2001 määrusele on perearsti maksimaalne nimistu suurus 2000 ja minimaalne 1200 patsienti. Nendest võib maha arvata 10% kindlustamata ja 10% nn „liikuvaid" elanikke. Teeninduspiirkonnad on määranud maakond ning need on otseses seoses arstiabi kättesaadavusega. Vastavalt tervishoiuteenuste korraldamise seadusele on inimesel võimalik endale vabalt valida perearst, mis tähendab, et osal Tähtvere valla elanikest võib olla perearst mujal.

Tähtvere valla elanikke teenindavad järgmised tervishoiuteenuse osutajad:
1. Valla perearst teenindab patsiente Tartus aadressil Vaksali tn 17.
2. Tartumaa Perearst OÜ (asukoht Tartu linn, Maarjamõisa Polikliinik) keskuse perearstid. Perearstide vastuvõtuajad on määratud seadusega ja fikseeritud lepingus Haigekassaga.

3. Tervishoiuteenuse parema kättesaadavuse tagamiseks on Tähtvere vald sõlminud koostööleppe Tartumaa Perearst OÜ-ga. Sellest tulenevalt võtab pereõde kahel korral nädalas (teisipäeval ja neljapäeval) patsiente vastu ka Ilmatsalu pereõekabinetis. Pereõde võtab vastu haigeid, suunab neid vajadusel perearsti või eriarsti vastuvõtule, teostab ravi-profülaktilisi töid jmt.
4. Vallaelanike paremaks meditsiiniliseks teenindamiseks on loodud tingimused hambaraviks Ilmatsalus. Kuni 19-aastased noored saavad hambaravi tasuta, tudengid saavad hambaravi 10%-lise soodustusega.

Eesmärgid:

1. tervisliku elukeskkonna ja kvaliteetse esmatasandi arstiabi saamise võimaluse tagamine;
2. tervislikku elukeskkonda väärtustava hoiaku kujundamisele kaasaaitamine;
3. meditsiiniliselt efektiivsete ja majanduslikult tõhusate ravi- ja hooldusmeetodite arendamine.

Probleemid

1. elanike usalduse vähenemine perearstide tegevuse vastu;
2. vastavalt tervishoiuteenuse korraldamise seadusele tohivad perearstid alates 01.01.2003 tegutseda füüsilisest isikust ettevõtjana või asutada üldarstiabi osutava äriühingu, millel ei või olla teist tegevusala peale üldarstiabi, sotsiaalteenuste ja tervishoiualase õppe- ja teadustöö ning mille osanikud võivad olla vaid perearstid;
3. Ilmatsalus asuva pereõekabineti ruumid ei vasta perearsti tegevuskoha ruumidele esitatud nõuetele;
4. patsientide rahulolematus üldarstiabi kättesaadavuse ja kvaliteedi, samuti eriarstiabi suhtes;
5. apteekide puudumine Tähtvere vallas;
6. rahaliste vahendite puudumine tervist edendavate projektide koostamiseks ja finantseerimiseks;
7. perearstide järjest suurenev töökoormus eelkõige tänu kasvavale bürokraatiale;
8. patsientide rahalistest raskustest tulenev huvi hoida oma tervist ja ennetada haigusi;
9. raviteenuste ja ravimite hinnad ei ole taskukohased väiksema sissetulekuga inimestele;
10. puudub kontroll perearstide majandustegevuse ning neile eraldatud raha sihipärase kasutamise üle;
11. seadustega reguleeritud toimiva ja tõhusa patsientide õiguste ja kaitse puudumine;
12. ebapiisav koostöö ja teabe puudumine meditsiiniteenuse pakkuja (perearstid) ja kohaliku omavalitsuse vahel.

Tegevus:

1. koondada Ilmatsalus esmatasandi arstiabi mugavalt ligipääsetavatesse valla omandisse kuuluvatesse ruumidesse;
2. seoses aktiivse eramuehitusega Vorbuse ja Märja piirkonnas, otsida võimalusi ajakohase sisustusega velskripunktide rajamiseks Märjale ja Vorbusele;
3. koostöös Tartu Maavalitsuse sotsiaal- ja tervishoiuosakonna, OÜ Tartumaa Perearst ja Maarjamõisa Polikliinikuga jätkata võimaluste otsimist vastavalt erialadele arstiabi kvaliteedi parandamiseks ning patsientidelt saadava tagasiside efektiivsemaks analüüsimiseks;

4. rakendada meetmeid koduse õendusabi teenuse pakkumiseks vallas. Teenuse väljaarendamise eelduseks ühele ametikohale on 10 km raadiuses vajaliku koormuse (6 patsienti ehk 180 visiiti kuus) olemasolu;
5. toetada tervist edendavate ürituste ja projektide (nt „Mehed liikuma“) läbiviimist;
6. tagada tervisekaitsenõuete järgimine ja täitmine laste-, õppe-, hooldeasutustes, kauplustes, vallas toimuvatel massiüritustel;
7. koostöö jätkamine kvaliteetse esmatasandi ja eriarstiabi osutajate ning parimate spetsialistide vahel lähtudes patsiendi soovidest;
8. ankeetküsitluse korraldamine võimaliku tagasiside saamiseks kohaliku tervishoiu- ja sotsiaalteenuse olukorra, pakkumise, hinna ja kvaliteedi kohta;
9. koostöö arendamine teiste perearstikeskustega tervist edendavate projektide koostamiseks ja omavalitsusega väiksemate projektide ja teabepäevade läbiviimiseks;
10. elanikkonna teavitamine tervishoiuprobleemidest meedia (valla kuukirja Valla Elu) kaudu.

Arengusuunad:

1. osaleda tervishoiu ratsionaalse (säästva) arengu kujundamisel, mis eeldab intersektoraalset koostööd (s.o ei piisa ühe sektori ehk ametkonna jõupingutusest). Püüdluste edu sõltub koostööst nii seadusandlike kui täitevvõimu, riigi- ja omavalitsusorganite, samuti erinevate ametkondade vahel. Eesmärk on hõlmata kogu elanikkonda;
2. inimestele võimalikult võrdse ligipääsu tagamine tervishoiuteenustele, s.t tervishoid kõigile solidaarsuspõhimõtetest lähtuvalt;
3. tervishoiu kõrge kvaliteedi tagamine, mis tähendab häid tervisenäitajaid (keskmine eluiga, imikute suremuse ja haigestumise näitajad) ja patsientide rahulolu;
4. tervishoiu kulutuste aktsepteeritava taseme tagamine võrreldes rahvusliku ressursiga;
5. arengukavade koostamine arvestades lähiaastate elanike kasvu Tähtvere vallas ja naabervaldades. Seoses sellega prognoosida tervishoiuteenuste kasvu, olemasolevaid vahendeid, finantseerimise allikaid ja kulutusi;
6. leida võimalused erialaspetsialistide vastuvõtuks kohapeal üks kord kuus.

Riskid:

1. riiklike ressursside ebapiisavus tervishoiuteenuste rahastamisel (ravimite doteerimise vähenemine jne), mis kokkuvõttes halvendab inimeste tervist ja suurendab sotsiaalhoolekandele vallaeelarvest tehtavaid kulutusi ja makstavaid rahalisi toetusi, mis jätab vallale vähem võimalusi muude ülesannete teostamiseks (eriti sotsiaalsfääris);
2. perearstide ebakompetentsus juura, majanduse jm nende eriala mittepuudutavatel aladel.

8. INVESTEERINGUTE KAVA JA FINANTSEERIMINE

Arengustrateegias kavandatud tegevuste elluviimise finantsmehhanismi kavandamisel tuleb lähtuda järgmisest:

- valla vabade vahendite eelarveprojektsioon 2013–2025 ning valla võimalik panus tegevuste rahastamisel;
- erasektori investeerimisvõimekusest ja erasektori finantside kaasamise viisidest üldiste maakondlike ja kogukondlike huvide edendamiseks;
- EL struktuurivahendite võimalustest strateegias kavandatud arendusprojektide finantseerimisel;
- muudest riiklikest toetusprogrammidest ja riigi investeerimisvõimekusest.

8.1. Arendusprojektid aastateks 2013–2025

Tähtvere valla arendusosakond ja vallavalitsus on kavandanud tegevuse kuni aastani 2025 ja koostanud arenguvisiooni valla jaoks. Esmase tähtsusega projektide elluviimiseks vajalike investeeringute maht oleks 10,2 miljonit eurot.
Kuna paljusid arendusprojekte on teoreetiliselt võimalik ellu viia EL toetusprogrammide abil, siis eeldab see Tähtvere Vallavalitsuse rahalise koormuse vähenemist kuni 85% võrra. Valla arendamisel on **suurimateks prioriteetideks:**

1) veemajanduse projekti II etapp,
2) Ilmatsalu lasteaia renoveerimine ja juurdeehitus,
3) tänavavalgustuse paigaldamise ja renoveerimise II etapp,
4) külakeskuste ja -platside, mänguväljakute ning laululavade rajamine,
5) kergliiklusteede rajamine,
6) uute turismi- ja spordiobjektide rajamine,
7) uue lasteaia ehitamine Märjale,
8) polüfunktsionaalse spordi-, kultuuri- ja vabaaja veetmise keskuse rajamise projekt,
9) teede ja tänavate kapitaalremondid,
10) sadevete kanalisatsiooni rajamine,
11) riiklike ja maakondlike projektide elluviimisele kaasaaitamine,
12) ettevõtlusprojektide elluviimise toetamine.

8.2. Valla eelarve ja investeerimisvõimalused

Vallavolikogu ainupädevusse kuulub vallaeelarve vastuvõtmine ja muutmine, selle täitmise aruande kinnitamine. Valla arengukava koostamisel on olulisemaks kriteeriumiks majanduskasv. Kuna Eesti kuulub Euroopa Liitu, siis ei saa Eesti Vabariigis toimuvat majanduselu vaadata lahus Euroopa Liidus ja teistes suuremates riikides toimuvast.

Ülevaade majanduskeskkonnast
2011. aastal oli majanduse väliskeskkonna peamiseks trendiks majanduskasvu aeglustumine. Kui USA näitaja oli 2010. aastal 3,2%, siis 2011. aastal oli see teises kvartalis 1,6% ja

kolmandas 1,5%. Euroopa Liidus oli see 2010. aastal 2,2% ja 2011. aasta teises kvartalis 1,4% ja kolmandas 1,3%.

Majanduse kindlustunde indikaator vähenes detsembris nii Euroopa Liidus kui eurotsoonis, ulatudes Euroopa Liidus 92,0 punktini ja eurotsoonis 93,3 punktini. Eelmise aasta detsembris oli majandususaldus üle ajaloolise keskmise vaid kolmes Balti riigis ja Saksamaal. Madalaim usaldus tuleviku suhtes oli Kreekas (70,4), Küprosel (71,4) ja Portugalis (71,9). Majandususaldus langes tuntavalt Soomes (langus kuuga 2,6 punkti, indeks 94,3) ja Rootsis (langus 1,3 punkti, indeks 99,0).

Eesti majanduskasv oli 7,5%. Majanduskasvu vedajaks oli aasta esimesel poolel suurenenud välisnõudlusest tulenev ekspordi tugev kasv. Kõige enam mõjutas majanduskasvu töötlev tööstus, mis andis ligi 60% lisandväärtuse aastasest juurdekasvust. Samas vähenesid selle tegevusala kasvutempo ja panus SKP kasvu kolmandas kvartalis oluliselt. Majanduskasv muutus senisest laiapõhjalisemaks. Samas neljandas kvartalis viitavad erinevad näitajad majanduskasvu aeglustumisele.
Majandussektori põhiindikaatorid 2011. aastal olid:
1) töötleva tööstuse tootmise kasv aeglustus püsivhindades 2%ni,
2) jaekaubandusettevõtete jaemüük kasvas püsihindades 5%,
3) kaubavood raudteel ja Eesti sadamate kaudu vähenesid aastaga 7%,
4) ehitustööde maht suurenes püsivhindades 25%,
5) kaupade eksport võrreldes eelmise aastaga oli 24% ja import 22% suurem,
6) jooksevkonto ülejääk ulatus 7,3%ni SKPst,
7) tarbijahinna tõus aeglustus 3,7%, aasta kokkuvõttes tõusid hinnad möödunud aastal 5%,
8) eratarbimise kasv kiirenes kolmandas kvartalis aastases arvestuses 5%ni.

Valla eelarve ja arengu rahastamine baseerub valla tulude jätkuval kasvul, valitsussektori kvaliteedi tõusul ja projektitaotluste kaudu juurdesaadava raha suurendamisel. Tabelis 44 on toodud andmed eelmise arengukava perioodiks prognoositud tulumaksu suuruse ja tegelikult laekunud tulumaksu suuruse kohta. Kui aastatel 2007 ja 2008 laekus tulumaksu ca 10% prognoositust rohkem, siis alates 2009. aastast on tulumaksu laekumine vähenenud kuni 30% võrra prognoositust. Tulumaksu laekumise raskeimateks aastateks olid 2010 ja 2011, kui tulumaksu laekus ligi 28% vähem kui 2008. aastal. Tulumaksu vähenemine ja riigipoolne teede hoolduseks ettenähtud rahade vähendamine alates 2009. aastast 3,9 korda võttis võimalused ka investeeringuteks. Võrreldes 2008. aastaga vähenes vallaeelarve maht 2011. aastaks ligi 30%.

Tabel 44. Andmed eelmise arengukava perioodiks prognoositud tulumaksu suuruse ja tegelikult laekunud tulumaksu suuruse kohta.

Aasta	Prognoositud tulumaks	Prognoositud eelarve	Tegelik tulumaks	Tegelik eelarve
2006			1 050 286	2 380 575
2007	1 214 321	1 853 438	1 321 156	2 261 549
2008	1 406 056	2 077 129	1 538 342	2 507 304
2009	1 521 097	2 326 384	1 361 918	2 280 228
2010	1 706 441	2 601 204	1 242 299	2 303 148
2011	1 910 958	2 914 371	1 332 250	1 844 141
2012	2 141 040	3 476 794		
2013	2 396 687	3 655 746		

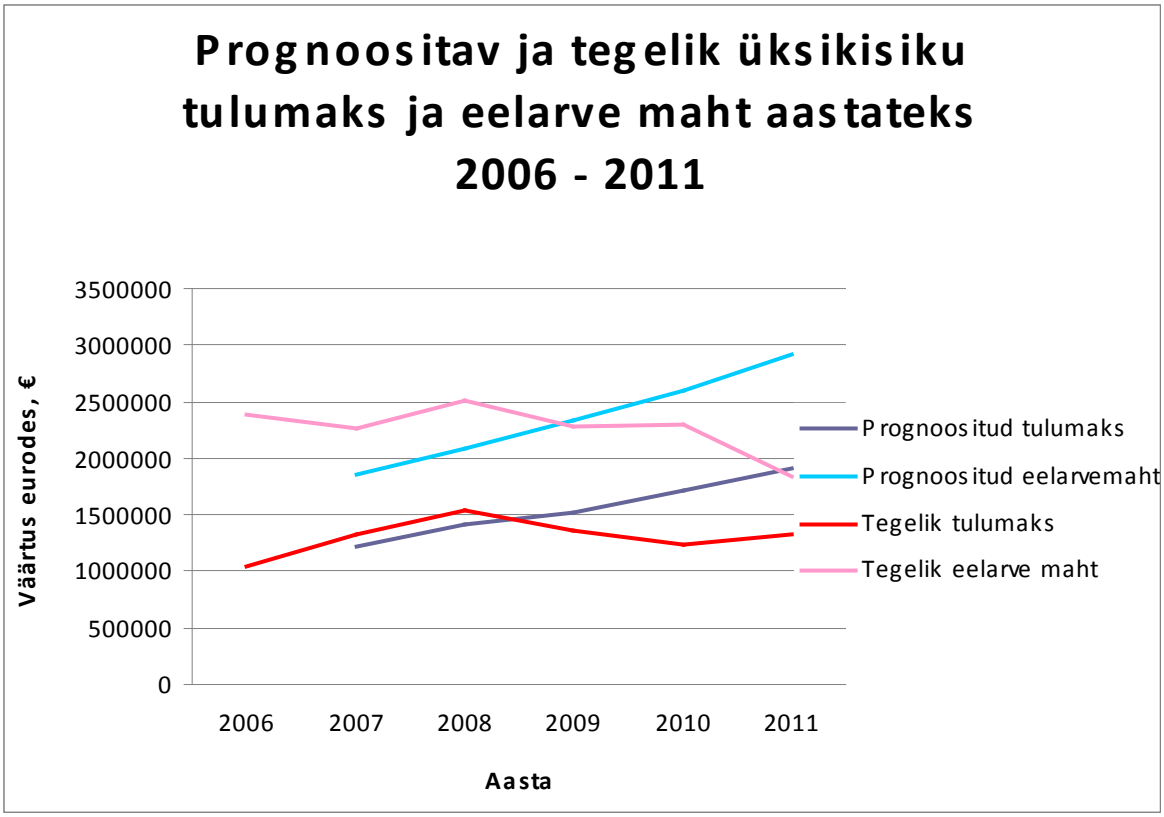

Joonis 25. Prognoositav ja tegelik üksikisiku tulumaks ja eelarve aastatel 2006–2011.

Rahandusministeerium on alates 2009. aastast esitanud kevadise ja sügisese keskmise KOVide tulumaksu laekumise prognoosi. Tuginedes neile kahele komponendile võib hinnata, et Tähtvere vallale eraldatava tulumaksu suurus muutub alates 2013. aastast igal aastal vastavalt ca 8,4%, 6,2%, 6,3% ja 6,8% (tabel 45).

Tabel 45. Prognoositav tulumaks ja eelarvemaht aastateks 2012–2018.

Aasta	Prognoositav tulumaks	Prognoositav eelarvemaht
2012	1 490 000	2 003 390
2013	1 615 000	2 104 600
2014	1 716 000	2 221 100
2015	1 823 000	2 346 600
2016	1 947 000	3 369 800
2017	2 044 000	3 627 800
2018	2 146 000	3 327 295

Tulumaksu laekumised sõltuvad töötasudest. Kui võrrelda töötajate keskmist palka Eesti ja Tartu maakonna keskmiste näitajatega, siis arvud kinnitavad, et Tähtvere vallas on palgad olnud aastatel 2006, 2007, 2008, 2011 ja 2012 madalamad vabariigi keskmisest. Aastatel 2006, 2007, 2008, 2011 ja 2012 on palgad olnud madalamad ka maakonna keskmisest palgast.

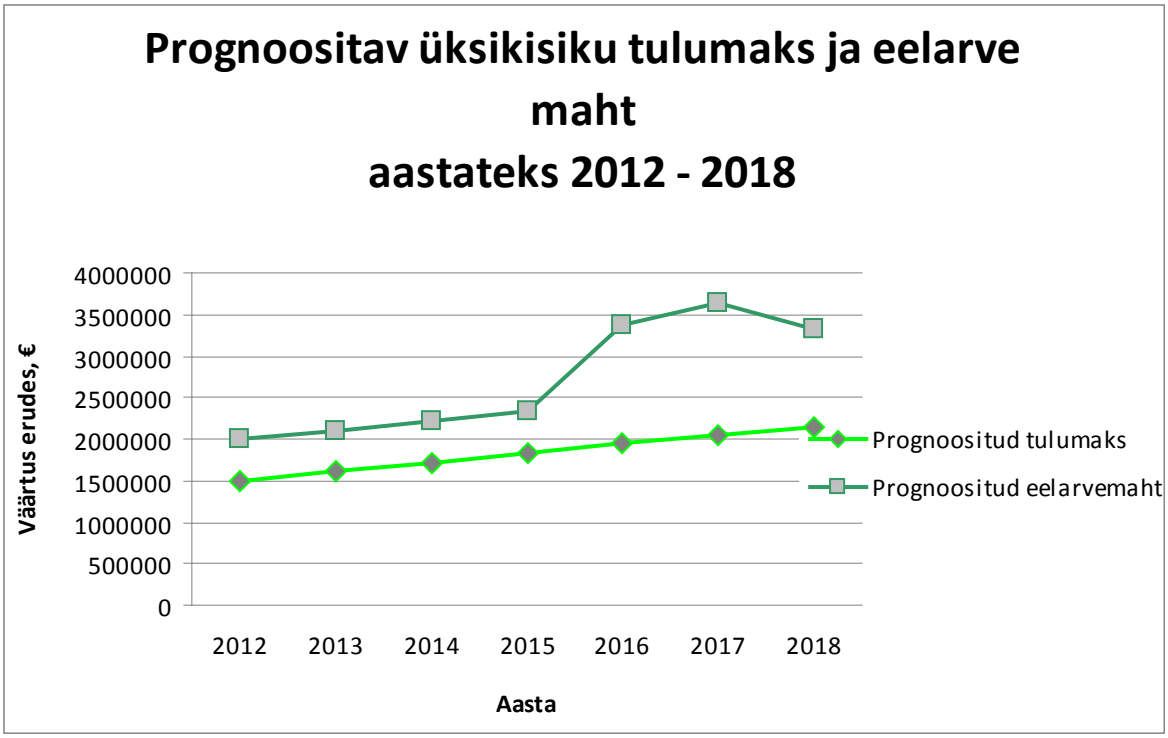

Joonis 26. Prognoositav üksikisiku tulumaks ja eelarvemaht aastateks 2012–2018.

Naabervaldadest on meist suuremat keskmist töötasu makstud Ülenurme, Tartu ja Nõo vallas, seda eriti silmapaistvalt 2011. ja 2012. aastal.

Tabel 46. Keskmise töötasu võrdlus naabervaldade, Tartu maakonna ja kogu Eestiga.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Eesti kokku	595	720	824	785	770	810	857
Tartu maakond	599	727	830	792	781	816	856
Tähtvere vald	523	597	725	832	785	766	804
Puhja vald	506	640	726	680	671	713	744
Laeva vald	549	671	742	695	672	719	742
Ülenurme vald	636	778	905	856	850	899	934
Nõo vald	545	682	789	751	740	769	824
Tartu vald	573	717	807	758	748	804	848

Arengukava koostamisel on üheks olulisemaks kriteeriumiks tulumaksu laekumise prognoosimine. Võttes arvesse palkade kasvutendentsi, näeb Tähtvere Vallavalitsus tulumaksu laekumise suurenemist ja sellest tulenevalt ka eelarvemahu suurenemist eeltoodud tabeli ja diagrammi kohaselt.

Eelarvemahu suurenemise põhjustena alates 2016. aastast näeme tulubaasi suurenemist mitmete laekumiste suurenemise ja laenu võtmise võimaluste avardumisega.

Kui oma tuludest ei piisa arengukavas ettenähtud tegevuskavade täitmiseks, on kulude katteks võimalik võtta laenu. Ülevaate Tähtvere valla laenudest ja muudest kohustustest saab tabelitest 47 ja 48.

Tabel 47. Tähtvere valla kohustused eurodes aastatel 2006–2011.

Nimetus/ aasta	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Laenud	3 304	177 095	46 789	67 719	91 935	116 266	576 123
Kapitalirendid	0	0	36 329	47 093	48 680	49 265	91 638
Kokku	3 304	177 095	83 118	114 812	140 615	165 531	667 761

Tabel 48. Tähtvere valla kohustused eurodes aastateks 2012–2018.

Nimetus/ aasta	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Laenukohustused	114 403	117 837	116 617	90 716	65 272	55 030	16 247
Kapitalirent	78 908	12 730	0	0	0	0	0
Kokku	193 311	130 567	116 617	90 716	65 272	55 030	16 247

Võetava laenu summa ei tohi ületada 60% omatulude mahust ja aastane tagasimakse peab jääma alla 20% laenusummade ja -intresside kogusummast. Eelarve kujundamisel on igal vallaelanikul võimalik teha vallale ettepanekuid. Eelarve tulude ja kulude klassifikaatori on kinnitanud rahandusminister. Ka on vallal koostatud eelarvestrateegia vähemalt 4 aastaks, kus on näidatud nii valla kohustused kui ka arengukavas ettenähtud projektide rahastamise võimalused.. Vastavalt nimetatud dokumentidele toimub kogu vallaeelarve juhtimine.

Eesmärgid:

1. võimalikult läbimõeldud ja ette prognoositud tegevuste rahastamine vastavalt arengukavas toodud prioriteetidele;
2. valla arenguks ja hädavajalike investeeringute majanduslikult põhjendatud finantseerimiste tegemiseks laenuraha kaasamine;
3. Euroopa Liidu Struktuurfondidest ja teistest programmidest vahendite taotlemine;
4. laenupoliitika väljatöötamisel projektide kaasfinantseerimise vajadustega arvestamine.

Valla laenustrateegia

Valla laenustrateegia toimib vastavalt kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadusele. Valla laenustrateegiat saab kujundada vaid kinni pidades seadustest. Laenu tuleb võtta ainult investeeringuteks, mitte püsikuludeks ja väiksema kapitalimahuga remonditöödeks. Strateegia kohaselt ei ole Tähtvere vallas lubatud lõhkilaenamine, mis võib peatada valla arengu järgnevateks aastateks. Kindlasti peab pöörama suuremat tähelepanu infrastruktuuride väljaehitamisele. Kuna vallas elavate inimeste arv kasvab, tuleb tähelepanu pöörata sellistele valdkondadele, mis vastavalt KOKS-ile on omavalitsuse korraldada. Käesolevani munitsipaalinvesteeringuteks väliskapitali kasutatud ei ole.

Laenu võtmise võimalused

Vald võib võtta laenu, kasutada kapitalirenti, emiteerida võlakohustust tõendavaid väärtpabereid (võlakirjad) ja võtta muid võlakohustusi järgmistel tingimustel:

1) kõigi tagasimaksmata laenude, tasumata kapitalirendi maksete ja emiteeritud võlakirjade ning muude võlakohustuste kogusumma koos võetava laenuga, kapitalirendi, emiteeritavate võlakirjade ja muude rahaliste kohustustega ei ületa 60% selleks eelarveaastaks kavandatud eelarvetuludest, millest on maha arvestatud riigieelarvest tehtavad sihtotstarbelised eraldised,

2) tagasimakstavate laenusummade ja laenuintresside, kapitalimaksete ja kapitalirendi intresside, võlakirjade lunastamise kulude ning eeltoodus käsitletavate muude võlakohustuste kogusumma ei tohi ületada ühelgi eelseisval eelarveaastal 20% laenu võtmise, kapitalirendi kasutamise või võlakirjade emiteerimise eelarveaastaks kavandatud eelarvetuludest, millest on maha arvatud riigieelarvest tehtavad sihtotstarbelised eraldised,
3) laenu võetakse, kapitalirenti kasutatakse või võlakirju emiteeritakse valla või linna arengukavas ettenähtud investeeringuteks.

Riskid

Suurematekst probleemideks valla arendamisel ja arengukavas väljatoodud punktide täitmisel on olnud ja jäävad ka järgnevateks aastateks alljärgnevad riskid:

1. **Riigi eelarvepoliitika ettearvamatus**, mis võib ohustada investeeringuteks vahendite saamist. Oma sügava jälje on jätnud ka riiklike eraldiste ja projektipõhise rahastamise politiseeritus või sõltumine ametnike suvast.
2. **Prognoosimatud riiklikul tasandil tehtavad poliitilised otsused energeetiliste ressursside hindade tõstmisel.** Autokütuste, maagaasi ja elektrienergia hindade igakordne tõstmine tõstab hüppeliselt ehitustööde ja ehitusmaterjalide hindu, mis seab ohtu kavandatavate investeeringute elluviimise ja seega nii vallaelanike kui märkimisväärse piirkonna elanike elukvaliteedi kasvu.
3. Mõningate vallas elavate inimeste **põhjendamatu ja/või pahatahtlik vastutöötamine arendustegevusele**, millega kaasneb projektide elluviimise venimine ja projektide ettevalmistuste oluline kallinemine.
4. **Ülepaisutatud bürokraatia projektipõhisel raha taotlemisel** ning ebakompetentsusest lokkav ja aastaid vältav järelkontroll. Vallavalitsusel on näited, kus isegi 50% omaosaluse puhul toetuse kättesaamisel kontrollitakse põhjalikult tööde tegelikku teostamist taotluses tooduga. Arusaamatuks jääb sama projekti kontrollimine erinevate ametite (Rahandusministeerium, Riigikontroll ja uuesti rahastaja) kontroll olukorras, kus eelarvest on kinni peetud ja töid on rohkemgi tehtud kui taotluses ette oli nähtud.
5. Võtta laenu rohkem, kui tegelikult suudetakse neid tagasi maksta.

8.3. Kavandatavate arendusprojektide maksumused omafinantseeringud, rahastamisallikad ja elluviimine

Valla arendusosakonna töötajad peavad oluliseks vajadust investeerida just sellistesse valdkondadesse, mis toovad inimesi valda elama. Infrastruktuuride arendamisel vallas peetakse olulisteks tsentraalsete vee- ja kanalisatsioonitrasside rajamist üldplaneeringu ja eskiisprojektiga kavandatud mahus.

Uute elamurajoonide rajamisega ja elanike asumisega Tähtvere valda kerkib päevakorda uue lasteaia ehitamise vajadus Märjale ja Ilmatsalu lasteaia laiendamine. Need on tähtsad tulevikku suunatud investeeringud.

Kuna Tähtvere valla vahetuteks naabriteks on Tartu linn ja väga kiire elamuehitusega (seda just Märja naabruses) Ülenurme vald, siis tuleb valla arengute planeerimisel arvestada kavandatavate tegevuste olulisusega valla jaoks ja naaberomavalitsuste mõjuga meie

arendustegevusele ning eelkõige vallakodanike elukvaliteedi parandamisele. Sellest tulenevalt on kavandatavad tegevused tinglikult jagatud 3 suuremasse gruppi:

1) vallavalitsuse algatusel ja peamiselt vallaelanike jaoks olulise tähtsusega projektid (tabel 49),
2) maakondlikul ja riiklikul tasandil tähtsust omavad arendusprojektid, kus vallavalitsus on koostööpartneriks (tabel 50),
3) eraettevõtjate nägemused tegevuse laiendamiseks, kus vallavalitsus on dokumentatsiooni menetlejaks ja kus vallavalitsus peab taristute rajamisel või renoveerimisel arvestama projekti realiseerimisega kaasnevate probleemidega (transpordi intensiivistumine, ühistransport, keskkonnaprobleemid) (tabel 51).

Tabel 49. Vallavalitsuse algatusel ja peamiselt vallaelanike jaoks olulise tähtsusega projektid.

Alapunkt	Projekt	Teostamise aeg	Projekti maksumus (milj. eurot)	Vajalik valla omafinantseering	Rahastusallikas
8.3.1.1.	**Tänavavalgustuse projekti II etapp (Tüki, Kandiküla, Rõhu ja Vorbuse)**	2015–2018	0,4	20–100%	EL struktuurifondid
8.3.1.2.	**Ilmatsalu lasteaia renoveerimine ja juurdeehitus**	2013–2017	1,5	20%	EAS, EL struktuurifondid
8.3.1.3.	**Kergliiklustee rajamine Ilmatsallu**	2013–2014	0,3	maa + 20%	EL struktuurifondid
8.3.1.4.	**Ühisveevärgi, kanalisatsiooni ja puhastusseadmete rajamine, II etapp**	2013–2020	3,2	10–20%	EL struktuurifondid (KIK)
8.3..1.5.	**Rahinge ekstreemspordikeskuse väljaarendamine (II etapp, külastuskeskus)**	2013–2016	1,0	maa	EAS, PRIA
8.3.1.6.	**Laululava rajamine Rahinge järve äärde**	2014–2017	0,06	20%	EAS
8.3.1.7.	**Külakeskuste rajamine Rõhule, Haagele ja Ilmatsallu**	2014–2020	1,8	20–100%	EAS
8.3.1.8.	**Külaplatside ja mänguväljakute rajamine**	2015–2018	0,3	maa + (50–100%)	EL struktuurifondid
8.3.1.9.	**Kergliiklusteede rajamine Märjale**	2016–2019	0,5	maa + (15–100%)	EL struktuurifondid
8.3.1.10.	**Supelrandade arendamine Ilmatsalus ja Haagel**	2014–2018	0,05	maa + (50–100%)	EL struktuurifondid
8.3.1.11.	**Vorbuse külakeskuse arendamine**	2014–2018	0,1	15–50%	EL struktuurifondid

8.3.1.12.	**Laululava ja külaplatsi rajamine Ilmatsalu järve äärde**	2013–2018	0.2	15–50%	EL struktuurifondid
8.3.1.13.	**Ilmatsalu võimla kapitaalremont**	2013–2015	0,1	15%	EL struktuurifondid
8.3.1.14.	**Sadevete kanalisatsiooni rajamine Märjale**	2017–2024	0,7	50%	KIK
8.3.1.35.	**Sotsiaalkorterite soetamine ja remontimine**	2013–2015	0,1	100%	Tähtvere Vallavalitsus

Vahe tegemine arendusprojektide tähtsuse järgi on puhtalt tinglik. Näiteks on Märjale rajatav lasteaed vajalik eelkõige Märja elanikele, kuid vaadates ainult mõnesaja meetri kaugusel asuvate Ülenurme vallale kuuluvatel maadel toimuvat aktiivset elamuehitust, on enam kui selge, et Märjale rajatav lasteaed omab ka valla piire ületavat tähtsust. Sama kehtib ka Haagele rajatava spordihoone kohta. On enam kui kindel, et valdavalt hakkavad seda spordihoonet kasutama nii Tartu linna kui naabervaldade spordihuvilised. See eeldab vastavate objektide kavandamisel ja ehitamisel omavalitustevahelist koostööd.

Tabel 50. Maakondlikul ja riiklikul tasandil tähtsust omavad arendusprojektid, kus vallavalitsus on koostööpartneriks.

Alapunkt	Projekt	Teostamise aeg	Projekti maksumus (milj. eurot)	Vajalik valla osalus või finantseering	Rahastusallikas
8.3.1.15.	**Kergliiklustee rajamine Tükilt Ilmatsallu**	2013–2014	0,4	maade võõrandamine, omafinantseeringu vajadus puudub	Maanteeamet, EL struktuurifondid
8.3.1.16.	**Spordi-, konverentsi- ja vabaaja veetmise keskuse rajamine**	2016–2020	6,1	maa	EL struktuurifondid, erainvestorid
8.3.1.17.	**Staadioni ehitamine Ilmatsalu Põhikooli juurde**	2015–2017	0,15	20%	EL struktuurifondid
8.3.1.18.	**Sõjalis–tehniliste spordialade keskuse väljaarendamine**	2014–2020	0,3	maa	erainvestorid
8.3.1.19.	**Haage spordikeskuse rajamine**	2015–2023	2,0	maa	erainvestorid
8.3.1.20.	**Kergliiklustee rajamine Tartu linnast Tükini ja Rahinge puhke-, kultuuri- ja spordikompleksini**	2016–2020	1,5	maa	Maanteeamet, EL struktuurifondid
8.3.1.21.	**Ilmatsalu Põhikooli renoveerimine ja juurdeehitus**	2018–2023	3,2	20%	EAS, EL struktuurifondid

Valla arengukavas on käsitletud ka riigi ja eraettevõtjate nägemusi tegevuse laiendamiseks ja elukeskkonna parandamiseks. Need on projektid, kus vallavalitsus tegeleb peamiselt valla-kodanike huvide kaitsmisega teema- või detailplaneeringute menetlemisel ning ehitus- ja kasutuslubade väljastamisega. Mitmed projektid (8.3.1.16., 8.3.1.23., 8.3.1.24., 8.3.1.26., 8.3.1.30., 8.3.1.31., 8.3.1.32.) on otseselt seotud ka vallaelanike turvalisuse ja/või heaolu paranemisega ja mitmed eraisikute või firmade elluviidavad projektid (8.3.1.16., 8.3.1.20., 8.3.1.22., 8.3.1.25., 8.3.1.33. jne) võimaldavad mitmekesistada vallaelanike vabaaja veetmise ja hobidega tegelemise võimalusi.

Tabel 51. Eraettevõtjate nägemused tegevuse laiendamiseks, millega vallavalitsus on seotud.

Alapunkt	Projekt	Teostamise aeg	Orient. maksumus (milj. eurot)	Vajalik valla omafinant-seering	Projekti elluviija
8.3.1.22.	**Vorbusemäe puhkeala väljaarendamine**	2013–2025	info puudub	puudub	Nordecon AS, Kaidar Kukk, Tähtvere VV jt
8.3.1.23.	**Märja lasteaia ehitamine**	2015–2022	2,0	10–20%	erainvestorid, vallavalitsus
8.3.1.24.	**Biogaasijaama rajamine Ilmatsallu**	2012–2014	4,5–5,9	puudub	Baltic Biogas OÜ, Tartu Agro AS
8.3.1.25.	**Jaapani Kultuurikeskuse rajamine Kardlasse**	2012–2017	0,3	puudub	Indrek Pärnamets
8.3.1.26.	**Jäätmete tehnoloogilise töötlemise keskuse rajamine Kardla polügoonile**	2014–2010	1,0	maa + 15%	erainvestorid, vallavalitsus
8.3.1.27.	**Koertetall–koolitushoone rajamine Kardla külla**	2011–2015	0,2	puudub	SA Juht- ja Abikoerte Kool
8.3.1.28.	**Küülikukasvatuse ja -lihakäitlus-keskuse rajamine Vorbuse külla**	2013–2016	0,2	puudub	Foodest Baltic OÜ
8.3.1.29.	**Hosteli rajamine Vorbuse külla**	2013–2018	0,4	puudub	Foodest Baltic OÜ
8.3.1.30.	**Põhimaantee nr 92 Tartu–Viljandi mnt Tartu–Rõhu lõigu km 0.0–7.2 laiendus**	2013–2015	info puudub	maade võõrandamise kulud	Maanteeameti Lõuna regioon, Ühtekuuluvus-fond
8.3.1.31.	**Tartu põhjapoolse ümbersõidu rajamine**	2016–2022	info puudub	maade võõrandamise kulud	Maanteeameti Lõuna regioon, Ühtekuuluvus-fond
8.3.1.32.	**Tallinn–Tartu põhimaantee nr 2 laiendamine**	2016–2022	info puudub	maade võõrandamise kulud	Maanteeameti Lõuna regioon, Ühtekuuluvus-fond

8.3.1.33.	**Lõuna-Verevi hobusekasvatus-kompleksi rajamine**	2013–2016	info puudub	puudub	Tartu Graver (Andres Tõnissoo)
8.3.1.34.	**Valda tutvustavate infotahvlite ja platside rajamine**	2013–2018	0,3	0,1	Tähtvere VV, MTÜ, EAS
8.3.1.36.	**Valguskaabli väljaehitamine trassidel Kärevere-Ilmatsalu-Rõhu ja Ilmatsalu-Tartu**	2014–2016	0,55	15%	MTÜ Valguskaabel, Tähtvere Vallavalitsus

Lähtudes arendusprojektidest on koostatud ka finantsstrateegia aastateks 2013–2016, mis on kinnitatud Tähtvere Vallavolikogu 25.10.2012 määrusega nr 7 (Lisa 8).

8.3.1. Arendusprojektide elluviimine ja alternatiivid

8.3.1.1. Tänavavalgustuse projekti II etapp (Tüki, Kandiküla, Rõhu ja Vorbuse)

Suurematesse Tähtvere valla tiheasustatus piirkondadesse (Märja, Ilmatsalu, Rahinge) on paigaldatud ajakohane tänavavalgustus ja tänavavalgustussüsteemid. Kõnesoleva projektiga rajatakse uus tänavavalgustus Kandiküla külla, Vorbuse asulasse, Tüki ja Tüki-Üleoja ning Tiksoja piirkonda. Rekonstrueerimist või täielikku ümberehitamist vajab tänavavalgustus Rõhul ja Haagel. Kergliiklusteede valgustamine lahendatakse kergliiklusteede rajamise käigus.

Projekti nõrkused ja riskiallikad:

1. elektrimaterjalide hindade hüppeline tõus;
2. projektide puudumine;
3. antud projektile sobivaid rahastusprogramme ei ole hetkel välja pakkuda.

Võimalikud lahendused:

1. tänavavalgustuse ehitaja leidmine, kes võtab oma kohustuseks geoaluste valmistamise, projekteerimise ja liitumistega seotud küsimuste lahendamise;
2. vajadusel kuni 5-aastase järelmaksu võimaluse kasutamine teostatud tööde eest tasumisel;
3. mitme asustatud punkti tänavavalgustuse rajamise tööde teostamiseks lepingu sõlmimisel hindade fikseerimine, mis aitab vähendada hindade hüppelise tõusuga kaasnevaid tööde kallinemisi.

8.3.1.2. Ilmatsalu lasteaia renoveerimine ja juurdeehitus

Ilmatsalu lasteaias ruumikitsikuse leevendamiseks, lasteaialaste lasteaias viibimise kvaliteedi parandamiseks ja lasteaia tehnilise seisundi parandamiseks on kavas teostada lasteaia kapitaalremont koos juurdeehitusega. Arengukava koostamise ajaks on valminud nõuetekohane lasteaia laiendamise ja kapitaalremondi tehniline dokumentatsioon.

Projekti nõrkused ja riskiallikad:

1. riigihanke läbiviimine, mis nõuab täiendavaid kulutusi ja projekti venimist;
2. võimalik ehituse kallinemine tõstab projekti maksumust;
3. ERF programmist raha saamiseks peab objekt olema lülitatud investeeringute eelnimekirja, kus ta saab esimese hinnangu;
4. projekti ei pruugita hinnata kogu maakonna seisukohast lähtudes piisavalt jätkusuutlikuks.

Võimalikud lahendused:

1. kõige perspektiivsem on projekt esitada ERF (Euroopa Regionaalarengu Fond) kohalike avalike teenuste arendamise maapiirkondade programmi.

8.3.1.3. Kergliiklustee rajamine Ilmatsallu

2011. aastal valminud kergliiklusteede rajamise arengukava näeb ette kogu valda hõlmava kergliiklusteede rajamise. Kokku oleks vaja rajada vähemalt 36 km kergliiklusteid. Sellest 20 km oleks võimalik rajada riiklike vahenditega, kuna selline kogus kergliiklusteid jääb riigi põhimaanteede äärde. Ülejäänud kergliiklusteede (I etapis ca 16 km) rajamiseks tuleb leida vahendeid 2,75 miljoni euro ulatuses. Vallavalitsus on alustanud ka kergliiklusteede rajamise arengukava praktilise elluviimisega. Esimesena on plaanis rajada ca **1450 m** pikkune kergliiklustee Ilmatsalu alevikus, mis läheb maksma ca **284 125 eurot**. Kergliiklustee saab kulgema Kooli bussipeatusest Järve tee äärt mööda Raba teeni. Raba teega ristumiskohast läheb üks teeharu vallamajani, teine AS Ilmre kontorini. Ka läheb Ilmatsalu motelli juurest üks teeharu hambaravi juurde ja teine paralleelselt Pargi teega lasteaia juurde. Pargi tee lasteaiapoolse ja põlispuude vahel oleva teega rajatakse paralleelne kergliiklustee, mis loob võimaluse nii lasteaialastel kui kooliõpilastel kasutada nimetatud teede osi jooksutreeninguteks ja kohalikeks võistlusteks. On päris loomulik, et kergliiklusteede hooldamine on oluliselt kallim kui sõiduteede hooldamine. Praeguseid hindu arvestades lisanduks teehooldusrahadesse ainuüksi Ilmatsalu sisese kergliiklustee hooldamisega (puhastamisega) aastas ca 2800 eurot.

Suurematekstakistusteks kergliiklusteede rajamisel saab olema:

1. **Maa küsimus.** Maareformi käigus ei osatud ette näha üldkasutatavate ja munitsipaalmaade vajadust. Nüüd peab vallavalitsus tegema suuri, kahjuks ka prognoosimatuid kulutusi, maade ostmiseks või lepingute sõlmimiseks kergliiklusteede rajamiseks.
2. **Inimeste suhtumine.** Kahjuks on kinnistuomanikke, kelle tingimused tema kinnistu piirile kergliiklustee rajamiseks ületavad mõistlikkuse piire.
3. **Rahaliste vahendite nappus**. Pidev hindade tõus seab omavalitsuse raskesse olukorda, kuna vallavalitsuse ametnikel on väga raske rahastajatele selgitada, miks on kasutatud projektis ettenähtud materjalide puhul kallimaid materjale ja miks tööde käigus on tehtud töid, mis ei kajastu tööettevõtu lepingus või riigihanke materjalides.

Võimalikud lahendused:

1. kõigi kinnistuomanikega on saavutatud kokkuleppelised tingimused nende maale kergliiklustee rajamiseks;
2. on esitatud taotlus EL struktuurifondidest toetuse saamiseks;
3. paljude Ilmatsalu elanike mõistev toetus kergtee rajamise vajalikkusele, millega muudetakse jalakäijate liikumine oluliselt ohtumaks.

8.3.1.4. Ühisveevärgi, kanalisatsiooni ja puhastusseadmete rajamine, II etapp

Tähtvere Vallavalitsuse ja ÜF (Ühtekuuluvusfondi) rahaliste vahendite toel on rekonstrueeritud olemasolevad või paigaldatud uued veemajanduse ja kanalisatsiooni süsteemid ning puhastusseadmed tiheasustuspiirkondadesse, see on Märjale, Rahingele, Ilmatsallu, Tükile ja Vorbusele. Kuna Tähtvere Vallavalitsus ei saanud ÜVK (ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni) realiseerimisel ellu viia esialgselt kavandatud ringtrassi, siis tuleb rajada täiendavad kanalisatsioonitorustikud Haagelt Ilmatsallu, rekonstrueerida ja suurendada Ilmatsalu puhasti võimsus. Samuti tuleb II etapis lahendada ühiskanalisatsioon Kandiküla külas, Haavakannu piirkonnas, Tiksojal, Pihva külas ja Tähtvere külas.

Projekti nõrkused ja riskiallikad:

1. projekti suur maksumus;
2. teenusekasutajate vähesus;
3. heitvete puhastamise võimaluste leidmine kohapeal, mis teeb investeeringud kalliks;
4. ehitushindade kallinemine;
5. omavahendite puudumine.

Võimalikud lahendused:

1. vältimaks valla jaoks ületamatu finantskoormuse võtmist, oleks mõistlik eraldatavate vahenditega likvideerida suurimad kitsaskohad veevarustuse ja kanalisatsiooni vallas;
2. tervikprojekti koostamine, mille plussideks on ühe teostaja nägemus ja mis hõlmab kogu valda ning asjaolu, et projekti osad on omavahel loogiliselt seotud. Projekti mittejagamisel osadeks säästetakse rahalisi ja ajalisi vahendeid;
3. ehitustegevust korraldada etapiviisiliselt. Teostusega kaasnevad riskid, mis on seotud ehitushindade tõusust ja ajalisest venimisest tingitud ettenägematute kuludega.

8.3.1.5. Rahinge ekstreemspordikeskuse väljaarendamine (II etapp, külastuskeskus)

Mõne aasta eest uue väljanägemise saanud Rahinge tehisjärve äärne piirkond on juba aastaid olnud populaarseks vabaaja veetmise kohaks. Piirkonna atraktiivsuse tõstmiseks ja noorte vabaaja veetmise võimaluste mitmekesistamiseks ning võimaluste loomiseks ekstreem-spordialadega (lumelaua hüpped maandumisega vette, veelaua kaablid jne) tegelemiseks on MTÜ Spordiklubi AK Rahinge eestvedamisel, mitmete eraettevõtjate ja Tähtvere Vallavalitsuse abiga rajatud ajakohane ekstreemspordipark ja puhkeala Rahinge järve kaldale.

Olemasolev olukord:

1. 3 erineva kõrgusega lumelaua- ja mäesuusa hüppetrampliinid;
2. 2 veelaua kaablit ja arvukalt obstaakleid veelauatrikkide tegemiseks;
3. korralik supluskoht koos seda piirava sillaga;
4. päevitamiseks rannaala;
5. rannajalg- ja rannavõrkpalliväljak;
6. abihoone varustuse hoidmiseks ja kohtunike tegevuseks;
7. kuppeltelk ürituste korraldamiseks;

8. korralik parkimisplats ja juurdesõiduteed;
9. tänava- ja hüppemäe valgustus.

Eesmärk:
Rajada Rahinge järve äärde külastuskeskus, kus nii vabaaja veetjad kui sportlased saaksid riideid vahetada, nõupidamisi ja vestlusringe korraldada, mõnusalt aega veeta ja lihtsalt puhata.

Projekti nõrkused ja riskiallikad:
1. maa omandisuhete tõttu on eraettevõtjate huvi kadumas spordikompleksi arendamises osalemise vastu;
2. koordineerimatu spordikompleksi kasutamine võib tekitada probleeme korra ja ohutuse tagamisel;
3. MTÜ Spordiklubi AK Rahinge ei saa olla kogu kompleksis toimuvate ürituste korraldajaks.

Võimalikud lahendused:
1. vallavalitsusel rakendada meetmeid pumbamaja saamiseks valla omandisse, et selle baasil ehitada külastuskeskus;
2. vallavalitsusel rakendada tõhusaid meetmeid riigilt vähemalt 6 ha suuruse maa-ala saamiseks spordi-, kultuuri- ja vabaaja keskuse väljaehitamiseks;
3. valla arendusosakonna koordineerimisel kaasatakse jätkuvalt eraettevõtjad ja huvilised kompleksi väljaehitamisse;
4. vallavalitsusel leida kultuurijuht, kes koordineeriks ja aitaks korraldada kõiki vallas toimuvaid tähtsündmusi ja rahvusvaheliste võistluste meelelahutuslikku osa;
5. rahastamise võimalusena võib kaaluda taotluse esitamist EAS piirkondade konkurentsivõime tugevdamise programmi.

8.3.1.6. Laululava rajamine Rahinge järve äärde

Tähtvere vallas puuduvad väljaehitatud külaplatsid ja laululava. Rahinge järve ääres on tänu MTÜ Spordiklubi AK Rahinge eestvedamisele rajatud korralik väliujula ja palliplatsid rannajalg- ja rannavõrkpalli mängimiseks. Ka on paigaldatud Rahinge järve äärde teisaldatav lava ürituste korraldamiseks, kuid see ei ole kaetud ja seega ei võimalda kontsertide korraldamist. Arendusosakonnal on ette valmistatud projektdokumentatsioon laululava ehitamiseks Rahinge järve äärde. Laululava ehitamisega laienevad oluliselt ka Rahinge külaseltsi, vallavalitsuse ning spordiklubide AK Rahinge ja Sun Dome tegevusvõimalused.

Projekti nõrkused ja riskiallikad:
1. maa puudumine tegevuse laiendamiseks;
2. riigimaa kasutajate vastuseis ca 7,0 ha suuruse maa munitsipaliseerimiseks;
3. valla omandis olevate veekogude kasutamise, käsutamise ja haldamise eeskirjade puudumine;
4. mõningate isikute mittemõistev suhtumine valla strateegiliste eesmärkide täitmisse, valla avatumaks muutmisse ja Rahinge keskuse Tartumaa üheks tõmbekeskuseks muutmisse;
5. rahaliste vahendite vähesus;
6. EAS-i ja TAS-i mittetoetav suhtumine;
7. vallale kuuluva Rahinge supelala kinnistu sisse jääv AS Tartu Agro pumbamaja.

Võimalikud lahendused:

1. selgitustöö tegemise tõhustamine;
2. erakapitali kaasamine;
3. külarahva kaasamine.

8.3.1.7. Külakeskuste rajamine Rõhule, Haagele ja Ilmatsallu

Vallavalitsuse initsiatiivil ning Ilmatsalu ja Rõhu külaseltside ja sädeinimeste eestvedamisel on alustatud ettevalmistusi külakeskuste väljaarendamiseks nimetatud kohtades. Rõhu külas seisab aastaid kasutult ja tühjalt kunagine saunahoone. Kuigi nimetatud hoones on piisavalt ruumi Rõhu küla jaoks ajakohase kooskäimise ruumi rajamiseks, ei võimalda kahjuks hoone asukoht ja amortiseerumine seda kasutada. Vaja oleks uut ruumi külakeskuse jaoks. Haagel ja Ilmatsalus puuduvad vabad pinnad külakeskuste rajamiseks.

Projektide nõrkused ja riskiallikad:

1. vallavalitsusel puuduvad vahendid kõigi hädavajalike tööde teostamiseks;
2. külades puuduvad vabad pinnad (hooned) külakeskuste rajamiseks;
3. külaseltsidel on olemas initsiatiiv ja ettevõtlikkus, kuid vajaka jääb kompetentsist tehniliste ja bürokraatlike probleemide lahendamisel;
4. suur tööde maht ja rahaliste võimaluste piiratus.

Võimalikud lahendused:

1. paljude tööde teostamine ühiskondlikus korras. Häid näiteid võib leida Soomest, Rootsist jne, kus külarahvas on oma jõudude ja piirkonnas olevate ettevõtete toega rajanud uhked külakeskused;
2. ERF (Euroopa Regionaalarengu Fond) piirkondade konkurentsivõime tugevdamise väikeprojektide programmist raha taotlemine;
3. eraettevõtjate kaasamine.

8.3.1.8. Külaplatside ja mänguväljakute rajamine

Tähtvere vallas puuduvad ajakohased külaplatsid ja mänguväljakud kõigis külades ja alevikes. Tähtvere valla asutatud MTÜ Tähtvere Ühistegevuse Selts eestvõtmisel on kavas rajada ajakohased külaplatsid Märjale, Rõhule, Rahingele, Vorbusele, Haagele, Tükile ja võimaluste tekkimisel ka Kandiküla ja Kardlasse.

Projekti nõrkused ja riskiallikad:

1. rahaliste vahendite puudumine;
2. munitsipaalmaa puudumine enamuses küladest;
3. eestvedajate, külavanemate puudumine nendes külades;
4. külarahva vähene aktiivsus.

Võimalikud lahendused:

1. rahaliste vahendite taotlemine projektidega;
2. Tähtvere Ühistegevuse Seltsi poolt initsiatiivi näitamine;
3. piirkonna ettevõtete kaasamine külaplatside rajamisse;

4. kokkulepete saamine ühistutele kuuluvale maale külakeskuste rajamiseks või uutesse arenduspiirkondadesse sotsiaalmaa planeerimine.

8.3.1.9. Kergliiklusteede rajamine Märjale

Märja alevikus puuduvad kergliiklusteed. Ainult Keskuse tänava lõpuosas on märgistatud väike osa jalakäijate ja jalgratturite liiklemiseks. Samas on alevikus jalakäijate liiklus tihe ja ohtlik, kuna elamute kõrval asuvad mitmed ettevõtted, kus kasutatakse suurtele veoautodele baseeruvat transporti. Seoses ühistranspordi korralduse muutumisega tuleb aleviku elanikel läbida ka pikem tee bussipeatuseni ja tulevikus ka kogujatee ning põhitee vahele jäävate ettevõtete juurde. Seega on kergliiklusteede rajamine Märja alevikus igati põhjendatud.

Suuremad takistused:

1. Maa küsimus. Maareformi käigus ei osatud ette näha üldkasutatavate maade ja munitsipaalmaa vajadust. Nüüd peab vallavalitsus tegema suuri, kahjuks ka prognoosimatuid kulutusi maade ostmiseks või lepingute sõlmimiseks kergliiklusteede rajamiseks.
2. Inimeste suhtumine. Maanteeameti tellimusel toimub Tartu–Viljandi põhimaantee rekonstrueerimiseks teemaplaneeringu koostamine. Selle teemaplaneeringuga oleks võimalik rajada ka kergliiklustee vähemalt Tartust Haage järveni ja korralikud kaasaja nõuetele vastavad kergliiklus- ja kogujateed Märjale. Märja piirkonnas leidub inimesi, kes seavad isiklikud huvid kõrgemale avalikest huvidest, mis toob endaga kaasa põhjendamatuid kulutusi ja tööde venimist.
3. Läbimõtlematu planeering. Nõukogude ajal rajatud Märja alevikus ei ole arvestatud kergliiklusteede rajamise võimalustega.

Võimalikud lahendused:

1. Tartu–Viljandi maantee laiendamise käigus muudetakse Märja aleviku piirkonnas liikluskorraldust, mille käigus rajatakse riigimaantee äärde kergliiklustee. Olemasolev Tartu–Viljandi maanteelõik muutub koguja teeks ja kaugeneb peateest. Muutub ka ühistranspordi korraldus ja see loob täiendavad võimalused kergliiklusteede rajamiseks.
2. Keskuse ja Aretuse tänava vahelise maa-ala planeerimisel näha planeeringus ette kergliiklusteed.

8.3.1.10. Supelrandade arendamine Ilmatsalus ja Haagel

Ilmatsalu järve äärde on rajatud supelrand vastavalt plaanitule. Kuna EAS jättis projekti I etapi rahastamata, siis ei ole rahaliste vahendite vähesuse tõttu Ilmatsalu rannaala edasi arendatud. Haage järve äärde on järve puhastamise käigus ettevalmistatud ka koht ujumiseks. Vastavalt rahalistele võimalustele arendatakse seda edasi. Huvi mõlema järve äärde ujumiskohtade rajamise ja arendamise vastu on olemas.

Projektide nõrkused ja riskiallikad:

1. mahukad mullatööd ja suures koguses liiva vedamise vajadus;
2. EAS-i liiga jäigad ja reaalset olukorda mittearvestavad tingimused toetuste eraldamisel väiksemate turismi ja vabaaja veetmise objektide rajamiseks;

3. järvede ääres elavad elanikud reostavad järvi, seda eriti aja nõuetele mittevastavate heitvete puhastusseadmete kasutamise tõttu järvede kallastel.

Võimalikud lahendused:

1. keskkonnaalase kontrolli tõhustamine heitvete puhastamise kvaliteedi üle;
2. võimaluste otsimine toetuste saamiseks muudest allikatest (sponsorlus);
3. mittetulundusühingu moodustamine supelrandade rajamiseks ja edaspidiseks haldamiseks.

8.3.1.11. Vorbuse külakeskuse arendamine

Seoses väga aktiivse külavanema lahkumisega seltsist on Vorbuse küla jäänud eestvedajata ja seetõttu ka külakeskuse arendamine ajutiselt seiskunud. 2009. aasta lõpus asutati Vorbuse piirkonna külaelu edendav MTÜ ja on loota, et külakamber saab uue hingamise. 2011. aastal paigaldati külakambri kõrvale väike puidust lava. Külakeskuse ümbruses puuduvad mänguplatsid ja rajatised sportlikuks ja suvisteks meelelahutusteks väljas.

Projekti nõrkused ja riskiallikad:

1. külavanema või eestvedaja puudumine;
2. uusasunikud ei ole veel kohandunud külaeluga;
3. piirkonnas puuduvad külaelu edendamist toetavad ettevõtted;
4. valitsev ükskõiksus piirkonna elanike seas;
5. elanike hulgas valitseb ettekujutus, et keegi tuleb ja teeb nende eest kõik ära;
6. rahaliste vahendite vähesus.

Võimalikud lahendused:

1. külaelu edendamisest huvitatud sädeinimeste leidmine;
2. piirkonda elama asunute kodukohatunde kasv;
3. ühiskondliku töö osatähtsuse suurenemine kodukohas elukvaliteedi parandamiseks.

8.3.1.12. Laululava ja külaplatsi rajamine Ilmatsalu järve äärde

Tähtvere vallas puuduvad laululavad, külaplatsid ja laste mänguplatsid. Ilmatsalu aleviku kõrval Järve tee ja Tellise tee vahelisel alal asub ca 2,1 ha suurune reformimata riigimaa, millel puudub kasutus, kuna see maatükk on olnud aastakümneid madal ja seega kasutuskõlbmatu. 2007. aasta alguses õnnestus leida võimalus nimetatud maale ca 14 000 m³ pinnase ladustamiseks, mille tulemusena tõsteti maa-ala vähemalt 1,2 meetri võrra. 2012. aastal kujundati ladustatud pinnasest ca 5 meetri kõrgune küngas, kus lastel oleks võimalik kelgutada ja suusatada. Küngas on kujundatud eesmärgiga, et lõunapoolsele küljele saab paigaldada istepingid ja selle ette ehitada korraliku laululava koos varikatusega. Künka rajamisel arvestati ka lõkkekohaga, mänguväljakute ja muude puhkamisvõimalustega. Käesoleva arengukava raames on plaanis eelnimetaud ehitised ja platsid rajada ja luua Ilmatsalu aleviku, Tüki ja Tüki-Üleoja ning Ilmatsalu küla elanikele ajakohane vabaaja veetmise keskus.

Projekti nõrkused ja riskiallikad:

1. maa munitsipaalomandisse saamisega seotud probleemid, maa on riigi omandis;

2. EAS-i liiga jäigad ja reaalset olukorda mittearvestavad tingimused toetuste eraldamisel väiksemate turismi ja vabaaja veetmise objektide rajamiseks;
3. järve ääres elavad elanikud reostavad järve, seda eriti aja nõuetele mittevastavate heitvete puhastusseadmete kasutamise tõttu järve kallastel;
4. rahaliste vahendite vähesus;
5. inimeste üksmeele puudumine.

Võimalikud lahendused:

1. selgitustöö tegemine;
2. EL struktuurifondide toetuste kasutamine;
3. ühiskondliku töö osakaalu suurendamine.

8.3.1.13. Ilmatsalu võimla kapitaalremont

Üle 40 aasta vanune Ilmatsalu võimla on amortiseerumas. Vundamendid on soojustamata ja niiskuskindlaks muutmata. Selle tõttu on võimla põrand niiske ja puiduseent (vammi) täis. Hoone vundament vajab soojustamist ja niiskust mitteläbilaskvaks muutmist. Samuti tuleb vundamendi ümber paigaldada drenaaž liigsete pinnasvete ärajuhtimiseks. Põrand vajab täies ulatuses asendamist. Laevalgustid on amortiseerunud ja ei taga tänapäeval nõutavat valgustust. Ventilatsioon puudub. Katust on küll aeg-ajalt parandatud, kuid see vajab kapitaalset remonti. Kaasajastamist vajavad ka siseruumid, pesuruumid ja riietusruumid ning soojustamist välisseinad.

Projekti nõrkused ja riskiallikad:

1. rahaliste vahendite puudumine;
2. riiklike vahendite saamine kultuuri- ja spordiobjektide renoveerimiseks on raskendatud;
3. toetuste võimalik andmine osiati, mis teeb remondi pikaajaliseks ja seega kulukaks;
4. kohustusliku riigihankega remondi korraldamine ei taga parimat tööde kvaliteedi ja hinna suhet. Kohalikud väikesed ehitusfirmad on võimeliselt tegema remonte odavamalt, kuid kahjuks ei suuda nad riigihankes konkureerida suurte ja võimsate ehitusfirmadega.

Võimalikud lahendused:

1. taotleda toetusrahasid vajadusel kuni 3-s etapis;
2. leida võimalusi, et kohalikud ehitusfirmad saaksid osaleda ehitushangetes.

8.3.1.14. Sadevete kanalisatsiooni rajamine Märjale

Märja aleviku rajamisel rajatud sadevete kanalisatsioon on täielikult amortiseerunud. Üle põllu minev 200 mm läbimõõduga keraamilistest torudest paigaldatud torustik on vajunud ja lohukohad täitunud mullaseguga. Haavakannu kinnistute suunas minev torustik lõhuti täielikult Ülenurme valda jääva Piibelehe arenduse käigus. Lõhutud toru asemele paigaldatud 100 mm läbimõõduga toru ei taga sadevete juhtimist Rahinge kraavi.

Seega on aastaid Märja aleviku majade keldritesse kogunenud suuremate sademete ajal sadevett. Enne ÜVK rajamist Märjale juhiti ka osa vett olemasolevasse kanalisatsiooni. ÜVK tööde käigus lõpetati sadevete juhtimine ühiskanalisatsiooni ja seega on sadevete keldritesse

sattumise oht Märjal suurenenud. Uue sadevete kanalisatsiooni rajamine on suur ja mahukas töö. See eeldab ka kogu Märja alevikku haarava geoaluse koostamist.

Projekti nõrkused ja riskiallikad:

1. suur projekti koostamise ettevalmistustööde maht (geoalus, planeering, kooskõlastused kinnistute omanikega jne);
2. rahaliste vahendite nappus;
3. maade omandisuhetest tekkivad probleemid;
4. info puudumine võimalike rahastusallikate kohta.

Võimalikud lahendused:

1. valla majandusliku olukorra paranemine;
2. meetmete avanemine sadevete kanalisatsioonisüsteemide rajamise toetamiseks;
3. Märjal asuvate ettevõtete osalemine sadevete kanalisatsioonisüsteemide rajamises.

8.3.1.15. Kergliiklustee rajamine Tükilt Ilmatsallu

2010. aastal alustas Tähtvere Vallavalitsus kergliiklustee rajamist Tükilt Ilmatsalu aleviku Kooli bussipeatuseni. Kuna tegemist on riigile kuuluva Tartu–Ilmatsalu–Rõhu maanteega, siis 2011. aastal saavutati Maanteeameti Lõuna regiooniga kokkulepe, et Maanteeamet rajab oma kuludega kergliiklustee Tükilt (Ändi tee ristmikust) kuni Ilmatsalu Põhikoolini. Projektiga tagatakse ka Tüki sillal jalakäijatele ohutu liiklus silla laiendamisega. Kergliiklustee projekt on valmis ja kooskõlastatud ka vallavalitsusega. Praeguste kokkulepete kohaselt valmib tee 2013. aasta jooksul. Kui tee on valmis, antakse see vallale üle ja vald peab hakkama korraldama kergliiklustee korrasolekut.

Teatavasti on kergliiklusteede hooldamine oluliselt kallim kui sõiduteede hooldamine. Praeguseid hindu arvestades lisanduks teehooldusrahadesse ainuüksi Tüki–Ilmatsalu vahelise ja Ilmatsalu sisese kergliiklustee hooldamisega (puhastamisega) aastas ca 2800 eurot.

8.3.1.16. Spordi-, konverentsi- ja vabaaja veetmise keskuse rajamine

Kuna kavandatava keskuse asukohaks on reformimata riigimaa, siis vajab eelkõige lahendamist maa munitsipaalomandisse saamine. Teada on, et hoone vastab EAS toetuste saamise tingimustele. Põhilisteks finantseerijateks on erainvestorid. Vald osaleb projektis ainult maaga. Kui eelmise arengukava perioodil olid investorid objekti eelarveliseks maksumuseks kavandanud 5,0 miljonit eurot, siis arvestades hindade tõusuga on kavandatava keskuse maksumuseks planeeritud ca 7–8 miljonit eurot. Ja ka see summa võib muutuda. Tänaseks on koostatud eskiislahendused, kus on antud hoone vaated ja lõiked äärmiselt üldisel kujul. Hoone pikkuseks on 91 m ja laiuseks 62 m. Hoones saab olema 2080 alalist istekohta pealtvaatajatele ning kontsertide ja muude meelelahutusürituste nautimiseks lisandub veel vastavalt võimalustele kas 1500 või 2500 istekohta. Innopolise koostatud valla arengukava auditis on antud sellele objektile positiivne hinnang. SEB panga rahastamisega on Digamma OÜ koostanud tasuvusuuringu, mis annab kindlustunde keskuse rajamiseks ka äärmiselt raskes majandusklikus olukorras. Kuna esialgselt kavandatud paika (Ilmatsalu kalatiikide lähedusse) on riigilt maa saamine keerukas, siis nähti tasuvusuuringus ette alternatiivse võimalusena selle keskuse rajamist Rahinge järve lähedusse.

Eesmärgid:

1. polüfunktsionaalse spordi-, kultuuri-, konverentsi- ja vabaajakeskuse rajamine, mis eelkõige
   1) aitab kaasa tervisespordi ja vabaaja veetmise võimaluste avardumisele ja mitmekesistamisele,
   2) tagab sportimise ja vabaaja veetmise võimaluste kättesaadavusele kõigile elanikkonna gruppidele,
   3) loob kättesaadavamad võimalused rahvusvaheliste suurürituste korraldamiseks Kesk- ja Kagu-Eesti piirkonna elanikele,
   4) tagab uued võimalused noortele eneseteostuseks, mis vähendab kuritegevuse, alkoholismi, narkomaania ja nendega kaasneva AIDS-i levikut noorte hulgas;
2. büroo- ja tegevusruumide andmine paljudele Ilmatsalus, ligidusse jäävates külades ja alevikes ning Tartu linnas tegutsevatele huvi- ja spordiklubidele;
3. ajakohaste võimaluste loomine tegelemiseks järgmiste spordialadega: aeroobika, ilu- ja sportvõimlemine, kulturism ja fitness, idamaised võitluskunstid (karate, tae kwon do, kikpoks, kung fu jne), maadlus, poks, võistlustants; tennis, squash, sulgpall;
4. võimaluste loomine eeltoodud spordialade suurvõistluste (alates lahtistest Eesti meistrivõistlustest), välistreenerite ja rahvusvaheliste laagrite toomiseks Tartumaale;
5. ajakohaste esindusruumide loomine male-, tennise-, matka-, maadlus-, võistlustantsu-, karate- jne klubidele;
6. ajakohaste ruumide ja teeninduspunktide loomine tervisespordi harrastajatele ja puhkepäeva matkajatele, ka välismaalastele (unikaalne Emajõgi oma soode ja luhtadega ning seal elutsevate haruldaste lindude, rohelise klassi ja matkaradadega on juba praegu muutunud välismaalaste, eriti tudengite jaoks külastatavaks);
7. võimaluste loomine meelelahutuslike suurürituste (ka kontsertid, konverentsid, näitused) korraldamiseks;
8. võimaluste loomine lõõgastumiseks ja taastumiseks kompleksi läheduses lõppevate matkaradade läbijatele.

Projekti nõrkused ja riskiallikad:

1. projekt on kavas realiseerida eraettevõtjate toel;
2. valla osalusega projektis kaasneb riigihanke kohustus, mille tulemused ei tarvitse eraettevõtjast finantseerijale meeldida;
3. fondid ei rahasta terviklikus mahus projekti, mis tingib vajaduse suurema arvu osanike kaasamiseks;
4. projekti alustamisega venitamine põhjustab ehituse kallinemise ja konkurentide ettejõudmise;
5. maa omandisuhetega seotud probleemid, vajalik 6–7 ha maad on riigi omandis.

Võimalikud lahendused:

1. vald saab korraldada lisarahastuse taotlust ERF (Euroopa Regionaalarengu Fond) piirkondade konkurentsivõime tugevdamise programmist ja teistes võimalikest fondidest;
2. koostada vajalikud taotlused objekti programmist toetavate investeeringute nimekirja lülitamiseks ja vahendite eraldamiseks;
3. taotleda lisaraha spordiliitude kaasamisega riigieelarvest;
4. kaasata erainvestoreid ja spordialaliite rahastamisskeemi;
5. vald saab rakendada meetmeid maa saamiseks valla omandisse;
6. tulenevalt EOK presidendi toetuskirjast ja asepresidendi seisukohast, taotleda keskuse lülitamist riiklikult prioriteetsete objektide nimekirja.

Tänaseks on kavandatavat keskust toetamas EOK, Tartumaa spordiliit ja mitmed seni ruumikitsikuses virelevad spordi- ja tantsuklubid.

Peamiseks probleemiks on siiani olnud Rahinge järve äärde täiendava maa-ala (pindalaga 6–7 ha) saamine ning mitmete piirkonnas elavate inimeste isiklike huvide kõrgemale seadmine avalikest huvides.

8.3.1.17. Staadioni ehitamine Ilmatsalu Põhikooli juurde

Ilmatsalu koolil ja Ilmatsalus ning sellega piirnevates külades puudub staadion. Vajalik on rajada kooli juurde ka staadion. Eeliseks on see, et staadioni saavad kasutada ka Ilmatsalu aleviku ja lähedaste külade elanikud, eriti aga noored.

Tänaseks on rajatud Ilmatsalu Põhikooli juurde plats jalgpalli mängimiseks. Selle edasine arendamine sõltub valla rahalistest võimalustest ja projektile rahaliste toetuste saamisest.

Projekti nõrkused ja riskiallikad:

1. raskused rahaliste vahendite saamisega;
2. projektdokumentatsiooni koostamine ja taotluste vormistamine keerukam;
3. kooli juurde rajatav võimla dubleerib sisuliselt Ilmatsalu võimlat;
4. põhikoolil tekib raskusi staadioni majandamisega;
5. vallal puuduvad vahendid staadioni ülalpidamiseks;
6. ehitushindade hüppeline tõus.

Võimalikud lahendused:

1. rahaliste vahendite taotlemine riigieelarvest – eelduste kohaselt võib avaneda RIP (riiklik investeeringute programm);
2. rahaliste vahendite taotlemine hasartmängumaksust rahastatavast regionaalarengu programmist;
3. staadioni ehitamisse kaasata erainvestoreid.

8.3.1.18. Sõjalis–tehniliste spordialade keskuse väljaarendamine

Tähtvere vallas Kardla piirkonna metsades asuvad endised sõjaväeobjektid, millest *ca* 30 hektari suurust maatükki taotleb vald enda valdustesse. Kõnesoleval maatükil asub üks kasutamiskõlbulik kaarvõlvidega angaar. Endine staabihoone on varisemisohtlik. Veel mõne aja eest väga heas seisukorras olnud angaar on purustatud. Territooriumil asub mitmeid keskkonda reostavaid objekte. Sellele 30-hektarilisele maa-alale planeeritakse rajada koos eraettevõtjatega sõjaliste ja tehniliste spordialade kompleks, kus oleksid rajad ATV-dega sõitmiseks ja võistlemiseks, krossi- ja matkarajad, suusarajad ning vibu ja ammu lasketiirud. Allesjäänud angaari saaks kasutada spordivahendite hoiu- ja remondiruumina.

Rahaliste vahendite piiratuse tõttu ei näe Tähtvere vald võimalust projekti toetamiseks.

Projekti nõrkused ja riskiallikad:

1. territooriumil asub palju keskkonnale ohtlikke aineid ja jäätmeid;
2. raskused rahastamisega;

3. maa omandisuhetega seotud probleemid.

Võimalikud lahendused:

1. esimese alternatiivina võiks kaaluda projektile raha leidmist ERF piirkondade konkurentsivõime tugevdamise programmist;
2. jääkreostuse likvideerimiseks ja kontseptsiooni väljaarendamiseks võiks taotleda raha KIK-i Veekaitse Jääkreostuse programmist;
3. ettevalmistustöödeks on võimalus raha taotleda EAS piirkondliku arengu kavandamise programmist;
4. spordikompleksi arendamisest huvitatud ettevõtete ja organisatsioonidega koostöös leida võimalusi riigilt maa saamiseks Tähtvere vallale.

8.3.1.19. Haage spordikeskuse rajamine

Haagele spordihoone rajamise idee pärineb erainvestoritelt. Investorite huvi seisneb eelkõige Haage piirkonna tasakaalustatud väljaarendamisele ja Haage elanikele täiendavate sportimisvõimaluste loomisele kaasaaitamises. Tähtvere valla osalus seisneb spordikompleksi rajamiseks vajaliku maa eraldamises ja infrastruktuuride arendamisele kaasaaitamises.

Projekti nõrkused ja riskiallikad:

1. erainvestorite huvi kadumine;
2. ESF-st loodetavate toetusrahade mittesaamine.

Võimalikud lahendused:

1. ettevõtluse areng toob piirkonda uusi investeerimishuvilisi;
2. Tartu–Viljandi maantee rekonstrueerimise järel muutub piirkond atraktiivsemaks ja loob võimalused investorite kaasamiseks.

8.3.1.20. Kergliiklustee rajamine Tartu linnast Tükini ja Rahinge puhke-, kultuuri- ja spordikompleksini

Seoses liikluse tihenemisega, valla muutumisega eelkõige Tartu linna rekreatsiooni piirkonnaks ja ettevõtluse arenemisega Ilmatsalu piirkonnas on tekkinud tõsine vajadus Tartu ja Rahinge ning Rahinge ja Tüki vahelisel alal kergliiklusteede järele.

Nimetatud kergliiklusteed on muutunud eriti vajalikuks ka üha kasvava Rahinge spordi- ja vabaajakeskuse arenguga. Suveperioodil on jalakäijate ja jalgratturite liiklemise sagedus sellel teelõigul kasvanud mitmekordseks võrreldes 2007. aastaga ja Rahinge spordi- ja vabaajakeskuse populaarsuse suurenemisega liiklustihedus suureneb nii Tartu poolt Rahingele kui Ilmatsalu poolt Rahingele.

Kuna kergliiklusteede rajamine on väga suuremahuline tegevus ja see piirneb riigimaanteega, siis tuleb kergliiklustee rajamine kavandada koostöös Tartu–Ilmatsalu–Rõhu maantee kapitaalremondiga.

Projekti nõrkused ja riskiallikad:

1. Tartu–Ilmatsalu–Rõhu tee ei ole riigimaanteede rekonstrueerimisplaanides prioriteetide hulgas;

2. liiklustihedus ei vasta Maanteeameti kehtestatud normidele, mis tingiksid maanteed remontima ja kergliiklusteed rajama;
3. võimalikud probleemid maade omandisuhetega;
4. rahaliste vahendite vähesus.

Võimalikud lahendused:

1. täiendavate liiklussageduste uuringutega näidata tee rekonstrueerimise ja kergliiklustee rajamise vajalikkust;
2. Rahinge spordi-, kultuuri-, konverentsi- ja vabaajakeskuse rajamise lülitamine EOK spordikomplekside nimekirja (EOK asepresident Tooma Savi on sellekohase ettepaneku esitanud).

8.3.1.21. Ilmatsalu Põhikooli renoveerimine ja juurdeehitus

Eelmise valla arengukava kohaselt teostati Ilmatsalu Põhikooli kapitaalremont ja saali osa soojustamine. Ka kohandati koolimaja hoones ruumid valla raamatukogule ja huvikeskusele. Aktiivne elamuehitus vallas eeldab ka elanike, eriti noorte perede elama asumist Tähtvere valda, seega on oodata ka õpilaste arvu suurenemist Ilmatsalu koolis. Seda kinnitab ka asjaolu, et 2011. ja 2012. aastal avati I klassile paralleelklass. Haridussüsteemi arendamise käigus tuleb ka Ilmatsalu Põhikoolis hakata tegelema põhjalikumalt erinevate töökogemuste edastamisega õpilastele. Koostatud projekti kohaselt on juurdeehitatava osa ehitusalune pind 1260,7 m², juurdeehitatava osa brutopind 3030,1 m² ja olemasolevast koolimaja osast kuulub rekonstrueerimisele 434,1 m². Ka luuakse juurde parkimiskohti (neid saab olema 42).

Projekteeritud juurdeehituses saavad olema:
1) võimla, mis mahutab täismõõtmelise korvpalli väljaku,
2) võimla juurde kuuluvad abi- ja laoruumid,
3) 2 komplekti riietusruume, dušširuume, saunad ja WC-d,
4) perearsti vastuvõtu ruumid,
5) raamatukogu,
6) tütarlaste käsitöö ja tööõpetuse ruumid,
7) muud kooli haldamiseks vajalikud abiruumid ja tehnoruumid.

Projekti käigus pööratakse erilist tähelepanu tulekindluse tõstmisele, kogu koolimaja sisekliima parandamisele ja tervisekaitsenõuete parandamisele.

Projekti nõrkused ja riskiallikad:

1. raskused rahaliste vahendite saamisega;
2. toetuste taotluste vormistamine on kulukas ja keerukas;
3. kooli juurde rajatav võimla dubleerib sisuliselt Ilmatsalu võimlat;
4. põhikoolil tekib raskusi saali ja võimla majandamisega;
5. vallal puuduvad vahendid kahe väikese võimla ülalpidamiseks;
6. ehitushindade hüppeline tõus.

Võimalikud lahendused:

1. rahaliste vahendite taotlemine riigieelarvest – eelduste kohaselt võib avaneda RIP (riiklik investeeringute programm);
2. rahaliste vahendite taotlemine hasartmängumaksust rahastatavast regionaalarengu programmist;

3. rahaliste vahendite leidmine muudest, ka rahvusvahelistest programmidest.

8.3.1.22. Vorbusemäe puhkeala väljaarendamine

Projekt haarab Ida- ja Lääne-Vorbusemäe piirkonda, Liivaaugu kinnistut (kuulub riigile, kuid on antud AS-le Tartu Agro rendile) ja nn notariaalset kinnitust, et Ida- ja Lääne-Vorbusemäe omanik on huvitatud maa-alale puhkeala rajamisest, kalakasvatustiikide, kala töötlemise tsehhi ja nelja suvilakrundi rajamisest. Mäe kõrgemale osale soovib maaomanik rajada seenioride kodu. Nordecon AS huvi piirdub Liivaaugu kinnistult liiva kaevandamisega ca 4 ha suurusel alal. Kuna nimetatud piirkond on olnud läbi aegade ka Tartu linna elanike jaoks tervisespordiga tegelemise kohaks, siis on nimetatud maade tulevikuvisioonide kavandamisse kaasatud ka Tartu Linnavalitsus, SA Tähtvere Spordipark ja AS Tartu Agro. Valla arendusjuhi nägemusel on võimalik 15 aastaga kujundada piirkonda ajakohane puhkeala valgustatud suusa- ja rolleriradadega, väliujula ja liivarannaga ning muude puhkamiseks ja tervisespordiga tegelemiseks vajalike ehitiste ja rajatistega.

Kõik osapooled on jõudnud ühisele seisukohale, et piirkonnas tuleb välja arendada puhkeala. Ka Nordecon AS on valmis pärast karjääri ammendumist kujundama Liivaaugu kinnistu veekoguga puhkealaks.

Projekti nõrkused ja riskiallikad:

1. Vorbusemäe arenduspiirkonna kuulumine mitmele omanikule ja huvigrupile;
2. huvigruppide, omanike ja vallavalitsuse erinevad nägemused piirkonna arendamisest;
3. puuduvad uuringud piirkonna võimaliku kasutamise kohta rekreatsiooni piirkonnana;
4. piirkonna arendusjuhi puudumine ja arendusjuhi leidmisel arendusjuhi tasustamine;
5. teadmatus ühe maaomaniku kavatsustest;
6. võimalus, et kinnistute omanikud ei leia ühist keelt piirkonna väljaarendamiseks ja maavarade (liiva) kasutamiseks.

Võimalikud lahendused:

1. arenguvisiooni kujundamine, mis on kõigile maaomanikele vastuvõetav;
2. tegevuskava täpsustamine ja tööjaotuse tegemine või arendusjuhi palkamine projektidega tegelemiseks ning kogu arendus- ja kaevetööde teostamise koordineerimiseks;
3. korrektsete koostöölepingute sõlmimine osapoolte vahel;
4. kokkulepete sõlmimine rahastusküsimuste lahendamiseks.

8.3.1.23. Märja lasteaia ehitamine

Kiiresti kasvavas Märja alevikus puudub käesoleva ajani lasteaed. Kui arvestada Märja korruselamute taha jääva Ülenurme valla territooriumi rahvastumisega, vähem kui 0,5 km kaugusele jääva Räni elamurajooniga Tartu–Viljandi maantee ääres ja hoonestatava Õssu elamurajooniga, siis tekib tõsine vajakajäämine lasteaiakohtadest. Lahenduseks oleks vähemalt 200 kohaga lasteaia ehitamine Märja alevikku ja seda omavalitsuste koostöös.
Märja lasteaia osas on tehtud mingil määral lobitööd. Seoses Eesti majandust tabanud raskete aegadega on vähenenud ka investorite ja kinnisvara arendajate aktiivsus.

Projekti nõrkused ja riskiallikad:

1. tänasel päeval on Märjale lasteaia ehitamine idee tasandil;
2. vallal puuduvad vahendid ettevalmistustöödeks;
3. erainvestorite huvi lasteaia ehitamise vastu on olematu;
4. riigi eraettevõtlust mittetoetav poliitika, mis on teinud arendajad ja ettevõtjad umbusklikuks tuleviku suhtes.

Võimalikud lahendused:

1. projekti lülitamine ERF programmist toetatavate investeeringute nimekirja;
2. hindade tõusu arvestades on raske prognoosida ehituse maksumust.

8.3.1.24. Biogaasijaama rajamine Ilmatsallu

BGJ-de rajamise vajalikkusest, keskkonnasõbralikkusest ja biogaasi kasutusvõimaluste mitmekesisusest räägiti põhjalikult 15.09.2011 EMÜ-s toimunud teaduskonverentsil Ökolinnad. Esialgsete plaanide kohaselt oleks Ilmatsalu BGJ pidanud 2012. aasta sügisest hakkama varustama SW Energia katlamaja biogaasiga, mis oleks Ilmatsalu elanike toasooja ja sooja vee muutnud ca 20% odavamaks ja keskkonna oluliselt puhtamaks. 2012. aastal on valminud terviklik projektdokumentatsioon ja saadud vajalikud kooskõlastused ja EL toetused biogaasijaama rajamiseks.

Projekti nõrkused ja riskiallikad:

1. võimalik tooraine (läga ja rohemassi) puudus tootmisprotsessi häireteta toimimiseks;
2. toorme kogumine suurendab liiklustihedust piirkonna teedel;
3. BGJ tegevuse mõjupiirkond võib ulatuda kuni 650 meetri kaugusele kompleksist, kus NH3 sisaldus maapinnalähedases õhukihis küünib kuni 10% tasemeni selle ühe tunni keskmisest saasteheite piirväärtusest;
4. elanike vähene informeeritus biogaasijaamadest ja nende tööprotsessidest.

Võimalikud lahendused:

1. arendaja rekonstrueerib Tartu–Ilmatsalu–Rõhu maanteelt Pärna teele mahasõidu ja tugevdab Pärna teekatet;
2. koostöös Maateeametiga rekonstrueeritaks Tüki sild ja rajatakse Tükilt Ilmatsallu kergliiklustee;
3. toorme vedamiseks kasutatakse uusimat tehnoloogiat;
4. huvilistel on võimalik tutvuda Aravetel töötava biogaasijaamaga ja veenduda selle töö ohutuses.

8.3.1.25. Jaapani Kultuurikeskuse rajamine Kardlasse

Ettepaneku projekti lülitamiseks arengukavasse tegi projekti autor ja eestvedaja Praxis OÜ juhataja Indrek Pärnamets. Jaapani Kultuurikeskuse rajamiseks on alustatud detailplaneeringuga ja valminud on esimene hoone, milleks on saadud ka LEADER–programmist raha. Projekti elluviimise kohaks on Tallinna–Tartu maantee ja Kardla–Vorbuse tee ristumiskoha lähedale jääv ca 1,5 ha suurune metsaäärne maa-ala. Projekt näeb ette kompleksis treenimisvõimalused, majutuskohad, jaapani toitude valmistamise tutvustamise, jaapani kultuuri tutvustamise jne. Kuna projekti eestvedaja eesmärgiks on keskuse avalik kasutamine, siis toetusrahade saamiseks peab ta vajalikuks projekti kajastamist valla arengukavas. Vallale ei tule sellega rahalisi kohustusi.

Projekti nõrkused ja riskiallikad:

1. rahastamisküsimused;
2. planeeringualaga seotud suuremahulised tööd;
3. oht, et ehituse venimisega kallineb ehitus.

8.3.1.26. Jäätmete tehnoloogilise töötlemise keskuse rajamine Kardla polügoonile

Tegemist on Kardla polügoonile uue kasutusala leidmisega. Praeguse idee kohaselt nähakse ette 2/3 polügooni maale jäätmete sorteerimis- ja pressimisliini paigaldamist. Toodanguks saaks olema pressitud olmejäätmed, mis on kütuseks Iru kombijaamale.

1/3 maa-alast jääb arengukava punktis 9.3.1.18. kavandatud sõjalis–tehniliste spordialade keskuse väljaarendamiseks. Jäätmete tehnoloogilise töötlemise väljaarendamiseks on asutatud MTÜ, mille nõukogusse kinnitas volikogu oma liikme Toomas Pettai. Maa omandisuhte muutmise tõttu pole alustatud jäätmekeskuse rajamist ja sellega kavatsetakse alustada pärast maa saamist valla omandisse.

Projekti nõrkused ja riskiallikad:

1. maa omandisuhe;
2. rahaliste vahendite nappus;
3. initsiatiivi puudumine maa omandisuhte muutmiseks.

Võimalikud lahendused:

1. põhjendatud ja argumenteeritud taotluse esitamine maa saamiseks omavalitsusele;
2. teise asukoha valimine.

8.3.1.27. Koertetall–koolitushoone rajamine Kardla külla

Arenguplaanid

SA Juht- ja Abikoerte Kool on plaaninud rajada Kardla külla Kaleva kinnistule multifunktsionaalse kompleksi, milles on esindatud mitmed tegevussuunad.

1. Pimedatele koolitatavate juhtkoerte kasvatamine, hoidmine ja treenimine, pimedatega kokkuõppe läbiviimine, koosolekute ja treeningpäevade korraldamine.
2. Kuna rajatav kompleks pole kogu aeg pimedate juhtkoertega täidetud, soovitakse pakkuda lisateenusena Tartu maakonda külastavatele inimestele, k.a väliskülalised, majutusteenust koos lemmikloomadega või siis ainult loomadele.
3. Koerte dresseerimis- ja täiendõppevariante eraisikutele ja organisatsioonidele rajatava treeningplatsi kasutusvõimalusega.
4. Läheduses asuva Jänese matkaraja ja Luharaja külastajad saaksid tulevikus enda marsruutidega ühildada ka koolituskeskuse külastamise ja loomadega suhtlemise.
5. Eraldi teenusena pakutakse loomateraapiat stressis inimestele ning hüperaktiivsetele, puudega ja raskest haigusest taastuvatele lastele.
6. Ruumide rent seminaride ja koolituste läbiviimiseks.

Oma arengu teises faasis nähakse ette ka kompleksi laiendamist, milles pakutakse lisaks erinevaid alternatiivseid massaaže ja lõõgastavaid saunateenuseid, seda võimalikult

maalähedases ja looduslikus stiilis, erinevalt viimastel aastatel Eestis vohama hakanud SPA teenustest. Ka soovitakse rõhku panna hobuteraapia ja hobumatkade arendamisele. Antud teenus on maailmas viimase 10 aastaga üllatavalt palju positiivset tagasisidet saanud.

8.3.1.28. Küülikukasvatuse ja –lihakäitluskeskuse rajamine Vorbuse külla

Eestis puudub praktiliselt küülikuliha tööstuslik tootmine. Seetõttu on küülikuliha elanikele raskesti kättesaadav ja kõrge hinnaga. Ka puuduvad Tartumaal ja kogu Eestis tapamajad, kes pakuksid küülikukasvatajatele küülikute tapmise ja liha töötlemise teenust. Vabariigis on kaks küülikute tapmise teenust pakkuvat tapamaja, kuid neil puudub luba küülikuliha töötlemiseks.
Foodest Baltic OÜ on projekteerimas lihakäitlusettevõtet, mis pakub komplekslahendust küülikuliha töötlemiseks. Ka rajatakse kaks küülikukasvatuse farmihoonet.

8.3.1.29. Hosteli rajamine Vorbuse külla

Foodest Baltic OÜ on huvitatud hosteli rajamisest Vorbuse külla Mosna kinnistule. Ehitusaluseks pinnaks on planeeritud ca 210 m². Hostel oleks üheks osaks Mosna kinnistule rajatavast puhkekompleksist. Kavandatava puhkekompleksi rajamisel kasutatakse ära olemasolevate vundamentide allesjäänud osi.

8.3.1.30. Põhimaantee nr 92 Tartu–Viljandi mnt Tartu–Rõhu lõigu km 0.0–7.2 laiendus

Põhimaantee nr 92 laiendus vahemikus 0,0–7,2 km on kavandatud hierarhilisena, et vähendada kohaliku ja läbiva maateeliikluse segunemise vajadust. Tee rekonstrueerimisel on aluseks võetud ka prognoositav liiklussagedus, mis analüüside põhjal peaks 2035. aastaks suurenema kuni 17 600 transpordivahendini. Suurimateks konfliktikohtadeks on Märja ja Haage piirkond, kus puutuvad kokku piirkonda läbiv liiklus ja piirkonna elanike pendelliikumine. Kohalikest elanikest liigub iga päev Tartu, Märja ja Haagel vahel 90% elanikest. Kuna liiklus on eriti tihe enne linnaäärset ringteed, siis projekteeritakse ringteelt Märja suunas ca 700 m ulatuses tee 4-realisena. Edasi kulgeb tee vastavalt III klassi maantee nõuetele. Et Märja ja Haage piirkonnas liikluse peamine kasv tuleb kohaliku liikluse kasvust, siis näeb projekt nendesse piirkondadesse ette ka kogujateede rajamise. Teatavasti loetakse jalgrattaga liiklemisel optimaalseks vahemaaks 7–8 km, siis rajatakse kergliiklustee kuni Pihva külani (praktiliselt AS Lasita Maja tootmishooneteni).

Müra vähendamiseks Haage elamurajooni piirkonnas kasutatakse müraseinu ja jalakäijate jaoks rajatakse Haagele tunnel. Ka vähendatakse põhiteega ristumisi, kuna ristmike sageduse tõttu ei ole kõigil ristmikel võimalik tagada vasakpöörde võimalust.

Probleemid:

1. kogujateed läbivad eraomanikele kuuluvaid kinnistuid ja seega on mõningate omanikega raskusi teede rajamiseks parimate lahenduste leidmisel;
2. vald on kohustatud korraldama ja finantseerima planeeringualadel eraomanikele kuuluvatele kinnistutele uute detailplaneeringute koostamise, võõrandamisele kuuluvate maade mõõdistamise ja nimetatud maade võõrandamise;

3. kogujateede ja kergliiklusteede valmimisel tuleb vallavalitsusel arvestada vallale üleantavate teede ja tänavavalgustuse hooldus- ja remondikuludega.

8.3.1.31. Tartu põhjapoolse ümbersõidu rajamine

Tartu põhjapoolse ümbersõidu rajamisega luuakse võimalus põhimaanteelt nr 2 (Tallinn–Tartu–Võru–Luhamaa tee) ilma Tartu linna läbimata liikuda põhimaanteele nr 3 (Jõhvi–Tartu–Võru tee). Ümbersõidutee rajamisega on seotud tugimaantee nr 39 (Tartu–Jõgeva–Aravete tee), kõrvalmaantee nr 22102 (Vorbuse–Kardla tee pikkusega 15,2 km), tugimaantee nr 40 (Tartu–Tiksoja tee pikkusega 7 km) ja Tapa–Tartu raudtee. Projekti maa-ala läbib ka Suur-Emajõge, mis selles piirkonnas on 70–100 m laiune.

Ümbersõidutee ristumine olemasolevate riigimaanteedega on lahendatud eritasapindades. Tee nr 2 on kilomeetrite vahemikus 178,2–180,1 õgvendatud ja hakkab vastama projektkiirusele 120 km/h. Ehituse käigus on plaanis lammutada ettejääv elumaja Käo kinnistul. Kinnistu omaniku Ellen Kallasega on sõlmitud projektlahenduse põhimõtteline kooskõlastus edasiste läbirääkimiste pidamiseks.

8.3.1.32. Tallinn–Tartu põhimaantee nr 2 laiendamine

Põhimaantee nr.2 Tallinn–Tartu–Võru–Luhamaa kuulub üleeuroopalisse transpordivõrku TEN-T ja on üks tihedama liiklusega maanteid. Seoses Tartu põhjapoolse ümbersõidu ja Tiksoja liiklussõlme rajamisega vajab rekonstrueerimist ka Tallinn–Tartu–Võru–Luhamaa maantee Kärevere sillast kuni Tiksoja ristmikuni. Käesoleva arengukava koostamise ajaks on tegevus nimetatud projektiga algstaadiumis. On analüüsitud võimalikke kogujateede asukohti ja ristmike asukohti.

8.3.1.33. Lõuna-Verevi hobusekasvatuskompleksi rajamine

Tartu Graver (Andres Tõnissoo) kuuluv Lõuna-Verevi kinnistu paikneb lõunaküljega vastu Tartu–Viljandi–Kilingi-Nõmme põhimaanteed nr 92 ja idaküljega vastu Peedimäe–Ilmatsalu kõrvalmaanteed nr 22126. Kompleks on kavandatud endise talli südamesse, kus on säilinud suhteliselt hea korras osaliselt maakivist seintega karjalaut. Pärast selle rekonstrueerimist kasutatakse seda hoonet tallina.
Kavandatav hobusekasvatuskompleks ehitatakse välja järk-järgult. Tallile on kavas juurde ehitada söödahoidla (7,7 x 8,5 m) ja selle kõrvale tehnika hoiuruum.
Olemasolevast hoonest lõunapoole kavatsetakse ehitada maneež (24 x 60 m) koos 2-korruselise olmehoonega (6 x 24 m) ja liivakattega ratsutamise harjutusväljak. Harjutusväljaku kõrvale on kavandatud ka parkla.
Põhjapoole on kavandatud teine tallihoone, heinaküün ja sõnnikuhoidla. Sõnnikuhoidlas nähakse ette minimaalselt 6 m³ hoidla mahtu ühe hobuse kohta.
Harjutusväljak ümbritsetakse madala kraaviga, mis kogub pinnaveed rajatavasse tiiki. Tiigi kõrvale rajatakse ka tuletõrje veevõtukaev.

8.3.1.34. Valda tutvustavate infotahvlite ja platside rajamine

Eesmärgiks on paigaldada valda sisenevate põhiteede äärde ja vallas asuvatesse suurematesse asustatud punktidesse valda tutvustavad infotahvlid ja nende juurde väikesed parklad autodele peatumiseks ja vajadusel puhkamiseks.

8.3.1.35. Sotsiaalkorterite soetamine ja remontimine

2013. aastal on vallale soetatud 3 sotsiaalkorterit, neist 2-le korterile on tehtud remont. Suurimaks tööks oli katuse vahetus koos sarikate osalise vahetuse ja roovide täieliku ning ühes korteris ka lae osalise vahetusega. Samuti laoti uued korstnate otsad, remondi vundamenti ja WC-d. Kolmanda korteri remont on teostamisel. Korterite soetamine ja remont oli hädavajalik, kuna kõrvalmajas majanduslikult väga rasketes oludes elavate inimeste eluruumid olid varisemisohtlikud.

8.3.1.36. Valguskaabli väljaehitamine trassidel Kärevere–Ilmatsalu–Rõhu ja Ilmatsalu–Tartu

Eesmärgiks on tagada valla territooriumil kiire ja häireteta internetiühendus ning teha see kättesaadavaks valla elanikele ja ettevõtetele. Alustatud on projekteerimistöödega.

8.4. Finantseerimise põhimõtted

Tähtvere valla arengukava finantseerimisel peetakse silmas **eelarvepoliitika üldeesmärke:**
1) valla arengu vajadusteks rahaliste ressursside tagamine,
2) finantspaindlikkus,
3) jätkusuutlikkus investeerimisel.

Finantseerimise põhimõtted eelnimetatud eesmärkide saavutamiseks:
1) tulumaksu laekumise jätkuvaks parandamiseks jätkatakse meetmete rakendamist, et vallas tegelikult elavad isikud oleksid valla elanikeregistris,
2) vallavalitsuse osutatavate teenuste ja toetuste sidumine teenuse/toetuse saaja elukohaga,
3) energiasäästu jms meetmete abil vähendatakse munitsipaalhoonete ülalpidamis-kulusid,
4) suurendatakse valla osalusega äriühingute arvu ja tõhustatakse nende tegevust ning laiendatakse nende projektipõhist tegevust,
5) taotletakse maa munitsipaliseerimist ja nendel maadel munitsipaalarendustegevuse käivitamist,
6) projektipõhiselt finantseeritavate programmide ja meetmete aktiivse kasutamise kaudu tagatakse eelarvesse täiendavaid vahendeid investeeringuteks,
7) moodustatakse eelarve reserv ehk arengufond projektide finantseerimiseks,
8) stimuleeritakse kodanikeühenduste algatust, külaliikumist ja ühistegevust, mille kaasfinantseerimiseks eraldatakse vallaeelarvest projektipõhiseid vahendeid valla arenguliste eesmärkide saavutamisele kaasaaitamiseks,
9) laiendatakse hea valitsemise põhimõtete juurutamist ning jälgitakse, et valla võlakoormus ei kasvaks suuremaks seadusega lubatust,

10) jälgitakse, et vallaeelarves ei oleks tegevuskulude kasv kiirem eelarve kulude üldisest kasvust; kulutatakse säästlikult.

8.5. Arengukava realiseerimisega seotud riskid

Riskid on väliskeskkonnast ja Tähtvere vallast endast tulenevad arengud, mis võivad oluliselt takistada või muul viisil mõjutada vallavolikogu ja vallavalitsuse ning munitsipaalettevõtete edukust eesmärkide saavutamisel, ülesannete täitmisel ja tegevuse läbiviimisel. Riskide hindamine ja nende maandamine on arendusprojektide koostamisel arvesse võetud.
Tähtvere valla arendusstrateegias püstitatud eesmärkide saavutamisel võivad olla järgmised **olulised riskid:**

1. **Tulubaasi mittevastavus ja rahaliste vahendite nappus** valla arenguks vajalike investeeringute tegemiseks. Valla kasutada olevad rahalised vahendid ei suurene prognoositud tempoga. Laenukoormus ei anna võimalusi investeeringute tegemiseks. Ei õnnestu piisaval määral saada projektipõhist toetust.
2. **Riigi eelarvepoliitika ettearvamatus** võib ohustada investeeringute finantsplaneerimise otstarbekust, võib suureneda riiklike eraldiste ja projektipõhise rahastamise politiseeritus või sõltumine ametnike suvast.
3. **Avalike teenuste osutamise ja kvaliteedi mahajäämuse oht**, mis võib osaliselt tuleneda elanike kasvavate nõudmiste rahuldamatusest. Mahajäämus võib tekkida objektide (kool, lasteaiad, kultuuriasutused jne) ehitamise/renoveerimise mahajäämusest või valla pakutavate teenuste hulga ja kvaliteedi mahajäämusest.
4. **Prognoosimatud riiklikul tasandil tehtavad poliitilised otsused energeetiliste ressursside hindade tõstmisel.** Autokütuste, maagaasi ja elektrienergia hindade tõstmine tõstab hüppeliselt ehitustööde ja ehitusmaterjalide hinda, mis seab ohtu kavandatavate investeeringute elluviimise ja seega nii vallaelanike kui märkimisväärse piirkonna elanike elukvaliteedi kasvu.

9. ARENGUKAVA TÄITMISE KONTROLL, MUUDATUSTE TEGEMINE

Tähtvere valla arengukava elluviimist ja finantseerimist koordineerib Tähtvere Vallavalitsus. Arengukava täitmist kontrollivad vallavolikogu ja volikogu revisjonikomisjon.

Igal aastal toimub arengukava elluviimise kontroll ja hinnangu andmine tehtule. Kontroll eelneb reeglina Tähtvere valla eelarve koostamisele, toimudes soovitatavalt märtsist juunini. Vastavalt seadusele (KOKS § 37 lg 7) tuleb arengukava ajakohastada igal aastal 1.oktoobriks.

Protsessi käigus on oluline korrigeerida Tähtvere valla arengukava ja täpsustada konkreetseid ülesandeid püstitatud eesmärkide saavutamisteks. Selleks tuleb iga konkreetse tegevuse puhul analüüsida:

1. Kas saavutati püstitatud eesmärgid?
2. Milline on arengustrateegia roll vallas tegutsevate erinevate asutuste arendustegevuse koordineerimisel?
3. Kas eesmärkide täitmistele järgneb veel mingi tegevus?
4. Mis on hoovad ja piirangud, mida strateegiaga luuakse ja mille olemasolu ka tegelikult soovitakse?
5. Kas eesmärkide täitmisel osalesid kõik osapooled?

Arengukava ajakohastamise käigus aktualiseeritakse valda iseloomustav statistiline materjal. Korrigeeritakse olukorrast tulenevaid probleemipüstitusi ja arengueeldusi, hinnatakse arengustrateegia elluviimise edukust, täpsustatakse arengumudelis ja investeerimiskavas toodud eesmärke ja valdkondade tegevuskavades toodud ülesandeid. Samuti analüüsitakse lähiaastate tegevusi ja täpsustatakse tegevuste maksumused. Uuritakse ja hinnatakse võimalusi taotleda toetusi riigilt, Euroopa Liidu struktuurifondidest ning muudest finantseerimisallikatest.

Lähtuvalt käesoleva arengukava prioriteetsetest valdkondadest ja strateegilistest eesmärkidest (vt ptk 7) võib välja tuua kolm olulisemat arengunäitajat:

1) Tähtvere valla elanike arv,
2) Tähtvere vallas töökohta omavate vallakodanike osakaal tööga hõivatud vallakodanike arvust,
3) õpilaste arv Ilmatsalu Põhikoolis ja laste arv valla lasteaedades.

Tähtvere valla arengut võib lugeda positiivseks (progress), kui kõigi kolme eeltoodud arengunäitaja arvväärtused suurenevad. Arengut peab lugema negatiivseks (regress), kui vähemalt kahe arengunäitaja arvväärtused vähenevad oluliselt. Võib öelda, et muudel juhtudel arengut ei toimu (stagnatsioon).

Arengukava või selle muudatus võetakse vastu, kui vastavat eelnõu on arutatud vähemalt kahel lugemisel ühel või kahel volikogu istungil. Arengukava vastuvõtmine ja muutmine otsustatakse vallavolikogu koosseisu häälteenamusega.

LISAD:

Lisa 1. Arengukavas kasutatud põhimõisted

Põhimõisteid kasutatakse samas tähenduses, nagu need on kasutusel käsiraamatus R. Noorkõiv „Kohaliku omavalitsuse arengukava koostamise soovitused“ (Tartu, Siseministeerium, 2002).

Rahvastiku- ja tööjõualased mõisted on kasutusel samas tähenduses, kui neid kasutab Statistikaamet (vt www.stat.ee).

Mõisted:

Arengukava – arengustrateegiast lähtuv omavalitsusüksuse pika- ja lühiajalise arengu eesmärke määratlev ja elluviimise võimalusi kavandav seadus. Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (KOKS) tähenduses on arengukava „omavalitsusüksuse pika- ja lühiajalise arengu eesmärke määratlev ja nende elluviimise võimalusi kavandav dokument, mis tasakaalustatult arvestab majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise keskkonna ning looduskeskkonna arengu pikaajalisi suundumusi ja vajadusi ning on aluseks erinevate eluvaldkondade arengu integreerimisele ja koordineerimisele”. (KOKS § 37 lg 1)

Arengumudel – olemasoleva olukorra analüüsil põhinev ning arenguvisioonidest ja eesmärkide saavutamisest lähtuv üldine terviklahend.

Arengunäitaja – seisundit iseloomustav oluline arvulise väärtusega tunnus, mõõdik, mille arvväärtuse järgi saab hinnata seisundi muutumist ja muutumise suunda ning kiirust.

Arengustrateegia – omavalitsuses kokku lepitud eesmärkide saavutamise üldine teostustee, mis arvestab omavalitsuse tugevaid ja nõrku külgi ning väliskeskkonnast tulenevaid võimalusi ja ohtusid; üldjuhul lähtub visioonist.

Demograafiline tööturusurve indeks – eelseisval kümnendil tööturule sisenevate noorte (5–14-aastaste) ja sealt vanuse tõttu väljalangevate inimeste (55–64-aastaste) suhe. Kui indeks on ühest suurem, siseneb järgmisel kümnendil tööturule rohkem inimesi, kui sealt vanaduse tõttu potentsiaalselt välja langeb.

Innovatsioon – laiemas tähenduses igasugune inimtegevuse uuenduslikkus või uudsus. Valla arengukava tähenduses uute turusuutlike toodete/teenuste loomine, arendamine ja turundus ning nende tarvis eelduste loomine.

Kant ehk **paikkond** – sotsiaalne ja kultuuriline asustuse algkooslus, millel on ühine „meietunne”. Ala, mida asustab konkreetne kogukond ja mis on neile „oma”.

Pendelränne – elanike igapäevane või -nädalane liikumine alalisest elukohast teise halduspiirkonda (nt tööle, õppima) ja tagasi.

Risk – väliskeskkonnast ja omavalitsusest endast tulenev areng, mis võib oluliselt takistada või muul viisil mõjutada volikogu ja täitevvõimu ning munitsipaalasutuste edukust eesmärkide saavutamisel, ülesannete täitmisel ja tegevuste läbiviimisel.

Strateegia – vt „Arengustrateegia“.

Säästev areng – areng, mis tagab nii praegu kui tulevikus inimesi rahuldava elukeskkonna ja majanduse arenguks vajalikud ressursid looduskeskkonda oluliselt kahjustamata ning looduslikku mitmekesisust säilitades.

SWOT-analüüs – meetod protsessi, nähtuse, olukorra vms eri külgede analüüsiks. Tuleneb ingliskeelsete sõnade *strengths* (tugevused), *weaknesses* (nõrkused), *opportunities* (võimalused), *threats* (ohud) algustähtedest.

Tegevus – investeering, töö vms, mis on vajalik teha/sooritada püstitatud ülesande täitmiseks. Tegevuse kirjeldamisel määratakse teostamise aeg, maksumus, finantseerimise allikas ja vastutaja.
Tegevuskava – loend konkreetsetest ülesannetest ja tegevustest, mis on vaja täita püstitatud eesmärkide saavutamiseks.
Tööealine rahvastik – rahvastiku majandusliku aktiivsuse uurimisel aluseks võetavas ehk tööjõu-uuringu objektiks olevas vanusevahemikus rahvastik (15–74-aastased).
Tööhõive määr – tööga hõivatute osatähtsus tööealises rahvastikus.
Tööjõus osalemise määr (aktiivsuse määr) – tööjõu osatähtsus tööealises rahvastikus.
Töötaja ehk **(tööga) hõivatu** – isik, kes uuritaval perioodil: (1) töötas ja sai selle eest tasu kas palgatöötajana, ettevõtjana või vabakutselisena; (2) töötas otsese tasuta pereettevõttes või oma talus; (3) ajutiselt ei töötanud.
Töötu – isik, kelle puhul on korraga täidetud kolm tingimust: (1) on ilma tööta (ei tööta mitte kusagil ega puudu ajutiselt töölt); (2) on töö leidmisel valmis kohe (kahe nädala jooksul) tööd alustama; (3) otsib aktiivselt tööd.
Töötuse määr ehk **tööpuuduse määr** – töötute osatähtsus tööjõus.
Visioon – tulevikupilt, mida tahetakse teatud ajaks saavutada ning mille nimel tehakse jõupingutusi.
Ülalpeetavate määr – näitab mittetööealiste (0–14-aastaste ja üle 65-aastaste) elanike arvu suhet tööealiste (15–64-aastaste) elanike arvu.

Lisa 2. Küsitlustulemuste kokkuvõte

Kokku trükiti 1260 küsitluslehte, mis pandi postitati koos valla ajalehtedega. Ajalehe väljaandja sõnul jõudis lugejani ca **1150** küsitluslehte. 16 isikut palusid saata küsitluslehe e-postiga. Seega on arvestuslik küsitluslehtede arv 1166.

Kokku laekus vastuseid 45 kodanikult, sealhulgas telefoni teel antud vastuseid 9 ja e-postiga kokku 16. Vastanute osakaal on 3,9%. Seega võib küsitlust pidada kordaläinuks: nii kinnitavad küsitlusi korraldavad firmad.

Analüüsides esitatud vastuste vorme, on näha, et vähemalt 4 vastustelehte on äravahetamiseni sarnased ja ühest külast ka.

Küsimustele vastamine on lihtne – kirjuta lihtsalt küsimuse järel olevatele punktile hinne viiepallisüsteemis, kus hinded tähendavad järgmist:
0 – „olematu", **1** – „väga halb", **2** – „halb", **3** – „rahuldav", **4** – „hea", **5** – „väga hea"

1. Majandustegevus, ettevõtlus ja töö

1.1. Kuidas hindad töökoha saamise võimalusi Tähtvere vallas?

Hinne 0	3
Hinne 1	3
Hinne 2	14
Hinne 3	11
Hinne 4	3
Hinne 5	1
Ei vastanud	10
Keskmine hinne	**2,3**

1.2. Kuidas hindad ettevõtluse võimalusi Tähtvere vallas?

Hinne 0	1
Hinne 1	2
Hinne 2	19
Hinne 3	12
Hinne 4	2
Hinne 5	ei esinenud
Ei vastanud	9
Keskmine hinne	**2,3**

1.3. Kuidas hindad tööjõu olemasolu ja teadmisi-oskusi?

Hinne 0	2
Hinne 1	ei esinenud
Hinne 2	10
Hinne 3	19
Hinne 4	8
Hinne 5	ei esinenud
Ei vastanud	6
Keskmine hinne	**2,7**

1.4. Millised on Sinu meelest põhiprobleemid majandustegevuse, ettevõtluse ja töö alal?

1. Raske on alustada ettevõtlusega, pole maad ja osta ei jõua ……. 4
2. Riigipoolsed toetused on olematud …….. 11
3. Valla koduleht annab ettevõtete kohta vale infot (?)…… 1
4. Riik ei soodusta ja toeta väikeettevõtete rajamist …… 11
5. EAS - toetab, kui toodad ekspordiks …… 2
6. Kodanike teadmatus ja oskamatus …… 1
7. Vald ei toeta ettevõtete rajamist …… 4
8. Miks vallas asuvad ettevõtted ei võta tööle valla kodanikke …… 4

2. Elamumajandus ja tehniline infrastruktuur (veevarustus ja kanalisatsioon, jäätmehooldus, teed, elekter, side, ühistransport)

2.1. Kuidas hindad Tähtvere valla elamute olukorda ja elamistingimusi?
Hinne 0 …… ei esinenud
Hinne 1 …… ei esinenud
Hinne 2 …… 7
Hinne 3 …… 15
Hinne 4 …… 9
Hinne 5 …… 3
Ei tea …… 4
Ei vastanud …… 7
Keskmine hinne ……..……**3,0**

2.2. Kuidas hindad veevarustuse, kanalisatsiooni ja jäätmehoolduse olukorda?
Hinne 0 …… ei esinenud
Hinne 1 …… 1
Hinne 2 …… 6
Hinne 3 …… 13
Hinne 4 …… 9
Hinne 5 …… 4
Ei vastanud …… . 12
Keskmine hinne ……..……**3,3**

2.3. Kuidas hindad teede, ühistranspordi, elektrivarustuse ja side olukorda?
Hinne 0 …… 3
Hinne 1 …… 1
Hinne 2 …… 16
Hinne 3 …… 7
Hinne 4 …… 2
Hinne 5 …… ei esinenud
Ei vastanud ……16
Keskmine hinne ……..……**2,2**

2.4. Millised on Sinu meelest põhiprobleemid elamumajanduse ja infrastruktuuri valdkonnas?
1. Suured põllutöömasinad lõhuvad palju teid …… 8
2. Kergliiklusteede puudumine …… 8
3. Vesi halb …… 4
4. Tänavavalgustus ei põle …… 5
5. Miks praegune vallavalitsus peab tagasi ostma maid endiselt vallaametnikult teede ehitamiseks …… 2
6. Elekter ja küte kallis …… 11

7. Haagele vaja bussipeatuse platsi ja ootepaviljoni …… 1
8. Tartu Agro võiks oma masinate poolt lõhutud teed korda teha …… 4
9. Tiksojalt Tartuni liikumisel on väga ohtlik jalakäijatel …… 2
10. Jäätmete sorteerimise võimalused väikesed ……. ….. 1
11. Ühistranspordi liikumine kehva ……2
12. Jänese matkarada on hooldamata ja raskesti läbitav …… 4

3. Valla juhtimine ja kodanike osalemine valla juhtimises
3.1. Kuidas oled rahul Tähtvere valla juhtimisega?
Hinne 0 …….. 1
Hinne 1 …… .ei esinenud
Hinne 2 ……. 6
Hinne 3 ……. 13
Hinne 4 ……. 11
Hinne 5 ……. 5
Ei vastanud …… 9
Keskmine hinne ……. 3,2

3.2. Kuidas hindad kodanike ja seltside-ühingute võimalusi osaleda valla juhtimises?
Hinne 0 ……ei esinenud
Hinne 1 ……ei esinenud
Hinne 2 ……. 12
Hinne 3 ……. 13
Hinne 4 ……. 7
Hinne 5 ……. 4
Ei vastanud …… 9
Keskmine hinne …… 3,1

3.3. Millised on Sinu meelest põhiprobleemid valla juhtimises ja kodanike kaasamise alal?
1. Ei teata, milliseid otsuseid vallamajas vastu võetakse ……. 3
2. Kodulehel vananenud infot…… 2
3. Ei korraldata avalikke arutelusid …….. 2
4. Miks vallavalitsusse võetakse ametnikke Põltsamaalt, Tartust,
Põlvast, Alatskivilt …… 3
5. Hea, et vallavalitsuses on töötajaid, kes ei ole seotud vallaga …….. 3
6. Volikogu tegevusest ei tea midagi ……. 2
7. Miks mõned volikogu liikmed mustavad vallavalitsust …… 3
8. Valla juhtimine Ilmatsalu keskne …….. 2
9. Vorbuse park on pime …… 1
10. Vorbuse pargi teed on auklikud …… 1

4. Kas Tähtvere vald peaks ühinema mõne teise omavalitsusega? Jah, ei
Jah ……. 6
Ei ……. 20
Ei vastanud……19

4.1. Kui jah, siis millisega (või millistega) ja miks?
Ühineda võiks Ülenurme, Laeva ja Tartu vallaga.
Ühinenud valla kontor võiks olla Tartus, elanikel oleks lihtsam vallamajas käia.
Ühineda võiks Tartu linnaga.

5. Haridus (lasteaed, kool, huviharidus, enesetäiendusvõimalused) ja noorsootöö

5.1. Kuidas hindad Tähtvere valla lasteaia olukorda?

Hinne 0 ……. ei esinenud
Hinne 1 ……. 2
Hinne 2 ……. 16
Hinne 3 ……. 13
Hinne 4 ……. 3
Hinne 5 ……. ei esinenud
Ei vastanud …….. 11
Keskmine hinne …… 2,5

5.2. Kuidas hindad Tähtvere valla kooli olukorda ja seal antava hariduse taset?

Hinne 0 ……. ei esinenud
Hinne 1 ……. ei esinenud
Hinne 2 ……. 3
Hinne 3 ……. 14
Hinne 4 ……. 7
Hinne 5 ……. 2
Ei vastanud ……. 19
Keskmine hinne …… 3,4

5.3. Kuidas hindad noorsootöö olukorda?

Hinne 0 ……. 5
Hinne 1 ……. 4
Hinne 2 ……. 18
Hinne 3 ……. 5
Hinne 4 ……. ei esinenud
Hinne 5 ……. ei esinenud
Ei vastanud ……. 13
Keskmine hinne …… 1,7

5.4. Millised on Sinu meelest põhiprobleemid hariduse ja noorsootöö valdkonnas?

1. Lasteaed vajab remonti ……. 6
2. Noorsoo alane töö on vallas olematu …….. 10
3. Palju lõhkumisi noorte eriti koolilaste) poolt ……. 6
4. Noorte vabaajaveetmise keskust on vaja …… 5
5. Miks vahetati eelmine kooli direktor välja, ta oli hästi populaarne ja aktiivne …… 2
6. Millal tuleb koolile juurdeehitus ? …….. 2
7. Ilmatsalu võimla on halvas seisus, lastel on raske seal tunnis olla …. 3
8. Kõik on Ilmatsalu keskne ……. 2

6. Vaba aeg, kultuur, sport, turismi- ja puhkemajandus

6.1. Kuidas hindad huvikeskuse tööd ja kultuuriürituste taset Tähtvere vallas?

Hinne 0 ……. ei esinenud
Hinne 1 ……. 5
Hinne 2 ……. 7
Hinne 3 ……. 3
Hinne 4 ……. 2

Hinne 5 …… ei esinenud
Ei vastanud …… 26
Keskmine hinne …… 2,7

6.2. Kuidas hindad sportimise ja vaba aja veetmise võimalusi?
Hinne 0 …… ei esinenud
Hinne 1 …… 1
Hinne 2 …… ei esinenud
Hinne 3 …… 7
Hinne 4 …… 19
Hinne 5 …… 7
Ei vastanud …….. 11
Keskmine hinne …… 3,9

6.3. Millised on Sinu meelest põhiprobleemid vaba aja veetmise võimaluste, kultuuri, spordi, puhkemajanduse ja turismi valdkonnas?
1. Kultuuriüritusi vähe ja madala tasemega ……. 5
2. Miks ei toimunud enam arendusosakonna aasta alguse pidu, mis oli alati väga huvitav ja palju sai teada …… 4
3. Kas uut kultuurijuhti ei võetagi tööle? ……..…. 2
4. Millal hakatakse Rahingele seda suurt spordi- ja kultuurikeskust rajama …… 7
5. Tähtvere vallal peaks olema ka mingi tõmbekeskus, nagu Jääaja muuseum Tartu vallas või Luunja kultuurimaja …… 4
6. Rahingele oleks vaja laululava ehitada ……. 5
7. Ilmatsallu oleks vaja külaplatsi ja kohta, kus suviseid üritusi korraldada ……. 3
8. Jänese matkarajal on võimatu liikuda, purded kadunud, üks omanik sõimab, prügi on palju jne ……. 5
9. Vabaaja veetmise võimalusi on vähe ja kodust kaugel ……. 2
10. Märjal on palliplatsiväljak lagunenud, lastel pole kohta mängimiseks 4
11. Haagele oleks vaja laste mänguväljakut …….. 2
12. Vorbuse park pime ja teed auklikud …… 1

7. Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne
7.1. Kuidas hindad tervishoiualase teenindamise olukorda Tähtvere vallas?
Hinne 0 …… 1
Hinne 1 …… 2
Hinne 2 …… 15
Hinne 3 …… 4
Hinne 4 …… ei esinenud
Hinne 5 …… ei esinenud
Ei vastanud …….. 23
Keskmine hinne …… 2,0

7.2. Kuidas hindad sotsiaalhoolekande olukorda Tähtvere vallas?
Hinne 0 …… ei esinenud
Hinne 1 …… ei esinenud
Hinne 2 …… 8
Hinne 3 …… 8

Hinne 4 …… 11
Hinne 5 …… ei esinenud
Ei vastanud …….. 18
Keskmine hinne …… 3,1

7.3. Millised on Sinu meelest põhiprobleemid tervishoiu ja sotsiaalhoolekande valdkonnas?
1. Ilmatsalus puudub apteek …… 5
2. Perearst asub Tartus ……. 7
3. Pikad järjekorrad perearsti juurde pääsemiseks …… 6
4. Raviteenused väga kallid ……. 13
5. Enne sured ära, kui arsti juurde pääseb …… 1

8. Avalik kord ja turvalisus
8.1. Anna oma hinnang, kas Tähtvere vallas on hea ja julge elada?
Hinne 0 …… 1
Hinne 1 …… 1
Hinne 2 …… 5
Hinne 3 …… 9
Hinne 4 …… 13
Hinne 5 …… 1
Ei vastanud …….. 15
Keskmine hinne …… 2,8

8.2. Kuidas hindad kuritegevuse vastast tegevust Tähtvere vallas?
Hinne 0 …… 2
Hinne 1 …… 4
Hinne 2 …… 18
Hinne 3 …… 11
Hinne 4 …… 4
Hinne 5 …… ei esinenud
Ei vastanud …….. 6
Keskmine hinne …… 1,8

8.3. Millised on Sinu meelest põhiprobleemid avaliku korra ja turvalisuse alal?
1. noorte kuritegevus saab alguse kodusest kasvatusest……. 1
2. puudub politsei, paar tundi nädalas ja sedagi päevasel ajal
ei ole politsei järelevalve …… 3
3. karistused olematud. …….. 5
4. politsei töö on kehv või on vähe …….. 1
5. noored hulguvad sihitult ja lõhuvad …….. 3
6. lastel justkui puudub kodu ja vanemad ……. 4
7. noorte poolset alkoholi tarvitamist ja suitsetamist on palju …….. 2
8. noorte öised peod tuleks keelata, eriti linnas ……. 6
9. korraldada õhtuseid reide …….. 5
10. Jänese matkarajal palju lõhkumist ja lägastamist …… 4
11. Miks vallavalitsus lubab vallale kuuluvate veekogude kaldaid sulgeda.5
12. Haage piirkond oleks vaja valgeks teha …….. 2
13. Vaja oleks munitsipaalpolitseid …….. 4
14. Miks on linnas noorte peod hommikuni, siis tulevad siia lõhkuma … 3
15. Suute veokite sõitmine läbi Ilmatsalu ……. 1

16. lahtised koerad ……. 3
17. Vorbusel pime …….. 2

9.1. Lõpuks palun vasta enda kohta, kas oled mees või naine: (sobivale tõmba joon alla)
Naine …… 28
Mees …… 17

9.2. Sinu vanus: alla 20, 20–29, 30–39, 40–49, 50–64, üle 65 (sobivale tõmba joon alla)
alla 20 …… 1
20–29 …….. 6
30–39 …….. 11
40–49 …….. 8
50–64 …….. 16
üle 65 …… 3

9.3. Kas elad?
Märja piirkonnas …….. 5
Rahinge külas …… 7
Ilmatsalu piirkonnas ……. 13
Haage külas …….. 3
Tüki külas ……. 4
Rõhu külas …… 1
Pihva külas …… 0
Tähtvere külas …….. 3
Vorbusel, Tiksojal …… 6
Kandiküla külas …… 2
Kardla külas ……. 1

Üldised tähelepanekud
1. Kriitilisemad olid 50–64 aasta vanused naised.
2. Ideesid ja mõtteid olukorra parandamiseks pakkusid nooremad vastajad ja mehed.
3. Kõige rohkem kriitikat ja ettepanekuid tehti:
3.1. avaliku korra ja turvalisuse teemal
3.2. noorsoo ja vabaaja veetmise teemadel
3.3. teede osas, seda eelkõige raskete masinate poolt teede lõhkumine
3.4. meditsiiniline teenindamine
3.5. 4 äärmiselt sarnase tekstiga vastuselehte olid kriitilised valla juhtimise teemal
3.6. kõige nõrgemaks kohaks on noorsootöö alane tegevus
3.7. olematuks peeti ka politsei olemasolu ja tööd

Lisa 3. Ülevaade Riigikogus kinnitatud arengukavadest

Arengukava	Kestvus	Heakskiitmise (Riigikogu otsuse) aeg	Kas sisaldab rahastamisplaani?
Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia	2007–2013	07.02.2007	jah (2007–2010 kohta)
Eesti kõrgharidusstrateegia	2006–2015	08.11.2006	ei
Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030	2007–2030	14.02.2007	jah (2007–2013)
Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21”	2005–2030	14.09.2005	ei
Üleriigiline jäätmekava	2003–2020	04.12.2002	ei
Eesti metsanduse arenguprogramm (Eesti metsapoliitika)	1998–…	11.06.1997	ei
Eesti riigi kultuuripoliitika põhialused	1999–…	16.09.1998	ei
Transpordi arengukava 2006–2013	2006–2013	24.01.2007	jah
Eesti riikliku turismiarengukava aastateks 2007–2013	2007–2013	22.11.2006	jah
Kütuse- ja energiamajanduse pikaajalise riikliku arengukava aastani 2015	2005–2015	15.12.2004	ei
Tegevuskava „Eesti rahvuslik liiklusohutusprogramm aastateks 2003–2015”	2003–2015	28.05.2003	
Eesti ekspordipoliitika põhialused	2002–…	14.11.2001	ei
Eesti infopoliitika põhialused	1999–…	13.05.1998	ei
Eesti riikliku integratsioonipoliitika lähtekohad mitte-eestlaste integreerimiseks Eesti ühiskonda		10.06.1998	
Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon	2003–…	12.12.2002	ei
Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alused	2004–…	16.06.2004	ei
Eesti arengukoostöö põhimõtted	2003–…	15.01.2003	ei

Lisa 4. Hinnang Tähtvere valla arengukavale 2007–2013 (31.05.2007)

Käesoleva hinnangu eesmärgiks on analüüsida erapooletult Tähtvere valla arengukava projekti aastateks 2007–2013. Hinnangu eesmärgiks ei ole kritiseerida omavalitsuse tegevust, vaid lihtsalt juhtida tähelepanu võimalikele kitsaskohtadele ja puudustele, mis on seotud arengukavaga. Hinnangus on välja toodud ka Tähtvere valla arengukava projekti positiivsed küljed. Loomulikult otsustab Tähtvere vald kokkuvõttes ise, kas ja kuidas neid ettepanekuid järgida.

Omavalitsuse arengukava paneb paika omavalitsuse tegevus- ja arengusuunad järgmisteks aastateks. Aastad 2007–2013 on Euroopa Liidu struktuurifondide periood, millal omavalitsused saavad kasutada väga mitmeid erinevaid fonde, et piirkonnas ellu viia vajalikke investeeringuid ja tegevusi. **Toetuste andmisel kohaliku arengu edendamiseks arvestatakse ühe kriteeriumina planeeritava projekti põhjendatust ja seotust valla arengukavaga**. Kui arengukavas on piisava põhjalikkusega kirjeldatud olemasolev olukord, probleemid ja võimalused nende lahendamiseks, ei tohiks tulla ka probleeme toetusfondide raha kasutamisel, seda ka omavalitsuse juhtimise arendamiseks.

Arengukava ülevaatamisel on kasutatud maakondlike arenduskeskuste poolt koostatud „omavalitsuse arengukava analüüsi metoodikat".

Positiivsed küljed
Tähtvere valla arengukava projekt on koostatud aastateks 2007–2013 ning vastab kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses sätestatule (§ 37, lg 3: mis tahes eelarveaastal peab kehtiv arengukava hõlmama vähemalt kolme eelseisvat eelarveaastat). Tartumaal on paljudes omavalitsustes omamoodi imelik olukord: seadus sätestab, et arengukava peab olema vähemalt järgmiseks kolmeks aastaks, samas on paljudel omavalitsustel arengukavad lõppenud 2006. aastal ning uute koostamine alles käib. Põhimõtteliselt on tegemist olukorraga, kus autojuht küll sõidab, kuid tal pole juhilube.

Tähtvere valla arengukava tõenäoliselt kõige positiivsemaks küljeks on arengukava põhjalikkus. Arengukava projektis on kokku 106 lehekülge, kus **äärmiselt põhjalikult ning sisukalt on tutvustatud ning analüüsitud Tähtvere valla olemasolevat olukorda ning arengusuundumusi kuni 2013. aastani**. Valdkondade kaupa on välja toodud arengukava koostamise hetkel olnud olukord, peamised probleemid, tegevused nende elluviimiseks ning võimalikud riskid, mis takistavad arengukava täitmist.

Uuenduslikuks pooleks omavalitsuse arengukavas on PEST analüüsi kasutamine. Kui tavalises omavalitsuse arengukavas on leitav ainult SWOT analüüs, siis Tähtvere valla puhul on kasutatud ka teisi meetodeid. PEST meetodi eesmärgiks on analüüsida väliskeskkonna mõju organisatsioonile. Märkusena võib välja tuua: PEST analüüsis on välja toodud poliitiliste tegurite mõju all Tähtvere vallale ka see, et kohalikel valimistel on lubatud ainult erakonnad. Praeguseni on lubatud kohalikul tasandil ka valimisliidud ning hetkel pole olnud ka ühtegi arengut selles osas, et 2009. aastal toimuksid ainult erakondlikud valimised.

Tähtvere valla arengukava projektis on välja toodud eraldi peatükina ka arengukava täitmise kontroll ja muudatuste tegemine. Samas peatükis on välja toodud kolm olulisemat

arengunäitajat, mille arvväärtuste suurenemise korral võib öelda, et Tähtvere valla arengus valitseb progress. Tüüpilistes omavalitsuse arengukavades on lihtsalt kirjas, et volikogu vaatab ja kontrollib kord aastas üle arengukava täitmise.

Omaette heaks mõtteks on Tähtvere arengukava projekti puhul see, et eraldi on välja toodud ülevaade vallavalitsuse ja –volikogu tegevuse kohta. Jällegi on see punkt piisavalt uuenduslik: teiste omavalitsuste arengukavades leiab sellist omavalitsuse tegevuse ülevaadet ainult vähestes. Kuna valitsus on omavalitsuse kõige tähtsamaks organisatsiooniks, annab Tähtvere valla arengukava hea ülevaate selle organisatsiooni arendamise vajalikkusest

Tähtvere valla arengukava projekti teeb eriliseks asjaolu, et eraldi on toodud välja 10 arendusprojekti, koos maksumuste ja kavandatud teostamise ajaga. Selline jaotus annab alust väita, et Tähtvere vallas on hästi läbi mõeldud prioriteedid, mida tahetakse järgmise kuue aasta jooksul ellu viia. Nende arendusprojektide elluviimiseks on võimalik kasutada ka Euroopa Liidu struktuurifondide toetusi**. Eurotoetuste aktiivne kasutamine on arengukavas ka otsesõnu välja öeldud.**

Negatiivsed küljed
Üheks Tähtvere valla arengukava projekti **suurimaks puuduseks on omavalitsuse finantsprognooside puudumine.** Kummaline on see selles mõttes, et valla juhtimisstruktuuris on finantsosakond ja finantsnõunik olemas. Kuigi omavalitsuse investeeringute kava ning finantseerimise tutvustamiseks on arengukavas omaette peatükk, ei ole seal kirja pandud rahavoogude arvulisi näitajaid tuleviku kohta. Arengukava projektis on lühidalt analüüsitud omavalitsuse eelarve muutusi 2003–2007, kuid ei ole räägitud perioodist 2007–2013. Mis ootab Tähtvere valda ees aastal 2010 või 2013? Kas arengukava täitmiseks tuleb võtta laenu või saadakse hakkama omavahenditega? Millised on järgmise kuue aasta muutused omavalitsuse tulu- ja kulubaasis?

Tähtvere valla arengukava on küll äärmiselt põhjalik ning sisaldab väga palju erinevat informatsiooni, kuid arengukava koostajad peaksid kriitilisema pilguga üle vaatama selle, **kuivõrd vajalik on üldhariv info**, mis kirja on pandud. Näitena tooksin lk. 83 oleva ülevaate sotsiaalsest kapitalist- ehk on võimalik seda infot koondada arengukava lisadesse või teha paarilõiguline kokkuvõttev osa. Samuti jääb silma lk 67 olev soojamajanduse peatüki sissejuhatus, kus pikalt räägitud elamute energiakulu jaotamisest, mis ehk ei ole kõige vajalikum arengukava osa. Veel: peatükk 7.2.7 räägib loodusest ja keskkonnast, kuid seal olev olukorda kirjeldav tekst on osaliselt kirjas ka arengukava alguses olevas üldülevaates. Ehk oleks mõistlikum need tekstid omavahel ühenda (või osa viia lisadesse), et vältida dubleerimist?

Samuti on arengukava projektis **üks võimalik vastuolu**: leheküljel 72 on öeldud, et vallavalitsus on asutanud ainult ühe äriühingu OÜ Ilmatsalu Soojus, kuid leheküljelt 75 võib lugeda, et vallas tegutseb kokku kaks 100%-liselt valla omandis olevat äriühingut. Rääkides arengukava ülesehitusest, jäävad häirima kaks vormistamisega (stiiliga) seonduvat asjaolu. Esiteks, leheküljelt 72 leiab ettevõtlusvaldkonna tegevuskava tabeli aastateks 2007–2013, kuid sarnast tegevuskava tabelit ei leia ühegi teise valdkonna all. Teiseks, leheküljel 60 on alampeatükina välja toodud visioon ja tegevuse eesmärgid eakate ja puuetega inimeste kohta. Samas pole sellist alajaotust teistes arengukavas väljatoodud valdkondades.

Et säilitada Tähtvere valla arenguka sisu ühtset stiili ning väljanägemist, peaksid arengukava koostajad mõtlema, kas neid kahte lõiku rakendada sarnaselt kogu arengukava puhul või

võtta need välja ka nendest peatükkidest. Kui jätta need lõigud oma kohale, mõjuksid nad üldist arengukava ülesehitust järgides, liialt võõralt.

Samuti võib tinglikult öelda, et antud **arengukava tegevuskava on vastutuse osas puudulik**. Kõikide arengukavas kirja pandud valdkondade lõpus on küll välja toodud võimalikud tegevused, eesmärkide saavutamiseks, kuid seal pole kirjas tegevuste elluviimiseks tehtavaid kulutusi, konkreetseid vastutajaid ega teostamise perioodi. Eespool arengukavas antud viide, et arengukava on aluseks tegevuskava koostamiseks eeldab eraldi tegevuskava, mida võib ka igati põhjendatuks pidada, kui seda tehakse aastate lõikes. Ühe soovitusena pakuksin välja võimaluse, et arengukavas välja toodud erinevad tegevused koondatakse ühtsesse tabelisse, kus tegevuste järgi on välja toodud kulutused, vastutajad ja teostamise periood. Selline tabel annaks võimaluse ka omavalitsuse rahavoogude prognoosi koostamiseks.

Kuigi retsensiooni positiivsete külgede all on välja toodud PEST analüüsi olemasolu arengukavas, võib negatiivse külje pealt norimisena öelda, et SWOT analüüsi tulemusi pole omakorda analüüsitud. Kui PEST analüüsi puhul on välja toodud peamised muutused ja trendid, siis võiks seda kohendada ka SWOT analüüsi puhul. Vähemalt võiks olla eelmise arengukava analüüs ja täitmise hinnang

Kokkuvõtvalt
Alati võib vaielda selle üle, milline üks arengukava välja peaks nägema. Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus on selles suhtes liialt üldsõnaline ega sea arengukava koostamisel ette liigseid nõudeid. Samas on Eestis välja kujunenud nii-öelda näidisarengukavad, kus on pikalt ja põhjalikult kirja pandud, analüüsitud ning prognoositud kohaliku omavalitsuse arenguteid teatud perioodi vältel. Tähtvere valla arengukava aastateks 2007–2013 on kindlasti üks neist **„etalonidest", mida teistele Tartumaa omavalitsustele eeskujuks võib tuua.**

Kuigi paljud asjad tunduvad kohalikele inimestele loomulikena, ning sageli ei peeta neid oluliseks ülesse märkida, on arengukava koostamisel vajalik mõelda laiemalt. Millist informatsiooni saab omavalitsuse tegevuse kohta võõras inimene, kes arengukava loeb? Kas talle on kõik selge? Kas arengukava kätte võttes peab ta lisaks otsima informatsiooni või piisab sellest, mis dokumendis kirjas? Tähtvere valla arengukava on tõenäoliselt koostanud **„võõras inimene"** ja see, kes arengukava loeb, saab Tähtvere valla kohta piisava informatsiooni. Samas peaks Tähtvere valla „oma" inimene kriitilise pilguga üle vaatama arengukava projekti, eesmärgiga teha tõsised järeldused probleemide lahendamiseks ja ebameeldivast infost järelduste tegemiseks.

Kokkuvõtvalt võib öelda , et kasutades ära antud hinnangus/retsensioonis väljatoodud aspekte Tähtvere valla arengukava lõplikul koostamisel, on kokkuvõttes tegemist põhjaliku arengudokumendiga, millest saab juhinduda omavalitsuse juhtimisel ning arendustegevuse elluviimisel aastatel 2007–2013.

Siim Ausmees
Tartu Ärinõuandla
Konsultant
Tel: 7 366 325
siim.ausmees@tartu.bas.ee

Lisa 5. Sotsiaalne keskkond

Sotsiaalse keskkonna kujundamisel on kaks olulist näitajat:
1) sotsiaalne kapital,
2) sotsiaalne kvaliteet.

Mida tähendab sotsiaalne kapital? Kapital on miski väärtuslik, eriti tulevikku silmas pidades. Sotsiaalsus eeldab elu organiseeritud ühiskonnas. Sotsiaalset kapitali defineeritakse seega kui jagatud käitumisnorme efektiivse koostöö huvides. Sotsiaalne kapital on seega suhted, mis aitavad ühendada erinevaid inimesi, ning püüd abistada ja toetada kaaslasi. Iga inimese jaoks tähendab see oma vajalikkuse tunnetamist ja sarnase ellusuhtumisega (keda seob vastastikune usaldus ja moraalne kohustus üksteist aidata) inimeste võrgustikku kuulumist. Sotsiaalne kapital / koos elavad inimesed, kellel on ühine teadmine ja mis liitudes annab rohkem kui liidetavate summa / tekitab sünergia. Inimesed õpivad ennast aitama aidates teisi, suhtlema avaliku sektoriga nii, et sellest oleks kasu ning hakkavad teisi inimesi rohkem usaldama ja veenduvad, et koos teistega suudab rohkem kui üksinda.

Sotsiaalse ühistegevuse käigus inimesed rahuldavad oma erialast tulenevaid esindusvajadusi, samuti vaimseid vajadusi tegeleda meelisharrastustega, tõsta erialast kvalifikatsiooni, aidata teisi ühiskonnaliikmeid jne.

Sotsiaalne kvaliteet on suhteliselt uus termin, mille juurutamisega tegeleb Amsterdamis paiknev Sotsiaalse Kvaliteedi Euroopa Sihtasutus (European Foundation on Social Quality). Mõiste sisuks on neli põhiülesannet, mille täitmist peetakse iga arenenud riigi kohuseks. Need neli põhiülesannet on:
1) inimeste sotsiaalse ja majandusliku turvatunde eest hoolitsemine,
2) võrdsete võimaluste tagamine ühiskonnas (kaasamine),
3) sotsiaalse ühtekuuluvustunde (solidaarsuse) kujundamine ning ülalhoidmine,
4) kodanike jõustamine nende (jõuvarude/panuse) maksimaalseks rakendamiseks.

Meie jaoks tundub sotsiaalne kvaliteet praegu ehk veel üldise, piduliku ning abstraktse väljendina. Ometi tuleb Euroopa Liidus olles ka selles keeles rääkima õppida. Ilmselt on vaid aja küsimus, mil hakatakse ka Eestis mõõtma nii üksikute institutsioonide kui ka tervikühiskonna sotsiaalset kvaliteeti. Ühiskonna sotsiaalne kvaliteet sõltub inimeste isiklikust sotsiaalsest kapitalist, see on sellest, mille laps saab kaasa eeskätt kodust. Et sotsiaalse kapitali saab laps kaasa peamiselt kodust, tuleks panustada pigem lapsevanemate teadlikkusesse ning meelsusesse.

Uuringud on näidanud, et meie kultuuriruumis kiputakse kooli rolli üle hindama. Lapsevanemate ja pedagoogide teadvusse on juurdunud termin õpetajast kui maa soolast. Paljud lapsevanemad peavad enesestmõistetavaks, et kui laps saab seitsmeaastaseks, hakkab kasvatusülesandeid pere asemel täitma kool. Kodud on varmad kooli süüdistama, kuivõrd õpetaja saab oma töö eest ju palka. Murelikke hääli kostub ka teemal, et lapsed ei taha koolis käia, nad ei tunne end koolis hästi ja neile ei meeldi õppida. Etteheidete sõnum on kooli süüdistamine: mis koht see selline küll on, kuhu minna ei taheta? Justkui peaks haridusinstitutsioon olema mingi meelelahutusasutus.

TPÜ teadurite 2004. aastal teostatud uuringu „Kooli õpikeskkond ja õpilaste toimetulek" 1609 lapsevanema ja 1000 õpilase ankeedi põhjal väideti, et lastega seotud probleemid

algavad enamasti kodust – kooliprobleemi võib nimetada koduprobleemide indikaatoriks. Kui lapsel on kodus muresid, tunneb ta end koolis halvasti. Ja vastupidi: soodne.

Lisa 6. Elektrivarustus ja tänavavalgustus

Informatsioon elektrivõrkude kaitsevööndite ulatuse kohta.

Valla arengukava ja piirkondade detailplaneeringute koostamisel on oluline meeles pidada elektrivõrkude kaitsevööndite ulatus ehk piki õhu või kaabelliine olev maa-ala ja õhuruum, mida piiravad liini teljest mõlemale poole järgmiste kaugusteni paiknevad mõttelised vertikaaltasandid:

1. piki õhuliini:
   1) alla 1 kV pingega liinide korral 2 m,
   2) kuni 20 kV pingega liinide korral 10 m,
   3) 35–110 kV pingega liinide korral 25 m,
   4) 220–330 kV pingega liinide korral 30 m;
2. piki maakaabelliini maa-ala, mida piiravad mõlemal pool liini 1 m kaugusel äärmistest kaablitest paiknevad mõttelised vertikaaltasandis;
3. piki veekaabelliini veepinnast põhjani ulatuv veeruum, mida piiravad mõlemal pool liini 100 m kaugusel äärmistest kaablitest paiknevad mõttelised vertikaaltasandid;
4. alajaamade ja jaotusseadmete ümber maa-ala 2 meetri kaugusel piirdeaiast, seinast või nende puudumisel seadmetest.

Lisa 7. Soojamajandus

Informatsioon elamute energiakulu jaotumise kohta elamutes.

Kuna soojusenergia on kallis, siis on soojusenergia säästlikuks kasutamiseks oluline teada elamute energiakulu jaotumist, mis oleks ligikaudu järgmine:
1) ventilatsiooniks kulub ca 20–25%,
2) sooja tarbevee tootmiseks ca 15–25%,
3) kütteks ca 50–55% tarbitavast soojusenergiast.

Ventilatsiooniks kuluva soojusenergia puhul tuleb arvestada, et ventilatsioon on tinglik, kuna näiteks elamutes õhuvahetuse tõttu hoonetesse sisenev välisõhk saab vajaliku soojushulga küttesüsteemi kaudu.

Oluline on teada ka hoonete välispiirete (seinad, aknad) soojakadusid. Eestis ehitatud elamud võib nende välispiirete soojuskadude järgi jagada tinglikult 3 gruppi:
1) elamud ehitusaastaga enne 1950. aastat, U = 0,3–0,7 W/m²K;
2) elamud ehitusaastaga vahemikus 1950–1980, U = 1,0–1,2 W/m²K;
3) elamud ehitusaastaga pärast 1980. aastat U = 0,5–1,0 W/m²K.

Tänapäeval kehtiv normatiiv näeb ette uusehituste korral välisseinte U = 0,25 W/m²K, seega uusehituste soojatarve peaks tulema tunduvalt väiksem kui vanade normatiivide järgi püstitatud elamutel.

Lisa 8. Tähtvere valla eelarvestrateegia aastateks 2013–2016

Eelarvestrateegia 2013–2016	2011 täitmine	2012 eeldatav täitmine	2013 eelarve	2014 eelarve	2015 eelarve	2016 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	**1 786 577**	**1 917 790**	**2 027 435**	**2 151 935**	**2 268 135**	**2 393 335**
Maksutulud	1 402 606	1 509 840	1 609 300	1 733 800	1 850 000	1 975 200
sh tulumaks	1 332 250	1 439 540	1 545 000	1 669 500	1 785 700	1 910 900
sh maamaks	70 356	70 300	64 300	64 300	64 300	64 300
sh muud maksutulud	0	0				
Tulud kaupade ja teenuste müügist	87 706	94 201	94 200	94 200	94 200	94 200
Saadavad toetused tegevuskuludeks	278 094	304 649	314 835	314 835	314 835	314 835
sh tasandusfond (lg 1)	0	0				
sh toetusfond (lg 2)	265 016	264 835	264 835	264 835	264 835	264 835
sh muud saadud toetused tegevuskuludeks	13 078	39 814	50 000	50 000	50 000	50 000
Muud tegevustulud	18 171	9 100	9 100	9 100	9 100	9 100
Põhitegevuse kulud kokku	**1 600 429**	**1 730 958**	**1 843 300**	**1 959 400**	**2 074 700**	**2 207 600**
Antavad toetused tegevuskuludeks	92 286	95 064	92 000	93 600	97 000	101 000
Muud tegevuskulud	1 508 143	1 635 894	1 751 300	1 865 800	1 977 700	2 106 600
sh personalikulud	910 996	947 962	995 360	1 045 130	1 097 380	1 152 250
sh majandamiskulud	596 690	670 730	731 940	796 670	856 320	930 350
*sh alates **2012** sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksed*						
sh muud kulud	456	17 202	24 000	24 000	24 000	24 000
Põhitegevuse tulem	**186 148**	**186 832**	**184 135**	**192 535**	**193 435**	**185 735**
Investeerimistegevus kokku	**32 173**	**-79 648**	**-320 320**	**-213 820**	**-309 820**	**-304 820**
Põhivara müük (+)	36 429	6 000				
Põhivara soetus (-)	0	-50 908	-763 400	-828 400	-1 310 200	-1 277 000
sh projektide omaosalus		-50 908	-295 000	-184 000	-280 000	-275 000
Põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine (+)	20 950	0	468 400	644 400	1 030 200	1 002 000
Põhivara soetuseks antav sihtfinantseerimine (-)	0	-9 400				
Osaluste ning muude aktsiate ja osade müük (+)	0	0				
Osaluste ning muude aktsiate ja osade soetus (-)	0	0				
Tagasilaekuvad laenud (+)	0	0				
Antavad laenud (-)	0	0				
Finantstulud (+)	185	160	180	180	180	180
Finantskulud (-)	-25 391	-25 500	-25 500	-30 000	-30 000	-30 000
Eelarve tulem	**218 321**	**107 184**	**-136 185**	**-21 285**	**-116 385**	**-119 085**
Finantseerimistegevus	**-165 240**	**-193 311**	**135 000**	**24 000**	**120 000**	**115 000**
Kohustuste võtmine (+)	0	0	295 000	184 000	280 000	275 000
Kohustuste tasumine (-)	-165 240	-193 311	-160 000	-160 000	-160 000	-160 000
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	53 080	-86 127	-1 185	2 715	3 615	-4 085
Nõuete ja kohustuste saldode muutus (tekkepõhise e/a korral) (+ suurenemine /- vähenemine)	0	0				
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	**89 840**	**3 713**	**2 528**	**5 243**	**8 858**	**4 773**
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	667 762	474 451	609 451	633 451	753 451	868 451
sh sildfinantseering	0	0				
Netovõlakoormus (eurodes)	577 922	470 738	606 923	628 208	744 593	863 678

Netovõlakoormus (%)	32,3%	24,5%	29,9%	29,2%	32,8%	36,1%
Netovõlakoormuse ülemmäär (eurodes)	1 116 887	1 150 674	1 216 461	1 291 161	1 360 881	1 436 001
Netovõlakoormuse ülemmäär (%)	62,5%	60,0%	60,0%	60,0%	60,0%	60,0%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	538 964	679 936	609 538	662 953	616 288	572 323
Põhitegevuse tulude muutus	-	7%	6%	6%	5%	6%
Põhitegevuse kulude muutus	-	8%	6%	6%	6%	6%
Omafinantseerimise võimekuse näitaja	1,12	1,11	1,10	1,10	1,09	1,08
Investeeringuprojektid* (alati "+" märgiga)		**2012 eeldatav täitmine**	**2013 eelarve**	**2014 eelarve**	**2015 eelarve**	**2016 eelarve**
projekt 1 Ilmatsalu lasteaia renoveerimine ja juurdeehitus		**34 080**	**400 000**	**275 000**	**275 000**	**275 000**
sh toetuse arvelt			200 000	200 000	200 000	200 000
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)		34 080	200 000	75 000	75 000	75 000
projekt 2 Puhastusseadmete rajamise II etapp		**0**	**30 000**	**400 000**	**400 000**	**400 000**
sh toetuse arvelt				320 000	320 000	320 000
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)			30 000	80 000	80 000	80 000
projekt 3 Ilmatsalu kergliiklustee rajamine		**12 876**	**300 000**	**0**	**0**	**0**
sh toetuse arvelt			240 000			
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)		12 876	60 000			
projekt 4 Ilmatsalu võimla kapitaalremont		**0**	**33 400**	**33 400**	**33 200**	**0**
sh toetuse arvelt			28 400	28 400	28 200	
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)			5 000	5 000	5 000	
Eelpool nimetamata muud projektid kokku		**3 952**	**0**	**120 000**	**602 000**	**602 000**
sh toetuse arvelt				96 000	482 000	482 000
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)		3 952		24 000	120 000	120 000
KÕIK KOKKU		**50 908**	**763 400**	**828 400**	**1 310 200**	**1 277 000**
sh toetuse arvelt		0	468 400	644 400	1 030 200	1 002 000
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)		50 908	295 000	184 000	280 000	275 000

Põhitegevuse ja investeerimistegevuse kulud valdkonniti (COFOG)* (kõik "+" märgiga)	**2011 täitmine**	**2012 eeldatav täitmine**	**2013 eelarve**	**2014 eelarve**	**2015 eelarve**	**2016 eelarve**
01 Üldised valitsussektori teenused	**263 860**	**305 372**	**322 540**	**344 740**	**363 440**	**383 440**
Põhitegevuse kulud	238 469	279 872	297 040	314 740	333 440	353 440
sh saadud toetuste arvelt	4 174	2 040	2 040	2 040	2 040	2 040
sh muude vahendite arvelt	234 295	277 832	295 000	312 700	331 400	351 400
Investeerimistegevuse kulud	25 391	25 500	25 500	30 000	30 000	30 000
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt	25 391	25 500	25 500	30 000	30 000	30 000
02 Riigikaitse	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Põhitegevuse kulud	0	0	0	0	0	0
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt						
Investeerimistegevuse kulud	0	0	0	0	0	0
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt						
03 Avalik kord ja julgeolek	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Põhitegevuse kulud	0	0	0	0	0	0
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt						

Investeerimistegevuse kulud	0	0	0	0	0	0
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt						
04 Majandus	**119 674**	**160 538**	**484 260**	**566 790**	**676 290**	**702 790**
Põhitegevuse kulud	119 674	147 662	154 260	166 790	176 290	202 790
sh saadud toetuste arvelt		28 996	29 000	29 000	29 000	29 000
sh muude vahendite arvelt	119 674	118 666	125 260	137 790	147 290	173 790
Investeerimistegevuse kulud	0	12 876	330 000	400 000	500 000	500 000
sh saadud toetuste arvelt			240 000	320 000	400 000	400 000
sh muude vahendite arvelt		12 876	90 000	80 000	100 000	100 000
05 Keskkonnakaitse	**57 834**	**60 920**	**64 000**	**71 900**	**76 200**	**80 800**
Põhitegevuse kulud	57 834	60 920	64 000	71 900	76 200	80 800
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt	57 834	60 920	64 000	71 900	76 200	80 800
Investeerimistegevuse kulud	0	0	0	0	0	0
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt						
06 Elamu- ja kommunaalmajandus	**75 613**	**75 810**	**79 830**	**84 600**	**189 700**	**193 000**
Põhitegevuse kulud	75 613	66 410	79 830	84 600	89 700	93 000
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt	75 613	66 410	79 830	84 600	89 700	93 000
Investeerimistegevuse kulud	0	9 400	0	0	100 000	100 000
sh saadud toetuste arvelt					80 000	80 000
sh muude vahendite arvelt		9 400			20 000	20 000
07 Tervishoid	**3 445**	**6 400**	**6 000**	**6 400**	**6 700**	**7 200**
Põhitegevuse kulud	3 445	6 400	6 000	6 400	6 700	7 200
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt	3 445	6 400	6 000	6 400	6 700	7 200
Investeerimistegevuse kulud	0	0	0	0	0	0
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt						
08 Vabaaeg, kultuur ja religioon	**141 620**	**158 992**	**196 900**	**323 000**	**615 200**	**592 500**
Põhitegevuse kulud	141 620	155 040	163 500	169 600	180 000	190 500
sh saadud toetuste arvelt	3 500	3 450	3 500			
sh muude vahendite arvelt	138 120	151 590	160 000	169 600	180 000	190 500
Investeerimistegevuse kulud	0	3 952	33 400	153 400	435 200	402 000
sh saadud toetuste arvelt			28 400	124 400	350 200	322 000
sh muude vahendite arvelt		3 952	5 000	29 000	85 000	80 000
09 Haridus	**861 595**	**920 569**	**1 343 525**	**1 278 525**	**1 338 525**	**1 398 525**
Põhitegevuse kulud	861 595	886 489	943 525	1 003 525	1 063 525	1 123 525
sh saadud toetuste arvelt	249 068	253 525	253 525	253 525	253 525	253 525
sh muude vahendite arvelt	612 527	632 964	690 000	750 000	810 000	870 000
Investeerimistegevuse kulud	0	34 080	400 000	275 000	275 000	275 000
sh saadud toetuste arvelt			200 000	200 000	200 000	200 000
sh muude vahendite arvelt		34 080	200 000	75 000	75 000	75 000
10 Sotsiaalne kaitse	**102 179**	**128 165**	**135 145**	**141 845**	**148 845**	**156 345**
Põhitegevuse kulud	102 179	128 165	135 145	141 845	148 845	156 345
sh saadud toetuste arvelt	20 449	24 145	24 145	24 145	24 145	24 145
sh muude vahendite arvelt	81 730	104 020	111 000	117 700	124 700	132 200
Investeerimistegevuse kulud	0	0	0	0	0	0
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt						
KOKKU	**1 625 820**	**1 816 766**	**2 632 200**	**2 817 800**	**3 414 900**	**3 514 600**
Põhitegevuse kulud	1 600 429	1 730 958	1 843 300	1 959 400	2 074 700	2 207 600
sh saadud toetuste arvelt	277 191	312 156	312 210	308 710	308 710	308 710

sh muude vahendite arvelt	1 323 238	1 418 802	1 531 090	1 650 690	1 765 990	1 898 890
Investeerimistegevuse kulud	25 391	85 808	788 900	858 400	1 340 200	1 307 000
sh saadud toetuste arvelt	0	0	468 400	644 400	1 030 200	1 002 000
sh muude vahendite arvelt	25 391	85 808	320 500	214 000	310 000	305 000

Lisa 9. Tähtvere valla investeeringud

Jrk nr	Nimetus/ aasta	eurodes	2013	2014	2015	2016	2017	2018		....	Kokku
1.	**Ilmatsalu lasteaia renoveerimine**	toetus	240 000	240 000	240 000	240 000	240 000	0	0	0	1 200 000
		omaosalus	60 000	60 000	60 000	60 000	60 000	0	0	0	300 000
	kokku		**300 000**	**300 000**	**300 000**	**300 000**	**300 000**	**0**	**0**	**0**	**1 500 000**
2.	**Tänavavalgustuse projekti II etapp**	toetus	0	0	80 000	80 000	80 000	80 000	0	0	320 000
	(Tüki, Kandiküla, Rõhu, Vorbuse)	omaosalus	0	0	20 000	20 000	20 000	20 000	0	0	80 000
	kokku		**0**	**0**	**100 000**	**100 000**	**100 000**	**100 000**	**0**	**0**	**400 000**
3.	**Ühisveevärgi, kanalisatsiooni ja**	toetus	320 000	320 000	320 000	320 000	320 000	320 000	320 000	320 000	2 560 000
	puhastusseadmete rajamine, II etapp	omaosalus	80 000	80 000	80 000	80 000	80 000	80 000	80 000	80 000	640 000
	kokku		**400 000**	**400 000**	**400 000**	**400 000**	**400 000**	**400 000**	**400 000**	**400 000**	**3 200 000**
4.	**Kergliiklustee rajamine Ilmatsallu**	toetus	120 000	120 000	0	0	0	0	0	0	240 000
		omaosalus	30 000	30 000	0	0	0	0	0	0	60 000
	kokku		**150 000**	**150 000**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**300 000**
5.	**Laululava rajamine Rahinge järve**	toetus	0	12 000	12 000	12 000	12 000	0	0	0	48 000
	äärde	omaosalus	0	3 000	3 000	3 000	3 000	0	0	0	12 000
	kokku		**0**	**15 000**	**15 000**	**15 000**	**15 000**	**0**	**0**	**0**	**60 000**
6.	**Kergliiklustee rajamine Märjale**	toetus	0	0	80 000	80 000	80 000	80 000	80 000	0	320 000
		omaosalus	0	0	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000	0	80 000
	kokku		**0**	**0**	**100 000**	**100 000**	**100 000**	**100 000**	**100 000**	**0**	**500 000**
7.	**Laululava ja külaplatsi rajamine**	toetus	0	0	20 000	20 000	20 000	20 000	0	0	80 000
	Ilmatsalu järve äärde	omaosalus	0	0	5 000	5 000	5 000	5 000	0	0	20 000
	kokku		**0**	**0**	**25 000**	**25 000**	**25 000**	**25 000**	**0**	**0**	**100 000**

8.	**Külakeskuste rajamine Rõhule,**	toetus	0	0	206 000	206 000	206 000	206 000	206 000	206 000	824 000
	Haagele ja Ilmatsallu	omaosalus	0	0	51 000	51 000	51 000	51 000	51 000	51 000	204 000
	kokku		**0**	**0**	**257 000**	**257 000**	**257 000**	**257 000**	**257 000**	**257 000**	**1 542 000**
9.	**Külaplatside ja mänguväljakute**	toetus	0	60 000	60 000	60 000	60 000	0	0	0	240 000
	rajamine	omaosalus	0	15 000	15 000	15 000	15 000	0	0	0	60 000
	kokku		**0**	**75 000**	**75 000**	**75 000**	**75 000**	**0**	**0**	**0**	**300 000**
10.	**Vorbuse külakeskuse arendamine**	toetus	0	16 000	16 000	16 000	16 000	16 000	0	0	80 000
		omaosalus	0	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	0	0	20 000
	kokku		**0**	**20 000**	**20 000**	**20 000**	**20 000**	**20 000**	**0**	**0**	**100 000**
11.	**Supelrandade arendamine**	toetus	0	8 000	8 000	8 000	8 000	8 000	0	0	40 000
	Ilmatsalus ja Haagel	omaosalus	0	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	0	0	10 000
			0	**10 000**	**10 000**	**10 000**	**10 000**	**10 000**	**0**	**0**	**50 000**
12.	**Rahinge ekstreemspordikeskuse**	toetus	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	väljaarendamine, II etapp	omaosalus	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		MAA	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
13.	**Ilmatsalu võimla kapitaalremont**	toetus	28 400	28 400	28 200	0	0	0	0	0	85 000
		omaosalus	5 000	5 000	5 000	0	0	0	0	0	15 000
			33 400	**33 400**	**33 200**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**100 000**
		toetus	708 400	804 400	1 070 200	1 042 000	1 042 000	730 000	606 000	526 000	6 529 000
		omaosalus	175 000	199 000	265 000	260 000	260 000	182 000	151 000	131 000	1 623 000
		KOKKU	**883 400**	**1 003 400**	**1 335 200**	**1 302 000**	**1 302 000**	**912 000**	**757 000**	**657 000**	**8 152 000**